

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут педагогіки НАПН України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ПОЧАТКОВА ОСВІТА: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ

II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

17 жовтня 2019 року

НІЖИН

УДК 378:373.3](063)

П65

Рекомендовано до друку Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М.Гоголя)
Протокол № 4 від 24.10.2019 року

Редакційна колегія:

Коваленко Євгенія Іванівна – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, голова організаційного комітету конференції;

Білоусова Надія Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Гордієнко Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Дічек Наталія Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України;

Дубровська Лариса Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Кириленко Світлана Володимирівна, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Турчин Тамара Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

П65 Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 17 жовтня 2019 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Т. В. Гордієнко. – Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2019. – 262 с.

Збірник містить матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи», проведеної 17 жовтня 2019 р. в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя.

У збірнику матеріалів конференції друкуються тези наукового характеру та дискусійні публікації з професійної тематики, у яких відображені результати роздумів, міркувань, наукових пошуків, методичних розробок учених, викладачів, докторантів та аспірантів, вчителів та вихователів, магістрантів та студентів, присвячені дослідженню актуальних проблем початкової освіти.

Збірник видано в авторській редакції мовою оригіналу.

За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

УДК 378:373.3](063)

© Коваленко Є.І., Гордієнко Т.В.,
укладання, 2019

© НДУ ім. М. Гоголя, 2019

ЗМІСТ

Адамова А.А. Актуальність проблеми формування правової культури молодших школярів	9
Алькіна Д.А., Коваленко Є.І. Взаємодія сім'ї і школи у формуванні елементів економічної освіти в учнів початкової школи	10
Андрусенко І.В. Інтегрований курс «Я досліджую світ» як інноваційна освітня технологія у початковій школі	13
Андрухова К.В., Падун Н.О. Шляхи формування пізнавальної активності молодших школярів.....	14
Андрющенко О.О. Зміст та особливості рефлексивних умінь учителів початкових класів.....	16
Бабич Ю.І. Особливості патріотичного виховання молодших школярів	19
Беляєва Н.М. Проблема формування пізнавального інтересу в процесі навчання.....	21
Біла Л.М., Гордієнко Т.В. Вплив мультиплікаційних фільмів на молодших школярів	23
Біліченко Т.М. Науково-методична робота М.Богдановича у напрямку вдосконалення шкільних програм для початкової школи на початку 80-х рр. ХХ ст.....	25
Білоус А.С. Читацька компетенція учнів початкових класів як освітній феномен	26
Білоус А.А., Коваленко Є.І. Педагогічні умови ефективної реалізації принципу наочності в навчанні молодших школярів (у процесі викладання природознавства).....	29
Бобро Л.В., Мовчан В.О. Наступність у екологічному вихованні дітей старшого дошкільного віку та молодших школярів	31
Бондаренко Г.Г. Моделі організації навчально-пізнавальної діяльності учнів у класах-комплектах сільської школи	33
Бондаренко Г.Г. Особливості підготовки майбутніх соціальних працівників до здійснення волонтерської роботи.....	34
Бондаренко М.П., Падун Н.О. Педагогічні умови формування мотивації у учнів початкової школи.....	35
Борисова А.В. Виховний потенціал етнопедагогіки як засобу морального виховання молодших школярів	37
Бояринова В.О. Розвиток критичного мислення молодших школярів як запорука життєвого успіху.....	39
Бутенко С.В. Інноваційні технології у пізнавальній активності учнів початкової школи	41
Воляннюк Н.Ю. Моніторинг індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя нової української школи	42
Гажа Л.В. Природознавча компетентність майбутніх учителів у контексті нової української школи	44
Говорунова М.Р., Падун Н.О. Формування ключових компетентностей у учнів початкової школи в умовах сьогодення.....	45
Гордієнко Т.В. Роль рефлексії в організації навчання молодших школярів.....	47
Грищенко Н.В., Коваленко Є.І. Формування моральних ставлень молодших школярів у навчально-виховному процесі школи та сім'ї.....	48

Гудима Л.В., Дубровська Л.О. Поняття громадянської компетентності в контексті компетентнісного підходу в сучасному освітньому просторі	51
Гуркова Т.П. Роль учителя нової української початкової школи у створенні освітнього середовища.....	53
Гусак Т.В. Історія розвитку початкової освіти.....	57
Гуськова А.В. Учитель – не просто професія, це покликання	58
Даниленко А.В., Демченко Н.М. Дослідницька компетентність майбутніх керівників навчальних закладів.....	60
Данилюк Ю.В., Добридень А.В. Актуальні питання ціннісного ставлення молодших школярів до здоров'я.....	62
Данько І.С., Шевчук М.О. Педагогічні умови формування естетичних почуттів учнів молодшого шкільного віку у трудовому навчанні.....	63
Дешко О.О. Розвиток пізнавальної діяльності в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»	65
Дмитрук В.М. Внесок К.Д.Ушинського в розробку ідеї народності виховання	67
Дубровська Л.О. Місія вчителя в реформуванні сучасної освіти.....	69
Дубровський В.Л. Батьки молодших школярів і Нова українська школа.....	70
Духновська О.М., Самойленко О.В. Засоби фізкультурно-оздоровчої роботи в режимі навчального дня початкової школи.....	72
Дячок А.В. Комунікативні універсальні навчальні дії учнів початкових класів як освітній феномен.....	74
Жадько О.А. Роль громадськості у розвитку початкової освіти в Україні (початок ХХ ст.)	76
Жебровська Т.В. Уміння аналізувати поетичні твори на уроках літературного читання як одне з базових умінь молодшого школяра.....	78
Зіміна Ю.А. Нова українська школа – це оновлений зміст освіти.....	80
Іваниш М.М. Соціокультурна компетенція учнів початкових класів як освітній феномен	82
Кирилюк С.Д. Формування соціальної активності учнів молодших класів в умовах нової української школи.....	85
Киричок І.І. Риторизація у підготовці вчителя початкової школи	86
Кіяшко Л.І. Рефлексивна компетентність майбутнього вчителя початкової школи	89
Книш М.О. Риторична компетентність вчителя початкової школи як освітній феномен	91
Кобзар Л.В. Патріотичне виховання учнів молодших класів засобами художньої літератури	93
Коваленко Є.І. Економічне виховання молодших школярів	95
Козак В.В., Дубровська Л.О. Ефективність впровадження інтерактивних технологій на уроках у початковій школі.....	97
Козачок Я.В. Аналіз стану гендерного виховання учнів початкової школи	99
Колесник Г.М. Роль самооцінки як умови формування позитивної мотивації молодших школярів	101
Колесник Д.В. Сутність та структура поняття «лідерські якості» у дітей молодшого шкільного віку	102
Колесник Л.І., Білоусова Н.В. Педагогічні умови формування екологічної вихованості молодших школярів на уроках природознавства	104

Колошина А.О. Інклюзивне навчання як інноваційна технологія: теоретичний аспект.....	106
Котелевська Л.Д. Професійна діяльність вчителя нової формації.....	108
Кохно Т.Н. Аудіативні уміння як важлива складова продуктивного мовленнєвого спілкування.....	109
Кошова Г.В. Використання ІКТ на уроках у початкових класах.....	110
Кравець Н.П., Шовкун А.В. Погляди М.П.Козленка на збереження здоров'я молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	112
Кратко І.М., Дубровська Л.О. Інноваційність в початковій школі – крок до реалізації реформування: теоретичний аспект.....	114
Крук О.С. Комунікативна компетенція учнів початкових класів як освітній феномен.....	115
Куц І.Ю., Шевчук М.О. Компонентна структура ключових компетентностей учнів молодшого шкільного віку.....	118
Лисенко О.В., Падун Н.О. Педагогічні умови виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до людини.....	119
Литвин С.В., Падун Н.О. Дидактичні умови становлення творчої особистості молодшого школяра засобами сучасних освітніх технологій.....	121
Литвиненко К. Є. Формування читацького інтересу як одне з завдань вчителя на уроках літературного читання.....	122
Літоренко А.О. Формування екологічної культури молодших школярів в позаурочний час.....	124
Ложкін Г.В. Типові помилки інтуїтивних здогадок вчителя.....	126
Лукаш Н.М. Технологія формування лідерської позиції у молодших школярів.....	127
Лупаренко С.Є. Діяльність харківського товариства поширення в народі грамотності з розвитку початкової освіти (1869-1920 рр.).....	130
Мартинюк А.О., Добридень А.В. Морально-ціннісні взаємини дітей молодшого шкільного віку.....	131
Маслак М.В. Діяльнісний підхід до навчання на уроках математики в початковій школі.....	133
Мельник М.В., Шпіца Р.І. Ретроспективи феномену «ліворукості учня» як наукова проблема.....	134
Мельник О.М. Підвищення професійного рівня вчителів у закладах післядипломної освіти на засадах компетентнісного підходу.....	137
Міщенко Ю.З., Самойленко О.В. Використання інтерактивних методів навчання здорового способу життя молодших школярів.....	140
Минка В.І. Лінгвістична компетенція учнів початкових класів як освітній феномен.....	142
Могильна Ю.О., Демченко Н.М. Педіатричні проблеми адаптації до навчання молодших школярів.....	144
Монастирська О.В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя нової української школи.....	146
Москалюк В.М., Добридень А.В. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності учнів початкової школи.....	147
Муращенко О.В. Формування професійної мобільності вчителя початкових класів у системі післядипломної освіти.....	149
Наконечна О.В. Попередження й подолання негативних проявів поведінки молодшого школяра засобами ігрової діяльності.....	151

Новик І.С., Шевчук М.О. Шляхи розвитку творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку у трудовій діяльності.....	153
Новікова Я.В., Білоусова Н.В. Методичні рекомендації щодо організації роботи учнів засобами інтернет-середовища.....	155
Олабіна І.В., Демченко Н.М. Педагогічні умови формування критичного мислення в учнів початкової школи.....	157
Омельченко І.В., Коваленко Є.І. Педагогічні умови ефективності інтерактивного навчання як засобу оптимізації освітнього процесу у початковій школі.....	159
Падун Н.О. Гейміфікація процесу навчання у початковій школі.....	161
Парубець В.В. Формування у молодших школярів мотивації до навчальної діяльності.....	163
Петрик І.С. Виховання почуття відповідальності в здобувачів освіти молодшого шкільного віку в умовах інтегрального підходу до навчання.....	165
Петрик М.І. Перевірка ефективності системи завдань з формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі.....	167
Петрик О.В. Риторизація мовленнєвого розвитку молодших школярів.....	169
Петрук О.М. Аудіативні уміння як важлива складова комунікативної компетентності учнів.....	171
Погребняк Ю.В., Бобро А.А. Шляхи формування здорового способу життя молодших школярів в освітньому процесі сучасної початкової школи.....	172
Подобна Н.В., Сиплива К.С. Розвиток логічного мислення учнів початкових класів засобом проблемного навчання.....	174
Покрова С.В. Деякі аспекти формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів.....	175
Полубень О.Л. Проблема диференціації навчання молодших школярів.....	179
Польовик Л.В., Філоненко О.С. Взаємодія навчального закладу та сім'ї у формуванні моральних норм молодших школярів.....	180
Поремська Г. А. Проблеми НУШ, їх вплив на вчителів та як знайти з них вихід.....	182
Примаченко К.М. Активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи.....	183
Редько О.М., Добридень А.В. Формування у школярів початкової школи національної свідомості.....	185
Рибак Н.В. Технологічне забезпечення формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів.....	187
Рибець Є.І., Падун Н.О. Здоровий спосіб життя учнів початкової школи - умова ефективного навчання.....	188
Романенко А.О., Демченко Н.М. Педагогічні умови формування культури ділового спілкування майбутніх менеджерів освіти у ВНЗ.....	190
Романова О.В. Педагогічні умови ефективного застосування інноваційних технологій сучасним вчителем початкових класів.....	192
Руденко Н.Г. Українська народна казка як засіб морального виховання учнів початкової школи.....	195
Сақун І.Ю., Демченко Н.М. Компетентнісний підхід у навчанні учнів початкової школи.....	197
Самойленко О.В. Окремі аспекти організації навчального процесу в Ніжинській класичній гімназії при лицей князя Безбородька в 2-й пол. XIX ст.	189

Саргсян К.В. Показники та рівні сформованості соціальної компетентності молодших школярів.....	201
Свістова Н.Є. Формування основ музичної культури молодших школярів.....	204
Семенко Д.В. Навчання з використанням інноваційних технологій в сучасній школі.....	205
Сенько Ю.М., Гордієнко Т.В. Особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів.....	208
Сергуніна А.Т., Шевчук М.О. Самопроектування як засіб професійно-особистісного зростання майбутніх фахівців сфери освіти.....	210
Середа А. В. Початкова освіта на різних етапах формування української держави.....	212
Сидоренко Р.О. Інновації в освітньому процесі.....	214
Слепченко О.О., Коваленко Є.І. До питання про морально-етичні почуття молодших школярів.....	215
Староста В.І. Контроль результатів навчання майбутніх учителів початкової школи: пошук альтернативних підходів.....	217
Стась І.О., Самойленко О.В. Формування основ здорового способу життя в учнів початкової школи в позаурочний час.....	219
Стрілець А.М. Тимбілдинг як складова успішної реалізації концепції «нова українська школа».....	221
Tverdokhlib T.S. Development of dual education in Ukraine: ways of actualizing the experience of primary school teacher training at diocesan schools for women.....	223
Тимошенко О.А. Нові орієнтири в організації освітнього середовища: простір для розвитку.....	224
Ткаченко Т.С., Гордієнко Т.В. Особливості формування понять у молодших школярів.....	226
Турчин Т.М. Елементи театралізації як перспективний підхід до вирішення проблем гуманізації в освітньому процесі початкової школи.....	229
Унгуряну Л.Ф., Гордієнко Т.В. Дидактичні комікси, як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.....	231
Філоненко О.С. Аналіз проблеми розвитку технології формування критичного мислення молодших школярів.....	233
Хаїнковська І.О., Падун Н.О. Інклюзивна освіта в початкових класах нуш - запорука формування особистості.....	234
Хаустова О.В. Системний підхід до професійно-творчого розвитку вчителя початкових класів у післядипломній педагогічній освіті.....	236
Ходосенко І.В. Особливості розвитку логічного мислення першокласників на уроках математики в контексті ідей нової української школи.....	238
Черв'якова А.М. Педагогічні умови формування творчих здібностей молодших школярів.....	240
Чередник І.О., Дубровська Л.О. Група продовженого дня як одна із форм виховання та активізації пізнавальної діяльності школярів.....	242
Чиркова О.М. Філоненко О.С. Теоретичні аспекти взаємодії школи та сім'ї в екологічному вихованні молодших школярів.....	243
Шаповал А.В. Формування екологічної компетентності в учнів початкової школи.....	245

Шевчук Л.М. До питання диференціації роботи учнів початкових класів над текстом: специфіка створення умов для різного темпу навчальної діяльності.....	247
Шевчук М.О. Критеріальна база управління процесом формування культури проектної діяльності учнів початкової школи	249
Шкуратова О.О., Самойленко О.В. Теоретичні основи взаємодії школи та сім'ї у вихованні учнів початкових класів.....	251
Ювковецька Ю.О., Тонконог І.В. The primary education reforms in Ukraine	252
Ющенко С.М., Самойленко О.В. Формування навичок здорового способу життя молодших школярів під час вивчення циклу «Я досліджую світ»	254
Янченко К.М. Професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів.....	256
Ярмак О.М., Філоненко О.С. Особливості діяльності класного керівника з сім'ями дітей, що опинилися в складних життєвих обставинах	257
Ярошенко А.В., Шевчук М.О. Особливості розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках української мови	259

Адамова А.А., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сталий розвиток і становлення правової держави в якій домінують права і цінності людини, залежить, передусім, від навчання і виховання молодого покоління. У зв'язку з цим нині гостро стоїть питання про використання все можливих виховних заходів у освітньому процесі школи для виховання дітей у руслі поваги до прав людини, свобод і гідності. У центрі уваги новітніх педагогічних концепцій є визнання людини найвищою загальнолюдською цінністю, повагу до її особистості, захист прав та свобод, утвердження демократичних принципів у освіті [1].

Володіючи високим рівнем правової культури, громадянин має змогу вільно орієнтуватися, виходячи з визнання соціальної цінності права і власної поведінки. Саме тому актуальність формування правової культури учнів ще з початкової школи не викликає сумнівів, оскільки виховання соціально активного громадянина має спрямовуватись на розвиток особистості як суб'єкта життєдіяльності, держави, права і моралі. Від того як ця проблема буде вирішуватись в молодшому шкільному віці, залежить стан і тенденції розвитку правової держави та суспільства. Навчальні заклади є одним із найважливіших соціальних інститутів, які займаються правовим вихованням і підвищенням рівня правових знань дітей, серед таких закладів початкова школа є ключовою ланкою, тому саме на неї покладено особливу відповідальність за молоде покоління.

Дослідженням проблем формування правової культури особистості займались багато учених із різних галузей наук: О. Бандура, Т. Герасимів, В. Кремень, І. Смагін, Г. Лактіонова, М. Богуславський, О. Сакун, І. Бех, П. Блонський, О. Венгер, Т. Бутківська, Я. Кічук, О. Пометун, О. Сухомлинська та інші. Різні аспекти формування правової культури молодших школярів досліджувались І. Бехом, І. Козубовською, В. Оржеховською, В. Тернопільською, М. Фіцулою та іншими.

Формування правової культури відбувається з урахуванням вікових особливостей учнів і вимагає певного рівня розумового розвитку, здатності сприймати, оцінювати та застосовувати норми поведінки, емоційного розвитку, особистого досвіду, свідомих морально-правових справ та їх самооцінки.

Особливим періодом для формування правової культури є молодший шкільний вік. З одного боку. Даний вік є сприятливим для засвоєння норм життєдіяльності в суспільстві, а з іншого – діти молодшого шкільного віку ще не здатні опанувати складними юридичними термінами, здійснювати аналіз тих чи інших правових дій. Але, разом з тим, прогалини у формуванні правової культури молодшого школяра в подальшому можуть стати причинами делінквентної поведінки дорослої людини [2].

Найголовнішим завданням правового виховання молодших школярів є формування у них правової культури як сукупності правових знань, переконань, установок особистості, що реалізуються в процесі спілкування, суспільної поведінки, ставлення до матеріальних і духовних цінностей суспільства [3].

Учні молодшого шкільного віку як громадяни нашої держави повинні відноситись до закону як непорушної соціальної цінності, тому їх правове виховання необхідно спрямовувати на вироблення в них стійкої орієнтації на правомірну поведінку, нетерпимості до правопорушень, що є основною базою для досягнення високого рівня правосвідомості та правової культури майбутніх громадян [2].

Актуальними завданнями формування правової культури молодших школярів є передача учням певної суми необхідних правових знань, які мають відповідати їх віковим особливостям і рівню соціалізації; виховання віри в справедливість юридичності законів, їх необхідність і раціональність, віри в незворотність покарань за протиправні вчинки; формування звички діяти згідно з вимогами права і моралі, виховання нетерпимості до різних порушень, моралі та права.

Підводячи підсумки, можна зробити висновок, про те, що метою правового виховання в початковій школі є передусім формування правової культури молодших школярів зі стійкими знаннями про права та обов'язки у суспільстві. Молодий шкільний вік є сприятливим періодом для формування правової культури, хоча діти ще і не здатні до розуміння та аналізу складних юридичних термінів. Молодший школяр – це майбутнє обличчя нашої держави, від рівня сформованості у нього правової культури буде залежати правове майбутнє нашої країни.

Список використаних джерел

1. Колосова О.В. Формування в учнів початкових класів основ правової культури: аспект шкільної дисципліни / О.В. Колосова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. – 2010. – Вип.8. – С. 54-57.
2. Задорожна Г. Правове виховання особистості дитини: поняття, сутність, особливості / Г. Задорожна // Педагогічний часопис Волині. - №4 (7). – 2017. – С. 12-17.
3. Тернопілька В. І. Соціально-комунікативна культура школяра: шляхи сходження монографія /В.І. Тернопільська. – Житомир: Рута, 2008. – 300 с.

Алькіна Д.А., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Коваленко Є.І.**, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї І ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Одне з головних завдань у вихованні базової культури особистість - це економічна культура як розвиток первинних ідей і концепцій на економічні моделі соціального розвитку та освіти ґрунтуються на особистісних якостях, таких як економія, практичність, економічні звички, розсудливість та економічність, оволодіння базовими навичками економічного аналізу.

Діти навчаються і виховуються не тільки в школі. Їх розвиток триває поза стінами школи і, особливо, в сім'ї. Сім'я - один із головних навчальних закладів, значення якого у формуванні особистості дитини важко переоцінити [6, с.2].

Завдяки вихованню та навчанню у сім'ї батьки створюють умови для повноцінного розвитку особистості, забезпечують дитині почуття безпеки, рівноваги, довіри, активного ставлення та інтересу дитини до навколишнього середовища.

Взаємодія сім'ї та школи відіграє важливу роль у вирішенні проблем глобального розвитку та навчання учнів. Цій проблемі важливе значення надавали відомі педагоги: Я. Корчак, А. Макаренко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович та інші науковці [8].

Молодший шкільний вік - це сензитивний період розвитку пам'яті, уваги, мовлення, уяви; це вік - періоду первісного оволодіння та соціального простору людських відносин, включаючи економічну сферу. Розвиток економічної культури та економічної свідомості дитини залежить від стилю виховання та відносин всередині сім'ї, що надалі вплине на формування соціально активної та самодостатньої особистості.

Взаємодія школи з сім'ями учнів на сучасному етапі продовжує досліджуватися з метою пошуку більш ефективних форм та методів співпраці вчителів з сучасними батьками, посилення їх ролі у навчанні особистих дітей та розширенні можливостей за для впливу на навчальний процес.

Дослідники вважають, що форми слід використовувати для роботи з батьками для їх залучення у економічному навчанні та розвитку культури споживання у молодших школярів. Залежно від завдань, для яких ці форми призначені, вони поділяються на три групи: діагностичні, наочно-інформаційні, практичні. Форми діагностики включають опитування та обстеження; наочно-інформаційні форми - інформаційні стенди, листівки, брошури, художні експонати, навчальна бібліотека для батьків, мультимедійні презентації. Практичні форми роботи згруповані в підгрупи відповідно до властивостей організації: індивідуальні (відвідування сім'ї в якій проживає учень, індивідуальні бесіди, консультації, скринька пропозицій), групові (відкриті уроки, навчальні проекти, тренінги, навчання, клуб батьків), колективні (день відкритих дверей, батьківські збори, круглі столи, заходи сумісні з учнями) [9].

Використання діагностичних форм роботи в роботі з батьками є важливим елементом у створенні продуктивної та успішної взаємодії для економічного виховання учнів молодшого шкільного віку. Таким чином, завдяки анкетуванню можна отримати основну інформацію про рівень знань батьків про зміст, методи та прийоми економічної освіти учнів, їх ставлення до проблеми, як її вирішити в сім'ї.

Методи діагностики використовуються не тільки на ранніх етапах організації роботи з батьками з формування елементів економічної освіти в учнів, але і під час її реалізації для виявлення ефективності та досягнення запланованих цілей. Наочно-інформаційні форми призначені для сприяння розповсюдженню певних інформаційних матеріалів батькам, які з різних причин не можуть відвідувати групові чи групові збори.

Основною формою наочно-інформативної взаємодії школи та батьків є створення інформаційного стенда. Він розміщується в куточку, спеціально створеному для батьків в класі.

Практичні форми роботи відіграють провідну роль у створенні взаємодії ясельної школи з сім'єю учнів. Оскільки прямий контакт з батьками допомагає вибудувати стосунки з урахуванням індивідуальних вимог та особливостей кожного суб'єкта.

Бесіда - одна з основних форм роботи з батьками адже її елементи містять майже всі форми взаємодії. В. Сухомлинський наголосив на важливості спілкування з батьками та заохочення їх до співпраці з навчальними закладами [6].

Дослідниця В. Кушнір, визначаючи результативні форми взаємодії вчителя та батьків для формування елементів економічної освіти в учнів, приділяє особливу увагу консультаціям. На її думку, така форма роботи дозволяє успішно

диференційовано підходити до сім'ї. У рамках цих консультацій дослідниця рекомендує представити інформацію про економічну освіту, обговорити статті з навчальної преси на цю тему, ознайомитись із методами організації уроків та ігор з економічної освіти дітей [5].

Групові форми взаємодії між школою та сім'єю спрямовані на здобуття батьками певних знань про економічну спрямованість та оволодіння певними навичками у вихованні власних дітей.

На думку Н. Назарова, запрошувати батьків на відкриті уроки з формування елементів економічної освіти краще невеликими підгрупами, щоб не відволікати дітей від безпосередньої роботи в класі [2].

Батьківські семінари та навчання - це відносно нова, але ефективна форма взаємодії навчального закладу та батьків. Вони організовані за результатами анкети батьків, згрупованої за умовними мікрогрупами, для кожної з яких складається окремий план роботи [1]. Таким чином, ці форми не лише ознайомлять з прийомами та методами формування елементів економічної освіти, але й дадуть батькам можливість втілити їх у життя перед групою чи класом учнів.

Батьківські конференції, які проводяться всередині школи з метою виховання батьків, є однією з найбільш відомих і використовуваних форм колективної взаємодії школи та батьків [4].

Таким чином, ми визначили форми взаємодії сім'ї та школи у формуванні елементів економічної освіти в учнів початкової школи, такими є: діагностичні, наочно-інформаційні, практичні. Деякі з цих форм мають дуже схожі цілі, але дозволяють урізноманітнити процес спілкування з батьками. Практики використовують переважну більшість форм роботи для залучення батьків до роботи з економічної освіти дітей.

Список використаних джерел:

1. Рудік О. А. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О. А. Рудік, І. М. Молодушкіна. – Харків : Вид. група «Основа», 2013. – 222 с.
2. Загик Л. В. Воспитатели и родители : из опыта работы / сост. Л. В. Загик, В. М. Иванова. – М. : Просвеще- ние, 1985. – 96 с.
3. Еникеев М. И. Психологический энциклопедиче- ский словарь / М. И. Еникеев. – М. : Проспект, 2010. – 560 с.
4. Макарова Т. А. За единство принципов воспитания детей в до- школьном учреждении и семье : из опыта рабо- ты / сост. Т. А. Маркова, Л. Г. Емельянова, Л. В. Загик, Ю. Г. Макова ; под ред. Р. А. Кур- батовой. – М. : Просвещение, 1982. – 176 с.
5. Кушнір В. М. Психолого-педагогічні особливості взаємодії сім'ї та днз у формуванні економічної культури старших дошкільників / В.М. Кушнір // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. : Мартинюк М. Т.]. – Умань : ППЖовтий, 2010. – Ч. 4. – С. 135-141.
6. Романовська Д. Психологічний супровід організації роботи з батьками в освітніх навчальних закладах. Методичний посібник. – Чернівці, 2003.
7. Семиченко В. А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник. - К. : Веселка, 1998. – 210 с.
8. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / В.А. Сухомлинский. – 2-е изд. – К. : Рад. школа, 1987. – 544 с.
9. Урбанская О. Н. Воспитателю о работе с семьей. Пособие для воспитателя детского сада / О. Н. Урбанская. – М. : Просвещение, 1973. – 179 с.

Андрусенко І.В., науковий співробітник відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України м.Київ, Україна
ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Запровадження інтегрованого курсу в систему початкової школи дозволяє вирішити завдання поставлених перед початковою школою і суспільством в цілому.

Навчальний зміст курсу «Я досліджую світ» спрямований на реалізацію ключових і предметних компетентностей учнів початкової школи, а також сприятиме розвитку особистості здобувачів освіти, формуванню їхніх соціальних, громадянських, екологічних та здоров'язбережувальних моделей поведінки та особливий своєю динамічністю у використанні учителем у побудові навчального процесу.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» закладає основи природничої, здоров'язбережувальної, громадянської, технологічної освіти, які дають змогу дітям здобути життєвий досвід; створює умови для самовираження кожної дитини в її практичній творчій діяльності під час активного вивчення найпростіших законів створення предметного середовища з опануванням технологій спілкування, набуття соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, тощо. [1].

Інтегроване навчання в початковій школі здійснюється через застосування інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у якому об'єднаний зміст кількох освітніх галузей. Інтеграція в початковій освіті являє собою особливу міждисциплінарну форму навчального процесу, яка базується, головним чином, на теорії пізнання і розуміння того, що пошук знання є найкращим способом міждисциплінарного дослідження. Об'єднання змісту освітніх галузей у великі блоки призводить до нової організаційної структури навчального процесу. Основною організаційною одиницею стає навчальний день, навчальний тиждень, що створює можливість більш глибокого занурення в досліджувану тему [2, с. 32].

Особистісно орієнтована технологія навчання дозволить кожному учневі обирати ту чи іншу навчальну діяльність та об'єднуватися в групи для спільної роботи.

Інтегрований підхід у навчанні курсу «Я досліджую світ» сприяє розширенню соціально-пізнавального досвіду, розвитку когнітивних процесів; формуванню допитливості, активного ставлення до подій і явищ, реалій життя.

Однак, варто пам'ятати, що інформативність і привабливість змісту навчального матеріалу не забезпечують ефективності його засвоєння і розвитку особистості дитини. Для цього потрібне стратегічне бачення цілепокладання, ретельний добір засобів, методів і прийомів у структурі цілісної дидактичної системи.

У процесі навчальної діяльності учні одержують знання, які відображають взаємозв'язок окремих частин навколишнього світу як цілісної системи, формування в учнів уявлень про навколишній світ, бо дитина уявляє світ як єдине ціле, в якому всі об'єкти взаємопов'язані. Такий підхід розкриває можливості для реалізації екологічної компетентності, що є компонентом змісту інтегрованого курсу та передбачає

багатокомпонентну вмотивовану систему дій учня, здійснюваних в теоретичному, практичному і аксіологічному аспектах. Екологічні уміння постають однією з основ готовності учнів встановлювати оптимальні взаємозв'язки з навколишнім світом [3]. Формування в учнів екологічно активної позиції, прагнення діяти для збереження довкілля і досягнення стабільного розвитку суспільства, знань про сталий спосіб життя, формуванні сталих, екологічно доцільних звичок, позитивного сприймання майбутнього.

Одним із важливих завдань реалізації екологічної компетентності стало розроблення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для учнів початкової школи, спрямованого на формування громадянської, соціально активної позиції, прагнення діяти для збереження довкілля і досягнення стабільного розвитку суспільства, позитивного сприйняття майбутнього [4].

Курс реалізує механізми технології соціальної поведінки, а саме: досвіду спілкування, встановлення стосунків та поведінки в розв'язанні життєвих ситуацій під час роботи в малих групах, які забезпечують сприятливі умови для комунікативної практики учнів та їх адаптації у соціумі.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] / Державний стандарт початкової освіти. – Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Сухаревская Е.Ю. Технология интегрированного урока: практ. пособие для учителей начальной школы, студентов пед. учеб. заведений, слушателей ИПК / Е.Ю. Сухаревская, Ростов: Учитель, 2003, 128 с.
3. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах / Т. М. Байбара. – Київ, Веселка, 1998, С 95-113.
4. Андрусенко І.В. Особливості реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи / І.В. Андрусенко, Н.В.Котелянець, О.В.Агеєва // Початкова освіта: методичні рекомендації щодо організації навчального процесу в 2018/2019 навчальному році. / – Київ, УОВЦ «Оріон», 2018, С.102-110.

Андрухова К. В., магістрантка I курсу факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Падун Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти і освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Нині особливої актуальності набуває проблема розумового виховання молодшого школяра. Пріоритетним завданням якого є розвиток пізнавальної активності, яка в учня початкових класів виявляється в навчальній діяльності.

Як показують дослідження, навчання - основна форма розвитку пізнавальної активності. По-перше, під час навчального процесу учні здобувають нові знання,

уміння і навички, по-друге - у процесі активної пізнавальної діяльності розвивається самостійність, творчість і вміння шукати нове. Основними умовами успішного навчання є: проблематизація змісту навчального матеріалу, навчальна активність учня, зв'язок навчання з життям школяра, грою і працею [5, с. 52]. Що ж є джерелом такої активності? Звичайно, інтерес, який, за визначенням В. Н. М'ясищева, є не чим іншим, як «активним пізнавальним ставленням людини до оточуючого світу». Виходячи з цього можна стверджувати про зв'язок між інтересом і пізнанням, пізнавальна здатність людини активізує, розвиває інтерес. Будучи стійкою рисою характеру, пізнавальний інтерес сприяє формуванню особистості в цілому, оскільки під його впливом активніше протікає сприйняття, гострішим стає спостереження, активізуються емоційна і логічна пам'ять, інтенсивніше працює увага [3, с. 29].

Важливим при цьому є розуміння дитиною тих завдань, які ставить вчитель перед нею. Мета завдання повинна бути зрозумілою. Для цього вчитель ставить перед собою чітку дидактичну мету: у чому переконати учня, як розкрити тему уроку, донести до учня навчальну інформацію, яку б він зрозумів і засвоїв і міг би використати не тільки сьогодні.

Практика роботи показує, чим молодший вік, тим цікавіші слід давати завдання. Саме пізнавальні завдання підвищують інтерес до навчання, формують самостійність, впевненість у власних знаннях і можливостях. Отже мета учителя – виховати творчу особистість, готову свої пізнавальні можливості використовувати у житті. Найбільш цікавим є те, що різноманітні завдання максимально розвивають самостійність дитини, збуджують її думку.

Відмітимо, що для розвитку пізнавальної активності у молодших школярів потрібно загальнопізнавальні вміння формувати в чіткій послідовності та системі, починаючи з найпростішого. Ця робота проводиться не епізодично, а на кожному уроці; кожне вміння формується поетапно. В основі пізнавальних умінь лежать прийоми розумової діяльності (аналіз, порівняння, абстрагування, узагальнення).

Доведено, що зацікавленість є ефективним засобом успішного навчання, необхідною умовою формування позитивної мотивації до навчання. У зв'язку з цим, В. О. Сухомлинський радив учителям не прагнути розповісти на уроці усе, що знають, адже за такого підходу під лавиною знань можуть бути поховані допитливість і пізнавальний інтерес [4]. Завжди має залишатися щось невідоме, що спонукатиме дитину повернутися до того, про що вона дізналася. Найважливішою рушійною силою навчання, що стимулює пізнавальну активність учнів, є протиріччя між знанням і незнанням, стверджував відомий вітчизняний дидакт М. О. Данилов [2]. Це протиріччя виникає, коли вчитель ставить перед учнями такі завдання, створює такі ситуації, вирішення яких вимагає від молодших школярів активної пошукової діяльності, нових знань, умінь. Цікавою є тільки та робота, яка вимагає постійної розумової напруги. Легкий матеріал, який не вимагає від дитини такої напруги, не викликає у неї інтересу. Отже, ще однією умовою виникнення пізнавального інтересу є подолання труднощів у навчальній діяльності. Але трудність навчального матеріалу і навчального завдання призводить до підвищення інтересу тільки тоді, коли ця трудність для учня посилює, переборна, тобто є такою, що дитина в змозі самостійно її подолати, інакше інтерес швидко падає [1].

Використання системи роботи з формування пізнавальної активності учнів початкової школи до навчання сприяє розвитку дитини, як особистості, досягнення нею кінцевих результатів навчання.

Лише, коли дитина зацікавиться матеріалом, у неї виникне бажання дізнатися про нього більше. Ефективне навчання не можливе без пошуків шляхів формування

пізнавальної активності учнів до навчання, адже діти повинні не тільки засвоїти певну суму знань, умінь і навичок а й навчитися спостерігати, порівнювати. Добитися цього можна лише засобами, що активізують пізнавальну діяльність учня таких, як: дидактичні ігри, ігрові ситуації, цікавинки, завдання творчого характеру, нестандартні завдання тощо.

Таким чином, умовами формування пізнавальної активності учнів початкової школи є: розуміння дитиною змісту і значення матеріалу; внесення новизни у зміст навчання; використання оптимальної системи тренувальних, творчих, пізнавальних та інших завдань; практична спрямованість навчального матеріалу; самостійність дітей у їхній діяльності; висока ефективність кожного уроку; глибоке знання вчителем предмета, інтерес до нього, вміння зацікавити ним дітей.

Список використаної літератури

1. Айсмонтас Б. Б. Педагогическая психология: Учебное пособие для студентов. М.: МГППУ, 2004.
2. Данилов М. А. Процесс навчання в радянській школі. – М., 1960
3. Дейкина А.Ю. Медиаобразование и развитие познавательного интереса дошкольника: Моногр. / А.Ю. Дейкина. – Бийск: НИЦ БПГУ, 2002. –23 с. 33
4. Сухомлинский В. А. О воспитании. – М., 1985
5. Чайка В. М. Основи дидактики : навч. посіб. / В. М. Чайка. - К. : Академвидав, 2011. - 240 с. - (Серія "Альма-матер").

Андрющенко О.О., старший викладач кафедри початкової освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Упровадження ідей Нової української школи передбачає зміни в концептуальних підходах до навчання, в змісті та організації освітнього процесу, і головне, визначає потребу в педагогах, які володіють предметними компетентностями, розуміють необхідність інноваційних перетворень в освіті та свідомо налаштовані на перегляд та оновлення власного професійного досвіду. З огляду на це, педагогічна рефлексія стає важливою професійно-особистісною якістю вчителя Нової української школи.

Уміння здійснювати рефлексію, є, на наш погляд, одним з найважливіших показників компетентності вчителя, механізмом успішного виконання ним професійних обов'язків, вагомим чинником професійного зростання. У зв'язку з цим, актуальним, на наш погляд, стає розвиток рефлексії та рефлексивних умінь вчителя початкових класів в системі післядипломної освіти.

У психолого-педагогічній літературі феномен «рефлексивні вміння педагога» тлумачиться як :компонент у структурі перцептивно-рефлексивних здібностей учителя (Н.В. Кузьміна, Л.М. Мітіна, А.О. Реан, Є.І. Рогов та ін.); особлива група педагогічних умінь, які характеризують рівень рефлексивності мислення особистості, що виявляється в здатності до регуляції уявлень про себе як суб'єкта діяльності, результатів діяльності, способах і засобах її вдосконалення (Т.П. Айсувакова, А.К. Маркова та ін.); загальнопрофесійні вміння, які допомагають педагогу

аналізувати, оцінювати результати власної діяльності та діяльності учнів з метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу (С.П. Білоконний); засвоєні людиною способи виконання рефлексивної діяльності на основі знань про сутність, засоби та способи здійснення рефлексії над власною діяльністю (Л.С. Андрюшина, Т.Ф. Ушева).

Близькими до нашого розуміння є погляди О.І. Герасимової, яка рефлексивні вміння майбутніх учителів характеризує як складноструктуроване особистісне утворення, синтез усвідомлених дій, самоствавлення, що втілюється в здатності особистості об'єктивно аналізувати свій внутрішній світ, індивідуальні властивості, діяльність, поведінку в різних ситуаціях [2, с. 8].

Узагальнюючи всі підходи, рефлексивні вміння вчителя початкових класів визначаємо як систему усвідомлених дій та операцій, що забезпечує аналіз та розуміння власної педагогічної діяльності, думок і почуттів, пов'язаних з професією.

Разом з О.І. Герасимовою, О.І. Савченко, І.В. Ульяніч та ін. рефлексивні вміння вчителя визначаємо компонентом рефлексивної компетентності, зокрема О.І. Герасимова вважає їх стрижнем означеної компетентності [2].

У працях І.М. Семенова, С.Ю. Степанова та ін. рефлексивна компетентність особистості тлумачиться як професійна якість, яка дозволяє найбільш ефективно здійснювати рефлексивні процеси, реалізацію рефлексивної здатності, що забезпечує процес розвитку та саморозвитку людини, сприяє творчому підходу до професійної діяльності, досягненню ефективного результату [6, с. 13].

Поділяємо думку А. А. Деркача, який відзначає рефлексивну компетентність як метапоняття, тобто метакомпетентність, що завдяки механізму рефлексії забезпечує своєчасне корегування й адекватний розвиток усіх інших видів компетентності [3, с. 681].

Для нас цікавим є поняття рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в дослідженнях Ю.О. Бабаян, К.Ф. Нор. Автори визначають його як вдумливе й відповідальне ставлення до своєї діяльності, що ґрунтується на постійному осмисленні цієї діяльності та її результатів в інтересах інших людей [1, с. 243].

Виходячи з вищезазначеного, рефлексивну компетентність вчителя початкових класів розглядаємо як метакомпетентність, а рефлексивні вміння як інтегральні, системоутворювальні, що впливають на розвиток інших професійних умінь педагога. На основі Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» [5] окреслюємо такі рефлексивні **вміння** вчителя, як:

1) аналізувати власну педагогічну діяльність з позиції реалізації мети і завдань початкової освіти, дотримання Державного стандарту, Концепції Нової української школи, Освітньої програми, календарного плану тощо;

2) об'єктивно оцінювати рівень своєї професійної компетентності для успішного застосування інноваційних підходів у навчанні, вихованні та розвитку учнів;

3) аналізувати власні дії в роботі з профільними фахівцями, зокрема для дітей з особливими потребами;

4) об'єктивно оцінювати власні досягнення та недоліки в процесі організації навчання, виховання та розвитку молодших школярів;

5) аналізувати здатність ставити мету і завдання теми, уроку, інших організаційних форм навчання в освітньому процесі Нової української школи;

б) визначати та аналізувати у власній діяльності способи та прийоми, що сприяють успішному формуванню ключових і предметних компетентностей у кожної дитини;

7) аналізувати своє володіння діагностичним інструментарієм контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів;

8) аналізувати власні підходи до змістового наповнення освітнього середовища відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, індивідуальних потреб учнів класу, вчителя, батьків;

9) визначати власний рівень розвитку рефлексивної компетентності;

10) аналізувати власні потреби в професійному розвитку відповідно до пропозицій, що надають заклади педагогічної освіти;

11) аналізувати свій фізичний та емоційний стан з метою виявлення ознак професійного вигорання;

12) визначати рівень власної професійної компетентності, професійно-особистісних якостей для надання методичної допомоги молодим спеціалістам, керування роботою творчої групи, методичного об'єднання тощо;

13) критично аналізувати власний педагогічний досвід з метою поширення його серед колег свого освітнього закладу та за його межами тощо.

Варто зауважити, що аналіз наукової літератури засвідчив наявність двох підходів до розвитку рефлексивних умінь педагогів. Автори першого (К.О. Абульханова-Славська, О.І. Герасимова, А.П. Лозенко, М.М. Марусинець, Т.В. Питинак, Т.І. Шамова та ін.) вважають, що розвивати їх потрібно вже на етапі професійної підготовки майбутніх вчителів, оскільки рефлексія є стрижневим компонентом навчального процесу. Прибічники іншого підходу (І.О. Зимня, Ю.Н. Кулюткін, Л.О. Кунаковська, А.К. Маркова, В.А. Метаєва, І.А. Мушкіна, Я.В. Смірнова, Г.С. Сухобська та ін.) зазначають, що розвивати рефлексивні вміння педагогів потрібно в процесі професійної діяльності та підвищення кваліфікації, бо для розвитку рефлексивних умінь учителів потрібен хоча б мінімальний особистий досвід реальної педагогічної діяльності.

Ми дотримуємося позиції, що проблема розвитку рефлексивних умінь педагога є актуальною на всіх етапах його професійного становлення, проте в системі післядипломної освіти рефлексія стає особливо дієвою саме завдяки наявності в суб'єкта професійного досвіду [4].

Таким чином, рефлексивні вміння вчителя початкової школи розглядаємо як механізм та засіб результативної педагогічної діяльності, інтегративний інструмент його професійного вдосконалення й особистісного розвитку, вагомий чинник організації ефективної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Пріоритетним напрямом підвищення кваліфікації в системі ППО стає цілеспрямований розвиток рефлексивних умінь учителів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Бабаян Ю.О. Формування рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / Ю.О. Бабаян, К.Ф. Нор // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя / заг. ред. С.І. Якименко. – К. : Вид. дім «Слово», 2011. – С. 231–266.
2. Герасимова О.І. Формування рефлексивних умінь студентів педагогічного університету в процесі навчання філологічних дисциплін: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / О.І. Герасимова. – К., 2014. – 20 с.

3. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала / А.А. Деркач. – М.: Издательство Московского психолого-социального института: Воронеж НПО «МОДЭК», 2004. – 752 с.
4. Метаева В.А. Профессиональная рефлексия в последипломном образовании: Учебное пособие / В.А. Метаева. – Екатеринбург, 2005. – 85 с.
5. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.msp.gov.ua/files/News/20180815/20180815.pdf>
6. Степанов С.Ю. Акмеологические парадоксы / С.Ю. Степанов. // Акмеология. – 1997. – №1. – С. 11–17.

Бабич Ю.І., студентка III курсу факультету психології та соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ОСОБЛИВОСТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема патріотичного виховання підростаючого покоління має сьогодні особливу значимість. Побудова в Україні громадянського суспільства, динамічний розвиток країни залежить від зусиль дієздатних і відповідальних людей, які люблять свою Батьківщину, здатних відстоювати її інтереси, піклуються про неї. Виховання громадянина-патріота сьогодні - є запорука гарантованого майбутнього для всього українського суспільства. Виховання патріотизму починається ще зі школи, безпосередньо з молодших школярів, які вже з дитинства розуміють поняття мир та війна, оборона держави, ворог, любов до Батьківщини, мужність, військовий обов'язок.

Суть патріотичного виховання полягає в тому, щоб сформувати в свідомості дитини любов до рідного дому і сім'ї, до природи, до історії і культури країни, та до тих людей, кого звать співвітчизниками. Патріотичне виховання дітей молодшого шкільного віку - це цілеспрямований процес педагогічного впливу на особистість дитини з метою збагачення його знань про Батьківщину, виховання патріотичних почуттів, формування умінь і навичок моральної поведінки, розвиток потреби у діяльності на загальну користь.

Змістом патріотичного виховання є любов до Батьківщини, відданість Батьківщині, гордість за її минуле і сьогодення, готовність служити її інтересам і захищати її. Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві [1, с.1-2].

Патріотична виховна робота ґрунтується на принципах народності, природовідповідності, культуровідповідності, гуманізму, демократизації, етнізації, історизму У сучасній педагогічній літературі виділяють щонайменше три різновиди патріотизму:

- 1) етнічний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної мови, культури, до власної історії тощо;

2) територіальний патріотизм базується на любові до місця на землі (до місцевості, ландшафту, клімату тощо), де людина народилася;

3) державний патріотизм ґрунтується на остаточній меті нації – побудові власної держави, державному самовизначенні, державницькому світогляді та державницькому почутті; це вищий патріотизм, який базується на державній ідеології та пов'язаний з почуттям громадянськості [2, с. 14].

Основи цих різновидів закладаються вже в початкових класах: учні вчать українську мову та символіку; вчитель пояснює до якого етносу учні відносяться, також учні на уроках дізнаються про Україну загалом, тобто відбувається усвідомлення де вони живуть і хто вони, пробуджуються патріотичні почуття.

Необхідно, щоб дитина не тільки чула й розуміла те, про що їй розповідають, але й сама виявляла активність. Наприклад, пояснюючи важливість добра, чуйності, порядності, дитина має відчувати жаль, співчуття, бажання допомагати, піклуватися. Також якщо спрямувати увагу учня на реальні зміни, що відбуваються в його родині, рідному селі, місті, то дитина почне розуміти що вона також може підтримувати та змінювати країну на краще: це можуть бути громадянські акції, концерти, екскурсії, проекти.

У загальному можна виділити такі умови ефективності патріотичного виховання школярів:

- 1) врахування вікових і психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку при виборі форм, методів та засобів патріотичного виховання;
- 2) взаємозв'язок навчальної та позакласної роботи;
- 3) взаємозв'язок родини і школи;
- 4) підсилення патріотичних почуттів дослідницькою і творчою діяльністю учнів, за допомогою шкільних музеїв, бібліотек та ін. [3].

Виховання патріотизму повинно розпочинатися з сім'ї і продовжуватися в школі, так воно матиме ефективний характер. Патріотичне виховання поєднує в собі любов до Батьківщини, готовність служити її інтересам, виконувати конституційні обов'язки щодо захисту своєї країни, а так само це природна прихильність до свого народу, рідним місцям, мови, національних традицій.

Список використаних джерел

1. Демидова І.Ю. Національно-патріотичне виховання молодших школярів / І.Ю. Демидова // Позакласний час. – 2002. - №21. – С.1-2 (вкладка).
2. Коркішко О.Г. Виховання патріотизму молодших школярів в позаурочній роботі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. – Слов'янськ, 2004. – 23 с.
3. Педагогічні умови ефективного розвитку патріотичних почуттів у молодших школярів [Електронний ресурс] // Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини. – Режим доступу до ресурсу: http://eprints.zu.edu.ua/13497/1/Melnyk_Rudnytska_2012.pdf. – Назва з екрану.

Беляєва Н. М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Проблема формування пізнавального інтересу в процесі навчання має багатовікову історію і залишається однією з найактуальніших. Учень сьогодні сприймається не як споглядач і пасивний слухач, а як активний учасник навчальної діяльності. Нинішньому випускнику середньої школи недостатньо володіти певним обсягом знань, умінь і навичок, у нього має бути сформована вміння самостійно здобувати знання і оперувати ними. Бажання і здатність самостійно здобувати знання, проявляти творчий підхід до діяльності і є свідчення добре розвиненого пізнавального інтересу. Ось чому сучасна школа покликана підтримувати здатність учня до саморозвитку вже з першого класу, коли виявляються задатки і здібності дитини до певних видів діяльності, його моральні переконання, закладаються основи особистості.

Кожен віковий період різниться за трьома основними показниками, що знаходяться в складному відношенні взаємодії і взаємовпливу: 1) певна соціальна ситуація розвитку (конкретна форма відносин, в які вступає дитина з дорослим в даний період); 2) основний або провідний тип діяльності (кілька різних типів діяльності, які характеризують певні періоди дитячого розвитку); 3) основні психічні новоутворення (в кожному періоді вони існують - від окремих психічних процесів до властивостей особистості).

При вступі до школи виділяють два основних аспекти психологічної готовності дитини: інтелектуальну і особистісну (мотиваційну), які часто не збігаються. Перша складність, з якою стикається вчитель, полягає в тому, що мотив відвідування школи часто не пов'язаний з утриманням тієї діяльності, яку дитина повинна виконувати. Мотив відвідування школи може виходити з престижної потреби, з прагнення до дорослості, з бажання бути «як усі». Наявність у першокласника тільки даного мотиву і відсутність мотиву навчання свідчить про неготовність до школи, про відсутність «внутрішньої позиції школяра», яка полягає не лише в потребі дитини відвідувати школу, зайняти нове положення серед оточуючих, а й в потребі включитися в нову для нього діяльність навчання.

Яке ж значення відіграють ігри? Завдяки іграм підвищується інтерес пізнати щось нове у навчанні, кожне нове заняття стає насиченим, вражаючим, емоційно-забарвленим, що в результаті активізує навчально-пізнавальну діяльність серед дітей; формується мотивація щодо навчання, увага стає більш зібраною та також підвищується працездатність. А чи може гра сформувати цінні якості дитини? Вчені та методисти стверджують, що оскільки гра розглядається як практичне заняття, за допомогою якого у дитини утворюються певне уявлення про поведінку у тій чи іншій ситуації.

Якщо до предмету застосовувати багато абсолютно різних дій, то це посилить інтерес до нього, його роль у навколишньому світі.

Гра є свого роду засобом обробки і аналізу навколишніх, здобутих раніше знань, а також це найдоступніший вид діяльності для дітлахів. Коли дитина створює для себе ситуації відбувається аналітична робота над образами, що є керуючим і основним у

ігровій діяльності, активізує процес мислення. Результатом розуміння ігрової діяльності є формування інтересу до навчальної суспільно-значимої діяльності.

Вчені стверджують, що гра являє собою так зване умовне відтворення практичної діяльності, всіма її учасниками, а також є умовою реального спілкування між дітьми.

Як же ігри впливають на формування інтересів у молодших школярів? Вони зорієнтовані на формування самостійності, виховання колективізму, та розвитку ініціативності.

Під час гри на уроці учні проявляють захопленість, максимально зосереджено працюють, допомагають, вміло слухають співрозмовника, а вчитель виступає лише керуючою силою.

Гра – основа розвитку і провідна діяльність дитини. Чим же можна пояснити необхідність гри? Вона необхідна, бо діти на виступає як істота схильна до постійної діяльності, їй притаманна допитливість і прагнення пізнати нове.

«Гра – це величезне вікно, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості», – говорив відомий радянський педагог В.А. Сухомлинський.

Гра – це перш за все комунікація між дітьми. Однолітків об'єднує спільна певна мета, ті зусилля для того аби її досягти, і відчуття і переживання під час здійснення даної діяльності. Дитина має змогу моделювати різні схеми спілкування, спосіб побороти конфлікт, без застосування агресивності. Щодо стосунків і спілкування вчителя і учня, то гра має властивість будувати довірливі відносини, сприяє налагодженню контакту дружності і спільної праці.

Якщо математичну гру включити безпосередньо в саме заняття, то таке навчання може зробити помітний вплив на діяльність учнів, зміну їх інтересів, тощо. Ігровий мотив виступає рушійною силою у розвитку пізнавального мотиву, дає змогу створити додаткових умов для активізації розумової діяльності учнів, підвищує концентрацію уваги на чомусь одному, наполегливість стає звичною рисою для школярів, розвивається працездатність. Дитина може оцінити власний успіх, розділити його з однолітками, правильно оцінити власні зусилля, задовольнити власні ігрові інтереси, стати повноцінним членом класного колективу та вміти бути в команді. Гра неможлива, якщо її учасники не отримують від неї емоційне задоволення. Гра повинна бути завжди радісною і яскравою для учнів. Якщо під час гри виникають певні негативні емоції, ситуації, то вона обов'язково припиняється і з'ясовуються причини інциденту.

Що відрізняє дидактичні ігри від усіх інших видів ігор? По-перше, дидактичні ігри різняться своєю емоційністю, здатні викликати позитивне ставлення до уроків з математики, активізують навчальну діяльність, пробуджують пізнавальний інтерес до такого роду занять.

Отже, однією з найактуальніших проблем дитячій психології є проблема розвитку пізнавальної активності у молодших школярів, адже є головною передумовою для розвитку розумових якостей особистості, її самостійність та прояв власної ініціативи, спрямування на вивчення певних явищ та предметів. Активна діяльність займає провідну роль у пізнавальному процесі навчання, є вирішальною ланкою успішної діяльності учня та його розвитку як особистості. Саме активний інтерес здатен у процесі навчання формувати і впливати на характер особистості, її розвиток, та здібності.

Біла Л.М., вчитель молодших класів Ніжинської гімназії №3, магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВПЛИВ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ НА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мультфільм, мультиплікація, анімація, мультиплікаційне кіно – це вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом зйомки послідовних фаз руху мальованих або об'ємних об'єктів. Серед мультиплікаційних фільмів виокремлюють лялькові, мальовані, пластилінові, комп'ютерні. Першим мультфільмом в Україні був «Солом'яний бичок», створений В. Левандовським мальований мультфільм. За словами М. Сітцевої, «у буденній свідомості мультиплікації сприймаються як невід'ємний складник дитинства, засіб розважання та розвитку підростаючої особистості» [2].

Мультиплікаційні фільми люблять діти різного віку. Яскраві, видовищні, образні, з одного боку, і прості, ненав'язливі, доступні з іншого, мультики, близькі за своїми розвивальними і виховними можливостями до казки, гри, живого людського спілкування. Персонажі мультиплікаційних фільмів демонструють дитині найрізноманітніші способи взаємодії з навколишнім світом. Вони формують у малюка первинні уявлення про добро і зло, еталони гарного і поганого поведіння.

Через порівняння себе з улюбленими героями дитина має можливість навчитися позитивно сприймати себе, справлятися зі своїми страхами і труднощами, шанобливо ставитися до інших. Події, що відбуваються в мультфільмі, дозволяють підвищувати обізнаність крихти, розвивати його мислення і уяву, формувати його світогляд. Таким чином, мультфільм – це ефективний засіб виховання дитини.

Але не всі мультфільми, так корисні для наших дітей. На жаль, багато трансльованих сьогодні мультфільмів побудовані психологічно, педагогічно чи етично безграмотно і можуть мати небезпечні для дитини наслідки.

Перерахуємо ознаки «шкідливого мультика», від перегляду якого варто відгородити дитину:

1. Головні герої мультфільму агресивні, вони прагнуть завдати шкоди оточуючим, нерідко калічать чи вбивають інших персонажів, причому подробиці жорстокого, агресивного ставлення багаторазово повторюються, детально розкриваються. Наслідком перегляду такого мультфільму може стати прояв жорстокості, безжалісності, агресії дитиною в реальному житті.

2. «Погана» (не правильна) поведінка героїв мультфільму ніким не карається. Персонажу, котрий порушує загальноприйняті правила, ніхто не говорить, що так робити не можна. У підсумку, у маленького телеглядача закріплюється уявлення про допустимість подібних форм поведінки, знімаються табу, розхитується еталони гарного і поганого вчинку, допустимого і неприйняттого поведінки.

3. Демонструються небезпечні для життя дитини форми поведінки, повторювати які у реальній дійсності недоцільно, нерозумно і навіть просто небезпечно. Перегляд таких прикладів для наслідування може обернутися для дитини зниженням порога чутливості до небезпеки, а значить потенційними травмами.

4. Використовуються несимпатичні, а часом навіть потворні герої. Для дитини зовнішність ляльки-мультияшки має особливе значення. Позитивні персонажі повинні бути симпатичними або навіть красивими, а негативні – навпаки. У випадку, коли всі персонажі жахливі, потворні, страшні незалежно від їх ролі, у дитини немає чітких орієнтирів для оцінки їх вчинків. Крім того, коли дитина змушена наслідувати, ідентифікувати себе з несимпатичним головним героєм – страждає внутрішнє самовідчуття дитини.

Психологічним впливом мультфільмів на дитину займались ряд вчених. Більшість в своїх дослідженнях пропонують заборонити переглядати дітям всі сучасні мультфільми, надавати перевагу перевіреним радянським мультфільмам. Вважаємо, що заборона – не найкращий метод боротьби з небажаною інформацією (а вона таки існує в більшості мультфільмах), бо у дитини мультфільм викличе інтерес.

Тому для того, аби уникнути негативного впливу та неправильного сприйняття тієї чи іншої мультиплікації, хочемо дати кілька порад, як вихователям і вчителям, так і батькам:

- перш ніж пропонувати переглядати мультфільм дітям, перегляньте його самостійно та проаналізуйте, чи відповідає він критеріям правильного підбору мультиплікації;

- виділіть окремі епізоди, на які Ви б хотіли звернути увагу;
- обов'язково з'ясуйте виховний аспект мультфільму, продумавши висновки;
- переглядаючи мультфільми, проговорюйте з дитиною окремі епізоди, вчіть дитину аналізувати побачене, співставляти та робити висновки (діти повинні усвідомлювати різницю між мультфільмами, які є втіленням чиеїсь фантазії та реальністю);

- не залишайте переглядати мультфільм самостійно;
- навчіть диференціювати мультфільми відповідно до розвивального, виховного, навчального та розважального аспектів.

Важливо не залишати дитину переглядати мультфільм самостійно, оскільки тоді ми не зможемо проконтролювати рівень усвідомлення нею побаченого. Це для нас сюжет, а для дитини – сотні деталей, які потрібно пояснити, про які потрібно поговорити, а також проаналізувати та зробити правильні висновки.

Список використаних джерел

1. Гич Г. М. Учні нової української школи як носії «нової грамотності» і суб'єкти освітнього процесу. Мистецтво та освіта. № 1 (91). Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 12–14.
2. Сітцева М. Роль мультиплікації у розвитку дитини в умовах інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / М. Сітцева – Режим доступу до ресурсу: <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/2/12>

Біліченко Т.М., аспірантка Глухівського національного педагогічного університету ім. О.Довженка
**НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА М. БОГДАНОВИЧА У НАПРЯМКУ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ШКІЛЬНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ПОЧАТКУ
80-Х РР. ХХ СТ.**

У ході нашого дослідження, щодо аналізу та систематизації науково-методичного доробку відомого вітчизняного вченого Михайла Васильовича Богдановича, ми, зокрема, здійснили аналіз його внеску у процес оновлення шкільних навчальних програм для початкової школи на початку 80-х рр. ХХ ст.

Як зазначав сам Михайло Васильович, у цей період потреба у проведенні такої роботи була проведена на виконання рішень 26 з'їзду КПРС, постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про подальше удосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовки їх до праці» та «Про перехід на безплатне користування підручниками учнями загальноосвітніх шкіл». Вченими НДІ педагогіки УРСР було проведено значну роботу щодо вдосконалення навчальних програм для 1 – 3 класів на 1981/82 н. р. Порівняно з минулими виданнями до програм було внесені зміни – як у структуру, так і в зміст окремих розділів.

Нами було розглянуто основні положення, які були внесені до нової програми з математики, у тому числі – завдяки активній творчій роботі М. Богдановича. Встановлено, що за змістом і обсягом навчального матеріалу вдосконалена програма з математики не зазнала істотних змін у порівнянні з чинною на той час. У 1 класі не передбачалося розв'язування задач складанням рівняння. У 3 класі залежність між результатами і компонентами арифметичних дій навчатиметься не «на рівні правил», а на рівні розгляду окремих прикладів. Опущено формування вмінь учнів ділити багатоцифрові числа на трицифрові, хоч значно було посилено увагу до розвитку в них обчислювальних умінь і навичок та до розв'язування задач. Одним із головних завдань у навчанні розв'язувати задачі М. Богданович вважав необхідність сформувати в учнів чіткі уявлення про структуру простої і складної арифметичної задачі та правильне їх формулювання; домогтися високого рівня умінь розв'язувати прості задачі та основні види задач на 2 – 3 дії; розвивати евристичну діяльність учнів у цьому процесі [1, с. 40].

Для поліпшення знань учнів з математики вчений вбачав наявність резервів. Він закликав педагогів прагнути до того, щоб кожний етап чи фрагмент уроку був навчальним, а кожний учень працював у міру своїх сил і можливостей. Нами було розглянуто деякі прийоми активізації навчальної роботи учнів початкової школи у ході вивчення математики на які звертав увагу М. Богданович.

Так, поточне опитування варто проводити за тим матеріалом, який ще потребує закріплення й узагальнення, а сукупність знань на одному уроці має стосуватися переважно одного якогось прийому чи поняття. Завдання для цього доцільно заздалегідь підготовляти у вигляді записів чи малюнків.

Малюнки і записи дещо підказують відповіді, але в початкових класах це припустимо, бо вони зосереджують увагу учнів, сприяють чіткості й послідовності відповідей. Уміння школярів переносити знання свідчить про їх усвідомленість.

Під час усної лічби активізувати роботу учнів можна, запроваджуючи комплексні (ущільнені) завдання, посилюючи термінологічну роботу, урізноманітнюючи форми усного розв'язування задач, пропонуючи завдання з логічним навантаженням.

Активізація учнів на цих етапі повідомлення мети заняття, підготовки до сприймання та пояснення нового матеріалу може бути досягнута шляхом проблемної постановки мети заняття, доцільного добору вправ, які актуалізують знання, відповідного застосування методів пояснення нового матеріалу, правильного використання наочності.

Пояснення нового матеріалу найчастіше здійснюється двоюко: методом зв'язного викладу або евристичної бесіди. Перший метод, на думку вченого, доцільніший для опрацювання теоретичного матеріалу у формі повідомлень; ознайомлення з термінами, деякими прийомами обчислень, алгоритмами письмового виконання дій, правилами порядку їх виконання, інструктажу щодо користування креслярськими інструментами тощо. Евристичну бесіду варто застосовувати, коли учнів ознайомлюють з математичними поняттями, властивостями арифметичних дій, зв'язками між їх результатами і компонентами.

На етапі закріплення знань активність учнів може бути досягнута завдяки диференціації завдань, варіювання способів допомоги. Для слабших учнів варто повніше використовувати вправи з навідними запитаннями, елементами самоконтролю, зразками, опорними схемами чи малюнками [1, с. 42 – 43].

У ході складання і розв'язування простих задач М. Богданович радить застосовувати таке їх ініціювання чи унаочнення, яке запобігало б знаходженню відповідей безпосереднім перелічуванням предметів. Це допоможе дітям усвідомити, що для знаходження результату треба дібрати і виконати певну дію. Для розвитку відповідних умінь доцільні такі прийоми: а) постановка запитань, підпорядкованих створенню потрібних узагальнень; б) почергове розв'язування і порівняння задач; в) розв'язування задач, у тексті яких є слово, що асоціюється з арифметичною дією протилежною до потрібної; г) розв'язування парних задач, у тексті яких є те саме дієслово, але в одній задачі воно слугує визначальним для вибору дії, а в другій – ні [1, с. 46].

Отже, Михайло Васильович вбачав подальші шляхи поліпшення якості початкового навчання у реалізації важливого дидактичного принципу – розвивального навчання. Саме в удосконаленій за його участі програмі з математики було закладено передумови для цілеспрямованої роботи з розвитку мислення школярів.

Список використаних джерел.

1. Богданович М.В. Науково-методичні напрями вдосконалення програм / М.В. Богданович // Початкова школа. – 1981. – № 8. – С. 38 – 48.

Білоус А.С., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНЦІЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН

У Державному освітньому стандарті загальної початкової освіти перед сучасною школою поставлене завдання досягнення необхідного для продовження освітнього рівня читацької компетенції загального мовного розвитку молодших школярів. В контексті стандарту це: оволодіння технікою читання вголос і про себе

елементарними прийомами інтерпретації, аналізу та перетворення художніх, науково-популярних і навчальних текстів з використанням елементарних літературознавчих понять; вміння самостійно добирати потрібну літературу; користуватися довідковими джерелами для розуміння і отримання додаткової інформації [2]. Така постановка завдань дитячого читання дозволяє розглядати стандарт як основу для формування читацької компетенції молодших школярів та визначення власних педагогічних пріоритетів, які дозволять вивести читання на рівень особистісної цінності й фактора соціального успіху.

У програмі з літературного читання вказано, що «Читацька компетентність є особистісно-діяльним інтегрованим результатом взаємодії знань, умінь, навичок, індивідуального досвіду та ціннісних ставлень учнів, що набуваються у процесі реалізації усіх змістових ліній предмета «Літературне читання» [6, с.1].

Широке вживання поняття «компетенція» в літературі останніх років обумовлено введенням компетентнісного підходу в освіту багатьох країн, ключовими термінами якого є «компетентність» і «компетенція». У компетентнісному підході відображений такий вид змісту освіти, який передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, компетенцій. Зрозуміло, предметне знання при цьому не зникає зі структури освіченості, а виконує в ній підлеглу, орієнтовну роль.

Згідно з дослідженнями вчителів практиків 25-30 % учнів молодших класів загальноосвітніх шкіл при достатньому рівні інтелектуального і сенсорного розвитку мають порушення у читанні. Труднощі, що виникають в процесі читання, пов'язані не тільки з порушеннями технічної сторони читання, тобто процесів сприйняття, але і з труднощами осмислення (сислової сторони читання). При переході в середню школу в учнів недостатньо сформовані технічні навички читання і письма, вони не вміють витягати сенс з прочитаного, що є причиною хронічної неуспішності і емоційного нездоров'я школярів.

Багато вчителів і батьки незадоволені тим, що діти не люблять читати. Педагоги всерйоз стурбовані проблемою дитячого читання. Але змусити вчитися не можна, навчанням треба захопити! Як вчити читанню, щоб діти полюбили книгу, адже книга, прочитана в дитинстві, залишається в пам'яті на все життя і впливає на подальший розвиток людини?

Мета уроків з літературного читання за новими стандартами - виховання компетентного читача, який має сформовану духовну потребу в книзі як засобі пізнання світу і самого себе. Досягнення цієї мети передбачає вирішення наступних завдань: розвиток потреби в читанні (самостійному, ініціативному) за допомогою використання різноманітних форм позакласної діяльності; розвиток читацької компетентності учнів через організацію уроку з літературного читання, літературних ігор, творчих конкурсів, занять з елементами театралізації; стимулювання творчості дітей.

Проблеми залучення дітей до творів високого мистецтва, формування їх творчими читачами знаходяться в центрі уваги і багатьох сучасних дослідників: О. Самохіної, Є.Полевіної, Л.Орлової, Т.Разуваєвої [9], Н.Колганової [5], Н.Іполітової [3] та ін.

Аналіз наукових підходів до визначення сутності поняття «читацька компетенція» уможливив висновок: учені по-різному тлумачать цей феномен.

Т.Разуваєва визначає читацьку компетенцію як потенційну здатність особистості до здійснення читацької діяльності, тобто до сприйняття, осмислення, інтерпретації і оцінки прочитаної текстової інформації [9].

Спираючись на основні положення компетентнісного підходу, читацьку компетенцію (в педагогічному розумінні) Т.Разуваєва визначає як інтегративну характеристику особистості, що забезпечує діяльнісний прояв здатності до читання і застосування на практиці витягнутої з тексту інформації [9, с. 24].

За Н.Ложкіною, читацька компетенція - це певна міра включення учня в читацьку діяльність на основі його лінгвістичної, мовної та професійної готовності і здатності до здійснення цієї діяльності, а також принципів суб'єктності, самостійності, інтегративності, когнітивного і діяльнісного підходів [там само].

Г. Первова розглядає читацьку компетенцію як особливу форму особистісної освіти, що відображає систему ключових компетенцій, які здобуті дитиною в процесі вивчення літературного читання, орієнтовані на її успішну соціалізацію в суспільстві [8].

Структура читацької компетентності, на думку Г.Первової, включає в себе: здатність до творчого читання, освоєння літературного твору на особистісному рівні; вміння вступати в діалог «автор - читач», занурюватися в переживання героїв; розуміння літератури як невід'ємної частини національної культури, розуміння приналежності літератури до сфери художньої культури (мистецтва), усвідомлення її специфіки як мистецтва слова; знання і розуміння змісту та проблематики вітчизняних і зарубіжних художніх творів, обов'язкових для вивчення; уявлення про найважливіші етапи розвитку літературного процесу, про основні факти життя і творчості видатних письменників; специфіки мови художнього твору [8].

Ми взяли за основу визначення поняття «читацька компетентія молодших школярів» (Н.Колган) - це інтегративна якість особистості, що характеризується: 1) ціннісним ставленням до читання і знання, що отримується за допомогою читання літератури, доступної за змістом і формою (навіщо читати?); 2) наявністю читацького кругозору і літературознавчих уявлень; знанням кола читання в його жанрово-тематичному розмаїтті (що читати? про що читати?); 3) умінням виконувати необхідні читацькі дії в роботі з книгою і твором з метою формування і розвитку потреби в читанні; наявністю продуктивних способів читання, якісної навички читання, (як читати?).

Наповнення змісту ключових компетенцій наочно показує, що ні одна ключова компетенція не може бути повністю сформована в початковій школі, так як для її формування необхідно ширший життєвий простір. Оскільки компетенції є одночасно умовою і засобом становлення і розвитку компетентності, можна констатувати, що в початковій школі неможливо сформувати тільки основи читацької компетенції молодших школярів при реалізації педагогічно обґрунтованих умов її формування.

Читацька компетенція формується в ході освітнього процесу, вона характеризується: здатністю до творчого читання, освоєння літературного твору на особистісному рівні; умінням вступати в діалоги «читач - автор» і «читач - герой»; розумінням специфіки мови художнього твору.

Отже, аналіз підходів до визначення сутності поняття «читацька компетенція» уможливив висновок: це багатоаспектний феномен. Читацька компетенція - знання законів, правил і норм літератури, що дозволяє планувати і здійснювати самостійну креативну роботу з освоєння художніх текстів. Читацька компетентність - особистісна якість, що характеризується здатністю самостійно виносити судження і приймати рішення в результаті роботи з художніми текстами.

Читацька компетенція бере участь у формуванні ключових компетенцій.

Таким чином, представлені положення читацької компетентності, безумовно, значимі для молодших школярів, так як припускають усвідомлену потребу в читанні і формують кваліфікованого учня-читача.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти (документ). ПОСТАНОВА від 21 лютого 2018 р. № 87. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://schoollife.org.ua/...standart-pochatkovoyi-osvity...>
2. Ипполитова Н.А. Обучение школьников разным видам чтения. Изучающее чтение. *Русский язык в школе*, 1999, № 1. С. 3 - 11.
3. Колганова Н.Е. Читательская компетентность младших школьников: сущность, структура, показатели. *Психолого-педагогический журнал Гаудеамус*, т. 16, 2017, № 1. С. 27-37.
4. Колганова, Наталья Евгеньевна. Педагогические условия формирования основ читательской компетентности младших школьников: дисс ... канд. пед. наук : 13.00.01. Тамбов, 2013. 235 с.
5. Літературне читання. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2 – 4 класи (ОНОВЛЕНО) [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://mon.gov.ua/Osvita/Osvitni програми/...dlya-pochatkovoyi-shkoli](http://mon.gov.ua/Osvita/Osvitni%20programi/...dlya-pochatkovoyi-shkoli). – 40 с.
6. Ложкина Н. М. Формирование иноязычной читательской компетенции студентов экономических специальностей: дисс ... канд. пед. наук: 13.00.02. Нижний, 2014. 205 с.
7. Первова Г.М. Литературоведческая пропедевтика в I -II классах. *Начальная школа*, 2008, №10. С.19 – 28.
8. Разуваева Т.А. Формирование читательской компетенции студентов факультета иностранных языков: автореф. дисс. канд. пед. наук. Тула, 2006. 23 с.

Білоус А.А., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Коваленко Є.І., кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ (У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА)

Однією з важливих умов забезпечення повноти та правильності сприйняття інформації є максимально повна реалізація принципу наочності.

Підходів до систематизації наочних засобів досить багато. Ми зупинимося на найпоширеніших і найуживаніших у практиці школи. Відповідно до однієї з них (за П.І.Підкасистим) наочні засоби об'єднуються в три групи: об'ємні посібники, друковані посібники та проєкційний матеріал [2]. Відповідно до іншої класифікації (Г.М. Коджаспирова) наочні засоби діляться на дві групи: предметні і образотворчі [1].

М.М.Фіцула у «Навчальному посібнику для студентів вищих педагогічних закладів освіти» зазначає, що залежно від характеру відображення дійсності наочність поділяється на такі види: натуральна, зображувальна та схематична [3]. У початкових класах застосовується всі види наочності. Кожна з них має і позитивні і негативні якості, і це слід враховувати, визначаючи їх роль на уроці.

У ході виконання дипломної роботи ми з'ясували стан дослідження проблеми в педагогічній теорії та в освітній практиці і дійшли висновку, що проблема організації та психолого-педагогічного забезпечення наочного навчання як компонента адекватного осмислення та ефективного засвоєння знань здавна є важливим аспектом педагогічних, психологічних та методичних досліджень. У різні часи і з різною мірою об'єктивності цю проблему розглядали Я. Коменський, І.Песталоцці, А.Дістервег, К.Д.Ушинський та інші педагоги.

Сучасні дослідження стосуються, здебільшого, впровадження у навчання молодших школярів комп'ютерних технологій, тоді як особливої актуальності набуває поєднання традиційних засобів наочності з мультимедійними. XXI ст. вносить свої корективи у розуміння та використання наочності в дидактиці, зумовлюючи появу як нових термінів – «модельювання», «нова наочність», ІКТ та інші, так і розуміння їх специфіки, необхідності та призначення на сучасному етапі.

Спостереження за учнями на уроках, результати виконання запропонованих нами тестів та методик, самостійних та контрольних робіт, відповіді дітей та бесіди з вчителем переконали нас у перевагах уроків з використанням різноманітних засобів наочності на уроках природознавства у початковій школі.

Застосування на уроках різних видів наочності допомагає залучити до процесу сприймання всі аналізатори – слухові, зорові, рухові та ін. Чим більше аналізаторів задіяно, тим краще засвоюється матеріал.

Використання наочності відіграє переважно допоміжну роль, однак іноді навчальний матеріал (наприклад, явища, предмети, які учні не можуть безпосередньо спостерігати) має такий характер, що без унаочнення правильне уявлення про новий об'єкт взагалі неможливе.

На основі теоретичного аналізу та проведеного дослідження з теми ми обґрунтували педагогічні умови ефективного використання принципу наочності у навчальному процесі початкової школи: врахування психологічних основ використання наочності, згідно яких у дитини у процесі пізнання вирішальну роль відіграють відчуття; ефективність навчання підвищується, якщо процес пізнання розвивається від живого споглядання до абстрактного мислення і від нього до практики; наочність підвищує інтерес, якщо дотримуються дидактичні вимоги щодо її використання на уроках; результативність навчання буде вищою, якщо наочність використовується на всіх етапах уроку.

Дослідивши вияв пізнавальних здібностей учнів (мислення та пам'ять), рівень пізнавальних інтересів та результати успішності дітей, ми припускаємо, що їх можна підвищити при правильному, систематичному та регулярному використанні засобів наочності на уроках та при врахуванні всіх педагогічних умов ефективності реалізації принципу наочності у процесі викладання природознавства у початковій школі, описаних вище. Адже саме наочність активізує увагу, полегшує ясність сприйняття, сприяє кращому запам'ятовуванню і міцному засвоєнню знань, навичок і умінь, запобігає формалізму у навчанні, формує уявлення про зв'язок теоретичних знань із практикою, полегшує засвоєння знань, стимулює інтерес до них; допомагає сприймати об'єкт у всьому його розмаїтті.

Ми виділити ряд рекомендацій щодо застосування принципу наочності на уроках природознавства в початковій школі: застосовувана наочність повинна відповідати віку учнів; наочність повинна використовуватися в міру, поступово й тільки у відповідний момент уроку; спостереження повинне бути організоване таким чином, щоб усі учні могли добре бачити демонстрований предмет; необхідно чітко виділяти головне, істотне при показі ілюстрацій; детально продумувати пояснення, що даються в ході демонстрації явищ.

Ми розробили власну систему уроків з теми «Тварини – живі організми. Середовища їх існування», максимально «наситивши» їх засобами унаочнення та використавши багато дієвих стратегій розвитку критичного мислення. Результатом проведеної роботи стало підтвердження теоретичного положення, що наочність сприяє кращому сприйняттю, запам'ятовуванню нового матеріалу, вона робить урок цікавішим, різноманітнішим, видовищнішим, особливо при використанні ІКТ. І зовсім зворотній результат – при її відсутності.

Використання наочності на уроці повинно бути цілеспрямованим і методично виправданим. А це вимагає серйозного підходу до їх адекватного вибору.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / авт.-укл. Н.П. Наволокова. Х.: Вид. група "Основа", 2010. С. 57-64.
2. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів / наук. ред. передм. О.І. Пометун. К.: Плеяди, 2008. 220 с.
3. Нова українська школа. Порадник для вчителя. Розділ 5. Інтеграція: тематичний і діяльнісний підходи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/rozd_5_Integracia.pdf

Бобро Л.В., кандидат педагогічних наук, асистент кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Мовчан В.О., учитель початкових класів Дружбинського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів

НАСТУПНІСТЬ У ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Важливість екологічного виховання старших дошкільників та молодших школярів визначається світовою екологічною кризою, яка зумовлена нераціональною та незбалансованою діяльністю людства в природі. Подолання екологічної кризи можливе лише за виховання у молодшого покоління бережного ставлення до природи, формування в них елементів наукового пізнання природи, моральних переконань та активної життєвої позиції спрямованої на охорону природи та її ресурсів. Актуальність проблеми визначається і в збереженні природного середовища, сприятливого для здоров'я і життя людини.

Основи екологічної культури, ставлення особистості до світу природи закладаються в дошкільному дитинстві. Цей період є сенситивним для усвідомлення власної значущості в природі, своєї ролі в збереженні її цілісності.

Екологічне виховання як складник формування особистості – актуальна педагогічна проблема, що має велике економічне та соціальне значення, потребує пошуку ефективних шляхів розв'язання в усіх ланках освіти. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні зазначено, що “загальними підходами у формуванні особистості через сферу життєдіяльності “Природа” є: екологічне спрямування, виховання різнобічної і гармонійної особистості, орієнтованої на відтворення екологічної культури суспільства, комплексний підхід, що передбачає розвиток чуттєвої сфери, засвоєння певного кола знань та оволодіння практичними вміннями” [1].

Головним завданням екологічної освіти є розробка моделі неперервного навчання, що має забезпечити формування екологічно вихованої особистості. Основою такого цілеспрямованого виховання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку є навчання і виховання у дошкільному навчальному закладі і його продовження в школі. Успішно вирішити ці завдання можливо на базі навчально-виховного комплексу «Школа – дошкільний навчальний заклад», адже однією із важливих умов успішного навчання й виховання дітей у досліджуваному комплексі є наступність у роботі дошкільних та початкових класів [4].

Головний зміст екологічної освіти дошкільнят полягає у формуванні мотиваційних основ екологічної свідомості дитини. Екологічні знання мають стати засобами, які входять у практичну діяльність і відповідно її мотивують. На думку З. Плохій, екологічні знання сприяють формуванню усвідомленого ставлення й закладають початок екологічної свідомості [2].

На основі аналізу науково-педагогічної літератури з питань наступності Іщенко Л. виділила найбільш ефективні педагогічні умови організації екологічного виховання дітей двох початкових ланок навчання дошкільної і початкової освіти (1 клас). Серед них:

- 1) екологічна спрямованість навчально-виховної роботи дошкільного закладу і першого класу школи;
- 2) взаємозв'язок у змісті, методах і засобах екологічного виховання;
- 3) максимальне використання всіх видів дитячої діяльності в екологічному вихованні дітей у їх розумному співвідношенні;
- 4) підвищення рівня професійної підготовки кадрів з проблеми екологічного виховання дітей;
- 5) узгоджена робота дитячого садка, школи і сім'ї [3].

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства гостро постає екологічна проблема, яка вимагає негайного вирішення. Ефективність екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку та молодших школярів залежить від створення еколого-розвиваючого середовища, змісту, форм, методів та професійної підготовки фахівців обох ланок освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К. : Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 1999. – 59 с.
2. Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи : [матеріали Всеукр. наук.- практ. конф.]. – Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2001. – 248 с. Плохій З. Сучасний зміст екологічного виховання / З. Плохій // Дошкільне виховання. – 2008. – № 3. – С. 3–6.
3. Іщенко Л. Екологічне виховання старших дошкільників та молодших школярів в НВК «Школа – Дитячий садок» / Л. Іщенко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. - 2007. – Вип. 20. – С. 154-158.

4. Кардаш І. Наступність в екологічному вихованні старших дошкільників і молодших школярів // Обрії. – 2011. – №1. – 71-74.

Бондаренко Г.Г., асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У КЛАСАХ-КОМПЛЕКТАХ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Розвиток особистості учня, його інтелектуального, творчого, соціального потенціалу, вмінь знаходити спільну мову з іншими, орієнтуватися в сучасному динамічному світі, актуалізують завдання формування компетентностей та викликають необхідність удосконалення моделей організації навчально-пізнавальної діяльності учнів у освітньому процесі. Особливої уваги у вирішенні цих завдань потребують учні сільської малокомплектної школи.

У сучасній початковій школі існує декілька моделей організації навчально-пізнавальної діяльності. Вчений Є. Я. Голант [1], в залежності від суб'єкт-об'єктних відносин учнів у навчально-пізнавальній діяльності, виділив активну та пасивну моделі освітнього процесу. Термін «пасивний» є умовним, оскільки будь-який спосіб навчання передбачає досягнення певного рівня пізнавальної активності суб'єкта – учня, інакше досягнення навіть мінімального результату неможливе. Вчений у цій класифікації використовує термін «пасивний» як визначення низького рівня активності учнів, переважно репродуктивної діяльності за майже повної відсутності самостійності і творчості.

Дану модель можна порівняти з фронтальною роботою на уроці, коли всі учні малокомплектного класу працюють над одним навчальним завданням під безпосереднім керівництвом учителя. Учні класу-комплекту початкової школи працюють в єдиному темпі. У цій моделі надзвичайно складно забезпечити високу активність усіх, оскільки існує істотна відмінність за рівнем навчальних можливостей учнів та обмеженість у навчальному спілкуванні школярів.

Застосування активної моделі у освітньому процесі за дослідженнями Є. Я. Голанта, стимулює пізнавальну активність і самостійність учнів [1]. Коли учень вступає в діалог з учителем, виконує певні творчі завдання і виступає «суб'єктом» навчання. Основні методи навчання - це різноманітні творчі та проблемні завдання, проблемні ситуації, самостійна робота, запитання від учителя до учня і навпаки. Цю модель можна порівняти з індивідуальною роботою, коли кожен учень працює самостійно, темп його роботи визначається ступенем цілеспрямованості, розвитком інтересів, здібностей і талантів. Темп роботи залежить також від навчальних можливостей, підготовленості учня. Такі методи стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів. Учень виступає «суб'єктом» навчання, виконує творчі завдання, вступає в діалог з учителем. Основні методи: самостійна робота, проблемні та творчі завдання (часто домашні), запитання від учня до вчителя і навпаки, що розвивають творче мислення.

До цієї класифікації моделей можна додати інтерактивне навчання як певний різновид активного навчання, який має свої закономірності та особливості [2]. У світлі даної моделі варто розглядати групові форми роботи.

Як показує досвід роботи у класах-комплектах сільської початкової школи, організація групової навчальної діяльності школярів буде більш ефективнішою, коли групи у малочисельних класах формуватимуться за дотриманням умов врахування:

- рівня готовності дитини до спільної діяльності;
- рівня навчальних можливостей учнів;
- вікових та психологічних особливостей, рівня розвитку дитини;
- індивідуальних інтересів та уподобань.

Створюючи комфортні умови освітнього процесу, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, навчання відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів класу-комплекту. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), коли і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Отже, можна зробити висновок, що у класах-комплектах сільської початкової школи буде більш ефективною інтерактивна модель організації навчально-пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Голант Е.Я. Методы обучения в советской школе. М. 1957. 267 с.
2. Пометун О, І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред О. І. Пометун. К.: Видавництво А. С. К. 2004.192 с.

Бондаренко Г.Г., асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства з кожним роком вимоги до особистості майбутніх фахівців соціальної сфери зростають. Постає потреба вдосконалення процесу підготовки фахівців соціальної роботи у вищих навчальних закладах та пошуку нових методів формування професійної компетентності. Саме тому, позааудиторна робота зі студентами у вищих навчальних закладах все частіше використовується як альтернатива традиційним методам навчання.

Термін «волонтер» походить від лат. voluntaries – воля, бажання; від англ. voluntary – добровільний, доброволець, йти добровільно, тобто можна узагальнити, що це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим. За визначенням Т. Л. Лях «волонтерська діяльність – індивідуальна чи колективна – це спосіб підтримки, піклування, надання допомоги членам громади; взаємодії між людьми для спільного вироблення нових шляхів вирішення проблем, які виникають» [3. С. 20].

У світовій практиці найголовнішою ознакою волонтерства є те, що волонтер частину свого вільного часу, енергії, сил, знань, досвіду добровільно здійснює корисну людям і суспільству діяльність.

Науковці О. Акімова, О. Богданова, З. Бондаренко, О. Безпалько, М. Галагузової, Л. Вандишева, Н. Заверико, І. Зверєвої, Т. Лях, Н. Романова, А. Капської, Л. Міщик, В. Поліщук та ін. вивчали питання щодо підготовки майбутніх соціальних педагогів, соціальних працівників до волонтерської діяльності. Проте, проблема розвитку

мотивації, компетентностей, активності, готовності до здійснення волонтерської роботи студентів спеціальності «соціальна робота» є актуальними і потребують подальшого вивчення.

У Ніжинському державному університеті при кафедрі «соціальної педагогіки і соціальної роботи» на факультеті психології та соціальної роботи активно діє студентська волонтерська група «Час для нас», яка об'єднує майбутніх соціальних працівників різних курсів задля здійснення допомоги та підтримки вразливих категорій населення: дітей-сиріт, дітей з багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, людей похилого віку та інших вразливих категорій населення. Волонтерська робота дозволяє студенту здобути досвід майбутньої професійної діяльності під час здійснення різних заходів, акцій, концертів, майстер-класів, благодійних ярмарок, здобути професійно важливі спеціальні знання і вміння, сформувати особистісні якості: комунікативну, організаційну, соціально-правову компетентності, емпатійність, відповідальність, толерантність та ін.

Отже, у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників волонтерська діяльність дає можливість постійно вдосконалювати знання, познайомитися безпосередньо з клієнтами, яким надається допомога, бути залученим у професійне співтовариство, більш пізнати свій власний внутрішній світ, свої прагнення і бажання, розширити коло своїх інтересів.

Таким чином, волонтерська робота студентів в позааудиторній діяльності є невід'ємною складовою професійної підготовки сучасного фахівця соціальної сфери і сприяє вдосконаленню системи соціальної освіти, формуванню компетентного випускника, готового до здійснення практичної роботи.

Список використаних джерел

1. Бондаренко З. Модель організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу / З. Бондаренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 4. – С. 24-29.
2. Вайнола Р. Х., Капська А. Й., Комарова Н. М. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. – К.: Академпрес, 1999. – 112 с.
3. Лях Т. Л. Методика організації волонтерських груп : навч. посіб. / Т. Л. Лях. К. Київський університет імені Бориса Грінченка. 2-10. 160 с.

Бондаренко М. П., магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Падун Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ У УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проблема мотивації є однією з головних цілей будь-якої людини в отриманні освіти. Науковці стверджують, що пізнавальна потреба розвивається від дитинства і до самої зрілості тобто до повного її становлення. У молодшому віці найбільш яскраво виражена її сама безпосередня форма - потреба у враженнях.

Одним з високих рівнів розвитку потреби в пізнанні є допитливість, проявляючи допитливість, активність дитина стає більш спрямованою, хоча і має емоційний характер. Стійкі усвідомлені прагнення до отримання знань є найвищим рівнем розвитку пізнавальної потреби.

Доведено, що домінуючими мотивами навчання, в основному, стають пізнавальні інтереси. На практиці ж, дослідження навчальної мотивації школярів показує недостатній рівень її розвитку, тому принципово важливо цілеспрямовано і поступово розвивати її [2, с.152].

Вчена І.А. Зимня вважає, що цілий ряд специфічних чинників певної діяльності визначають навчальну мотивацію. По-перше, вона визначається освітніми установами і самою освітньою системою. По-друге, організацією освітнього процесу. По-третє, індивідуальними особливостями учня, тобто вік, стать, рівень інтелектуального розвитку, самооцінка, здібності, потреби і інше. По-четверте, індивідуальними особливостями педагога і його стилем роботи і ставленням до учнів і до професійного справи. По-п'яте, специфікою предмета [1, с.142]. Вона виділяє чотири мотиваційні орієнтації: на процес, результат, оцінку вчителя і на «уникнення неприємностей». Виявила фактори, використовуючи які можна впливати на динаміку мотиваційних структур, і, як наслідок, керувати їх зміною. Вона відносить до цих факторів наступне: відсутність оцінки і тимчасових обмежень, демократичний стиль спілкування, надання ситуації вибору, особистісна значимість досліджуваного матеріалу, репродуктивний, творчий або продуктивний вид діяльності, наявність інтересу до змісту і самого процесу навчання [1, с.142].

А.К. Маркова вважає, що сприятлива атмосфера в навчальній групі, включеність учня в освітній процес (завдяки використанню різних форм роботи), відносини співпраці між педагогом і учнем, залучення школярів до оціночної діяльності, що формує адекватну самооцінку, сприяє вихованню позитивної мотивації навчальної діяльності. Так само варто відзначити, що незвичайна форма подачі матеріалу, цікавий виклад, емоційність мови педагога, опора на життєвий досвід, обговорення особистої і суспільної значимості отриманих знань, доречне використання заохочення і покарання формують позитивну мотивацію [2, с.205].

Використовуючи різні способи формування мотивації, педагог повинен не забувати, що зовнішні умови (сприятливі і не дуже) надають не безпосередній вплив на формування мотивації, а тільки через усвідомлення їх через особисте ставлення учня до них. З огляду на це, необхідно передбачити таку систему заходів, завдань, вправ, які спрямовані на формування відкритого, стійкого і усвідомленого ставлення до дій вчителя, тобто здатності до навчання в широкому сенсі.

П.Я. Гальперін, Д.Б. Ельконін, В.В. Давидов у своїх працях встановили, що характер мотивації можна програмувати через тип навчання. Вони показали, що якщо зміст навчання будується з використанням завдань, в яких учні повинні самостійно виявити теоретичні складові і принципи досліджуваного предмета, то формується узагальнена мотивація.

А.К. Маркова, І. С. Якиманська рекомендують особливі прийоми інтелектуальної роботи учнів, які необхідно застосовувати для формування позитивної мотивації, а саме прийоми смислової переробки тексту, укрупнення навчального матеріалу, виділення в ньому вихідних принципів, законів, структурування, усвідомлення узагальнених способів вирішення задач і інші [2, с.136].

О.А. Чувалова довела залежність дієвості мотивації від характеру і жорсткості контролю вчителя. Чим менше вік дитини, тим ближче пов'язані формування навчально-пізнавального мотиву і обов'язковість, і контроль вчителя.

В.Д. Шадриков визначив, що дитиною рухають мотиви, а дорослою людиною рухають цілі. У своїх дослідженнях він встановив, що через чітко визначені цілі в навчальній діяльності з'являється можливість продуктивного формування мотивації у підлітків [3, с. 206-215].

Таким чином, умовами, які викликають інтерес учня, що сприяє формуванню позитивної мотивації до навчальної діяльності є: спосіб подання навчального матеріалу; робота над предметом, організована в малих групах; відношення між мотивом і метою; використання новітніх освітніх технологій; ігрової діяльності; правильно здійснений контроль; підбір посильних творчих завдань, які повинні співвідноситися з бажаннями, потребами, інтересами і прагненнями учня. Результати навчання повинні відповідати потребам дитини і бути значущими для нього.

Список використаних джерел

1. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М: Просвещение, 1999. С. 142
2. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя-- М.: Просвещение, 1983. С. 136
3. Шадриков В.Д. Психология деятельности человека. – М.: Институт психологии РАН, 2013..С. 206-215

Борисова А. В., магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕТНОПЕДАГОГІКИ ЯК ЗАСОБУ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Одним з головних завдань сучасної освіти, є побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення морально-духовного, культурного розвитку дітей та молоді, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу. Таке виховання можливе тільки завдяки правильно організованій системі вивчення національних ідеалів, традицій та звичаїв. Система має ґрунтуватися на національному світогляді, національній ідеології та філософії власного народу. Отже, основою національної системи виховання дітей безперечно є українська етнопедагогіка.

“Етнопедагогіка – це історично складена система народних знань і умінь у справі навчання і виховання підростаючих поколінь, яка є невід’ємною частиною національної духовності. Це усний багатотомний підручник виховання, що зберігається з найдавніших часів у пам’яті народу”, – сказано в одному джерелі, а в іншому ніби доповнено: “етнопедагогіка ...втілює у собі народний педагогічний досвід і народну мудрість, народні погляди на мету і завдання, зміст і методи виховання і навчання” [5, с.17].

Предметом вивчення етнопедагогіки виступає народна педагогіка - сукупність педагогічних знань і виховного досвіду, що збереглися в традиціях сімейного виховання, усній народній творчості, народних обрядах. Вона перебуває в тісному зв'язку з науковою педагогікою, яка виникла і базується на здобутках народної педагогіки, продовжує осмислювати і розвивати її досвід [2, с.576].

За словами К. Д. Ушинського, незважаючи на схожість педагогічних форм усіх європейських народів, у кожного з них своя особлива національна система виховання, своя мета і свої особливості для досягнення цієї мети. Він відстоював природне право кожного народу мати національну школу, національну систему виховання.

Національна система виховання - це історично зумовлена і створена народом система поглядів, переконань, ідеалів, а також традицій, звичаїв, обрядів, практичних дій, спрямованих на виховання підростаючого покоління в душі культурно-історичної спадщини, духовності нації. Вона охоплює ідейне багатство народознавства, принципи організації навчально-виховної роботи, а також наукову педагогіку, має під собою ґрунт духовності рідного народу, постійну і систематичну діяльність родини, державних, громадських виховних закладів, установ і організацій [4, с.64].

Кожне нове покоління входить в уже існуючу національну систему виховання, яка відображає історичні, економічні, географічні, етнографічні і психологічні особливості певного народу, адекватна його світосприйманню і світорозумінню, його самобутньому культурно-історичному шляху розвитку.

Слушними, є слова С. Русової: «Національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а, навпаки, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби задля вселюдського поступу, воно через пошану до других народів виховуватиме в дітях пошану до других народів і тим приведе нас до широкого єднання й світового порозуміння між народами і націями» [4, с.66].

Сьогодні Україна переживає велике національне відродження. До нас повертаються скарби наших предків, входять у школу з уроками народознавства, факультативами, вечорами народної пісні, весняними, осінніми і зимовими святами. Народні знання про різні сфери життя - то невичерпна скарбниця мудрості наших предків. У різноманітних засобах народознавства закладено мудру народну філософію, моральні заповіді, поведінкові норми-бути працюючими, чесними, допомагати слабшому, поважати старших, не нищити природу. Народні настанови, розраховані на вікові особливості дітей, мають велику впливову силу [3, с.29].

У центр навчально-виховного процесу народна педагогіка ставить дитину - її складний і розмаїтий світ думок і почуттів, мрій і надій. Українська етнопедагогіка відокремлює такі фундаментальні принципи: народність виховання, самодіяльність дитини, гуманізм, зв'язок виховання з життям народу, виховання в праці, врахування вікових, індивідуальних особливостей учнів, єдність вимог і поваги до особистості, поєднання педагогічного керівництва з самостійністю учнів, практичне оволодіння культурно-історичним досвідом рідного народу, повне і глибоке довір'я до дитини та віра в її сили й можливості [1, с.321].

Виховання дітей засобами народної педагогіки постійно відтворює і поглиблює емоційно-естетичний, художньо-творчий та інтелектуальний компоненти свідомості рідного народу, створює умови для розвитку і розквіту природних задатків і талантів кожного громадянина України, формування духовного потенціалу - найвищої цінності нації та держави.

Список використаних джерел:

1. Біда О. А. Природознавство і сільськогосподарська праця: Методика викладання. Київ; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2000. С.321-333.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр „Академія”, 2001. 576 с.
3. Грущинська І. Реалізація українознавчого принципу у процесі навчання. Початкова школа. 2004. № 1. С.28-31.

4. Екологічне виховання учнів молодших класів на українських народних традиціях: Методичні рекомендації для вчителів початкової школи / укл. Л. М. Різник. Київ : ІСДО, 1994. 64 с.
5. Євтух В. Б., Марушкевич А. А., Дем'яненко Н. М., Чепак В. В. Етнопедagogіка. Ч. I: навч. посіб. Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. 149с.

Бояринова В.О. старший вчитель, вчитель вищої категорії,
вчитель початкових класів Ніжинської гімназії № 14
**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК
ЗАПОРУКА ЖИТТЄВОГО УСПІХУ**

Критичне мислення нині один з модних трендів в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань навчально-виховного процесу, йдеться й у Концепції нової української школи.

Та з чого починати? Як навчати дітей розрізняти факт і суб'єктивне бачення, не піддаватися на маніпуляції?

Моя відповідь – використовувати методи розвитку критичного мислення під час уроків. Дуже часто з критичним мисленням плутають розуміння. У дитини, яка намагається зрозуміти чужу ідею власне мислення стає пасивним: учень лише сприймає те, що створив хтось інший, а критичне мислення відбувається тоді, коли нові, уже зрозумілі ідеї перевіряються, оцінюються, розвиваються й застосовуються на власній практиці. Запам'ятовування ж фактів і розуміння ідеї є необхідними умовами для критичного мислення, однак самі вони, навіть у своїй сукупності, критичного мислення не становлять, а є його інформативною базою

Критичне мислення – складне й багаторівневе явище. Мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень. З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
 - бачити проблеми, ставити запитання;
 - висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його [6, с. 69].

Цим мисленнєвим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх, тренувати, як, наприклад, тренують м'язи спортсмени чи техніку гри – музиканти. І саме початкова школа є ідеальним стартом для цього.

Технологія проведення уроку з розвитку критичного мислення залежить від його предметного наповнення і дидактичних завдань, від типу уроку (це набуття нових знань чи формування умінь), від власне навчального предмету. Та загалом такий урок традиційно складається з трьох основних частин: вступної, основної та підсумкової.

Етапи навчання критичного мислення:

1. Фаза актуалізації (вступна частина) має на меті актуалізувати в пам'яті учнів наявні знання, оцінити те, що вони вже знають, встановити мету навчання, зосередити на темі, стимулювати до нових ідей. Девізом цього етапу можуть бути слова: «Пробудіть, викличте зацікавленість, схвилюйте, спровокуйте учнів пригадати те, що вони знають». Доцільно використати прийоми «Мозкова атака», «Гронування», складання кластерів, «Передбачення»

2. Фаза побудови знань (основна частина) – порівняти очікування учнів із тим, що вивчається; виявити основні моменти, відстежити процеси мислення, зробити висновки й узагальнення, поєднати зміст уроку з особистим досвідом учнів. Для цієї фази ефективною буде групова робота. Кожна група працює над своїм проблемним питанням. Після його опрацювання групи презентують свої висновки. У такий спосіб учні вчаться висловлювати й обстоювати власні думки, зіставляючи їх із міркуваннями товаришів.

Фаза консолідації (підсумкова частина) – узагальнити основні ідеї, інтерпретувати ідеї, обмінятися думками, виявити особисте ставлення, апробувати ці ідеї, оцінити, як відбувся процес навчання. Доцільно використовувати методи сенкан, діаграму Венна, ромашку та кубик Блума, прийом «Тонких» і «Товстих» запитань, «Бортовий журнал», «Шкала думок» [1, с. 5].

Перелік методів розвитку критичного мислення достатньо великий. Добирати їх учителю слід з огляду на мету, завдання, зміст уроку. Крім того варто зважати на особливості цих методів, адже на певних етапах уроку вони є доречнішими.

Застосування технології розвитку критичного мислення під час вивчення навчальних дисциплін, як на уроках, так і в позакласній роботі, створює додаткову мотивацію до навчання. Учні добре засвоюють матеріал, тому що це їм цікаво. Зазначена технологія стимулює загальну активність учнів, сприяє створенню плідного освітнього середовища й утвердження системного характеру навчання та самонавчання [3, с. 84].

Список використаних джерел

1. Большакова І. Розвиток критичного мислення / І. Большакова // Початкова освіта. – 2012. – № 11. – С. 3–7.
2. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2006. – 268 с.
3. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цього навчати / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська – Х. : Основа, 2007. – 108 с.
4. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці / О. Комар // Початкова школа – 2004. – № 9. – С. 5–8.
5. Мельникова Н. Групові форми роботи як засіб розвитку мислення та підвищення ефективності навчання учнів / Н. Мельникова // Початкова освіта. – 2013. – № 4. – С. 3–7.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.

Бутенко С.В. студентка III-го курсу факультету психології та соціальної роботи, спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІЗНАВАЛЬНІЙ АКТИВНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Сучасна система освіти прагне задовольнити та реалізувати гарні умови активної діяльності учнів та можливість ефективно розвивати свої індивідуальні, а також і всебічні здібності впроваджуючи різноманітні інноваційні технології.[1, с. 10-15]

Учні початкових класів – це люди майбутнього, які прагнуть володіти актуальними знаннями, гнучкістю, творчою інноваційністю, критичністю мислення, високою ініціативністю, продуктивною адаптацією та вміння пристосуватися до різноманітного середовища. [2, с. 20]

Формування здібностей та розвиток пізнавальної активності базується на рівні пізнання та заохочення учнів. Воно є підґрунтям за для вдосконалення та збільшення кількісних та якісних показників у сфері обізнаності учнів з навчального і поза навчального освітнього матеріалу.

Такий вплив сприяє забезпеченню в учнів активної позиції, зростання їхніх інтересів у засвоєнні нового матеріалу. Значно підвищує особисті здібності учнів, що дає можливість здобувати та розкривати у собі навички лідерства та організованості.

Здібності та вміння учнів формуються з першого дня в школі. Інтерес учнів допомагає активно розвивати та прискорювати розумові процеси та реакції, що дає змогу учням асимілювати основними знаннями.

Також структурованим впливом на активність та здібність учнів є розвиток її індивідуальних психологічних чинників та внутрішніх фізіологічних змін в структурі пізнавальної діяльності школяра. [4, с. 34-69]

Пізнавальна активність учнів у початкових класах є переважним спец ефектом у формуванні відповідних навичок, здібностей та вмінь даного віку. Можна сказати, що використовуючи інноваційні технології у всебічному розвитку школярів 1-4 класів маєш в результаті прагнення учнів до активного спілкування, мислення та дослідження. [2, с. 18]

Сьогодні більшість дітей прагнуть бути учасниками процесу, що є активним засобом здійснення змін, які впливають на їх розвиток. Школярі 1-4 класів є бажаними діячами спрямованими на те, щоб їхнє навчання містило в собі активну діяльність в різносторонніх ситуаціях.

Гармонійне навчання з використанням сучасних технологій позитивно впливають на усвідомлення, розвиток, заохочення дітей, що спричиняє їх пізнавати історичну культуру, соціальне адаптоване середовище, яке кожної хвилини рухається вперед. [7, с. 2]

Найважливішою рисою, що забезпечує рухомий процес розвитку здібностей й активностей учнів є не просто засвоєнням програмного матеріалу, а пізнання істини, вступаючи в активний діалог з учасниками освітнього процесу. Прагнення учнів самостійно виходити за межі власних знань для пошуку способів дії в нових ситуаціях, що є головною цінністю і метою інноваційної освіти; формувати вміння продуктивно вчитися, за для покращення освітнього рівня обізнаності учня.

Школа покликана створювати нові умови для багатогранного розвитку дитини. Переконливо йти до цілісного сприйняття світу забезпечуючи виховання та

вдосконалення якостей, вмінь і навичок створювати добро, красу та прагнути творити прогрес розвитку індивідуальних здібностей дитини. Вплив інноваційних технологій на пізнавальну активність та розвиток здібностей учнів служить за для активізації діяльності учнів їх творчого, інноваційного розв'язання різних завдань сучасної освіти. Що обов'язково спрямовується на гуманізацію та демократизацію навчально-виховного процесу у школі, де школярі є основними об'єктами поглинання результатів роботи педагогів. [3, с.96]

Тому намагання аналізувати, порівнювати, аргументувати, узагальнювати, та доводити самостійно отримані знання дитиною є високим рівнем показу засвоєних знань, умінь, навичок та здібностей від впливу інноваційних технологій. А також вдосконалення інтересу дитини до навчально-пізнавального процесу є показником продуктивної та плідної праці, що навпаки підвищує уміння дитини прагнути працювати й здобувати знання.

У результаті цього, можна зробити висновки, що учні 1-4 класів є гнучкими особистостями, які піддаються впливу інноваційних технологій, що у свою чергу добре впливають на пізнавальну активність та формування здібностей їхньої індивідуальності. [4, с. 178-243]

А також розвиток сучасних інноваційних процесів в освіті є об'єктивною закономірністю, що зумовлює: багатогранний інтенсивний розвиток технологій у різних сферах діяльності людей; гуманістичний характер розвитку навчально-виховного процесу, що забезпечує підвищений рівень активності та відповідальності учнів початкової школи. [6, с. 17, 284-321]

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 218 с.
2. Кравченко Г. Ю. Інноваційний процес у сучасній школі. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. пр. / Харків. держ. пед. ін-т ім. Г. С. Сковороди. За заг. ред. В. І. Євдокимова, О. М. Микитюка. Харків, 2002. Вип. 17. – с. 18-21
3. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – Київ : А. С. К., 2001. – 256 с.
4. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність – Ужгород: Інформаційно видавничий центр ЗІППО, 2007. – 364 с.
5. Якубовський З. Розвиток творчих здібностей учнів за допомогою різномірівневих карток-завдань// Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. - № 2, № 3

Воляннюк Н.Ю. доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології і педагогіки Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського»

МОНІТОРИНГ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ефективність професійного розвитку вчителя Нової української школи залежить від організації системи моніторингу цього процесу. Під час організації будь-

якої діяльності доцільно здійснювати спостереження за перебігом подій в реальній предметній сфері. Зважаючи на те, що нині в літературі існує чимала кількість визначень категорії «моніторинг» спробуємо охопити їх та репрезентувати найбільш лапідарне, котре на нашу думку відображає його сутнісний зміст. Проведений теоретичний аналіз дозволив дійти висновку, що категорія «моніторинг» передбачає цілісну систему розгорнутої специфічної діяльності, котра орієнтована на пошук особливої інформації про перебіг та стан досліджуваного процесу із подальшим її використанням в організаційних рішеннях та висновках. Це поняття є досить близьким за своїм змістом та функціональним призначенням до таких загальнонаукових педагогічних та психологічних понять як «зворотний зв'язок», «рефлексія», «контроль», «атестація». Не вдаючись до аналізу їх співвідношення, варто відмітити, що моніторинг репрезентує собою найбільш узагальнююче явище, тоді як перераховані категорії позначають лише окремі його аспекти.

Основним об'єктом моніторингу є індивідуальна траєкторія професійного розвитку вчителя. Отримана у процесі моніторингу інформація має оперативний характер, що дозволяє швидко приймати оптимальні організаційні й управлінські рішення з метою вдосконалення досліджуваних характеристик професіонала в кожній окремій ситуації, а також в цілому. Інформація стосовно закономірностей та параметрів індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя потрапляє у базу даних накопичується там протягом багатьох років й репрезентує собою портфоліо його досягнень.

Підготовка й проведення моніторингу передбачає декілька етапів: визначення мети та завдань; об'єкту та предмету; вибору засобів й форм реєстрації результатів, обробку й психологічну інтерпретацію отриманої інформації.

Форми реалізації моніторингу можна умовно розділити на дві великі групи: 1) форми збору інформації, реєстрації стану поточних процесів; 2) форми врахування отриманих даних у прийнятті рішення й регуляції процесу професіоналізації.

Слід підкреслити, що інформація, яка отримана в результаті проведення моніторингу, повинна використовуватися лише як підґрунтя для прийняття певного рішення суб'єктом діяльності. Накопичені та систематизовані у процесі моніторингу дані є тим унікальним матеріалом онтогенетичної історії професійного розвитку вчителя, який не лише збагатить його уявлення про власні психологічні ресурси та стратегію професіоналізації, а й слугуватиме підґрунтям для подальшого використання в професійному консультуванні й стимулюванні професійного розвитку.

Послідовне впровадження моніторингу дозволить забезпечити реальну єдність й взаємопроникнення двох аспектів практичної психології: діагностики та корекції. Моніторинг – це органічний зв'язок обох методів, котрий породжує їх нову якість. Моніторинг ніколи не обмежується постановкою психологічного діагнозу, він завжди передбачає прогнозування розвитку виявленого й досліджуваного феномену, орієнтуючись на внутрішню логіку його змін.

Отже, моніторинг – це органічний зв'язок діагностики та корекції, який породжує їх нову якість. Моніторинг передбачає прогнозування розвитку виявленого й досліджуваного феномену, орієнтуючись на внутрішню логіку його змін. Отримана під час моніторингу інформація має оперативний характер і дозволяє швидко приймати оптимальні рішення з метою вдосконалення досліджуваних характеристик. Отримана учителем із зовнішніх джерел інформація стає фактором внутрішньої саморегуляції, в результаті якої виникає самомоніторинг, і як наслідок саморозвиток. Процес самокорекції актуалізується з моменту усвідомлення учителем доцільності

власних вчинків або дій, джерелом інформації про які може виступати моніторинг. Процедура моніторингу дозволяє виявити й зафіксувати непрогнозовані та неочікувані результати, що мають як позитивний, так негативний характер.

Перспективи впровадження моніторингу полягають в організації моніторингової психологічної служби та її кадрового, методичного, організаційного і технічного оснащення.

Гажа Л.В. викладач методики навчання природознавства
Красноградського коледжу Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
**ПРИРОДОЗНАВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Нова українська школа визначає концептуально нові вимоги до освітян. Реформування стосується не тільки педагогічної діяльності у закладах загальної середньої освіти, а й процесу підготовки майбутніх фахівців.

Актуальності набула проблема зміни підходів у підготовці майбутніх учителів початкової школи. Щоб сформувані у дітей загальнокультурні й морально-етичні цінності, ключові й предметні компетентності, соціальні навички, підготувати до життя в інформаційному просторі, необхідно готувати конкурентоспроможних фахівців, здатних якісно й ефективно реалізовувати завдання.

Державним стандартом початкової освіти визначено необхідність формування компетентності у галузі природничих наук. Сучасний здобувач освіти повинен не тільки отримати знання, а й навчитися критично мислити, проявляти розумову, пізнавальну активність. Технології, методи навчання все більше спрямовуються на забезпечення успішної взаємодії дитини з природою, формування її наукового світогляду, умінь ефективно вирішувати проблеми, долати перешкоди.

Проводити дослідження, виконувати певні завдання, систематизувати матеріал окремої теми під час вивчення дисциплін природознавчого циклу допомагає метод лепбук [1]. Студенти знайомляться з цим методом на заключному етапі самостійної дослідницької роботи, одночасно вчать правильно організувати сумісну діяльність дорослих та дітей по виконанню такого дослідницького проекту під час проходження практики у закладах загальної середньої освіти.

Лепбук (інтерактивна папка) – це саморобна паперова книга з кишнями, де учень початкової школи чи студент можуть скласти на свій розсуд різноманітний матеріал. Матеріал, як правило, збирається з певної теми. Щоб створити та заповнити цю папку, необхідно вивчити обрану тему, провести спостереження, проаналізувати та узагальнити матеріал.

Проведена робота зі студентами на практичних заняттях з курсу «Методика навчання природознавства», дає підстави стверджувати, що створення лепбуків сприяє ефективному опануванню майже всіх тем з освітньої галузі «Природознавство» у початковій школі. Найбільш продуктивною є робота по складанню лепбуків до тем: «Як людина пізнає світ», «Повітря та його властивості», «Ґрунт», «Будова рослин», «Україна – моя країна», «Рослини навесні», «Використання природних і штучних

матеріалів у побуті». Інтегрований підхід полегшує опрацювання рубрик «Словник», «Цікаво знати», «Загадки», «Легенди» та інше.

Створення лепбука сприяє груповій взаємодії студентів на заняттях, розвитку пізнавальної мотивації та навчальної активності; допомагає студентам систематизувати та структурувати зміст обраної теми, визначити ключові поняття та обрати додатковий матеріал, засоби, види роботи. Така робота значно активізує творчу діяльність студентів, що є беззаперечним мотиваційним рушієм у процесі їх фахової підготовки.

Природознавча компетентність майбутнього вчителя початкової школи є складовою професійної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Бальоха А.С. Новітні підходи до формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи у контексті нової української школи
URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/6664/1/Бальоха_стаття.pdf
(дата звернення: 03.10.2019).

Говорунова М.Р., магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Падун Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти і освітнього менеджменту НДУ імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Основною метою початкової загальної освіти є всебічний розвиток та виховання особистості, яка б бажала і вміла вчитися, у якій були б сформовані повноцінні мовленнєві, читацькі, обчислювальні уміння і навички, уміння і навички здорового способу життя. За роки навчання в початковій школі учні набувають власний досвід культури спілкування; участі, співпраці і самовираження у різних видах навчальної діяльності; творчі підходи до виконання різних видів завдань.

Щоб досягти такого результату необхідно застосовувати компетентнісний підхід до організації процесу навчання, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості [4].

Що ж таке компетенція і компетентність? Проведене дослідження дало змогу з'ясувати сутність цих понять. Виявлено, що компетенція і компетентність — два різних поняття. Компетенція — це суспільна норма, вимога, яка включає знання, уміння, навички, способи діяльності, певний досвід. Компетенція сама по собі не є характеристикою особистості. Нею вона стає в процесі засвоєння і рефлексії учня, перетворюючись у компетентність.

Компетентність — це здатність застосовувати набуті знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід у нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних

життєво важливих проблем. Компетентність є особистісним утворенням, яке проявляється в процесі активних самостійних дій людини [2].

З урахуванням потреб розвитку української школи у вітчизняній педагогіці виокремлюють три види компетентностей, які характеризують результати навчання на засадах компетентнісного підходу: ключові, міжпредметні, предметні.

У Державному стандарті зазначено, що основним завданням початкового навчання є оволодіння учнями ключовими компетентностями.

До ключових компетентностей відносяться:

- уміння вчитися;
- соціальна;
- загальнокультурна;
- інформаційно-комунікативна;
- здоров'язберезувальна;
- громадянська [1].

Ключові компетентності є наскрізними інтегрованими утвореннями, які формуються засобами всіх предметів, у взаємозв'язку урочної й позаурочної роботи, у взаємодії з соціумом. У зв'язку з цим, удосконалено навчальні програми у яких переструктуровано зміст предметів, розроблено результативну складову змісту. Визначено обов'язкові результати навчання: вимоги до знань, умінь учнів, що виражаються у різних видах навчальної діяльності.

Умовами формування ключових компетентностей молодших школярів є: добір учителем найбільш ефективних засобів, методів, прийомів навчання; форм організації навчальної діяльності; навчальні засоби повинні виконували не тільки інформаційну, а й мотиваційну та розвивальну функції; дуже важливо, щоб учні уміли самостійно вчитися; сформованість стійких позитивних мотивів учіння; стиль навчального спілкування з дітьми.

Практика роботи показує, що для формування ключових компетентностей велике значення мають інтерактивні технології. Саме інтерактивні методи такі, як: «мікрофон», «позначка», «кубування», «незакінчене речення», «асоціативний куш» та ін. дають змогу під час організації навчальної діяльності в початковій школі створити таке навчальне середовище, в якому формується одна із ключових компетентностей - соціальна компетентність, розвивається світогляд, зв'язне мовлення, характер дитини. Освітній процес організовується так, що учні мають змогу вчитися працювати в парах, групах, формувати свої власні думки, навчаються критично мислити [3].

Співпраця між учителем і учнями, залучення батьків до організації і проведення різних форм роботи сприяє емоційності, результативності процесу навчання.

Таким чином, це все допоможе виховати особистість підготовлену до самостійного дорослого життя, яка б не втратила моральних орієнтирів, знайшла сенс життя, змогла найефективніше та найповніше реалізувати свої здібності і переконання.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти// Початкова освіта. – 2011. - № 18
2. Новікова Т. Розвивальне навчання та формування ключових компетентностей учнів // Початкова освіта. – 2008. - №41.
3. Можаяєва О. М. Формування і розвиток основних компетентностей особистості в початковій школі // Початкова освіта. – 2009. - №32.
4. Пономарьова К. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови.// Початкова школа. – 2010. - №12

Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

РОЛЬ РЕФЛЕКСІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасні тенденції реформування шкільної освіти на засадах нової української школи передбачають розробку і впровадження у практику освітнього процесу особистісно орієнтованих технологій, котрі покликані формувати у молодших школярів систему особистісних цінностей, сприяти зростанню їх самостійності й творчої активності. Це безпосередньо пов'язано з розкриттям феномену рефлексії на рівні регулятивних процесів, коли вона одночасно є способом і механізмом розвитку особистості молодшого школяра.

Проблема рефлексії знайшла своє відображення у дослідженнях М. Боришевського, М. Гриньової, Н. Гуткіної, А. Зака, І. Семенова, Г.

Початок шкільного навчання знаменує собою зміну способу життя дитини, пов'язаний із переходом від ігрової діяльності на навчальну. Дитина починає усвідомлювати, що вона вчиться і виконує тим самим суспільно важливу роль, і значущість цієї діяльності оцінюють люди, які оточують її.

Щоб освітній процес був успішним, виникає потреба в такій його організації, яка б забезпечувала умови для становлення та розвитку рефлексії. **Рефлексія** (від. лат. *reflexio* – відображення) – це джерело внутрішнього досвіду, засіб самопізнання та необхідний інструмент мислення; це готовність і спроможність людини до самооцінки, самопізнання, аналізу своїх дій, мотивів, вчинків, настрою, до зіставлення їх із діями та вчинками інших людей [2, с.120]. В умовах рефлексії будь-яка діяльність виконується обдуманно.

Сучасна технологізація освіти обов'язково передбачає включення у навчальну діяльність молодших школярів процесів рефлексії. Навчившись рефлексувати, дитина розвиває позитивне мислення, формує адекватну самооцінку. Мета рефлексії: згадати, виявити, усвідомити усі компоненти діяльності – її зміст, типи, способи, проблеми, шляхи їх вирішення, отримані результати, ставлення учнів один до одного, вчителя і учнів, ставлення до діяльності.

А. Хуторський виділяє такі етапи організації рефлексії у навчанні:

1. *Зупинка предметної діяльності.* Усяка попередня діяльність має бути завершена чи призупинена. Якщо виникли труднощі в розв'язанні проблеми, то після рефлексії її розв'язання може бути продовжене.

2. *Відновлення послідовності виконаних дій.* Усно чи письмово відтворюється все, що зроблено.

3. *Вивчення відтвореної послідовності дій з погляду її ефективності і відповідності поставленим завданням.* Параметри для аналізу рефлексивного матеріалу обираються із запропонованих учителем або визначаються учнем.

4. *Виявлення та формування результатів рефлексії.* Таких результатів може бути виявлено кілька видів: предметна продукція діяльності, ідеї, пропозиції, закономірності, відповіді на питання, способи, які досліджувалися або створювалися в ході діяльності, гіпотези стосовно майбутньої діяльності.

5. *Перевірка гіпотез у подальшій діяльності* [3, с.52].

Форми освітньої рефлексії різні – усне обговорення, письмове анкетування, графічне зображення змін, що відбуваються (самопочуття, рівень пізнання особистої активності, самореалізації). Завдання вчителя – створити такі умови, щоб школяр захотів говорити про проведений урок або свою діяльність.

Найчастіше словами важко адекватно передати почуття, тому застосовуються невербальні способи почуттєвої рефлексії (малюнки, асоціації). У цьому випадку не переводяться почуття у слова, а виражаються різними видами емоційної мови. При взаємодії з учнями педагог може використовувати одну із видів навчальної рефлексії:

- фізичну (встиг – не встиг);
- сенсорну (самопочуття: комфортно – дискомфортно);
- інтелектуальну (що зрозумів – що не зрозумів, які труднощі мав);
- духовну (став краще – гірше, творив або руйнував себе, інших).

Якщо фізична, сенсорна та інтелектуальна рефлексії можуть бути як індивідуальними, так і груповими, то духовну варто проводити лише письмово, індивідуально і без оголошення результатів.

А. Хуторський зазначає, що рефлексія може здійснюватися на будь-якому із етапів уроку [3, с.53].

На початку уроку з метою встановлення емоційного контакту з учнями можна провести рефлексію настрою і емоційного стану, бо учні приходять на урок не думаючи про те, чим доведеться займатися.

Рефлексія змісту навчального матеріалу використовується на етапі повторення вивченого матеріалу. Вона дає змогу виявити рівень усвідомлення змісту вивченого.

У кінці уроку багато вчителів проводять коротке, не чітко структуроване обговорення; усі погоджуються, що було цікаво, і цим справа закінчується. Проте саме в кінці уроку повинен з'ясуватися зміст зробленого та має встановитись зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь М. : «Академия», 2001. 176 с.
2. Легін В. Б. Рефлексія та її роль у навчальній діяльності молодших школярів // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2011. Вип.60., С.120-123.
3. Хуторской А. В. Современная дидактика С-Пб. : Питер, 2001. С. 52–53.

Грищенко Н.В., вчитель географії спеціалізованої школи № 17 Подільського району міста Києва, магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Коваленко Є.І.**, кандидат педагогічних наук, професор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ СТАВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї

В період соціальних перетворень, які відбуваються в нашій державі, з'явилися нові проблеми, пов'язані з духовним розвитком громадян, джерело виникнення яких знаходиться не лише в особливостях перехідного періоду, але і в недоліках організації морального виховання підростаючого покоління, зокрема, формування такої

сукупності якостей особистості, як моральна культура та її найважливіша складова – моральні ставлення.

Ефективність процесу морального виховання значною мірою залежить від узгодження зусиль усіх виховних інститутів і, насамперед, школи та сім'ї. Зміст освіти нині не завжди будується з урахуванням наукових досягнень та принципів гуманізму. Це веде до переосмислення ролі взаємодії школи та сім'ї в моральному вихованні учнів. Із зростанням вимог суспільства до особистості, до підвищення її моральної культури виникла необхідність широких досліджень розвитку та функціонування моральних ставлень. Це особливо важливо, коли йдеться про молодший шкільний вік, коли закладаються основи особистості.

Моральні ставлення в колективі школярів – це вираження їх свідомого ставлення до своїх прав та обов'язків, до вимог колективу: це – ставлення взаємодопомоги, взаємної вимогливості та взаємоповаги його членів тощо. Моральні ставлення учнів до навчання, праці, до громадської роботи, до товаришів та до самого себе проявляються у єдності слова й справи як сплав етичних знань, моральних почуттів, морального досвіду та практичної дії, які стійко виявляються в найрізноманітніших життєвих ситуаціях, в різних видах діяльності та сферах життя школярів. Сформованість моральних ставлень учнів характеризується їх активною позицією та моральною спрямованістю поведінки, діяльності, мотивів.

Об'єктивною першоосновою здійснення взаємодії школи та сім'ї є навчальна діяльність школяра. Вона виступає як головна, стрижнева діяльність учня, база формування моральних ставлень особистості, яка зростає, тому в ній сфокусовані педагогічні, виховні процеси школи та сім'ї.

1. Моральні ставлення особистості є суттєвим компонентом її моральної вихованості. Формування моральних ставлень у навчальному колективі – це проекція суспільних відносин, сутності суспільної моралі. Ми в нашому дослідженні розглядаємо моральні ставлення як особливий вид суспільних відносин, сукупність залежностей і зв'язків, які виникають у людей у процесі їх моральної діяльності. Моральні ставлення тісно пов'язані з практикою людського спілкування.

2. Критеріями моральних ставлень молодших школярів є: працьовитість, старанність, критичність, єдність слова і діла, дисциплінованість, чуйне ставлення до людей, бережливе ставлення до навколишнього тощо. Емпіричні показники можуть бути колективними (ставлення взаємодопомоги, взаємної вимогливості, взаємоповаги) і особистісними (ставлення до навчання, праці, громадської роботи, до товаришів та самого себе).

3. Моральні ставлення дітей молодшого шкільного віку мають різні рівні сформованості – високий, середній та низький.

Високий (стійкий) рівень характеризується глибоким дієвим знанням моральних норм поведінки та дотриманням такої поведінки; характеризується проявом відповідального ставлення до діяльності, їхні стосунки з ровесниками доброзичливі, вони уважні та чуйні у ставленні до інших людей.

Для середнього рівня є характерним переважанням емоційних компонентів над когнітивними. Учні інколи пасивні у навчальній діяльності, що підкреслює їх не завжди відповідальне ставлення до навчання.

Для низького (нестійкого) рівня - двоїста характеристика моральних ставлень. З одного боку, ці діти визнають необхідність змін у ставленні до навчально-виховної діяльності. А з іншого боку - у діяльності їх цікавить зовнішній ефект, особистісне лідерство та амбіції. Як правило, у цих дітей та їх батьків матеріальні цінності переважають над духовними та моральними.

Тип сім'ї за її впливом на формування моральних ставлень дітей може бути сприятливим, задовільним, несприятливим.

До першого (*с п р и я т л и в о г о*) типу відносяться родини, де добре розуміють, що відбувається у суспільстві. У внутрішньо родинних стосунках має місце гуманістичний стиль спілкування та поведінки не лише дорослих між собою, але й старших з молодшими. В такій сім'ї спостерігається позитивна трудова та моральна атмосфера, цікавий відпочинок.

Другий тип сім'ї ми назвали (*з а д о в і л ь н и м*) для розвитку моральних ставлень. До нього були віднесені сім'ї, які зазнають труднощів в організації виховного процесу з дітьми. Такий тип сім'ї ми характеризуємо як задовільний для формування особистості, або іншими словами відносно сприятливий, або нестійкий. Батьки намагаються надати всі умови для нормального розвитку дітей, хочуть виростити хорошу в їх розумінні людину, але невисокий рівень загальної культури, недостатній освітній та педагогічний потенціал не дозволяє правильно організувати життєдіяльність членів сім'ї та їх трудову активність. В неповних сім'ях як завжди звужується можливість контролю за поведінкою дитини, а також рівень вимогливості до неї. Однак порушення структури сім'ї здійснюють негативний вплив не самі по собі, а у поєднанні з іншими показниками, такими як матеріальний стан (середній або нижче середнього).

До третього (*н е с п р и я т л и в о г о*) типу сім'ї відносяться сім'ї з негативним впливом на дітей. Для них характерні ослаблена морально-трудова атмосфера, постійна конфліктність, жорстокість, принизливі ставлення між членами сім'ї, відсутність всякої культури духовних запитів та турботи про дітей. Невміння та небажання батьків розуміти свою педагогічну культуру, шукати способи зміни внутрішньо-сімейних взаємин роблять спілкування дорослих та дітей нестійким, вибухонебезпечним, а становище останніх в сім'ї – нестерпним. Тому діти намагаються компенсувати відсутність любові та турботи батьків про них шляхом самоствердження "на вулицях".

Необхідною педагогічною умовою виховання моральних ставлень у молодших школярів є навчальний процес, зокрема, виховний вплив уроків читання, природознавства, рідної мови, трудового навчання, музики, що вчать школярів узагальнювати факти, створювати такі ситуації, в яких вони висловлюють свої погляди і переконання. Розроблено зміст, методика та система формування моральних ставлень особистості молодшого школяра засобами уроків читання, рідної мови, природознавства, діалогових стосунків у системі "вчитель-учень". Матеріали дослідження та розроблені на їх основі рекомендації можуть бути використані вчителями-класоводами при здійсненні завдань морального виховання молодших школярів та в роботі з батьками.

Вирішальним чинником процесу формування моральних ставлень у молодших школярів є організація цього процесу на особистісно та гуманістично зорієнтованому навчанні та вихованні дітей як у школі, так і в сім'ї, а також цілеспрямована організація сфери вільного спілкування дітей.

Найбільш ефективними засобами формування моральних взаємин між дітьми в умовах виховної роботи є: використання повною мірою всіх можливостей навчального процесу (уроків); скоординоване планування всієї позакласної роботи, повне виключення дублювання випадковості та епізодичності різних виховних заходів, доцільна організація самих дитячих колективів; цілеспрямована та систематична моральна освіта дітей та дорослих; організація колективних творчих справ та включення кожної дитини в загальнокорисну діяльність за її інтересами,

потребами, здібностями; моральна оцінка спільної діяльності дітей; розвиток самостійної діяльності в процесі роботи та належний контроль за виконанням обов'язків; адекватне переживання дітьми суспільно-значущих цілей та потреба в цій діяльності; взаємодія школи, сім'ї та інших виховних закладів на основі єдиного підходу; опора на громадську думку.

Дослідження продемонструвало необхідність здійснення варіативного, диференційованого підходу педагогів до роботи з сім'єю: виділення груп батьків на основі подібності виховних впливів на дитину, вибір найбільш ефективних шляхів та форм роботи щодо кожної типологічної групи окремо. Виявлено тенденції у роботі з сім'єю, які сприяють формуванню моральних ставлень дітей. В організації нашої спільної діяльності ми визначили та уточнили функції школи та сім'ї у справі морального виховання учнів. Враховуючи специфіку господарської діяльності сім'ї та її виховних засобів, ми виділили її функції у моральному становленні школярів: включення їх в систематичну навчальну та в господарську побутову працю, вироблення навичок та вмінь раціональної організації праці та відпочинку, виховання у учнів свідомого ставлення до духовних та матеріальних цінностей, природного середовища, до сімейного та громадського надбання, виховання розумних потреб та вміння співвідносити їх з економічними можливостями сім'ї, формування у дітей моральних звичок.

Таким чином, функції школи та сім'ї в питанні морального виховання молодших школярів та формування їх ставлень взаємоперетинаються та взаємодоповнюють одне одного, що створює сприятливі умови для організації їх взаємодії, при провідній ролі школи. Вона визначає педагогічні завдання, зміст та форми взаємодії з сім'єю.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування моральних ставлень молодших школярів. Потребують розробки нові педагогічні технології виховання морального ставлення учнів, збагачення і урізноманітнення форм роботи з батьками, особливої уваги заслуговує пошук і розробка шляхів трансформації моральних уявлень дітей у їх моральні вчинки.

Гудима Л.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальність "Початкова освіта" Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту НДУ імені Миколи Гоголя

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСТОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Відповідно до мети й завдань модернізації вітчизняної освіти перед сучасною школою ставиться завдання формувати в учнів не просто знання, уміння й навички, а багатофункціональні, надпредметні, базові компетенції. Тому основним результатом освіти виступає компетентність.

Компетентнісний підхід є одним з основних у громадянській освіті й вихованні підростаючого покоління.

Для з'ясування поняття громадянської компетентності в контексті компетентнісного підходу в сучасному освітньому просторі слід перш за все визначити поняття «компетентнісний підхід».

Сьогодні про компетенції і компетентності уже неможливо говорити мовою емпіричних констатацій. Зміст, який вкладається в ці поняття-концепти, усе більшою мірою задається теоретичним дискурсом, що отримав назву «компетентнісний підхід» локальної педагогічної теорії; він поступово перетворюється в явище, що стає концептуальною основою освітньої політики.

Громадянське виховання повинне бути спрямоване на формування громадянської компетентності особистості як сукупності готовності й здібностей, що дозволяють їй активно, відповідально й ефективно реалізувати весь комплекс громадянських компетенцій у демократичному суспільстві, застосовувати свої знання й уміння на практиці.

У початкових класах соціальна і громадянська компетентності як ключові спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських якостей, дотримання соціальних норм і правил.

На нашу думку, формування громадянської компетентності в молодших школярів найефективніше буде здійснюватися на уроках «Я у світі». Відповідно до рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» і Державного стандарту початкової загальної освіти реалізація завдань предмету «Я у світі» сприяє формуванню у молодших школярів ряду ключових компетентностей, серед яких виділяють і громадянську.

Про суспільну значущість проблеми формування громадянської компетенції дітей в умовах формування громадянського суспільства та модернізації системи освіти у країні свідчить низка нормативно-правових документів, таких як Конституція України, Закон України «Про загальну середню освіту», Закон України «Про освіту», Закон України «Про громадянство України», Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття» та Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. Зокрема, у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті зазначається, що домінантною основою розвитку українського суспільства є виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування в молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Громадянське виховання передбачає освоєння (когнітивне, емоційно-оцінне, діяльнісне, особистісне) правової й моральної реальності суспільства. Нам близька наступна позиція: громадянське виховання у сучасній Україні повинне являти собою оволодіння учнями всією сукупністю знань, уявлень, цінностей, включаючи знання політичних і правових основ життя сучасного суспільства й держави, моральні установки й навички позитивної участі в суспільнім житті.

У той же час у педагогічних дослідженнях, присвячених громадянському вихованню в початковій школі, недостатньо розглядаються питання теоретичного й практичного характеру, пов'язані з формуванням громадянської компетентності молодших школярів на уроках «Я у світі».

Список використаних джерел

1. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех. – Київ, 2014. – 29 с.

2. Гупан Н. Педагогічна громадськість у боротьбі за піднесення національної свідомості українського народу на межі ХІХХХ століть / Н. Гупан // Історія в школах України. – 2000. – № 3. – С. 46–47.
3. Ковальчук О. В. Основи формування національно свідомих громадян / О. В. Ковальчук, В. І. Довбищенко, Т. В. Шалда // Початкова школа. – 2009. – № 3. – С. 4–5.
4. Концепції нової української школи // Міністерство освіти і науки України. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua>. – Назва з екрану.
5. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. І. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23.

Гуркова Т.П. старший викладач кафедри початкової освіти
Комунальний заклад "Запорізького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти" Запорізької обласної ради

**РОЛЬ УЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СТВОРЕННІ
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

За дослідженням Організації економічної співпраці і розвитку Україна посідає лише тридцять восьму позицію з-поміж семидесяти шести країн світу у рейтингу систем середньої освіти. Школа, як і 70 років тому, на сучасному етапі зорієнтована на накопичення знань – hard skills; водночас, в усьому світі більше необхідними стають «м'які» навички – soft skills, тому що сьогодні суспільству потрібні конкурентноспроможні фахівці. Фахівці, котрі володіють державною мовою, висловлюють думку усно й письмово; критично й системно мислять; здатні логічно обґрунтовувати позицію; ініціативні; творчі; які ефективно вирішують проблеми; оцінюють ризики; уміло та конструктивно керують емоціями; застосовують емоційний інтелект; здатні до співпраці в команді [4]. Лише у команді, об'єднаній спільними цілями та прагненнями, рівноправних учасників освітнього процесу, відповідальних за результат можна досягти поставленої мети.

Пріоритетна роль у цій роботі належить учителеві як основному суб'єкту освітнього процесу. Щоб здійснити його якісну підготовку, необхідно чітко усвідомлювати завдання, що стоять перед сучасним учителем початкової школи, і співвіднести їх з умовами, в яких здійснюється процес його становлення.

Науковцями (І.М. Верещагіна, В.М. Плахотник, В.Г. Редько та ін.) доведено, що саме в початковій школі відбуваються перші сходинки формування, де учні розпочинають оволодівати первинними знаннями, вміннями та навичками, що мають розвиватися й удосконалюватися в подальшій освітній діяльності. Саме на цьому етапі важливого значення набувають методичні та дидактичні підходи до організації процесу навчання учнів, мотивація їхньої діяльності, зацікавленість у здобуванні освіти [3]. Тому вчителі мають пам'ятати, що те, як вони навчають, є таким найважливішим, як і те, чого вони навчають [5].

Аспекти післядипломної підготовки українського педагога у відповідності до сучасних державних вимог окреслено в роботах І.А. Зязюна, Р.С. Гуревича, О.В. Сухомлинського, В.І. Шахова та ін. Опрацювання теоретико-методичних надбань

останніх років у галузі підготовки вчителя початкових класів засвідчує значні зміни в поглядах як на структуру його професійно-педагогічної діяльності, так і на вимоги щодо особистості вчителя (А.М. Коломієць, С.А. Литвиненко, О.О. Рудич, О.Я. Савченко,, Л.О. Хомич та ін.) [2].

Актуальними є проблеми підвищення кваліфікації вчителя нової української початкової школи, його ролі у створенні освітнього середовища, тому існує необхідність удосконалення цього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти, посилення уваги щодо його становлення як вчителя-творця, який володіє педагогічними технологіями формування творчої особистості учня.

Становлення такого вчителя певною мірою перешкоджають деякі суперечності між орієнтацією освітнього процесу в початковій школі на формування компетентного учня та традиційними підходами до підвищення кваліфікації у закладах післядипломної педагогічної освіти. Ураховуючи актуальність зазначеної проблеми, її недостатню теоретичну розробленість і практичне впровадження, об'єктивну потребу і соціальну значущість якісного підвищення кваліфікації вчителя нової української початкової школи, темою обрано: «Роль учителя нової початкової школи у створенні освітнього середовища».

Методологічну основу дослідження становлять: середовищний, особистісно-орієнтований, культурологічний, рефлексивний, аксіологічний, індивідуальний, інтегративний, комунікативний, інформаційний підходи до підвищення кваліфікації вчителя; положення про активність суб'єкта у пізнавальній діяльності, про єдність свідомості та діяльності; розуміння процесу навчання як взаємопов'язаної та взаємозумовленої діяльності вчителя та учнів; психолого-педагогічні ідеї та нормативно-джерельна база щодо створення нової системи освіти і підвищення кваліфікації вчителя в Україні; концепція неперервної освіти.

Теоретичну основу дослідження становлять положення: психологічні теорії особистості та її розвитку під час навчальної діяльності (Л.С. Виготський, В.В. Давидов, С.Л. Рубінштейн та ін.); концепція особистісно-орієнтованої педагогіки (І.Д. Бех, О.М. Пехота, В.В. Рибалка та ін.); основи професійної підготовки майбутнього вчителя (А.М. Алексюк, В.П. Безпалько, С.С. Вітвицька, Р.С. Гуревич, О.В. Сухомлинський, В.І. Шахов та ін.); теоретико-методичні засади фахової підготовки вчителя початкової школи (Н.М. Бібік, О.Я. Савченко, Л.О. Хомич, І.М. Шапошнікова та ін.).

На підставі аналізу вітчизняної та зарубіжної психологічної, педагогічної та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження визначені сутність, теоретичне підґрунтя процесу підвищення кваліфікації вчителя початкової школи; проаналізовано стан його у закладах післядипломної педагогічної освіти.

У світовій та вітчизняній педагогічній підготовці сучасного вчителя чітко простежується орієнтація на формування комунікативної особистості, здатної до взаємодії в європейському та світовому просторі як один із шляхів реалізації ключового принципу навчання «навчання – для життя».

Новий концептуальний підхід до формування сучасної вітчизняної системи підвищення кваліфікації вчителя зорієнтований на інтеграцію у світову освітню систему на основі загальних тенденцій її розвитку.

Саме середовищний підхід дозволяє перенести акцент у діяльності вчителя з активного педагогічного впливу на особистість учня, в контекст формування «освітнього середовища», в якому відбувається розвиток дитини. При такій організації навчання включаються механізми внутрішньої активності учня у взаємодіях із усіма компонентами середовища. Чим більше і повніше особистість використовує можливості середовища, тим успішніше відбувається її вільний і

активний саморозвиток, самовдосконалення. При цьому середовищний підхід не замінює інші відомі методологічні підходи в педагогіці, а доповнює, конкретизує їх.

Під час дослідження виявлено, що стан підвищення кваліфікації вчителя до реалізації середовищного підходу в навчанні учнів початкової школи не повною мірою задовольняє сучасні державні вимоги, а тому потребує певних змін в організації освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти. Причина такого стану – відсутність логічно побудованої системи, низький рівень бажань і мотивації вчителів щодо організації освітнього середовища, нерозуміння важливості використання ротацій під час освітнього процесу, відсутність досвіду його ефективного створення.

Зроблено припущення, що процес підвищення кваліфікації вчителя початкової школи буде ефективним, якщо в діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти будуть забезпечені такі організаційно-педагогічні умови: інтегрування професійно-педагогічних знань, умінь і навичок вчителя з теорії і практики реалізації середовищного підходу; дизайнерський підхід вчителя початкової школи у створенні нового освітнього середовища.

Створення нового освітнього середовища є однією з головних умов реалізації Концепції Нової української початкової школи. Аналіз літератури з проблеми дослідження свідчить, що проблема створення освітнього середовища в закладах освіти є відносно новою для української педагогічної науки, її розробка ведеться шляхом модернізації існуючої бази. На сьогодні у монографіях, дисертаціях та інших наукових працях висвітлено теоретичні концепції, класифікації, дефініції «середовище» (С. Сергеев, В. Ясвін, К. Ясперс та ін). Набув поширення термін «освітнє середовище» (Є. Бондаревська, В. Веснін, Л. Кепачевська, І. Левицька, А. Лукіна, І. Улановська, І. Щендрик та ін.), робляться спроби класифікувати освітні середовища. Категорію «освітньо-виховне середовище» вивчали Л. Буєва, Ю. Мануйлов, Л. Новикова, В. Петрівський, Н. Селиванова, І. Якиманська та ін), «творче освітнє середовище» (К. Приходченко, В. Ясвін та ін).

Середовище розглядається нами як складне системне утворення, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних демократичних відносинах між усіма учасниками освітнього процесу у закладі. Таке середовище забезпечує потреби в спілкуванні та слугує вчителям певною моделлю організації відповідної діяльності в навчанні молодших школярів.

Нині ефективними формами підвищення кваліфікації вчителя до реалізації середовищного підходу в навчанні учнів початкової школи визначено інтерактивні лекції, ділові та рольові ігри, тренінги, комунікативно орієнтовані педагогічні практики та самостійну роботу вчителів. Педагогічно доцільними прийомами є «ситуації успіху», навчальні ситуації, диспути, діалоги, інсценування, рольові ігри.

За результатами аналізу сучасного стану підвищення кваліфікації вчителя до реалізації середовищного підходу в навчанні учнів початкової школи визначено, що певною перешкодою на шляху нововведень у педагогічній освіті є суперечності: 1) між новим державним і суспільним замовленням, ціннісно-цільовими орієнтирами в шкільній початковій освіті, спрямованими на формування конкурентоспроможного випускника, та репродуктивними методами навчання, які ще досить часто зустрічаються в практиці закладів післядипломної педагогічної освіти; 2) між орієнтацією освітнього процесу на особистісний розвиток учня і вчителя та ефективного нового освітнього середовища. Результатом цього явища є застосування недостатньо ефективних методів навчання, суб'єкт-об'єктний характер організації праці на заняттях у закладі післядипломної педагогічної освіти, так і в початковій школі, що зумовлює необхідність переосмислення змісту освітнього процесу в цих установах.

На основі теоретичного аналізу наукових джерел доведено, що сутнісною характеристикою результату підвищення кваліфікації вчителів до реалізації середовищного підходу є готовність вчителя початкової школи до його впровадження в освітній процес початкової школи.

У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. З ретранслятора він має перетворитися на помічника, ментора дитини, який супроводжує її у процесі пізнання і досліджує світ разом з нею, тому що правильно налаштована робота за ротаціями сприятиме вихованню відповідальної особистості, спільноти, де кожен відповідає за себе і за інших, співпрацює, де учитель і учень стають партнерами освітнього процесу.

Отже, постає необхідність збільшення кількості моделей підготовки вчителя. Форми підвищення кваліфікації необхідно диверсифікувати: курси підвищення кваліфікації, семінари, вебінари, он-лайн-курси, конференції, самоосвіта (визнання сертифікатів), тренінги. На сьогодні вчитель має право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, як передбачено проектом Закону «Про освіту» [1].

Таким чином, вивчення вітчизняних і зарубіжних досліджень свідчить, що проблема проектування освітнього середовища в умовах інститутів післядипломної педагогічної освіти в теорії та практиці досі спеціально не розглядалася. Водночас, аналіз існуючих праць щодо окресленої проблеми показує наявність різноманітних, часто протилежних підходів, і разом з тим, однобічну спрямованість та відсутність системності досліджень.

Узагальнюючи зазначимо, що популярність досліджень середовища в останні десятиліття, зростання кількості наукових публікацій у нас та за рубежом, що присвячені проблемам використання його освітнього та виховного потенціалу, переконує у важливості впровадження середовищного підходу та актуалізує питання ґрунтового його дослідження у педагогіці [6].

Здійснене дослідження дає змогу спроектувати освітнє середовище, яке, водночас, є складовою освітнього простору освітнього закладу, а також усієї системи педагогічної освіти.

Список використаних джерел

1. Закон «Про освіту» [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n7>
2. Зубенко Т.В. Умови забезпечення готовності до педагогічної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи // Підготовка сучасного вчителя: логіка, динаміка, перспектива: Збірник матеріалів студентсько-викладацької науково-практичної конференції кафедри освітніх технологій Інституту педагогічної освіти Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. – Миколаїв: МДУ, 2007. – 111 с. – С. 24-27.
3. Зубенко Т.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи : Дис.. канд. наук: 13.00.04 - 2009.
4. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] - Режим доступу : https://www.pedrada.com.ua/files/articles/301/Nova_ukrainska_shkola_Koncepcija_2016_Pedrada.pdf
5. Нова українська школа: порадник для вчителя/за аг.ред.Н. М. Бібік.-

Київ:Літера ЛТД, 2018.-160с.

6. Шендрик И.Г. Образовательное пространство субъекта и его проектирование / И.Г. Шендрик. – М. : АПКИПРО, 2003. – 156 с.

Гусак Т.В., магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Історія школи, а разом з тим і освіти на Україні починається з того часу, коли Володимир Великий (980 — 1015) розпочав організовувати християнську церкву. Про школу й освіту з доби передхристиянської ми мало знаємо. Володимир Великий був особливо гарячим прихильником культурного зближення України з Візантією, а засобом до того він уважав охрещення свого народу та нав'язання родинного зв'язку з імператорським візантійським двором. І те, і друге він зробив, згідно з традиційною хронологією, близько 988 року. Для зміцнення християнства й для поширення греко-візантійської культури незабаром після свого охрещення Володимир заснує в Києві школу для дітей вищих верств українського громадянства.

Про цю подію наш первісний літопис розповідає дуже коротко. Автор літопису додає до цього, що матері дітей, взятих до «ученія книжного», плакали, не розуміючи того, наскільки корисна для людини шкільна наука. З наведеного літописного свідоцтва важко уявити собі, що то за школа була, які були учителі й чому там учили. Звістки інших стародавніх пам'яток наших теж дуже уривчасті, випадкові й не дають можливості висвітлити питання про першу школу на Україні. Безсумнівною є той факт, що київська школа стала зразком для інших осередків Києво-Української держави. З літопису відомо, що син Володимира Ярослав (пом. 1054) заснує школу в Новгороді на триста хлопців. У житті преподобного Феодосія Печерського оповідається, що він, перебуваючи хлопцем в Курському при своїх батьках, в одного з місцевих учителів «навиче вся граматикия» (призвичаївся до науки книжної).

Обставини того часу та потреби життя вимагали певного знання, бо освічені люди були потрібні й для церкви, й для держави, для заміщення церковних урядів та різних посад адміністративного характеру, для підтримання широких торговельних зв'язків, для ведення великих господарств у боярських маєтках та інше. [5 с.158]

Сфера освіти протягом другої половини ХХ століття зазнавала істотних змін і перетворень. Її намагалися реформувати, щоб змусити ефективніше відповідати завданню модернізації суспільства на соціалістичних засадах. Відповідно до цих умов відбувалося становлення та розвиток змісту початкової освіти.

У 1934 році в СРСР відбулося впорядкування структури шкільної освіти. Початкова школа стала частиною єдиної загальноосвітньої школи, її першим ступенем. Закінчення початкової школи відкривало для учнів можливість для продовження загальної освіти. Ця роль початкової школи збереглася надалі під час усіх перетворень радянської системи освіти від запровадження початкового всеобучу у 1930 році до курсу на всезагальну середню освіту молоді в середині 60-х – наприкінці 80-х років.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни в Україні розпочалась масштабна робота з відродження народного господарства та відновлення

загальноосвітньої школи. Здійснювалася відбудова і будівництво шкільних приміщень, значне розширення мережі шкіл і збільшення числа учнів у них. У 1949 році в країні було здійснено перехід до загальної обов'язкової семирічної освіти. Витрати на освіту у 1950 році порівняно з 1940 р. зросли в три рази і склали 5,7 млрд. крб. [1 с.306].

Органи народної освіти працювали над зміцненням початкової і семирічної школи, оскільки від рівня їх роботи залежав успішний розвиток середньої школи. Серйозною перешкодою на шляху реалізації середньої освіти в масштабах, передбачених п'ятирічним планом, були у цей період неуспішність та другорічництво і, як наслідок, значний відсів учнів зі школи. На кінець 1953-1954 навчального року в Радянському Союзі в цілому у I-IV класах залишалось 96,9% з усіх учнів, які розпочали навчання 1 вересня [2 с.71]. Фактично відсотки відсіву означали, що школу перестали відвідувати десятки тисяч дітей. У 1952-1953 навчальному році в Україні більше 100 тисяч дітей 7-15 років не було охоплено навчанням. Наступного навчального року зі шкіл біло відсіяно 77 тисяч учнів, причому за перше півріччя тільки зі шкіл Києва вибуло більше 1000 дітей [3 с.47].

Переведення шкіл з семирічного на загальнообов'язкове восьмирічне навчання було розпочато з 1959-1960 навчального року і закінчено у 1961-1962 році. У невеликих населених пунктах зберігалися невеликі початкові школи у складі I-IV класів, після закінчення яких учні мали переводитися в п'ять класи найближчих шкіл [4 с. 227].

Список використаних джерел

2. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні. Київ: Вікар, 2003. 335с.
3. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР (1941 - 1961) / Под ред. Ф.Г. Паначина, М.Н. Колмаковой, З.И. Равкина. Москва: Педагогика, 1988. 272 с.
4. Завадская О.А. Развитие общеобразовательной школы Украины в период становления коммунизма (1959-1968 гг.). Киев, 1968. 47 с.
Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної в Українській РСР / Керівні матеріали про школу. Київ: "Радянська школа", 1962. 226 с.
5. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С. В. Ульяновська; Вст. ст. І. М. Дзюби; Перед. слово М. Антоновича; Додатки С. В. Ульяновської, В. І. Ульяновського. Київ: Либідь, 1993. с.592 ; іл. («Пам'ятки історичної думки України»)

Гуськова А.В., студентка 42 групи спеціальності «Початкова освіта. Англійська мова» КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»

УЧИТЕЛЬ – НЕ ПРОСТО ПРОФЕСІЯ, ЦЕ ПОКЛИКАННЯ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета якої – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх на практиці.

Одне з найважливіших місць в Новій українській школі посідає вчитель та його вміння знаходити спільну мову з дітьми та їх батьками.

«Ми ставимо нові цілі для школи, – зазначає міністр освіти і науки України Лілія Гриневич, – а саме дати дітям компетентності XXI століття. Поняття «компетентності» містить не тільки знання, а й вміння застосовувати їх для розв'язання особистих і професійних проблем, а також надає можливість виробити ставлення до різних ситуацій на базі цінностей. Адже інформації зараз забагато, школа перестала бути єдиним місцем, куди люди ходять за знаннями. Тож питання в тому, щоб навчити дітей, як шукати потрібні знання, як критично оцінювати інформацію, як її використовувати. І для цього потрібно вчити інші методи...». [1, с.18]

А В. Андрущенко акцентує: «Для того, щоб учителя поважали й до нього тягнулись учні і батьки, він має бути, насамперед, високоосвіченою, компетентною особистістю, яка знає більше, бачить далі, розгортає світоглядні горизонти учня й може навчити його чомусь, що не зможе зробити інший. Проте сучасний учень більше дізнається про світ з Інтернету, аніж із розповіді вчителя. А має бути навпаки. Задля цього педагогічні університети мають радикально переглянути навчальні плани, змінити співвідношення в них теоретичного і практичного (досвідного) матеріалу. Студент педагогічного вишу має «вийти за 230 межі Інтернету», глибоко освоїти його можливості й зазирнути за горизонт. Для цього він повинен стати дослідником, а педагогічний університет – університетом дослідницьким» [2, с.8].

Одним із ключових положень Концепції «Нова українська школа» є проблемно-пошуковий підхід у різнобічному розвитку молодшого школяра. [3, с.68]

На мою думку, щоб сформувати здатність майбутнього вчителя початкової школи організовувати проблемно-пошукову діяльність молодших школярів на уроках, необхідно, щоб форми навчання у вищій школі (лекції, практичні та лабораторні заняття, всі види педагогічної практики) були побудовані за принципами проблемного навчання. Наприклад, під час лекційних занять з методики математики (розвиток математичних компетентностей) під час розкриття будь якого питання пропонуємо дати частину (чи початок) матеріалу, і задати студентам запитання типу: «Який прийом доцільно використати далі? Яке запитання задати учням? Формуванню яких умінь (знань, здатностей, компетенцій) молодших школярів сприятиме пошук відповідей на ці запитання? Як реалізувати індивідуальний підхід до учнів під час вивчення цієї теми? Які можливі помилки учнів при засвоєнні знань з цієї теми та шляхи їх усунення? та ін.

Доцільно вислухати кожного з бажаючих, проаналізувати зі студентами кожен відповідь і потім, як варіант, запропонувати прийом (підхід, порядок запитань), що пропонується в традиційній методиці і також проаналізувати його переваги та недоліки.

У зв'язку з новими цільовими установками в освітній сфері, які орієнтують на співтворчість учителя і учня, спільний пошук істини із максимальним врахуванням інтересів дитини, освіту слід розглядати як особливий суб'єктний стиль їхнього спілкування.

Дивлячись на те, що спрямованість вектору професійної освіти майбутніх учителів початкової школи у площину ціннісно-сміслових орієнтирів духовно-моральної педагогіки зумовлює принципову потребу переосмислення всіх чинників впливу на окреслений вище процес, виникає гостра потреба у підготовці високодуховного, морально свідомого, компетентного педагога гуманіста якісно нового рівня, який постійно займається саморозвитком, власноруч обирає підручники,

посібники, стратегії, засоби і прийоми навчання, активно виражаючи власну фахову думку.

Особливо важливими в цьому ракурсі є положення концепції «Нової української школи», що орієнтують сучасного учителя на особистісно центрований і компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, психологію групової динаміки, у зв'язку з чим, йде мова про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини... [4, с.16].

Список використаних джерел

1. Гриневич Л. Школа має формувати цілісний світогляд. – Київ: День, 27–28 січня. № 13– 14, 2017. – с. 18–19.
2. Андрущенко В. Обличчям до школи. Вища освіта України. № 4. – Київ: 2018. – с. 5–14.
3. Шиян Р. Б. Модельна навчальна програма для першого класу та навчально-методичні матеріали // авторський колектив під керівництвом Шияна Р. Б. – Київ: 2017. – с. 68.
4. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Даниленко А.В., магістрантка факультету психологів та соціальної роботи, спеціальності “Менеджмент”, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Демченко Н.М., доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Входження України до європейського та світового соціокультурного й освітнього простору, розширення міжнародних зв'язків у різних сферах життєдіяльності суспільства потребують ефективного удосконалення підготовки менеджерів освітніх навчальних закладів, зокрема і початкової школи, які мають відповідати вимогам сучасності, взаєморозуміння і активної співпраці в галузі освіти, культури та освіти. Таким чином, нагального вирішення вимагає проблема професійної підготовки майбутніх керівників і безпосередньо їх дослідницької компетентності як складової професійної компетентності управління.

Сучасні дослідники пов'язують компетентнісний із особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання [2]. Перехід до компетентнісного підходу вони визначають як переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь та навичок на формування й розвиток здатностей практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях.

Міжнародною комісією Ради Європи у понятті “компетентності” визначено їх перелік з використанням логічно визначеного ряду: вивчати – шукати – думати – співпрацювати – діяти – адаптуватися [1, с. 65-75].

Вітчизняними науковцями компетентність визначається як “інтегрована характеристика якостей особистості, результат підготовки випускника ВНЗ для виконання діяльності у певних професійних та соціально-особистісних предметних сферах (компетенцій), що визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду у певному виді економічної і функціональної діяльності” [4, с. 3].

Особливий інтерес для дослідників викликає проблема необхідності формування теоретичних і практичних умінь дослідницьких умінь як складових дослідницької компетентності, що здатні розвиватися в процесі професійної підготовки та забезпечувати саморозвиток майбутніх керівників навчальних закладів.

Так, Н. Литовченко поділяє дослідницькі вміння на чотири групи, а саме: - *операційні дослідницькі вміння*, до яких відносить розумові прийоми і операції, які застосовуються в дослідницькій діяльності; порівняння, аналіз і синтез, абстрагування та узагальнення, висунення гіпотези, співставлення та узагальнення та інші розумові операції; - *організаційні дослідницькі вміння*, що охоплюють застосування прийомів самоорганізації в науково-дослідній діяльності, планування науково-дослідної роботи, проведення самоаналізу та самоконтролю, регуляції своїх дій в процесі дослідницької діяльності; - *практичні дослідницькі вміння*: опрацювання літературних джерел, проведення експериментальних досліджень, спостереження фактів, подій та обробка даних спостережень, впровадження результатів в практичну діяльність; - *комунікативні дослідницькі вміння*, необхідні для застосування прийомів співробітництва в процесі дослідницької діяльності, для здійснення взаємодопомоги, взаємоконтролю обговорення результатів [3].

Таким чином, ми вважаємо, що сформована дослідницька компетентність майбутніх керівників навчальних закладів є однією із складових професійної підготовки до діяльності у освітній та науковій сфері, що має складну структуру, презентовану освітнім, когнітивним, особистісним, діяльнісним та креативним компонентами.

Список використаних джерел:

1. Арх. Віктор (Бедь В. В.) Упровадження нових освітніх систем та інноваційне оновлення змісту вищої освіти при підготовці фахівців у контексті компетентнісного підходу / Арх. Віктор (В. В. Бедь), М. Г. Артёмова // Науково-методичні підходи до викладання управлінських дисциплін в контексті вимог ринку праці [Текст]: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 11-12 квіт. 2013 р.: у 2 т. / Департамент освіти і науки Дніпропетр. облдержадмін. [та ін.]. – Д. : Біла К. О. [вид.], 2013. Т. 1: Взаємодія вищої освіти та ринку праці. – 2013. – С. 65–75.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : „К.І.С”, 2004. – 112 с.
3. Литовченко В. Н. Формирование исследовательских умений студентов педагогических специальностей университетов средствами НИР : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук / В. Н. Литовченко. – Минск, 1990. – 26 с.
4. Мазаракі А. А. Компетентнісна модель менеджера в галузевих стандартах вищої освіти України / А. А. Мазаракі, Т. І. Ткаченко // Науково-методичні підходи до викладання управлінських дисциплін в контексті вимог ринку праці: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 11-12 квіт. 2013 р.: у 2 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2013. – Т. 1. – С. 3–5.

5. Самосудова-Гророва О. Б. Дослідницька компетентність як складова професійної компетентності майбутніх економістів / О. Б. Самосудова-Гророва // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 68. – С. 180-185. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2015_68_34

Данилюк Ю.В. магістрантка факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: **Добридень А.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ЗДОРОВ'Я

Проблема здоров'я дітей останнім часом набула особливого значення і вже не один рік є предметом обговорення педагогів, лікарів, учених. Тільки здорова людина має перспективу отримати належну освіту, стати гарним фахівцем, створити сімейний добробут, реалізувати свої кар'єрні та суспільні амбіції.

Можна з упевненістю стверджувати, що можливості опанування навчального матеріалу залежать від здоров'я дитини. Власне вимогою сучасності є не лише володіння знаннями та певним набором умінь і навичок, а ще й усвідомлення життєвих цінностей, життєвої мети, що разом складає компетентність особи [1].

Вивчення стану проблеми формування здорового способу життя у педагогічній науці свідчить, що значна кількість сучасних наукових досліджень присвячена формуванню здорового способу життя шляхом фізичного удосконалення (О. Д. Дубогай, І. І. Петренко, Н. М. Хоменко). Напрями валеологічної обізнаності відображено у працях Т. Є. Бойченко, Л. П. Суценко, С. О. Юрочкіної. Формування ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя досліджували В. М. Оржеховська, А. І. Сологуб, С. В. Лапаєнко. Проблему формування в дітей психічного здоров'я досліджували І. Д. Бех, О. В. Запорожець, О. Л. Кононко, В. Г. Кузь та ін.

Виховання у молодших школярів здоров'язбережувальних навичок і вмій відіграє найважливішу роль в охороні їх здоров'я, сприяє правильній поведінці у побуті, громадських місцях. У кінцевому рахунку, від знання виконання молодшими школярами необхідних гігієнічних правил і норм поведінки залежить не тільки їхнє здоров'я, але і здоров'я інших дітей та дорослих.

У процесі повсякденної роботи з молодшими школярами необхідно прагнути того, щоб виконання правил особистої гігієни стало для них природним, а гігієнічні навички з віком постійно вдосконалювалися. На початку дітей молодшого шкільного віку привчають до виконання елементарних правил: мити руки перед їжею, після користування туалетом, ігри, прогулянки тощо.

Учні повинні більш усвідомлено ставитися до виконання правил особистої гігієни; самостійно мити руки з милом, намилюючи їх до утворення піни і насухо витирати, користуватися індивідуальним рушником, гребінцем, стаканом для полоскання рота, стежити, щоб всі речі містилися в чистоті. Формування навичок

особистої гігієни припускає і вміння дітей бути завжди охайними, помічати неполадки в своєму одязі, самостійно або за допомогою дорослих їх усувати [2].

Гігієнічне виховання і навчання нерозривно пов'язані з вихованням культурної поведінки. З молодшого віку дітей привчають правильно сидіти за столом під час їжі, акуратно їсти, ретельно, безшумно пережовувати їжу, вміти користуватися столовими приладами. Молодшим школярам, які чергують по столовій, потрібно не тільки вміти правильно накрити стіл і ставити посуд, але і твердо засвоїти, що перед тим, як приступити до виконання своїх обов'язків, необхідно ретельно помити руки з милом, привести себе в порядок, зачесатися.

Формування засад здорового способу життя, культури здоров'я, підвищення їх виховних можливостей потребує максимальної уваги до мотиваційної сфери молодого покоління у прагненні бути здоровими. Для позитивної мотивації здорового способу життя в учнів початкових класів, необхідно керуватися такими критеріями:

- *на рівні фізичного здоров'я*: прагнення до фізичної досконалості, загальної працездатності, загартованості організму; ставлення до власного здоров'я як до найвищої соціальної цінності; дотримання раціонального режиму дня; виконання вимог особистої гігієни; правильне харчування;

- *на рівні психічного здоров'я*: відповідальність пізнавальної діяльності віку учнів, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції, адекватної самооцінки, відсутність акцентуацій характеру та шкідливих поведінкових звичок;

- *на рівні духовного здоров'я*: узгодженість загальнолюдських та національних морально-духовних цінностей, наявність позитивного ідеалу, працелюбність, відчуття прекрасного у житті, природі, у мистецтві;

Таким чином, одним із головних завдань педагогів є формування в учнів початкової школи позитивного ставлення до власного здоров'я як найвищої загальнолюдської цінності, що передбачає формування й розвиток у дітей здоров'язбережувальних навичок і вмінь, дотримання ними здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Добридень А. В. Теоретичні аспекти здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи [Електронний ресурс] // Інституційний репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/8968>
2. Мороз Д. В. Теоретичні аспекти здоров'яформувальної діяльності у початковій школі / Д. В. Мороз // Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти / за ред. В. П. Андрущенка; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Тематичний випуск: збірник наукових статей. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – С. 198–204.

Данько І.С., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ УЧНІВ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ТРУДОВОМУ НАВЧАННІ**

Ефективне формування естетичних почуттів молодших школярів у трудовому навчанні може відбуватися лише за певних умов, які розкривають сутність та специфіку даного процесу.

Психологи вважають, що умови - це сукупність явищ внутрішнього і зовнішнього середовища, які ймовірно впливають на розвиток конкретного психологічного процесу; причому ці впливи опосередковані активністю особистості [1].

На нашу думку, такими педагогічними умовами мають стати: створення у трудовому навчанні естетичного середовища формування естетичних почуттів учнів початкових класів; створення інтелектуального простору поглиблення та систематизації естетичних знань та уявлень у трудовому навчанні; розвиток психофізіологічної чутливості молодших школярів у трудовому навчанні в початковій школі; використання можливостей трудового навчання в початковій школі для формування естетичної активності учнів молодшого шкільного віку.

Відомо, що найбільш ефективно процес формування естетичних почуттів відбувається через різножанрове мистецтво, яке відображає дійсність в художніх образах і перетворює зовнішні культурні цінності в морально-естетичні надбання людини. Трудове навчання, яке спирається на основи, принципи, історію українського декоративно-ужиткового мистецтва, має величезний художній потенціал, який повинен стати основою створення естетичного середовища в освітньому процесі. А доступність, яскравість і різноманітність народно-прикладного мистецтва України робить його надзвичайно цікавим для учнів початкової школи.

Декоративно-ужиткове мистецтво як невід'ємна частина всього народного мистецтва, своїм естетичним потенціалом, образним характером здатне впливати на духовний світ учнів, їх настрій, ставлення до навколишнього середовища, художньо й естетично формувати матеріальне оточення.

Знайомство з творами народно-прикладного мистецтва розвиває образно-чуттєву сферу молодших школярів. Такі народні художні ремесла, як вишивка, ткацтво, в'язання, писанкарство, плетіння є традиційними видами художньо-трудової діяльності українців, і мають високу цінність для естетичного виховання особистості. Майстерно виконані вироби несуть у собі могутній потенціал духовності, формують естетичні почуття й образну уяву, спонукають молодших школярів до поєднання у практичній діяльності прекрасного й корисного. Мистецтво взагалі і саме декоративно-ужиткове мистецтво є однією з форм естетичного світу. Використовуючи у житті різні види декоративно-ужиткового мистецтва, учні пізнають навколишній світ, вивчають прекрасне та змінюють його за законами краси [2].

Друга педагогічна умова - створення інтелектуального простору поглиблення та систематизації естетичних знань та уявлень у трудовому навчанні – полягає у тому, що формування естетичних почуттів спирається на розуміння законів та принципів краси, способів та засобів її створення.

Вчитель повинен вміти з'єднати розвиток мислення учнів початкових класів з естетичним пізнанням та художнім розвитком. Знайомство молодших школярів навіть із звичайними художніми предметами повинно бути приводом для серйозної розмови про сутність естетичного у мистецтві та дійсності, про становлення сучасного стилю та моди, про специфіку системи зображувально-виразних засобів декоративно-прикладного мистецтва на рівні з іншими видами мистецтва.

Трудове навчання в початкових класах характеризується широкими можливостями щодо утвердження у свідомості учнів початкових класів естетичних

понять, уявленнь та ідеалів. Кожен твір народного мистецтва властивими йому засобами передає відчуття й розуміння краси, яка має безліч відтінків, не має формальних обмежень і відкриває простір трудової діяльності, яка здійснюється за законами краси.

Третя педагогічна умова - розвиток психофізіологічної чутливості молодших школярів у трудовому навчанні в початковій школі.

Дана умова створює підґрунтя дії перших двох умов, оскільки для розвитку естетичних почуттів та формування теоретичних знань щодо краси, її проявів у оточуючій дійсності та трудовій діяльності потрібно розвивати у молодших школярів спостережливість, зорову пам'ять, просторові уявлення, кольоровий зір, художню уяву, образне мислення та тактильні й кінестетичні відчуття.

Використання можливостей трудового навчання в початковій школі для формування естетичної активності учнів молодшого шкільного віку – це четверта умова формування естетичних почуттів молодших школярів у трудовому навчанні.

Для забезпечення самоорганізації естетичних почуттів учням молодшого шкільного віку важливо оволодівати способами їх виявлення. До таких способів відноситься: врахування власних емоційно-естетичних уподобань, прийняття ціннісно-орієнтаційних рішень, виявлення художньо-творчої активності. Трудове навчання дає змогу ефективно оволодівати визначеними способами, оскільки створює можливості глибоко переживати естетичні враження, виявляти емоційний стан, зважувати на те, що подобається, приносить задоволення, викликає радість, інтерес.

Отже, естетичні почуття як системні духовно-функціональні утворення особистості мають знайти в умовах здійснення трудової діяльності свою апробацію та перевірку з погляду спроможності школярів вирішувати визначені завдання та функції. Досягти цього можна за умови сприймання, оцінювання, інтерпретації та виготовлення художніх виробів молодшими школярами.

Список використаних джерел

1. Национальная психологическая энциклопедия. Условия. URL: <https://vocabulary.ru/termin/uslovija.html>.
2. Шевчук М.О. Технології в початкових класах загальноосвітньої школи: навчальний посібник. Ніжин. НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 319 с.

Дешко О.О., вчитель початкових класів Ніжинської ЗОШ №15,
магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського
державного університету імені Миколи Гоголя
**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я
ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

Сьогодні державними стандартами початкової загальної освіти визначено: «Протягом навчання у початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій». Тому особливого значення набуває якісна організація навчально-виховного процесу.

Для якісного оновлення уроку в початкових класах у центрі уваги є, на наш погляд, розвиток пізнавальної активності школяра.

Психологи та педагоги постійно шукають оптимальні засоби активізації пізнавальної діяльності. Одним із ефективних засобів активізації пізнавальної діяльності молодших школярів є інтегроване навчання. Сучасна педагогічна наука вважає інтеграцію одним з головних дидактичних принципів. Дослідженням проблеми інтегрованого навчання займалися видатні вчені, такі як Н. Антонов, Л. Варзацька, Л. Виготський, С. Гончаренко, В. Ільченко, І. Козловська, Я. Коменський, О. Мариновська, О. Савченко, В. Сухомлинський та ін.

Я. Коменський акцентував увагу на необхідності завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним. Необхідність інтегрованого підходу до організації навчально-виховного процесу дидакт пояснював таким чином, що всі знання виростають з одного коріння – навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках [4, с. 92]. Інтеграція може бути розглянута як мета і шлях створення цілісності. У загальнонауковому аспекті «інтеграція» – це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації, процес, який об'єктивно детермінується взаємопроникненням різних видів і компонентів матеріальної і духовної діяльності людей, а в своїх найглибших основах – матеріальною єдністю світу, всезагальним зв'язком, ізоморфізмом структур в якісно різноманітних об'єктах [2, с. 17]. На сучасному етапі розрізняють три форми інтеграції: повну, часткову і блокову. Повна - злиття навчального матеріалу в єдиному курсі. Часткова - злиття більшої частини навчального матеріалу з виділенням специфічних розділів. Блокова - побудова автономних блоків з самостійними програмами чи розділами загальної програми [5, с. 29].

У дидактиці початкової школи інтегрований урок – це урок, який проводиться з метою розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах.

У зв'язку з реформуванням початкової освіти, в новій українській школі з'явився новий інтегрований курс «Я досліджую світ», який об'єднує навчальний зміст кількох освітніх галузей. Залежно від варіанту типової освітньої програми таких галузей може бути три: природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна. Або сім: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, соціальна та здоров'язбережувальна, громадянська та історична, інформативна.

Метою інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є формування в учнів цілісної картини світу в процесі опанування соціального досвіду. Він охоплює систему знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності, способи дослідницької діяльності. Інтегрований курс має сприяти розвитку наукової і технологічної грамотності учнів на основі набуття конкретного досвіду вирішення проблем.

Навчання на основі запитів – процес конструювання учнями знань шляхом формулювання власних запитань та пошуку відповідей на них. Це схоже на роботу вченого, який ставить запитання, шукає відповіді на них, обговорює результати з іншими вченими, удосконалює власне знання, шукає шляхи його використання в нових умовах, обдумує процес пізнання та шляхи удосконалення власного мислення.

При навчанні, що базується на запитах учнів учитель не розповідає учням у вигляді лекції чи короткої доповіді про все, що потрібно знати їм за програмою. Він спонукає учнів самостійно ставити запитання, проводити дослідження, робити висновки, формулювати та обговорювати ідеї. Учитель стимулює критичне мислення

учнів та спонукає спиратися на наукові факти і зосереджуватися на вирішенні проблеми.

Отже, втілення в освітню практику інтегрованого підходу створює сприятливі умови для активізації пізнавальної діяльності молодших школярів. Інтегроване навчання емоційно збагачує освітній процес, допомагає вчителю різнобічно та системно сформулювати необхідні уявлення та поняття.

Список використаних джерел

1. Бондарчук Н. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів / Н. Бондарчук // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. – 2008. – № 41. – С. 103-106.
2. Ільченко В. Інтеграція змісту освіти та сучасні проблеми загальноосвітньої школи / В. Ільченко // Імідж сучасного педагога. – 2002. – № 2 (21). – С. 14-17.
3. Колягін Ю.М. Про інтеграції навчання і виховання у початковій школі // Початкова школа. – 1989. – № 3. – С. 52-53
4. Коменский Я. Великая дидактика / Я. Коменский // Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: учебное пособие / сост. А. Пискунов. – 2-е издание, переработаное. – Москва : Просвещение, 1981. – С. 80-161.
5. Міжпредметні зв'язки у навчально-пізнавальної діяльності учнів. / Під редакцією. Сорокіна. –Тула: 1983. –190 с.

Дмитрук В.М., студентка III курсу факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВНЕСОК К.Д. УШИНСЬКОГО В РОЗРОБКУ ІДЕЇ НАРОДНОСТІ ВИХОВАННЯ

Сучасна педагогічна наука, вирішуючи проблеми гуманістичного виховання в Україні, часто звертається до досвіду педагогів минулого, без ґрунтовного осмислення якого неможливе успішне розв'язання проблем сучасної освіти. Надзвичайно вагомим у цьому питанні є педагогічна спадщина видатного вітчизняного педагога К.Д.Ушинського та його внесок в ідею народності виховання. В основі педагогічних поглядів К.Д. Ушинського щодо виховання були: ідея народності в суспільному вихованні; вивчення рідної мови; прищеплення любові до праці; виховання почуття патріотизму; моральні взаємини між людьми; особистий приклад учителя, переконання.

У своїй педагогічній системі К.Д.Ушинський особливого значення надавав одному з найважливіших принципів організації освіти й виховання — принципу народності. На думку К.Ушинського, народне виховання — таке виховання, яке проникає в побут, характер, поведінку й усе життя народу. Вчений відстоював ідею надання освіти всім дітям незалежно від статі, а також розвитку фізичного, розумового і морального виховання, навчання рідною мовою [1].

Принцип народності виховання є основою розвитку системи освіти і виховання у будь-якій країні. Ця система має будуватись у повній відповідності до особливостей і потреб своєї країни. За умови дотримання цього принципу виховання здійснюється з урахуванням народних звичаїв, традицій, рис національного характеру свого народу. Термін "народність" відомий вчений пояснює як своєрідність кожного народу, яка зумовлена його історичним розвитком,

географічними, економічними, політичними та іншими умовами його життя. Народність — це національна самобутність народу і коріниться вона, на думку К. Ушинського, перш за все, у характері народу [2].

К.Д.Ушинський використовував будь-яку можливість, щоб розширити коло навчальних закладів для народу, відкривав школи, у яких безкоштовно викладали студенти духовної академії, вкладав власні кошти на розвиток освіти. В освіті він був прибічником гуманітарного напрямку, вивчення рідної мови ставив на п'єдесталі гуманної освіти та називав її великим народним учителем. К.Д.Ушинський наголошував на великому значенні народної поезії для виховання найблагородніших почуттів. Великі сподівання у реалізації народного виховання педагог покладав на вихователя, діяльність жінки-матері. "Душевне і моральне здоров'я всього людства перебуває в руках жінки", — говорив Ушинський.

У праці "Рідне слово" К. Ушинський стверджує, що народним наставником у вихованні є мова — кращий цвіт усього духовного життя народу, що ніколи не в'яне... А відтак, "усе, що бачили, все, що зазнали, що пережили та передумали ці незчисленні покоління предків, передається легко й без великих зусиль дитині, яка тільки-но відкриває очі на світ Божий, і дитина, навчившись рідної мови, вступає вже в життя з безмежними силами. Не тільки умовних звуків вчиться дитина, вивчаючи рідну мову, а п'є духовне життя і силу..." [3, с. 82]

Педагог був переконаний у тому, що "громадське виховання, яке зміцнює і розвиває в людині народність, розвиваючи водночас її розум і самосвідомість, могутньо сприяє розвитку народної самосвідомості взагалі; воно вносить світло свідомості у тайники народного характеру і робить сильний і благодіючий вплив на розвиток суспільства, його мови, його літератури, його законів, словом, на всю його історію" [2].

Науково-педагогічна діяльність Костянтина Дмитровича Ушинського стосується усіх сторін життя. Його ідея базується на переконанні в тому, що кожен народ має право на школу рідною мовою, побудовану на народних традиціях. І хоча педагог не заперечував значення історичного педагогічного досвіду інших народів, проте вимагав, щоб засвоєння його було підпорядковане принципу народності конкретної місцевості, де відбувається виховання. Впровадження ідей видатного педагога у практику значною мірою сприятиме створенню якісно нової національної системи виховання, адже основоположною у спадщині К.Д. Ушинського є саме ідея народного національного виховання. Тому сучасне прочитання творів педагога-практика є особливо актуальним сьогодні.

Список використаної літератури

1. Лавріненко Л. Костянтин Ушинський про принцип народності у вихованні: історичний аспект (до 190-річчя з дня народження К. Ушинського) [Електронний ресурс] / Лілія Лавріненко // Вісник Книжкової палати. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://studfiles.net/preview/8138819/>.
2. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Історія вітчизняної педагогіки. Тексти до вивчення курсу. – Ніжин, 2005. – С. 39–69.
3. Ушинський К. Д. Рідне слово / К.Д. Ушинський. Твори: У двох томах. – Т.2. – М. : Педагогіка, 1988. – С. 124.

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
МІСЯ ВЧИТЕЛЯ В РЕФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Успішне вирішення завдань сучасної освіти безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки та професійним розвитком педагогів.

У документах, що регламентують реформування освіти, а саме Державному стандарті початкової освіти та Закону України « Про освіту» зазначається: « Нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін ».

Професійна компетентність учителя потребує постійного розвитку і удосконалення. Особливо актуальним це питання є у період діяльності, пов'язаної з реалізацією Концепції «Нова українська школа», підготовка вчителя до роботи в нових умовах.

Професійно зумовлені вимоги до особистості вчителя висвітлені у компетентності – обізнаності у певній галузі, якомусь питанні, повноважності, повноправності у розв'язанні якоїсь справи, коло повноважень (прав, обов'язків) певного органу чи посадової особи згідно статуту установи, організації.

Постає необхідність запровадження інноваційних підходів до організації дієвої системи підвищення компетентності педагогів, модернізації вже наявної системи, створення умов для самоорганізації, самовдосконалення, самоосвіти вчителя.

Для вчителя початкових класів затверджено професійний стандарт, який визначає необхідні компетентності, знання та вміння. Стандарт, який розробило МОН, затвердило Міністерство соціальної політики.

Головним завданням учителя – навчати і виховувати. Однією з найважливіших вимог є чіткість соціальної і професійної позиції. Саме в ній учитель постає як суб'єкт педагогічної діяльності. Сукупність професійно зумовлених вимог до вчителя визначається як професійна готовність до педагогічної діяльності. У її складі виокремлюють психологічну, психофізіологічну готовність, а також науково-теоретичну і практичну підготовку як основу професіоналізму.

Базовим принципом нової української школи має стати « педагогіка партнерства»: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія –взаємоповага є принципом соціального партнерства. Все це передбачає й зміну традиційної ролі педагога.

Нові ролі вчителя - **Тьютори, Едвайсери, Коучі, Фасилітатори, Ментори**. Вони приходять в педагогічну практику українських навчальних закладів, адаптуючись із зарубіжних педагогічних методик.

Оновлення системи взаємостосунків між учнем та вчителем, будувannya їх на діалозі, на взаємодовірі, підтримці, прийманні, активній співпраці з батьками дітей, формування в них свідомого розуміння того, що тільки активна підтримка шкільного життя, участь у вирішенні проблем школи, щира зацікавленість всім тим, що відбувається в ній, позитивне вплине на шкільне освітнє середовище, сприятиме формуванню мотивації учнів до навчання. І може тоді зміниться ситуація на інше, і вже провідним мотивом навчальної діяльності у 70% учнів буде не страх, а пізнавальний мотив або мотив самореалізації, який відзначається зараз тільки у 4% учнів.

Отже, НУШ буде місцем де діти будуть здобувати не лише знання, але й учитися їх застосовувати цінності для оцінювання навколишнього світу і дійсності. Вона буде не лише закладом освіти, але й безпечним середовищем для розвитку. Де

діти вчаться спілкуватися між собою. Реформа освітньої галузі є надзвичайно важливою подією. І саме від учителів, людей, на яких тримається реформа, залежатиме реалізація завдань Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти (2018р.) . Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р.№87// Початкове навчання та виховання. – 2018. - № 28 -29. – С. 41-45.
2. EdEra – режим доступу:<https://courses.ed-ra.com>
1. 3.Наказ МОН України від 23 березня 2018 р. №283 « Про затвердження методичних рекомендацій щодо освітнього простору НУШ »// Початкове навчання та виховання. – 2018. - №4-5. – С.?
2. 4.Наказ Міністерства соціальної політики України від 10 серпня 2018 р. № 1143 затвердження професіонального стандарту « Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти »// Початкове навчання і виховання. – 2018.- № 28 -29. – С. 4 – 40.
4. « Професійне вдосконалення педагога у контексті концепції « Нової української школи » - режим доступу:<https://naurok.com.ua/2018> р.
5. Шевчук Ірина « Нові « ролі» педагога » (опубліковано 29 November 2017р.)- режим доступу:metoddialogu.blogspot.com

Дубровський В.Л. старший викладач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
БАТЬКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ І НОВА УКРАЇНЬКА ШКОЛА

Закон «Про освіту», затверджений 05 вересня 2017 року, Закон «Про освіту» надає батькам вибір впливати на навчання власної дитини, на визначення траєкторії її навчання, на організацію навчального процесу у закладі. У батьків з'явилась можливість більш активно брати участь у розробці проектів, стратегії розвитку школи, у виборах її директора, вони мають змогу обирати зручну для себе форму допомоги школі, вчителям, класним керівникам, дитячому колективу, разом з педагогами брати відповідальність за реалізацію поставлених завдань, активно долучатися до змін в освіті.

Теоретична основа нової української школи базується на засадах педагогіки партнерства, міжнародних практик, кращого досвіду педагогів-новаторів і перш за все великого українського педагога В.О. Сухомлинського, який залишив всім нам власний досвід Павлівської школи партнерства, школи Радості. Цей досвід дозволив збудувати модель нової української школи, визначити місію школи XXI століття.

Основи взаємодії педагогів з батьками сформульовані В. Сухомлинським: «Якомога менше викликів до школи батьків для моральних нотацій дітям, для лякання дітей батьківською «сильною рукою», для попередження про небезпеку, «якщо й далі так буде продовжуватись», - і якомога більше такого спілкування дітей з батьками, що приносить радість матерям і батькам. Усе, що в дитини в голові, душі, у зошиті, щоденнику, - усе це ми повинні розглядати з погляду взаємин дітей і батьків, і зовсім неприпустимо, щоб дитина приносила матері та батьку одні засмучення - це виродливе виховання»[4].

Місія нової української школи - допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Якщо створення Нової української школи - це програма на десятиріччя, яка буде йти поступово, згідно з календарем реформи і Законом «Про освіту», то створення партнерського соціуму - невідкладне завдання сьогодення.

Перед новою українською школою поставлено завдання забезпечити реалізацію головних принципів педагогіки партнерства:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог-взаємодія-взаємоповага;
- розподілене лідерство (про активність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)[5].

Установлення та підтримка педагогічної співдії «діти — батьки — педагоги» повинні вибудовуватися на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправному партнерстві.

Нова українська школа ґрунтується на таких цінностях, як дитинство, радість, особливість, здоров'я, безпека. Вона повинна стати безпечним місцем, без насильства і дискримінації, спрямованим на залученні дітей до активних самостійних дій та творчості. Як будуть будуватися відносини між вчителем, батьками, адміністрацією школи і учнями Нової української школи, яким буде партнерський соціум у закладі - залежить від кожної школи особисто. Головне завдання, щоб ця співдружність працювала на дитину, на випускника XXI століття.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс].— Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Навчання батьків у школі: яким йому бути в сучасних умовах? [Електронний ресурс].— Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/10533/1/Навчання%20батьків%20у%20школі.pdf>
3. Нова українська школа [Електронний ресурс].— Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/NEW-SCHOOL.pdf>
4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка // Вибр. тв. у 5 т. – К., 1977. – Т.5.
5. Партнерська педагогіка [Електронний ресурс].— Режим доступу : <https://www.slideshare.net/pedcollegeBerislav/ss-84151822>
6. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти [Електронний ресурс].— Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

Духновська О.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальність «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту

ЗАСОБИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В РЕЖИМІ НАВЧАЛЬНОГО ДНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У початковій школі фізичне виховання школярів є одним з предметів, який потребує особливої уваги як у педагогічній теорії, так і в практиці. Адже формування основних фізичних якостей організму формується саме в молодшому шкільному віці.

Одним із основних засобів вирішення та досягнення мети фізичного виховання вважається рухова активність школярів (фізичні вправи, народні ігри, забави, військові, побутові та професійні дії (якщо вони виконуються за відповідною програмою) [5].

На сьогодні серйозною проблемою є недостатня рухова активність дітей, що, в свою чергу, спричиняє зниження розумової та фізичної трудової діяльності. Відомо, що велика кількість учнів займається фізичними вправами тільки під час уроків фізичної культури, що негативно впливає на загальний стан їхнього здоров'я [1, с. 57–70]. Тому, питання вдосконалення фізкультурно-оздоровчої роботи в режимі навчального дня в початкових класах є надзвичайно актуальним. Вирішення цієї проблеми потребує використання різноманітних засобів фізкультурної та оздоровчої роботи під час навчального процесу [2; 3, с. 3–15].

Усі засоби фізкультурно-оздоровчого спрямування можна поділити на групи:

- засоби фізкультурно-оздоровчого спрямування під час навчання (уроки фізичної культури, фізкультурні паузи та хвилинки під час уроків, ігрові вправи під час перерв);
- позакласна спортивно-масова робота (заняття в гуртках фізичної культури і спортивних секціях, шкільні спортивні змагання);
- позашкільні засоби фізкультурно-оздоровчої роботи (дитячо-юнацькі спортивні школи, дитячі клуби, туристські станції, спортивні товариства);
- самостійна фізкультурно-оздоровча робота (заняття фізичними вправами на дворових майданчиках, стадіонах, у парках тощо).

Одним із основних засобів фізкультурно-оздоровчого спрямування в режимі навчального дня є уроки фізичної культури. Вони є обов'язковими для всіх учнів (виключенням є ті діти, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи). Навчання фізичній культурі полягає в придбанні спеціальних систематизованих знань, рухових умінь і навичок, а також способів самостійного пізнання закономірностей рухової діяльності та вмінь використовувати їх у повсякденному житті.

Сучасні уроки фізичної культури потребують постійного вдосконалення. Навіть при досконало проведеному уроці їх пряма дія на фізичний розвиток учнів є недостатньою. Науковцями доведено, що уроки фізкультури забезпечують в середньому лише 11% гігієнічних норм рухової активності учня. Тому, необхідне збагачення та правильне поєднання різних засобів фізичного виховання школярів і фізкультурно оздоровчої роботи [4, с. 227-230].

Також особливо актуальними засобами фізкультурно-оздоровчого спрямування в сучасній початковій школі є:

- гімнастика перед уроками;
- фізкультурні хвилинки під час уроків;
- ігри й фізичні вправи на перервах і в режимі продовженого дня.

Гімнастика перед уроками – це фізичні вправи, які проводять в школі кожного дня до початку навчання. Вона виконує насамперед завдання виховного та гімнастичного спрямування. Щоденне виконання фізичних вправ впливає на організм позитивно, сприяє формуванню правильної постави, виховує звичку до систематичних занять спортом. Гімнастика до занять дисциплінує, організовує і згуртовує школярів. Виконання вправ на свіжому повітрі сприяє загартовуванню організму учнів.

Фізкультхвилинки допомагають активізувати функціонування мозку, відновлювати тонус м'язів, що підтримує поставу в правильному положенні, знімати напругу з утомлених від письма пальців та органів зору і слуху. Але потрібно завжди пам'ятати, що виконання фізкультурних пауз позитивно впливає на школярів тоді, коли забезпечена їх гарна організація та правильність проведення. Фізкультурні паузи у молодшій ланці потрібно застосовувати кожні 15 хвилин уроку, тривалістю 1-2 хвилини. Підбираючи вправи для фізкультхвилинок необхідно враховувати наступне: вправи повинні бути простими у виконанні та охоплювати великі м'язові групи. За методами організації та проведення, форми фізкультурних пауз є дуже різноманітні. Необхідно звертати увагу на вікові особливості учнів, теми уроків та умови в яких вони проводяться.

Для організованого проведення перерв висувуються загальнопедагогічні вимоги: відповідність віковим особливостям учнів, правильне дозування фізичних навантажень, щоб уникнути надмірної втомлюваності, місце проведення.

У групах продовженого дня велике значення має правильна організація навчання, відпочинку, занять фізичними вправами для фізичного виховання учнів. Обов'язковими для всіх учнів (за винятком тих, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи) є організовані заняття іграми та фізичними вправами, які проводять щодня протягом години.

Таким чином, для підвищення ефективності навчально-виховної роботи школи, зміцнення здоров'я, гарного фізичного розвитку та успішності учнів необхідно систематично використовувати різноманітні фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня.

Список використаних джерел

1. Булатова М. М. Программы по физическому воспитанию в системе среднего образования и пути их совершенствования / М.М. Булатова, А.Т. Литвин // Физическое воспитание студентов творческих специальностей: сб. науч. тр. – Харьков: ХХПИ, 2003. – № 19. – С. 57–70.
2. Волков Л. В. Молодший шкільний вік: виховна спрямованість занять фізичною культурою і спортом : навч. посіб. / Волков Л. В., Голуб В., Коханец П. – К. : Освіта України, 2007. – 152 с.
3. Круцевич Т. Ю. Физическое воспитание как социальное явление / Т. Ю. Круцевич, В. В. Петровский // Наука в олимпийском спорте. – 2001. – № 3. – С. 3–15.
4. Павловський І.С. Формування навичок ведення здорового способу життя засобами фізкультурно оздоровчої роботи / І.С. Павловський // Вісник

Кам'янець-Подільського національного університету. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Випуск 1. – 2008. Том 2 – С. 227-230.

5. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 272 с.

Дячок А.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
**КОМУНІКАТИВНІ УНІВЕРСАЛЬНІ НАВЧАЛЬНІ ДІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ЯК ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН**

У зв'язку з реформами в системі початкової освіти, які активно відбуваються в Україні, відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти провідними запланованими результатами навчання є універсальні навчальні дії, які сприяють формуванню умінь, навичок, компетентностей, створюють умови для розвитку і самореалізації особистості. Початкова школа – це перший освітній рівень, який закладає фундамент загальноосвітньої підготовки школярів. З огляду на це важливим стає питання вибору методів і технологій, які б максимально сприяли соціалізації учнів, адаптували їх до умов сучасного життя. Суспільство потребує людей, здатних до критичного мислення, до самостійного ухвалення рішень, людей комунікабельних, здатних до співпраці, яких можна характеризувати як креативних особистостей.

Саме це зумовлює аналіз питання шляхів формування комунікативних універсальних навчальних дій (далі - КУНД) молодших школярів.

Маючи надпредметний і метапредметний характер, універсальні навчальні дії показують свою спадкоємність на всіх щаблях освітнього процесу [3]. До складу універсальних навчальних дій входять особистісні, регулятивні, пізнавальні та комунікативні дії. Особистісні дії впливають на ціннісно-сміслову орієнтацію учнів, орієнтацію в соціумі і міжособистісних відносинах. Організацію навчальної діяльності забезпечують регулятивні дії, до яких відносять цілепокладання, планування, прогнозування, контроль (з метою порівняння способу дії і результату з еталоном), корекція (внесення необхідних змін), оцінка (усвідомлення учнями того, що засвоєно), саморегуляція [2]. Пізнавальні універсальні дії включають в себе загальнонавчальні, логічні, постановку і рішення проблем. До загальнонавчальних можна віднести: виділення мети, пошук інформації (при аудіюванні, читанні іноземною мовою, проектній діяльності), структурування знань, побудова висловлювання в усній і письмовій формі (дії з вибору мовних засобів), рефлексія способів і умов дій, постановка проблеми, моделювання. До логічних універсальних дій відносять аналіз об'єктів засвоєння (мовних і мовленнєвих) з метою виділення ознак, синтез (складання цілого з частин), вибір критеріїв для порівняння, виведення наслідків (самостійне виведення правила), встановлення причинно-наслідкових зв'язків (при роботі з іншомовним текстом), побудова логічного ланцюга міркувань, доказ, висування гіпотез і обґрунтування [4].

Труднощі комунікативного характеру або несформованість комунікативних універсальних навчальних дій, які можна спостерігати в початковій школі, про це свідчать дослідження О.Ареф'євої [1], Г.Бурменської, І.Дубровіної, О.Дроздової [3], Ю.Жуковіної [4], І.Ігнат'євої [5], В. Казанської, Є.Коротаєвої, С.Костроміна, Є.Нікульченкової [6], Р.Овчарової, І. Садовникова, А. Самохвалої, А. Ястребової,

О.Яшнова та інших, позначаються на засвоєнні навчального матеріалу, а також на особистісному розвитку дитини. Продуктивна взаємодія з дорослими і однолітками забезпечують комунікативні універсальні навчальні дії (КУНД), зміст яких представлено в роботах А. Асмолова [2].

А. Асмолов відносить до комунікативних універсальних навчальних дій (КУНД): 1) вміння спланувати навчальне співробітництво з учителем і однокласниками, що включає постановку мети, способів взаємодії, функцій учасників; 2) постановку питань, які спрямовані на співпрацю при пошуку і зборі інформації; 3) вирішення конфліктних ситуацій, тобто, розкриття проблеми, пошук і оцінка альтернативних способів вирішення конфлікту, прийняття рішення та їх реалізацію; 4) управління поведінкою партнера, що включає контроль, корекцію та оцінку його дій; вміння досить повно і точно виражати свої думки відповідно до завдань і умов комунікації; володіння монологічною та діалогічною формами мови відповідно до граматичних і синтаксичних норм [2, с. 87].

Комунікативні універсальні навчальні дії - дії, що забезпечують соціальну компетентність і свідому орієнтацію учнів на позиції інших людей, вміння слухати і вступати в діалог, брати участь у колективному обговоренні проблем, будувати продуктивну взаємодію і співробітництво з однолітками і дорослими.

Отже, на підставі проведеного аналізу джерел ми можемо констатувати:

1. Комунікативна культура, комунікативні дії, комунікативні загальнонавчальні вміння та навички, КУНД - досить поширене та використовуване поняття в сучасній педагогіці.

2. Підходи до вивчення класифікації універсальних навчальних дій представлені в роботах багатьох вчених-педагогів (Ю. Бабанський, Е. Браверман, С. Воровціков, М. Демидова, М. Зуєва, Б. Іванова, Г.Селевко, А. Усова, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін.).

3. На наш погляд, КУНД - вміння здійснювати спілкування, а саме вступати в мовний контакт з дорослими і однолітками, розуміти і доносити інформацію, враховувати позицію і погляд співрозмовника, вміння працювати в колективі.

4. До видів комунікативних дій можна віднести: проектування навчальної взаємодії з учителем і однокласниками, яке передбачає постановку мети, ролі учасників, способів співпраці; формулювання питань учнями спільно для пошуку і збору необхідної інформації; дозвіл можливих конфліктів, який включає в себе виявлення проблеми, пошук і оцінку різних способів вирішення конфлікту, затвердження висновків і їх реалізацію; регулювання дій партнерів по спілкуванню, а саме контроль, корекцію, оцінку дій; вміння чітко і грамотно формулювати свої ідеї відповідно до завдань і умов комунікації; володіння монологічною та діалогічною формами спілкування згідно з граматичними і синтаксичними нормам.

Список використаних джерел

1. Арефьева О.М. Формирование коммуникативных универсальных учебных умений младших школьников: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Москва, 2012. 186 с.

2. Асмолов А. Г., Бурменская Г. В., Володарская И. А. и др. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе. От действия к мысли: пособие для учителя. 3-е изд. М.: Просвещение, 2010. 159 с.

3. Дроздова О.А., Смирнова Т.А., Формирование коммуникативных универсальных учебных действий младших школьников как ведущий результат обучения. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2016, № 5(59): в 3-х ч., Ч. 1. С. 182-184.

4. Никульченкова Е. В. Формирование коммуникативных универсальных учебных действий младших школьников на основе технологии риторизации: автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.02. Москва, 2017. 26 с.

Жадько О.А., аспірантка кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
**РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
(ПОЧАТОК ХХ ст.)**

Характерною особливістю розвитку початкової освіти в Україні на початку ХХ ст. була неспроможність держави реалізовувати свої освітні функції повною мірою. Зокрема, не враховувалися реальні освітньо-культурні потреби дітей, а система освіти охоплювала навчанням і вихованням лише незначну їх кількість. Усе це зумовило посилення ролі добродійного педагогічного руху серед дворян, інтелігенції та духовенства. Так, завдяки розширенню діяльності благодійних товариств збільшилась мережа дитячих закладів освіти, де діти могли отримати як духовну, так і матеріальну підтримку [3].

Серед товариств, які діяли в різних містах і селах України та сприяли розв'язанню різних проблем початкової освіти на початку ХХ ст., були такі:

– товариства поширення в народі грамотності – громадсько-просвітні організації, метою яких було поширення загальної освіти та грамотності серед населення. В Україні найстарішим подібним товариством було Харківське товариство поширення в народі грамотності – організація української інтелігенції, що діяла впродовж 1869-1920 рр. і стала першою громадською організацією культурно-освітнього характеру. Одним із завдань цього товариства було сприяння поширенню освіти в межах Харківської губернії завдяки заснуванню різних закладів освіти (училищ і шкіл, вечірніх і недільних класів, музеїв, бібліотек, читалень тощо), наданню безпосередньо різної допомоги вчителям та учням у народних училищах товариства, організації книжкових складів, улаштуванню народних читань і бесід, систематичних курсів й окремих лекцій із різних галузей знань, виставок, народних вистав і концертів, виданню і поширенню корисних книг, посібників, каталогів, забезпеченню закладів освіти необхідними книгами і посібниками через училищні ради й інспекторів народних училищ, обговоренню різних педагогічних проблем і освітніх заходів, сприянню фізичному розвитку й догляду за дітьми шкільного віку тощо [6];

– Фребелівські товариства, які мали такі завдання: а) підняти духовно-моральний рівень дітей, які залишилися без догляду (незалежно від їхньої національності, віри та походження); б) привчати дітей до різної праці, надавати їм можливість навчитися ремісництву, допомагати їм бути корисними для суспільства; в) сприяти розширенню світогляду дітей, їхньому фізичному розвитку та оздоровленню тощо. Задля реалізації цих завдань товариствами передбачалося відкриття дитячих ясел, садків, шкіл грамоти й будинків праці [5];

– товариства фізичного виховання, що організовували дитячі майданчики, організовували свята, заняття з ручної праці, фізичного виховання [7; 8];

– товариство сприяння початковій освіті, що мало на меті забезпечення успішного розвитку початкової освіти й організацію різних закладів, що діяли у сфері освіти (недільних шкіл, бібліотек, читалень тощо). З огляду на це влаштовувалися народні читання, вечірні заняття і класи повторення, класи хорového співу, доступні для народу вистави, концерти, організовувалися книжкові склади тощо;

– Українське товариство шкільної освіти, яке спрямовувалося на поширення серед українського народу освіти рідною мовою через школи, надання їм матеріальної та методичної допомоги [4].

У розвитку ідей початкової освіти значну роль відіграло також духовенство. На приватні пожертви церквами відкривалися школи, а церква виступала одним із соціальних інститутів, що виховував дитину. Християнське виховання спрямовувалося на формування духовних якостей дитини, її патріотизму, моральних цінностей, естетичних смаків, поваги та любові до батьків і старших людей, узагалі [1].

До того ж, велике значення для здійснення освіти мали опікунства при школах, які були створені з метою зміцнення зв'язку між місцевою людністю і школою в особі обраних опікунів. Серед завдань, що розв'язувалися опікунствами при народних школах, були питання надання допомоги дітям й організації їхнього виховання, навчання і дозвілля, зокрема: улаштування дитячих свят, шкільних гулянок, вечірок, читань, освітніх мандрівок; організація та покращення роботи шкільних бібліотек; допомога найбільш здібним учням при вступі до інших закладів освіти тощо [2].

Отже, на початку ХХ ст. громадськість (духовенство, товариства, приватні особи) завдяки своїй активній, цілеспрямованій роботі намагалася розв'язати більшість завдань початкової освіти (розширення мережі шкіл, організація в них навчально-виховного процесу, забезпечення діяльності шкіл, турбота про дітей тощо) і здійснювала цю діяльність нарівні з державою.

Список використаних джерел

1. Василькова Ю., Василькова Т. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Москва : Издательский центр «Академия», 2006. 440 с.
2. Звягинцев Е. Попечительства при народных школах, зачем и как их устраивать. Москва : Издание журнала «Для народного учителя», 1909. 42 с.
3. Лупаренко С. Є. Проблема дитинства у вітчизняній педагогічній думці ХХ століття: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2016. 554 с.
4. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. / О. Сухомлинська, Н. Дічек, Т. Самоплавська та ін. Київ : Либідь, 2005. Кн. 2. 552 с.
5. Шкільна хроніка. *Світло*. 1911. Кн. 3. С. 70-73.
6. Державний архів Харківської області (ДАХО), фонд 200, оп. 1, спр. 396, 59 арк.
7. ДАХО, фонд 509, оп. 1, спр. 5, 81 арк.
8. ДАХО, фонд 509, оп. 1, спр. 8, 68 арк.

Жебровська Т.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

УМІННЯ АНАЛІЗУВАТИ ПОЕТИЧНІ ТВОРИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЯК ОДНЕ З БАЗОВИХ УМІНЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Серед різноманітних проблем, що постають перед учителем початкової школи на уроках літературного читання – навчити учнів аналізувати поетичні твори, оскільки вивчення лірики закономірно вважається однією з найбільш важких. Вчителю необхідно не лише самому бачити в процесі читання ліричних творів рух авторських почуттів і думок у вірші, визначати багатозначність поетичного слова, а й усвідомлювати небезпеку суб'єктивного тлумачення поетичного тексту читачем-школярем; не лише знати про необхідність активного співпереживання як умови осягнення суті вірша, а й зробити реально можливим виникнення спільності життєвого і духовного досвіду поета і читача при знайомстві з ліричним текстом в класі.

Навчальна програма з літературного читання націлює учнів на формування таких умінь під час вивчення віршів: визначення ознак вірша як жанру: наявність рими, ритму, мелодики, поділ на строфи з опором на текст вірша та пошук у ньому римованих слів, зачитування строф; визначення теми та головної думки опрацьованих віршів; слів, які передають почуття автора; доповнення змісту віршованих творів за текстами з пропусками; висловлення власних міркувань щодо прочитаного; створення словесних малюнків за змістом вірша; висловлення почуттів, які висловлює поет у творі; розповідь про власні почуття, які викликав вірш під час слухання чи читання; наведення прикладів віршів, різних за емоційним забарвленням; добір темпу читання, тону, гучності голосу з урахуванням змісту і мелодики вірша, виразне декламування віршів після попередньої підготовки; читання їх напам'ять [2, с. 25, 35].

Професійні вміння аналізу ліричного твору в класі включають в себе:

- читацькі вміння, пов'язані з читанням і аналізом лірики (простежувати зміни настрою у вірші; знаходити емоційний лейтмотив і основну проблему твору, сприймати багатозначність слів в художньому тексті, визначати їх роль у творі, виявляти в зображально-виражальних засобах твору прояв авторського ставлення до зображуваного; інтерпретувати поетичний текст, передавати динаміку почуттів у виразному читанні ліричного вірша, аналізувати тип жанру, ритміку, римування, строфіку вірша та ін.);

- уміння, які пов'язані з «почуттям аудиторії», тобто уміння бачити, як клас реагує на ліричний твори, розпізнавати причини непорозуміння, вміння знайти найбільш правильний і короткий шлях до уяви і інтелекту слухачів і читачів;

- педагогічні вміння створення різноманітних навчальних ситуацій, при яких спілкування учнів з текстом виявляється більш плідним.

Завдання вчителя при вивченні поетичних творів - формування вміння аналізувати їх, розвинути почуття навчальної аудиторії, створити умови для конкретних поетичних текстів в конкретних умовах уроку; розвивати потребу в творчому осмисленні тексту при створенні власних варіантів поетичного тексту.

Перший етап роботи - вивчення сприйняття ліричного твору читачами. Мета занять - навчити виявляти і аналізувати характер первинного сприйняття поетичного тексту. Для цього перш за все необхідно розробити питання і завдання для перевірки

сприйняття віршів, включених до шкільної програми початкових класів. Порівняльний аналіз результатів, представлених в дослідженнях Л.І. Жабицької, В.Г. Маранцмана, Н.Д. Молдавської, З.Я. Рез дозволяють знайти свої помилки і таким чином освоїти одне з найважливіших умінь шкільного аналізу. Однією з основних проблем є підготовка сприйняття поетичного тексту в класі, створення емоційної та інтелектуальної атмосфери, що сприяє найбільш повному і глибокому сприйняттю ліричного вірша учнями. Робота проводиться за наступними напрямками:

1. Дослідження в галузі поезики ліричного твору.
 2. Психологічні проблеми читання ліричного тексту.
 3. Емоційний контакт з твором і робота уяви читача.
 4. Рівні розуміння ліричного тексту.
 5. Варіативність уроку читання залежно від рівня літературного розвитку і характеру сприйняття твору школярами.
 6. Читацькі уміння, пов'язані з освоєнням учнями лірики як літературного роду.
- Основні складові процесу сприйняття ліричного твору в наочній формі подано у таблиці 1.

Таблиця 1.

Аналіз ліричного твору

Емоційний контакт, реакція на настрої твору	Робота уяви, фантазія	Розуміння інтелектуальна реакція на
довільна, не пов'язана з реакцією на образи твору;	довільна, яка не спирається на поетичні образи твору;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сюжет і персонажів; 2. Ліричного героя; 3. Композицію, роль деталі; 4. Ритмічну організацію тексту; 5. Засоби художньої виразності.
випадкова, пов'язана з реакцією на окремі слова або образи твору;	випадкова, яка спирається на окремі, вже відомі словесні образи:	
спрямована, пов'язана з реакцією на систему поетичних образів твору.	спрямована, яка спирається на систему поетичних образів твору.	

Алгоритм роботи вчителя на першому етапі підготовки до уроку: перевірка рівня сприйняття поетичного тексту; формування уявлення про вікові та індивідуально-типологічні особливості сприйняття ліричного твору учнями; формулювання завдань з вироблення певних читацьких умінь, пов'язаних з необхідністю розвитку уяви учнів даного класу; формування культури їх емоційного відгуку на ліричний вірш; навчання прийомам аналітичної роботи з поетичним текстом. Таким чином, визначаючи основні завдання навчання певним читацьким умінням, ми закладаємо фундамент шкільного аналізу поетичного тексту.

Другий етап підготовки до уроку, а саме вибір конкретних цілей і прийомів роботи з конкретним твором, вимагає особливої уваги, так як саме він визначає методичний сюжет уроку. Перед учителем поставлено завдання, по-перше, закріпити вміння, пов'язані з різноплановим філологічним аналізом ліричного вірша (розглядається його структура, способи організації ритму, своєрідність лексики і синтаксису, засоби художньої виразності і т.п.); по-друге, відпрацювати робочу схему розгляду поетичного тексту в єдності його змісту і форми, як доцільна для роботи в класі, по-третє, навчитися вибирати з різноманіття рис, що складають своєрідність поезики даного твору, ті, що можуть бути цікаві й важливі для потенційного читача.

Виконання таких завдань дозволяє не тільки збагатити сприйняття поетичного тексту, а й виробити досить чітке уявлення про співвідношення наукового і шкільного аналізу. Така робота сприяє формуванню важливого професійного вміння-вміння вибирати напрям шкільного розбору поетичного тексту. Підсумком цього етапу роботи стане виконання завдань зі створення опорних конспектів і схем аналізу поетичного тексту.

Список використаних джерел

1. Исмагилова З. М. Формирование умения у учащихся анализировать лирическое стихотворение. *Проблемы и перспективы развития образования: материалы Междунар. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2011 г.)*. Т. I. — Пермь: Меркурий, 2011. С. 137-139. — URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/17/363/> (дата обращения: 18.09.2019).
2. Літературне читання. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2 – 4 класи (ОНОВЛЕНО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// mon.gov.ua>Освіта> Освітні програми>...dlya-pochatkovoyi-shkoli](http://mon.gov.ua/Osvita/Osvitni%20prohramy...dlya-pochatkovoyi-shkoli). – 40 с.

Зіміна Ю.А. студентка 42 групи сп. «Початкова освіта. Англійська мова» КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА – ЦЕ ОНОВЛЕНИЙ ЗМІСТ ОСВІТИ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті.

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння. [2]

Реформа НУШ розрахована на роки, адже неможливо швидко змінити освітню традицію, що плекалася в Україні протягом десятків років. Проте зміни вже розпочались, і Міністерство освіти і науки робить усе, аби вони були невідворотними. Зокрема, у вересні 2017 року було ухвалено новий закон “Про освіту”, який регулює основні засади нової освітньої системи. На черзі – ухвалення нового закону “Про загальну середню освіту”, в якому буде більш детально розкрито зміни, та затвердження нового Державного стандарту початкової освіти. [3]

Зміст початкової освіти розроблено на основі компетентнісного підходу. Формування знань, умінь, ставлень, що є сутністю компетентнісного підходу, забезпечують у майбутньому здатність особистості успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади

Проект Стандарту початкової освіти передбачає поділ на два цикли – 1–2 класи і 3–4 класи, які враховують особливості фізичного, психічного і розумового розвитку дітей.

Стандарт початкової освіти передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегровано-предметній основі та з

переважанням ігрових методів у першому циклі (1–2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3–4 класи). [4]

Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти і це – головне. Адже мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини.

Замість запам'ятовування фактів та визначень понять, учні набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті. [3]

Ключові компетентності, необхідні кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності (Державний стандарт початкової освіти) :

1. Вільне володіння державною мовою.
2. Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами.
3. Математична компетентність.
4. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій.
5. Інноваційність.
6. Екологічна компетентність.
7. Інформаційно-комунікаційна компетентність.
8. Навчання впродовж життя.
9. Громадянські та соціальні компетентності.
10. Культурна компетентність.
11. Підприємливість та фінансова грамотність.

Усі компетентності є однаково важливими. [1, 12-14]

Зміст у навчальних програмах укладатиметься відповідно до конкретних очікуваних результатів кожної освітньої галузі за циклами. Очікувані результати уточнюватимуться на кожен тиждень навчання з урахуванням послідовності розвитку конкретних умінь та окреслених тем (проблем чи проектів) тижня, на основі яких здійснюється інтеграція. Відповідно до очікуваних результатів тижня та визначених тем учитель/учителька добирає навчальну діяльність.

Між другою і третьою академічними годинами запропоновано проводити динамічну перерву у вигляді рухливих ігор, іншої фізичної активності дітей, зазвичай за межами шкільного приміщення. [4]

Учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому один з головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що наша мета – сприяти його професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус.

Щоб навчати по-новому, вчитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати. Цю свободу дає новий закон «Про освіту». [3]

У навчальних програмах з усіх предметів і курсів передбачено 20 % резервного часу, який учитель/ учителька може використовувати на свій розсуд, наприклад, для вдосконалення вмінь, дослідження місцевого середовища (довкілля), у якому мешкають діти, краєзнавчих розвідок, дослідницько-пізнавальних проектів та екскурсій, зокрема з ініціативи дітей. Наприкінці кожної чверті заплановано

корекційно-рефлексійний тиждень для подолання розбіжностей у навчальних досягненнях учнів.

Вибір змісту і форм організації такої навчально-пізнавальної практики навчальний заклад визначає самостійно. [4]

Список використаних джерел

1. Організація ефективної освітньої діяльності в умовах НУШ. Навчальний посібник. – Богуслав: Видавництво КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І.С. Нечуя-Левицького», 2019. – с. 12-14.
2. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. <https://osvita.vmr.gov.ua/nova-ukrainska-shkola>
4. <https://newstandard.nus.org.ua/zagalna-harakterystyka-zmistu-pocha/>

Іваниш М.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНЦІЯ УЧНІВ ПОЧАКОВИХ КЛАСІВ ЯК ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН

Концепція навчання української мови у сучасній парадигмі знання будується на компетентнісному підході. В останні роки з'явилися нові науково-теоретичні і науково-методичні роботи, де аналізується сутність компетентнісного підходу і проблеми формування ключових компетенцій. Найбільш значущими з них є дослідження Д.Абдуразакова, Б.Алієвої, В.Серікова, І.Зимньої, Г.Селевка, А. Хуторського, Т.Шамової та ін. Все це говорить про те, що переорієнтацію системи освіти на становлення і розвиток ключових освітніх компетенцій школярів можна вважати одним з перспективних шляхів модернізації сучасної шкільної освіти.

У зв'язку з введенням у 2016 р. нового державного освітнього стандарту початкової загальної освіти, проблема пошуку ефективних прийомів, методів, технологій формування компетенцій в учнів стає дуже актуальною. Для освітніх установ, які особливо функціонують в умовах полікультурного регіону, пріоритетного значення набуває формування в учнів соціокультурних компетенцій, що дозволяють краще адаптуватися до життя в сучасному соціумі.

Сучасна вітчизняна педагогіка вже багато років веде пошук ефективних підходів формування соціокультурних компетенцій. При цьому більшість проаналізованих нами робіт Н.Баграмової, Н.Гез, Л.Лук'янової, М.Єфремової, Р.Мильруд, Є.Солововой, П.Сисоєва та ін. присвячено формуванню соціокультурної компетенції учнів в процесі вивчення іноземної мови. При цьому автори розглядають соціокультурну компетенцію як знання традицій, звичаїв, культури, мови іншої країни і вміння застосовувати ці знання на практиці.

В якості основної мети навчання української мови в початковій школі визначено формування комунікативної компетенції в учнів. Зокрема у програмі з української мови для учнів 1-4 класів зазначено: «Навчання української мови має бути спрямоване також на формування соціокультурної компетентності, яка охоплює загальнокультурний розвиток учнів, адаптацію їх до життя в певному соціальному середовищі, громадянське, патріотичне, морально-етичне, естетичне виховання» [5, с.1].

Соціокультурна компетенція – складова комунікативної. Учені виділяють наступні складові комунікативної компетенції: лінгвістична компетенція (лексичні, граматичні та фонетичні навички та вміння); соціолінгвістична компетенція (вміння добирати адекватні для комунікації форми спілкування, вміння їх перетворювати залежно від контексту); соціокультурна компетенція (володіння певними знаннями в галузі культури країни мови, що вивчається, вміння вичитувати в об'єктах культури національні традиції і звичаї, прояви національного характеру, особливості мислення, підтримка діалогу культур); стратегічна і дискурсивні компетенції (вміння логічно, послідовно і коректно будувати своє висловлювання); соціальна компетенція (наявність бажання будувати успішну комунікацію з представниками інших культур, розвиток толерантності та емпатії) [3, с. 99].

Аналіз наукової літератури уможливив висновок: науковці по-різному тлумачать поняття «соціокультурна компетенція».

Н. Гез визначає соціокультурну компетенцію як здатність, що дозволяє особистості реалізувати себе в межах діалогу культур, тобто в умовах соціокультурної комунікації. Її становлення здійснюється у взаємозв'язку освоєння іншомовного коду і розвитку культурного досвіду людини, в складі якого можна виокремити ставлення людини до себе, до світу, а також досвід творчої діяльності [1, с. 257].

Л. Корнеєва вважає, що соціокультурна компетенція передбачає розуміння, поцінування і повагу факторів, обумовлених культурою, які впливають на сприйняття, мислення, оцінку і дії, як себе, так і інших людей, і, виходячи з цього, вміння будувати нову схему дії. Це проявляється в міжкультурному взаєморозумінні, в комунікативному й поведінковому пристосуванні до поведінки представників іншої культури та в побудові нових зразків поведінки, які ґрунтуються на цінностях і нормах різних культур [2, с.54-61].

Є. Соловова відзначає, що соціокультурна компетенція є інструментом виховання міжнародно-орієнтованої особистості і передбачає засвоєння учнями соціального досвіду, традицій (не тільки країни, що вивчається, але і рідної), їх врахування в процесі взаємодії, а також подолання страху і недовіри по відношенню до інших культур. Соціокультурна компетенція тісно пов'язана з процесом навчання самої мови (тобто з формуванням лінгвістичної компетенції) [4, с. 8-9].

На наш погляд, соціокультурна компетенція молодших школярів – складне інтегративне утворення, яке виявляється в сукупності знань, умінь, досвіду і якостей особистості учнів початкових класів, що забезпечує ефективну соціалізацію в полікультурному середовищі відповідно до вікових особливостей.

Аналіз компонентного складу соціокультурної компетенції, який запропонований Л.Лук'яною, дозволив нам виділити наступні компоненти соціокультурної компетенції молодших школярів: соціокультурні знання, соціокультурні вміння, здібності та якості особистості учнів. Соціокультурні знання включають в себе: знання культурних особливостей носіїв мови, їх традицій, ритуалів (час приходу / відходу, подарунки, одяг, частування, ведення бесіди, компліменти, прощання, культура застілля); знання норм поведінки і етикету, включаючи способи вербального і невербального контакту (рукостискання, доторки, обійми, поцілунки, жести, міміка, мова очей, дистанція спілкування, пози, правила ввічливості); знання соціокультурного портрета України (основних етапів його розвитку, найбільш важливих віх в її історії, знання культурної спадщини) [3, с. 112].

Блок соціокультурних умінь включає в себе: вміння використовувати етикетні формули в усній і письмовій комунікації (вітання, прощання, поздоровлення, вибачення, прохання); вміння представляти свою країну, свою культуру в умовах

іншомовного міжкультурного спілкування; проводити аналогії і зіставлення фактів і явищ культур; будувати мовну і немовну поведінку відповідно до культурознавчої норми соціуму; збирати, систематизувати, аналізувати та інтерпретувати інформацію загальнокультурного, культурознавчого, соціолінгвістичного та лінгвокраїнознавчого характеру [3, с. 113].

Розвиток соціокультурної компетенції передбачає формування певних здібностей і якостей особистості молодших школярів, до числа яких відносяться: відкритість (свобода від упереджень по відношенню до людей - представників іншої культури); здатність чути і слухати співрозмовника; здатність розуміти і приймати відмінності культур поведінки українців і представників інших країн; потреба самостійно вивчати рідку мову в позааурочний час; терпимість (толерантне ставлення до проявів чужого, незвичного нам в інших культурах); готовність до спілкування (бажання і можливість вступати в активне спілкування з представниками іншої соціокультурної спільності); мовний та соціокультурний такт і ввічливість [3, с.58].

Отже, аналіз наукової літератури уможливив висновок: науковці по-різному тлумачать поняття «соціокультурна компетенція»: як здатність, що дозволяє особистості реалізувати себе в межах діалогу культур (Н. Гез); як засвоєння учнями соціального досвіду власної країни та інших країн, їхніх традицій, їх врахування в процесі взаємодії, а також толерантність до інших культур (Є. Соловова); як здатність до міжкультурного взаєморозуміння, комунікативного й поведінкового пристосування до поведінки представників іншої культури та побудови нових зразків поведінки, які ґрунтуються на цінностях і нормах різних культур.

На нашу думку, соціокультурна компетенція - складне інтегративне утворення, яке виявляється в сукупності знань, умінь, досвіду і якостей особистості учнів початкових класів, що забезпечує ефективну соціалізацію в полікультурному середовищі відповідно до вікових особливостей, передбачає: систему знань і сформованих первинних навичок виконання типових соціальних ролей: сина (дочки), громадянина, учня та ін.; сукупність уявлень про систему соціальних норм і моральних цінностей в Україні та інших країнах; сформованих навичок життєдіяльності в багатонаціональному, багатокультурному, багатоконфесійному суспільстві; вміння здійснювати посильну для молодшого шкільного віку суспільно - корисну діяльність відповідно до особистої та громадської користі; сформовані елементи художньо-творчих компетенцій читача, слухача, виконавця, глядача, художника, письменника і ін.

Список використаних джерел

1. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований. *Иностранный язык в школе*, 2007, №2. С. 17-24.
2. Корнеева Л. И. Межкультурная компетенция как условие успешной профессиональной деятельности российских менеджеров. *Вестник УГТУ – УПИ*, 2004, №10. С. 54-61.
3. Лукьянова, Л.А. Формирование функционально-содержательной основы социокультурной компетенции учащихся 10-11 классов общеобразовательной школы (на материале английского языка) : дис. ... канд. пед. наук. Санкт-Петербург, 2014. 186 с.
4. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам. Базовый курс лекций. М.: Просвещение, 2008. 239 с.

5. Українська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи (ОНОВЛЕНО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Osvita/Osvitni-programi...dlya-pochatkovoyi-shkoli>. – 66 с.

Кирилюк С.Д., кандидат педагогічних наук, докторант Інституту проблем виховання НАПН України
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На сьогодні актуальним в суспільстві та системі освіти, зокрема повної загальної середньої освіти, є процес становлення Нової української школи, яка має закласти її новий зміст на основі формування компетентностей, ціннісних ставлень і суджень дітей та учнівської молоді, необхідних для успішної самореалізації як «особистість – цілісна, всебічно розвинена й здатна до критичного мислення, патріот з активною позицією, новатор, здатний змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя» [2].

У сучасному суспільстві школа є основним фактором, де учень не пасивний об'єкт впливу, а активний суб'єкт формування своєї особистості, тобто школа є основним місцем перебування учня на багато років і основним фактором виховання і формування особистості.

Спираючись на положення О. Безпалько, І. Беха, О. Будник, А. Капської, О. Ковшар, Г. Костюка, В. Петровського, Н. Сейко [1] та ін., які обґрунтували необхідність становлення дитини як суб'єкта активності в єдності її предметних та соціальних відносин, відношення до самої себе (самооцінка, рефлексія), а також для реалізації в єдиному соціально-педагогічному, системно-рольовому, суб'єктно-діяльнісному та аксіологічному напрямках й організації процесу формування соціальної активності нами була розроблена соціально-педагогічна програма «Формуємо соціально активних громадян».

Мета програми – формування установки учнів початкової школи на соціально схвалювану поведінку й соціально значиму діяльність, освоєння соціальних ролей, що дозволяють їм успішно адаптуватися в соціумі класу і школи, здійснювати їх перетворення, а також реалізовуватися на основі інтересів і цінностей суспільства.

Завдання програми:

1. Формування в учнів емоційно-аксіологічного, екзистенціально-мотиваційного, когнітивного, рефлексивного та операційно-діяльнісного компонентів суб'єктного досвіду.

2. Формування й розвиток активної позиції школярів у діяльності й поведінці.

3. Формування соціально значущих якостей.

Ця програма передбачала безпосередню роботу з учнями початкових класів під час уроків з метою формування їхньої соціальної активності, через реалізацію системи розвиваючих взаємовідносин молодших школярів з предметно-соціальною дійсністю.

Розроблена нами система практико-орієнтованих засобів формування соціальної активності молодших школярів включає: заняття зі школярами 1-4 класів за розробленою нами соціальною програмою «Пізнай себе»; викладання розробленого нами спецкурсу для учнів 2-4 класів «Життєва економіка – перші кроки»;

використання різнопланових форм і прийомів роботи з учнями під час уроків, спрямованих на різні аспекти формування соціально активної особистості.

Внутрішні регулятори соціально спрямованої поведінки, система ставлення до оточуючих, навички взаємин, соціальна активність у молодших школярів лише починають формуватися у цьому віці й тому доцільно розпочинати цей процес з їх ознайомлення з сутністю та значенням самих понять. Насамперед у зв'язку з тим, що молодші школярі не завжди мають певний соціальний досвід, знання про соціальне оточення, механізми взаємодії з оточуючими, нами був розроблена нами програма соціального розвитку особистості учнів «Пізнай себе», яка містить курс занять з дітьми 1-4 класів. Її метою є створення умов для розвитку пізнавальної, емоційно-вольової, особистісно-мотиваційної та соціальної сфер молодших школярів, досягнення ними особистісних і метапредметних результатів, формування в школярів соціальної активності.

Курс «Життєва економіка – перші кроки» для учнів 2-4 класів носить пропедевтичний характер і не ставить собі за мету загальне охоплення економічних категорій і понять, а спрямований на розвиток дитини як активного суб'єкта економічних і соціальних відносин. З урахуванням специфіки молодшого шкільного віку при навчанні економіці учнів молодших класів формуються початкові уявлення про оточуючі соціально-економічні умови життя й діяльності людей.

Одним з провідних засобів перетворення школи навчання на школу життя, оволодіння учнями навичками планування власної діяльності, навичками вибору способів та шляхів її здійснення, формування та актуалізації життєвого досвіду учнів, формування соціальної активності особистості є метод групової роботи, проектна та ігрова діяльності. Саме ці види діяльності на заняттях приносять новизну в організацію традиційного процесу навчання, сприяють розвитку соціально значущих відносин між вчителем і групою учнів, учнів між собою.

Отже, реалізація соціально-педагогічної програми «Формуємо соціально активних громадян» сприяє підвищенню рівня соціальної активності учнів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Булавенко С.Д., (2019). Освітньо-інформаційний простір для формування соціально-активної особистості: *навч.-метод. посіб.* Ніжин: ПП Лисенко.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти., (2018). <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

Киричок І.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту
РИТОРИЗАЦІЯ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Системні зміни, що відбулися в останні десятиліття в суспільно-політичному та соціально-економічному житті України, розвиток постіндустріального інформаційного суспільства визначили спрямованість реформування освітньої сфери, в тому числі орієнтири розвитку системи неперервної педагогічної освіти. Зміщення акцентів в ролі вчителя з керівника, який керує освітнім процесом, на організатора (тьютора), який спрямовує діяльність учнів і надає їм соціально-психолого-

педагогічну підтримку, зажадало від педагога переосмислення, об'єктивної оцінки та розвитку своїх аналітико-рефлексивних здібностей, комунікативних і організаторських умінь. Комунікативна компетентність в такому контексті розглядається нами як інтегративна якість особистості педагога початкової школи, що дозволяє йому реалізувати і аналітико-рефлексивні вміння, і організаторські здібності. В даний час соціально-психолого-педагогічна підтримка в розвитку професійної компетентності педагога розглядається як одна з пріоритетних цінностей неперервної педагогічної освіти.

Термін «риторизація», уведений до наукового обігу на початку 90-х рр. ХХ ст. С. Мінеєвою, в широкому сенсі тлумачиться як впровадження в життєву практику оптимальних варіантів спілкування в умовах мінливої соціальної реальності [4]. Теоретико-методологічною основою риторизації є: система загальнориторичних ідей і понять (С. Мінеєва [4], А. Михальська [5], Є.Юніна, Т.Зибіна та ін.); теоретичні положення міжособистісного пізнання, педагогічної взаємодії, педагогічного спілкування та ідеї розвитку комунікативної компетентності (А. Асмолов, В. Кан-Калик, О.Леонт'єв, І.Зимня та ін). В освітньому та педагогічному аспектах зміст цього поняття представлено в роботах Л.Аксьонової [1], Л. Горбач, В. Марова [3], С.Мінеєвої [4], Є.Нікульченкової, Є. Рожкової та ін.

Ми спираємося на концепцію С. Мінеєвої, яка тлумачить риторизацію як механізм (процес) переосмислення навчального предмета і способів його викладання як «повноцінного діалогового спілкування за канонами риторики, осмислення всіх ситуацій навчального і позанавчального спілкування як риторичних і збагачення їх риторичними способами розв'язання» [4], це процес, що інтегрує навчальну та позанавчальну діяльність засобами риторики. Відзначимо, що з позиції риторизації навчальне та позааудиторне заняття, яке орієнтоване на особистість майбутнього вчителя, розглядають як мовленнєву подію (О.Леонт'єв, В. Кан-Калик, Т. Ладиженська, А. Михальська та ін.) [5, с. 319]. Його елементами є: «позаособистісний контекст» події, що включають його тип, тему, функцію, обстановку, соціальний статус і ролі учасників; послідовність висловлювань дійових осіб; правила і норми, що регулюють взаємодії учасників події.

Логіко-понятійний зміст термінологічного поєднання «мовленнєва (комунікативна) подія» розглядається нами як сукупність трьох компонентів: дискурсу (потік мовленнєвої поведінки), мовленнєвої ситуації та умов спілкування (комунікації). Найважливішим ланкою структури мовленнєвої ситуації є цілі учасників мовленнєвої події, їх мовні наміри, які визначають тип мовного акту (мовного вчинку, мовної дії) і тип мовлення (дискурсу).

Аналіз підходів учених до поняття «риторизація» уможливив висновок: це поняття тлумачать по-різному:

- як процес переосмислення предмета і способів його викладання, переосмислення організації освітнього процесу як повноцінного ділового спілкування за канонами риторики (Н. Голуб);
- як активізацію пізнавальної діяльності процесу навчання засобами діалогу, діалогізацію (С. Мінеєва);
- як перетворення (удосконалення і розвиток) освітнього процесу засобами риторичної діяльності (С. Мінеєва);
- як введення елементів риторичного знання в контекст інших навчальних дисциплін (В. Маров);
- як здійснення освітньої діяльності за законами риторики (Л.Кошій, А.Чивокуня);

- як процес перетворення викладання будь-якої навчальної дисципліни засобами риторичної діяльності (С. Мінеєва).

Невтішні результати вивчення рівня сформованості комунікативних умінь і комунікативного розвитку у майбутніх учителів під час навчання в магістратурі стали підставою для переосмислення досвіду викладання «Теорії та методики ораторського мистецтва вчителя початкової школи» у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя.

«Теорію та методику ораторського мистецтва вчителя початкової школи» ми осмисляємо не лише в якості одного з предметів магістерської підготовки вчителя початкової школи, але й як одну з методологічних основ для розробки концепції навчання, невід'ємною частиною якої є ефективне педагогічне спілкування. Цілі, завдання, зміст цього навчального предмета знайшли своє технологічне втілення в створенні на заняттях таких мовленнєвих ситуацій, в яких майбутній учитель як суб'єкт власного розвитку міг би найповніше реалізувати себе в процесі комунікації і спілкування.

Риторизація є новою ідеєю для підготовки вчителя в Україні, по суті, це радикальне нововведення, це специфічна форма передового педагогічного досвіду, зокрема, російських педагогів. Завдяки риторичному утворенню (освіта як результат) відбудеться перехід системи мовної (комунікативної) підготовки вчителя початкової школи в якісно новий стан, результатом чого стануть комунікативна і риторична компетентності, мовна та риторична особистість класовода, а водночас і мовна та риторична особистості учнів.

Риторизація як складова риторичної освіти (процес і результат) майбутнього вчителя початкових класів сприятиме удосконаленню процесу його культурно-комунікативної підготовки та впровадженню процесу розвитку його риторичних здібностей і формування риторичних умінь.

Риторизація може стати новим освітнім підходом, внаслідок чого система мовної освіти в цілому отримає якісно новий розвиток і весь освітній процес і вся організація вищої школи зазнають принципових перетворень.

Уведення риторизації до мовної підготовки майбутніх учителів зажадає вдосконалення існуючих та розробки і застосування нових (інноваційних) методів, прийомів, форм і технологій навчання, форм організації навчання, що, в свою чергу, буде спонукати викладачів ВНЗ до творчих пошуків та інноваційного мислення.

Риторика і риторизація містять в собі потужний гуманістичний початок, адже є людиноцентричними явищами, тому їх впровадження у підготовку класоводів сприятиме формуванню і розвитку нового в особистості вчителя (загальновідомо, що риторика розвиває в людині цілу систему особистісних якостей, зокрема, духовність).

Аналіз наведених дефініцій дозволяє зробити висновки: 1) риторизація стосується всіх аспектів освіти - навчального процесу, позанавчальної діяльності, педагогічного спілкування; 2) змістовим наповненням риторизації є риторичні знання, канони (категорії) риторики, закони риторики, діалог (діалогізація), риторична ситуація, риторична діяльність, засоби риторичної діяльності; 3) риторизацію пов'язують з процесами осмислення, переосмислення, активізації, перетворення об'єкта, отже, з певною зміною свідомості учасників освітнього процесу, і перш за все, його організатора - педагога.

Список використаних джерел

1. Аксенова Л. П. Формирование риторической культуры преподавателя высшей школы : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01: Екатеринбург, 2002. 195 с.

2. Курцева, З. И. Непрерывное риторическое образование. *Начальная школа плюс До и После*, 2007, № 4. С. 15–19.
3. Маров, В. А. Риторика – учителю. Москва : ЗУУНЦ, 1993. 105 с.
4. Минеева С. А. Риторика диалога: в моделях и обобщениях (дидактические материалы). Пермь: ЗЗУНЦ, 2005. 118 с.
5. Михальская, А. К. Педагогическая риторика: история и теория. Москва : Изд. центр «Академия», 1998. 432 с.
6. Ницета В. А. Риторизация языкового образования как инновационная педагогическая технология. Международная научно-практическая конференция «Современное профессиональное образование: теоретические основы и прикладные аспекты». URL: <http://econf.rae.ru/article/7586> (дата обращения: 24.09.2019).
7. Риторика диалога в становлении научно-гуманистической системы образования: проблемы исследования и преподавания: *материалы XI научно-практической конференции* / под ред. С. А. Минеевой. Пермь: ЗУУНЦ, 2002. С. 131–137.

Кіяшко Л.І., завідувач навчально-виробничої практики
Красноградського коледжу Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
**РЕФЛЕКСИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ**

Ставлення до обраної професії, вміння побачити її з боку та себе в ній – відіграє велику роль у становленні студента як професіонала. Як свідчить аналіз наукових праць, вчені-дослідники, аналізуючи проблему формування компетентностей майбутнього фахівця, звертають увагу на таке багатовимірне поняття, як рефлексивна компетентність.

Однією із складових професійної компетентності майбутнього фахівця є рефлексивна компетентність. Сучасна філософія сутність рефлексії зводить до трьох процесів (компонентів змісту самої рефлексії): процес звернення назад; процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів, станів, якостей; осмислення індивідом соціальних реалій в процесі соціалізації на основі життєвого досвіду [2, с. 16-28]. Експериментальне вивчення рефлексії дозволяє прослідкувати значущість рефлексивної компетентності в організації комунікації, в управлінській діяльності, у розвитку творчого мислення, що знаходить практичне застосування в будь-якій професійній діяльності. Рефлексивна компетентність – це професійна якість професіонала, що полягає передусім в обізнаності фахівця щодо процесів актуалізації особистості, реалізації рефлексивних здібностей в осмисленні й подоланні стереотипів мислення й утворенні нового інноваційного змісту. Особливо велика роль рефлексивної компетентності у переосмисленні особистісного та професійного досвіду, що сприяє формуванню нових професійних еталонів і стандартів, які стимулюють розвиток.

Разом з поняттям рефлексивної компетентності у психології використовується поняття «рефлексивна культура». Рефлексивна культура особистості як психологічний феномен включає здатність творчо осмислювати і долати проблемні

ситуації, виходити з внутрішніх конфліктних станів, вміння набувати нових сенсів і цінностей, вступати у нові нестандартні комунікативні системи, планувати власну діяльність і управляти нею. Рефлексивна культура припускає здатність особистості на основі вільного вибору та відповідальності за нього здійснювати самодіагностику з метою самопізнання, саморозвитку та творчого перетворення власної діяльності [1, с. 232].

У педагогіці поняття «рефлексивна культура» використовує В. Сластьонін, досліджуючи складові рефлексії педагогічної діяльності. Учений виділяє поняття рефлексивної культури та характеризує її як системоутворюючий чинник професіоналізму, визначений сукупністю здібностей, способів і стратегій, які забезпечують усвідомлення та подолання стереотипів особистісного досвіду та діяльності педагога за допомогою їх переосмислення, висунення інновацій, які ведуть до подолання проблемних ситуацій, що виникають у процесі вирішення професійно-практичних задач. Поняття «рефлексивна компетентність» розглядають як компонент рефлексивної культури. При цьому культура – найвищий рівень прояву освіченості та компетентності [3, с. 214].

Зазначимо, що рефлексивна компетентність складається з поінформованості щодо процесів актуалізації особистості, реалізації рефлексивних здібностей в осмисленні та подоланні стереотипів мислення й утворення нового інноваційного змісту. Це важлива професійна якість особистості, що позитивно впливає на процеси індивідуально-професійного розвитку.

Структура рефлексивної компетентності містить у собі знання про рольові функції та організацію колективної взаємодії; уявлення про внутрішній світ іншої людини, свої вчинки й ставлення, власне «Я»; знання про об'єкти й способи взаємодії, здатність інтроспективно переглядати й відслідковувати власну інтелектуальну діяльність.

Система взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів рефлексивної компетентності включає когнітивний, операційний та особистісно-мотиваційний компоненти [4, с. 49-51]. Рівень професійної компетентності фахівця залежить не тільки від рівня усвідомлення ним професійних обов'язків, а й від його здібності до самопізнання, самовдосконалення.

Рефлексивна компетентність входить до переліку необхідних компетентностей майбутнього вчителя початкової школи і дозволяє ефективно здійснювати рефлексивні процеси, реалізовувати рефлексивні здібності, підвищувати педагогічну майстерність.

Список використаних джерел:

1. Бабаян Ю. О. Формування рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів: наук. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 340 с.
2. Гуцан Л. А. Компетентнісний підхід в освіті. Проблеми, поняття, інструментарій. *Зарубіжна література*. 2006. № 27. С. 16 – 28.
3. Життєва компетентність особистості: наук-метод. посіб. / за ред.: Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Гессен. Київ: Богдана, 2003. 520 с.
4. Ульяновіч І. В. Рефлексивна компетентність у педагогічній діяльності. *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. № 2. С. 49 – 51.

Книш М.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН

Потреба в розв'язанні важливих соціально-економічних і культурно-просвітницьких проблем ставить нові вимоги до комунікативної, мовної освіти й мовленнєвої підготовки майбутніх учителів початкової школи, оскільки обов'язковою умовою успішної навчальної і майбутньої їхньої діяльності є знання логічних основ різних видів спілкування, володіння культурою ділового, професійного мовлення, без якого неможлива продуктивна діяльність класовода.

Педагогічне мовлення вчителя має на меті забезпечити: продуктивне спілкування, взаємодію між педагогом та вихованцями; позитивний вплив вчителя на свідомість, почуття учнів з метою формування, кореляції їх переконань, мотивів діяльності; повноцінне сприйняття, усвідомлення і закріплення знань у процесі навчання; раціональну організацію навчальної та практичної діяльності вчителя.

Цінними для нашого дослідження виявилися дисертації Л.Тукмачової «Формування риторичної компетентності у студентів нефілологічних факультетів педагогічного вишу» (2005) [5]; Л. Горобець «Формування риторичної компетенції студентів-нефілологів в системі професійної підготовки в педагогічному виші» (2008) [4].

Сучасні педагоги та лінгводидакти обґрунтували поняття «мовленнєва компетентність» (М. Вашуленко, Л.Мацько та ін.), «риторична компетенція» (Л. Горобець [4], Є. Симакова), «риторична компетентність» (Н. Голуб [3]).

На думку Л.Баландіної, для ефективної мовленнєвої діяльності вчителя необхідно диференціювати такі компетенції:

- мовна компетенція – володіння нормами сучасної української мови;
- мовленнєва компетенція - володіння способами формування думок за допомогою мови;
- комунікативна компетенція - вміння вирішувати засобами мови завдання спілкування в конкретних, типових для професійної діяльності комунікативних ситуаціях;
- культурознавча компетенція - володіння нормами етикету, культурою міжнаціонального спілкування;
- риторична компетенція - здатність створювати, проголошувати і осмислювати текст відповідно до мети і ситуації публічного виступу [2, с.104].

Як і значна кількість науковців (Є.Симакова, Т.Горобець, Є.Бабкіна [1]), ми вважаємо, що в межах комунікативної компетентності можна виокремити особливий вид компетенції, який є риторичною компетенцією.

Риторичну компетентність тлумачать як: сукупність знань і умінь, які визначають сукупність і ефективність стратегії і тактики мови і мовної поведінки (Н. Голуб) [3]; як володіння людиною взаємопов'язаними якостями особистості, які визначають здатність до ефективного спілкування, особистісного ціннісного ставлення до спілкування і досвіду спілкування, який спрямований на здійснення особистісно і соціально значущої продуктивної діяльності (Є. Симакова); як коректну мовну поведінку і невід'ємну частину комунікативної компетентності (Є. Бабкіна) [1]; як найвищий рівень комунікативної компетентності, яка забезпечує риторичну діяльність людини як здатності свідомо відтворювати, виголошувати і рефлексувати

авторсько-адресний текст відповідно до мети і ситуації публічної промови(Л. Горобець) [4]; як володіння знаннями, вміннями, навичками, експресивними, емоційними, логічними засобами мови і здатність спрямовувати ці якості для досягнення запланованого прагматичного результату.

За Л.Горобець, риторична компетентність відображає життя мови, мовну і мовленнєву культуру. Вона ширше риторичних знань, так як включає і історію риторики, і зв'язок мови і культури, і духовний світ особистості, і жанрово-стилістичні особливості текстів як продуктів мовленнєвої діяльності, і їх функціонування [4, с. 215].

Структуру риторичної компетентності Л.Горобець подає як ієрархію трьох основних компонентів.

Перший - це усвідомлений вибір комунікативної мети, стратегій, що реалізуються через комунікативно-риторичні тактики, які визначаються комунікативною ситуацією, який актуалізується з риторичними вміннями, які співвідносяться з винаходом і розташуванням думки: вміння адекватно вибрати тему; визначити комунікативний намір адресанта / адресата; визначити тип адресата, особливості публічного спілкування з ним; вміння розташувати факти / матеріал / аргументи відповідно до обраного типу мовлення, прогнозуючи риторичні враження та ін.

Другий компонент дозволяє творцю мови забезпечити адекватний синтез її як цілого тексту. Його доцільно актуалізувати з уміннями, співвідносними з вираженням думки і проголошенням промови: вміння визначити доречність вживання тієї чи іншої мовної одиниці в даній мовної ситуації; вміння варіювати риторичними прийомами для ефективного спілкування з метою точно і правильно висловити думку і впливати на інтелектуальні емоції учасників усного діалогу чи полілогу.

Третій компонент риторичної компетенції - володіння арсеналом жанрово-стилістичних засобів. Жанрова і стилістична усвідомленість - необхідна умова ефективною риторичною діяльності, так як саме в виборі жанру і стилю реалізується прагматична установка творця тексту [5, с. 215-216].

Отже, теоретичний аналіз проблеми дозволяє констатувати, що риторична компетентність - складна цілісна система, що підлягає структуруванню. Тому розглянемо складові риторичної компетентності майбутніх учителів.

Ми розуміємо риторичну компетентність майбутнього вчителя початкової школи як базову складову професійно-педагогічної компетентності, яка поєднує системні риторичні знання (когнітивний компонент), комплекс професійно значущих риторичних умінь і навичок, значущих якостей мовної особистості (процесуально-діяльнісний компонент), а також готовність і здатність випускника магістратури успішно здійснювати риторико-педагогічну діяльність та виконувати її самоаналіз (рефлексивно-мотиваційний компонент). Виокремлені компоненти риторичної компетентності майбутнього вчителя (когнітивний, процесуально-діяльнісний, рефлексивно-мотиваційний) слугуватимуть підґрунтям для визначення критеріїв, показників, окреслення рівнів сформованості досліджуваного педагогічного явища в сучасній практиці підготовки вчителя.

Список використаних джерел

1. Бабкина Е. В. Риторическая компетентность студентов гуманитарных специальностей, обучающихся в техническом вузе. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uroa0.rsvpu.ru.

2. Баландина Л. А., Кураченкова Г. Ф. Риторическая компетенция как основа эффективной деятельности преподавателя вуза. Гуманитарные науки, 2012, №4. С. 102-108.
3. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси : Брама-Україна, 2008. 400 с.
4. Горобец Л. Н. Формирование риторической компетенции студентов-нефилологов в системе профессиональной подготовки в педагогическом вузе: автореф. дис. доктора пед. наук: 13.00.02. СПб, 2008. 42 с.
5. Тукмачева Л.В. Формирование риторической компетентности у студентов нефилологических факультетов педагогического вуза: автореф. дис... канд. пед. наук. Рязань, 2005. 24 с.

Кобзар Л.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

На сьогоднішній день, в умовах складних соціально-політичних змін в Україні, все більшої актуальності набуває формування в підростаючого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції. У початковій школі продовжується формування у молодших школярів національної свідомості та національних цінностей.

На важливості виховання патріотизму підростаючого покоління наголошувалося ще в працях класиків педагогічної науки, зокрема: Г. Ващенко, Б. Грінченка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Г. Чепіги та ін.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [1].

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в державі, саме школа повинна стати осередком становлення громадянина-патріота України, виховувати у молодого покоління високу патріотичну свідомість, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності держави.

Духовне відображення українського народу якнайкраще відображено в творах художньої літератури, які мають вагомий вплив на формування національної свідомості, адже література є одним із активних чинників суспільного виховання совісті, моралі та загальнолюдських цінностей інтелектуальності.

Аналізуючи виховне значення художніх творів для дітей, Іван Франко визначав їх роль у вихованні патріотичних почуттів та високих моральних якостей: «Оті простесенькі сільські байки, як дрібні тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті» [2].

Слово художньої літератури має неабиякий вплив на дитину від самого її народження. Спочатку це слово народне, фольклорне. Адже саме у фольклорі міститься багато знакових для кожного народу слів, які сприяють прилученню дитини до народної культури, даючи відчуття рідного, свого, а разом із тим, формує патріотичні почуття. До слів-знаків національної культури можна віднести: верба, чорнобривці, садок вишневий, соловейко, вишиваночка, писанка, тощо. Саме вони закорінюють дитину в національну культуру, дають їй відчуття свого, рідного.

Слід зазначити, що В. Сухомлинський вважав «образ рідного слова» могутнім засобом патріотичного виховання дітей, наголошуючи, що саме рідна мова є найголовнішою ознакою держави, невід'ємною частиною Батьківщини. Педагог наголошував, що за допомогою художньої літератури непримітний куточок рідного села – верба, що схилилася над ставом, вишневий садок, могутній осінній дуб – сприймаються, як частина Батьківщини [2].

Одним із ефективних засобів впливу на почуття дитини є емоційне забарвлення слова, яким багата дитяча художня література. Твори художньої літератури розвивають сприйнятливність, емоційність дитини, формують її суб'єктивний світ. У процесі сприймання твору дитина проживає певні події (перевтілюється). Чим сильніші переживання, тим багатшими стають почуття. На цьому наголошувала і дослідниця О. Кубасова, вивчаючи особливості сприймання художніх творів та їх вплив на почуття дітей. О. Кубасова акцентувала увагу, що діти орієнтуються передусім на емоційну виразність художнього тексту, що найкраще сприймається у виразному читанні дорослим, наприклад, вчителем чи вихователем [3].

Аналіз змісту літературних джерел для учнів молодших класів дозволив визначити ефективні засоби впливу художньої літератури на:

- інформаційно-когнітивну сферу дитини (дозованість подання інформації; правдивість подання образів; відповідність опису художніх образів віковим особливостям дитини і вплив на емоційно-почуттєву сферу);
- емоційно-почуттєву сферу (емоційне забарвлення слова, здатність твору викликати емоційну схвильованість; образність твору, насиченість високим ідейним змістом; стислість передання змісту; вербальні символи);
- потребово-мотиваційну сферу (альтруїстична мотивація вчинків героїв; подолання труднощів головним героєм; отримання позитивного результату);
- регулятивно-поведінково сферу (демонстрація принципів позитивної комунікації; прояв героями моральних вчинків; духовно-ціннісні принципи взаємодії головного героя) [4].

Отже, слід зробити висновок, що початкова школа повинна виховувати майбутніх громадян України на основі культурно-історичного досвіду нашого народу, його багатовікової мудрості та духовності. Ефективним засобом цієї роботи виступають національні традиції, які мають потужні виховні можливості.

Роль художньої літератури як засобу виховання патріотичних почуттів в учнів молодших класів зумовлена віковими особливостями розуміння школярами змісту художніх творів, прагненням до наслідування головного героя твору, співставленням їх вчинків із власним досвідом, орієнтація на емоційність та вербаліку творів. Уроки

літературного читання спрямовані на національно-патріотичне виховання, формують у молодших школярів повагу один до одного, бажання допомагати старшим, бережне ставлення до всього, що нас оточує.

Список використаних джерел

1. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>
2. Тесленко С. Виховання національно-патріотичних почуттів старших дошкільників у процесі ознайомлення з рідним краєм [Електронний ресурс] / Світлана Тесленко // Педагогіка. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspu.edu.ua/sites/hsci/wp-content/uploads/2019/02/28-4.pdf>
3. Шкрєбтієнко Л.П. Роль художнього слова у вихованні патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку/Л.П. Шкрєбтієнко//Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції КІБІТ «Студент – дослідник – фахівець» Вісник Київського інституту бізнесу і технологій. – К.: ПВНЗ «Київський інститут бізнесу та технологій», 2016. - №2 (30). – С.100-102.
4. Штефан Т. О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів [Електронний ресурс] / Тетяна Олексіївна Штефан. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/58022/

Коваленко Є.І., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Спектр питань, який охоплює сучасна економіка, досить широкий, і кожна людина стикається з проблемами перерахованих вище сфер, де економіка є єдиним дороговказом до правильної відповіді. Формування основ економічної культури варто розпочинати якомога раніше. Донедавна економічні проблеми відсувалися від школяра і він практично залишався осторонь від них. На сьогоднішній день вимоги до економічної освіти змінюються з урахуванням соціально-економічних потреб суспільства.

Істотна роль в системі економічної освіти відводиться загальноосвітній школі, у тому числі і початковій ланці, від якості освіти якої залежить успішне становлення економічної культури особистості на всіх наступних етапах навчання. У зв'язку з цим виникає необхідність вже з молодшого шкільного віку знайомити дітей з основами економіки, формувати початкові економічні знання, вміння і навички, психологічну готовність і моральну стійкість до життя в умовах ринкової економіки.

Початкова економічна освіта є одним з факторів, що впливає на становлення особистості дитини та її ставлення до матеріальних і духовних цінностей. Реальність сьогодення вимагає, щоб навіть молодший школяр знав, що таке потреби і обмеження можливостей їх задоволення, вмів робити усвідомлений економічно раціональний вибір, уявляв призначення грошей, розумів, з чого складається бюджет сім'ї, що таке ціна товару і від чого вона залежить, як створюється багатство, як ним можна розпорядитися. Тому дуже важливо саме в цей час правильно подати дітям ту економічну інформацію, з якою вони стикаються у реальному житті.

Під початковою економічною освітою авторами розуміється початковий етап становлення і розвитку особистості молодшого школяра шляхом оволодіння ним основами економічних знань, умінь навчальної та економічної діяльності, початковими уявленнями про оточуючі економічні умови життя і діяльність людей.

На вивчення економіки в початкових класах у більшості шкіл не виділяється спеціального навчального часу, а рівень економічної освіти молодших школярів часто не відповідає сучасним вимогам.

Незважаючи на те, що ідей, методичних напрацювань з'являється дедалі більше, продуктивність роботи з економічної освіти та виховання все ще залишається невисокою.

На наш погляд, основна причина низької ефективності економічної освіти і виховання молодших школярів як основи формування їх економічної культури полягає в тому, що в цій роботі немає системи.

По-перше, вчителі початкових класів не мають спеціальної науково-методичної підготовки в галузі економіки

По-друге, використовуються традиційні підходи, методи і засоби навчання та виховання без урахування специфіки самого предмета "Економіка".

По-третє, відсутня науково-обґрунтована апробована програма курсу "Економіка" для молодших школярів.

По-четверте, на сьогодні недостатньо якісної навчально-методичної літератури, в якій би економічний матеріал за рівнем складності, методичними параметрами його засвоєння відповідав би психологічним особливостям учнів молодшого шкільного віку, а за змістом - сучасним вимогам і положенням економічної науки.

Вагомий внесок в розв'язання цих проблем зробила вчителька Ніжинської гімназії № 3 Булавенко С.Д., розробивши і впровадивши спецкурс для учнів початкової школи «Життєва економіка – перші кроки». Спецкурс був введений з другого класу і розрахований він на три роки (2 – 4 класи) по 30 годин на рік (один урок на тиждень). Програма 2-го класу «Економіка навколо мене» знайомить учнів з навколишнім світом, їх життям у соціумі, потребами і споживчими благами. У 3-му класі програма присвячена проблемі споживання: як стати споживачем різних товарів і послуг. Програма для 4 класу «Я – активний суб'єкт економіки» акцентує увагу на ролі праці та діяльності як способу існування людей, знайомить учнів з різними професіями і професійною діяльністю людей.

Другий шлях – це взаємопроникнення економічних знань при вивченні інших навчальних предметів. Зміст навчальних предметів у початковій школі має великі можливості для того, щоб, включаючи в них завдання економічного характеру, вирішувати завдання формування економічної компетентності випускника початкової школи

Взаємопроникнення наук стало реальністю в даний час, їх взаємовплив незаперечний. Введення у процес вивчення математики, «Я у світі» та основ здоров'я елементів економіки оживляє процес навчання, наближає його до реальної дійсності, дозволяє молодшому школяреві адаптуватися в соціумі.

Введення економічних понять і категорій у навчальні предмети може здійснюватися з перших років навчання. Наприклад, вся програма навчання математики з 1 по 4 клас повинна містити економічні завдання, але не стихійно розкидані, а в певній логічній системі. Практичний досвід свідчить, що ефективними є такі методичні прийоми як використання завдання на кодування і декодування економічних термінів; завдання на виконання і складання алгоритмі; завдання на

читання і складання таблиць, простих діаграм, графіків економічного змісту; текстові арифметичні задачі, фабула яких відображає економічні категорії; міжпредметні проекти; ділові та сюжетно-дидактичні ігри.

Виконання економічних завдань урізноманітнює урок, допомагає активізувати розумову діяльність, збагачує соціально-моральний досвід, розширює уявлення про навколишній світ і словниковий, математичний та економічний запас слів, закладає початкові основи економічних знань і сприяє розвитку якостей особистості, необхідних в умовах ринкової економіки.

Задачі і завдання з економічним змістом допомагають виховувати почуття патріотизму, розвивають здатність аналізувати ситуацію в реальному житті і приймати самостійні рішення. Систематичне вирішення економічних завдань на уроках допомагає подолати розрив між потребами життя і педагогічним процесом.

Список використаних джерел

1. Булавенко С.Д., Коваленко Є.І. Життєва економіка: перші кроки. Навчально-методичний посібник. Ніжин, Видав.Лисенко, 2018. 670 с.
2. Побірченко Н. А. Партнерство. [Навчально-метод. посібник для учнів початкових класів]. Київ: Вітус, 1998. 94 с
3. Сигида С.В. Уроки економіки у початковій школі /Економіка. 2005. № 2.с.21 – 22
4. Слободянюк Н. Основи економічних знань у початкових класах / Початкова школа. 2003. № 11.с.20 – 21.
5. Солдатова Л. Дидактичні ігри з використанням економічної термінології / Початкова школа. 2000.№6. С. 27-28.

Козак В.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальність "Початкова освіта" Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Для досягнення високих ефективних результатів у процесі засвоєння знань та практичному їх використанні у сучасній школі широко впроваджуються інтерактивні методи та форми роботи з учнями. Інтерактивні технології розглядаються як такий спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, що забезпечує засвоєння ними змісту навчання й досягнення цілей навчання при розв'язанні певних проблемних завдань. Але є вчителі математики, які впевнені, що математика – це серйозна наука, викладання, якої може здійснюватись тільки стандартними методами і відкидають можливість урізноманітнити цю прекрасну науку.

У підручниках і посібниках з педагогіки наведено різні визначення навчання. Різні автори в центр уваги ставлять різноманітні боки навчання як процесу, проте всі однакостайні в тому, що навчання – це спільна діяльність учителя й учнів.

Діяльність учнів називають учінням, а діяльність учителя – викладанням, хоч є термін, який, на нашу думку, точніше відображає суть діяльності вчителя – це

навчання. Навчання – це не проста сума двох діяльностей, учіння і викладання, це їхня органічна єдність. Отже, навчання – це процес організації і управління засвоєнням учнями системи знань про суспільство, природу, людину і розвиток на цій основі їх пізнавальних сил, наукового світогляду та позитивних людських якостей.

Інтерактивні технології – це порівняно новий, творчий, цікавий підхід до організації навчальної діяльності учнів.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що учитель та учні є рівноправними суб'єктами навчання. Головна особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що процес учіння відбувається у спільній діяльності за схемою «учитель – учень». Навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Така співпраця підвищує ефективність уроку.

В інтерактивному навчанні змінюється взаємодія вчителя та учня: активність учителя поступається місцем активності учня, а метою вчителя стає створення умов для ініціативи школярів. Інтерактивне навчання забезпечує взаєморозуміння, взаємодію, взаємозбагачення.

Суть інтерактивного навчання полягає у тім, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці). В ньому всі учні та вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Інтерактивні технології – це організація засвоєння знань і формування певних вмінь та навиків через сукупність особливим способом організованих навчально-пізнавальних дій, що полягають у активній взаємодії учнів між собою та побудові міжособистісного спілкування з метою досягнення запланованого результату.

Якщо учні ще не знайомі з подібними методами роботи, то потрібно спочатку чітко пояснити правила, або навіть провести пробне заняття. На цьому занятті слід: по-перше, чітко і зрозуміло пояснити, що таке інтерактивне навчання, по-друге, довести до відома учнів та опрацювати з ними правила роботи в групах, складені у зрозумілій формі

З технічних засобів навчання на сьогодні, краще, що існує для взаємодії викладача із учнями — це інтерактивні дошки. У них поєднуються проєкційні технології із сенсорним обладнанням. Така дошка не просто відображає те, що відбувається на комп'ютері, а дозволяє керувати процесом презентації, електронним маркером вносити поправки й корективи, робити кольором позначки та коментарі поверх навчальних відеокліпів або заздалегідь створених презентацій, звертаючи увагу присутніх на найбільш важливі і значущі блоки інформації.

Інтерактивне навчання дозволяє реалізувати суб'єктний підхід в організації навчальної взаємодії, відпрацьовувати на кожному занятті в різних формах комунікативні вміння учнів; справедливо оцінити кожного учасника освітнього процесу; формувати їх активно-пізнавальну позицію, що відповідає актуальним освітнім потребам сучасного навчально-виховного процесу.

Особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що учні навчаються ефективній роботі в колективі.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). К. : Райдуга, 2000. 62 с.
3. Интерактивное обучение: новые подходы // Відкритий урок. – 2002. –№5-6.
4. Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі. Київ, 2015. 250 с.

5. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2011. 135 с.
6. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. Посіб. Уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.Н.Н., 2002.
7. Гін А. Прийоми педагогічної техніки. – Луганськ, 2004. – 84 с.
8. Голодюк Л. Як навчити учнів спілкуватися на уроці // Рідна школа. – 2001. - №9
9. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. - №5/6.
10. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів: Методичний посібник для вчителів початкової школи / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. А. Біда та ін. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. — 304 с.

Козачок Я.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

АНАЛІЗ СТАНУ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проаналізувавши питання гендерного виховання учнів початкової школи у сучасному освітньому просторі та підготовку майбутніх учителів до виховання школярів у дусі нових гендерних стратегій можна сказати, що питання про роль педагогічної системи загальноосвітніх закладів в цілому та вчителів зокрема у становленні гендерної соціалізації дівчаток і хлопчиків сьогодні набуває особливої актуальності й значущості, бо ця проблема детермінована процесом зміни нормативних уявлень про чоловічі й жіночі гендерні ролі в сучасному суспільстві.

Тому насамперед вважаємо за необхідне проаналізувати досвід вчителів щодо гендерного виховання як чинника підготовленості до формування гендерної культури молодших школярів.

На першому етапі констатувального експерименту ми ставили за мету вивчити стан гендерної компетентності педагогічного колективу, для чого:

- визначити гендерні погляди вчителів;
- розкрити розуміння педагогічними працівниками змісту та основних категорій досліджуваної проблеми;
- з'ясувати усвідомлення педагогами важливості застосування гендерного підходу в навчально-виховній роботі.

Проведене у контексті обраної теми дослідження дало підставу зробити наступні висновки: серед педагогів переважають традиційні та невизначені гендерні погляди, що зумовлює виховання молодших школярів відповідно до патріархальних, соціально схвалюваних ролей та моделей поведінки хлопців і дівчат; педагоги виявили низьку обізнаність щодо змісту та базових понять досліджуваної проблеми; недостатня компетентність з досліджуваної проблеми ускладнює вибір змісту, методів, прийомів і форм роботи з формування гендерної культури молодших школярів.

Організація експериментального дослідження здійснювалася поетапно. На пошуково-теоретичному етапі вивчалася та аналізувалася психолого-педагогічна,

культурологічна, літературознавча, філософська, соціологічна, література з проблеми дослідження.

Метою моделювального етапу експерименту були аналіз підручників, збірок та хрестоматій для початкової школи, навчально-виховних планів, анкетування педагогів, аналіз стандартів початкової освіти, розробка технології гендерного виховання. У ході моделювального етапу розроблялася методика констатувального обстеження, моделювалася технологія гендерного виховання молодших школярів.

На констатувальному етапі експерименту було визначено структуру гендерної культури молодших школярів, яка представлена трьома компонентами: когнітивним, емоційно-ціннісним та поведінковим. Виокремлено критерії гендерної культури молодших школярів: гендерні знання та уявлення; гендерні цінності; вміння та навички міжгендерної взаємодії.

На основі критеріїв та їх показників визначено три рівні (високий, середній, низький) сформованості гендерної культури молодших школярів.

Кількісні дані констатувального етапу експерименту засвідчили недостатній рівень сформованості гендерної культури молодших школярів. Такий стан визначив необхідність підвищення ефективності процесу формування гендерної культури в навчально-виховній діяльності початкової школи.

Відповідно метою формувального експерименту було визначено формування гендерної культури молодших школярів у навчально-виховній роботі початкової школи. У процесі формувального експерименту необхідно було довести, що формування у дітей молодшого шкільного віку гендерної культури відбуватиметься успішно за таких умов: розвиток гендерної компетентності педагога; забезпечення гендерно-сензитивного середовища; педагогічна підтримка гендерної індивідуальності дітей. В результаті його проведення показники сформованості гендерної культури у молодших школярів значно покращилися.

Контрольний етап дослідження виявив динаміку рівнів сформованості гендерної культури молодших школярів у результаті проведеної експериментальної роботи. Було зафіксовано відчутні позитивні зміни. Так, частка молодших школярів, які перебували на високому рівні, зросла до 23,95 % (було 13,5 %). Середній рівень на початковому етапі експерименту становив 50 %, тоді як кінцеві результати виявили 58,6 %. Частка молодших школярів, віднесених до низького рівня, зменшилась до 17,4 % (на початку експерименту цей показник становив 36,5 %).

Отже, реалізація організаційно-методичної моделі як сукупності підходів та принципів організації навчально-виховного процесу, забезпечення відповідних педагогічних умов сприяли ефективному формуванню гендерної культури молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Воронина О. Гендер и культура / О. Воронина, Т. Клименкова // Феминизм и гендерные исследования. Хрестоматия. – Тверь, 1999. – С. 53-61.
2. Кікінежді О. Чи підвладна психологія молодшого школяра гендерним стереотипам / О.Кікінежді // Початкова школа. – 2005. – №12. – С.48-52.
3. Лисова І.І. Формування гендерної культури майбутнього спеціаліста в освітньому процесі ВНЗ.: дис...канд.пед.наук.: 13.00.08 / І.І. Лисова. – Б., 2009. – С. 236.
4. Русова С. Вибрані педагогічні твори: В 2 кн. / С. Русова. – К. Либідь, 1997. – Кн. 2. – 318 с.

5. Штылева Л. В. Основные понятия и важнейшие термины / Л.В.Штылева // Гендерный поход в дошкольной педагогике: теория и практика. 2001.- Ч I. – Мурманск - 2001.- С. 58-67

Колесник Г.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
РОЛЬ САМООЦІНКИ ЯК УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Одне із головних завдань освітньо-виховного процесу у школі є формування самостійної, творчо мислячої особистості учня, з новим рівнем свідомості, яка володітиме новим мисленням, високою культурою життєвого самовизначення. Особистості яка спроможна самостійно формувати цілі, знаходити оптимальні шляхи їх досягнення, брати на себе відповідальність за свої вчинки і діяльність, здатна до оцінки і самооцінки [3, с. 4].

Однією з найважливіших компетентностей, що має бути сформована НУШ, є здатність до саморозвитку та самовдосконалення. Останнє вимагає сформованості у дитини уявлення про себе і свої можливості, вміння всебічно та об'єктивно оцінювати особливості своєї особистості і діяльності, приймати роль учня, правильно вибудовувати свої взаємини з оточенням. Отже, йдеться про певний рівень сформованості самооцінки. Саме тому педагоги повинні не лише збагачувати учнів певним обсягом знань, способами дій, а й формувати в них критичне ставлення до своїх можливостей, успіхів, навички самооцінки у навчально-виховному процесі, що стає можливим за їх систематичного та цілеспрямованого формування (І. Бех, В. Бондар, О. Савченко О. та ін.).

Х. Хекхаузен, підкреслює, що навчальна діяльність школяра завжди є спільною з учителем, з батьками, з однокласниками, та стверджує, що учень “використовує передані йому вчителем суспільно вироблені способи навчальних дій, співвідносить свої завдання, свої дії та оцінки зі способами роботи, оцінками інших, тобто навчальна діяльність завжди пронизана соціальними взаємозв'язками, спілкуванням учня з іншими людьми” [6, с. 8]. У цій взаємодії вирішальне значення має **самооцінка**.

В учнів початкової школи самооцінка формується, насамперед, під впливом навчання і багато в чому залежить від позитивної або негативної оцінки вчителя. Сучасні дослідники вбачають зв'язок самооцінки з рівнем сформованості у молодших школярів навчальної діяльності і пізнавальної активності. Водночас вони зазначають, що у становленні самооцінки особливе значення мають мотиви, на які спирається суб'єкт, у оцінюванні себе, оскільки саме з їх специфікою пов'язаний рівень надійності самооцінки як механізму саморегуляції [3, с. 8].

У самооцінці відображені уявлення дитини про досягнення та прагнення, мрії про її майбутнє, нехай ще не здійснені, але які відіграють важливу роль у самореалізації її поведінки в цілому і навчальній діяльності зокрема [1; 4].

Для того, щоб самооцінка стала умовою формування позитивної навчальної мотивації, у педагогічному процесі доцільно дотримуватися таких вимог: 1) будь-яка оцінка, самооцінка діяльність у першу чергу має виконувати стимулюючу функцію, розкривати найближчу перспективу вдосконалення і розвитку особистості; 2)

самооцінка має супроводжуватися вимогою відповідальності (що передбачає систематичний контроль виконуваних зобов'язань, облік успішності, розробку карти особистісного розвитку, дидактичного портфоліо тощо) [5, с. 24]; 3) для вироблення сталих навичок самооцінної діяльності необхідно забезпечити розвиток пізнавальної інтуїції, логіки методами заохочення, стимулювання творчих дій.

Установлено, що важливе значення у формуванні самооцінки людини відіграє віра людини у свої сили. Для цього у навчальному процесі педагогові слід опиратися на позитивний емоційний фон ділового спілкування. Педагог також має забезпечити можливість самостійної роботи: вибору цілей, завдань і дидактичних засобів їх досягнення. Важливою вимогою у процесі вироблення самооцінки як умови формування позитивної навчальної мотивації є поступовий відхід від колективних форм оцінювання, орієнтації у виборі засобів заохочення і покарання на думку більшості.

Також учитель має усіляко заохочувати учнів бути самим собою, спонукати кожного дослухатися до свого внутрішнього "Я" і діяти відповідно до його "порад". Для цього на всіх етапах навчання педагог має не лише декларувати свою повагу до особистості кожного учня, але й реально відчувати, переживати цінність і неповторність кожної особистості.

Список використаних джерел

1. Гавриленко Л. С. Обеспечение включенности учащихся в учебную деятельность : [мотивация, самоконтроль, самооценка] / Л. С. Гавриленко // Начальная школа. – 2013. – №12. – С. 47–51.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Дячук П.В. Формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності : монографія / П.В. Дячук; [рец. О. А. Біда, Г.О. Васьківська, І.І. Доброскок, О.М. Коберник] – Умань : [П.П. Жовтий О.О.], 2016. – 210 с.
4. Ибрагимов Г. И. Методологические основы и факторы развития дидактических понятий // Педагогика. – 2011. – №10. – С. 12–19.
5. Слостенин В. А. Педагогика : инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова. – М. : ИЧП "Магистр", 1995. – 224 с.
6. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность : в 2 т. / Х. Хекхаузен. – М. : Педагогика, 1986. – Т. 1. – 408 с.

Колесник Д.В. магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

**СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ» У ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Педагог у сучасній школі має бути не тільки компетентним у своїй справі, а й бути лідером у повсякденному житті, служити прикладом для наслідування, розвивати і формувати лідерські якості у молоді. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування лідерських якостей учнів у освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Аналізуючи Концепцію «Нової української

школи» можна констатувати, що особлива увага приділяється особистості вчителя та якостям, якими він повинен володіти.

Різні аспекти розвитку лідерських якостей досліджувались у педагогіці, психології, соціальній педагогіці тощо. Поняття «лідерські якості», його компоненти, створення умов для розвитку лідерських якостей, а також проблеми виховання лідерів досліджувались у працях таких учених як: Д. Алфімов, Т. Вежевич, А. Войцихова, І. Купа, Т. Прохоренко, К. Садохіна, Ж. Петрочко, М. Риженко, Н. Сушик та ін. Засобами розвитку лідерських якостей займалися такі учені: Д. Алфімов, В. Мороз, В. Ягоднікова та ін.

Виховання лідерських якостей особистості може відбуватися протягом усього її життя, але найбільш сприятливим у цьому є період навчання в школі як соціальному інституті, у якому особистість перебуває одинадцять років. Їх розвиток і формування – завдання не тільки загальноосвітньої школи, але й сім'ї та позашкільних закладів освіти. Однак саме загальноосвітня школа, завдяки спеціально підготовленим педагогам, найбільш повно сприяє формуванню в школяра позитивних соціальних і пізнавальних потреб, стимулює самотворення особистості.

Лідерство є одним із найважливіших способів інтеграції особистості в систему суспільної діяльності та міжособистісних взаємовідносин. Як соціально-психологічний феномен він виникає в результаті взаємодії людини й конкретних суспільнозумовлених обставин предметної діяльності. Це система соціально-психологічних явищ, яка пов'язана з виходом особистості в лідери і її відносинами із членами групи; відносини домінування і підпорядкування, впливу і слідування в системі міжособистісних відносин у групі [2].

За визначенням В. Ягоднікової, лідер – це член групи, за яким всі інші члени групи визнають право приймати відповідальні рішення у важливих ситуаціях що стосуються їхніх інтересів і визначають напрям і характер діяльності всієї групи. Найбільш авторитетною вважається особистість, яка відіграє провідну роль в організації спільної діяльності та регулюванні взаємин у групі [4].

Н. Сушик визначає лідерські якості як риси особистості, які забезпечують ефективне лідерство, а саме: індивідуально-особистісні й соціальнопсихологічні особливості особистості, що впливають на групу і приводять до досягнення мети [3].

Ми приймаємо думку Д. Алфімова стосовно структури лідерських якостей молодшого школяра, що включає:

— особистісний критерій – загальні риси лідера як систему його ціннісних орієнтирів і відносин із навколишнім світом і людьми, основу особистісної характеристики (рішучість, ініціативність, наполегливість, креативність, чесність і порядність у відносинах, відповідальність, емпатія, інтелектуальна лабільність);

— поведінковий критерій – лідерську поведінку як умову взаємного сприйняття, взаєморозуміння, взаємооцінки (уміння слухати, готовність до співпраці, рефлексивність, уміння розуміти емоційний стан людини, уміння впливати на інших, уміння себе презентувати, уміння розв'язувати конфлікти, комунікабельність);

— ситуаційний критерій – ситуації, у яких діє лідер, як передумова успішної діяльності (стресостійкість, мотивація успіху, уміння управляти собою, уміння приймати рішення, упевненість у собі, уміння організувати, уміння проявляти самостійність, уміння брати на себе ризик). На основі цих критеріїв було визначено відповідні їм показники, що дало змогу виявити рівні вихованості лідерських якостей у молодших школярів (високий, задовільний, низький) [1].

Проблема виховання лідерських якостей молодших школярів є однією з актуальних педагогічних проблем сьогодення, яка потребує ініціативних людей,

здатних до здійснення свідомого самостійного вибору, із розвиненим почуттям власної гідності, здатністю до особистісного самовдосконалення.

Виховання лідерських якостей молодших школярів не є окремим напрямком виховної роботи, він органічно включений у загальну виховну систему початкової школи, пронизує всі її напрямки.

Проаналізувавши підходи різних науковців до визначення лідерських якостей особистості молодшого школяра ми дійшли висновку, що лідерські якості – це властивості лідера створювати нове бачення вирішення проблеми, успішно впливати на послідовників у напрямку досягнення групою або організацією цілей, а також створювати позитивну соціально-психологічну атмосферу в колективі. Структура лідерських якостей молодшого школяра включає особистісний критерій, поведінковий критерій, ситуаційний критерій.

Список використаних джерел

1. Алфімов Д. В. Теорія і методика виховання лідерських якостей особистості у сучасній загальноосвітній школі: автореф. дис.: 13.00.07. Донецьк, 2012. 20 с.
2. Педагогічний словник / [за ред. Ярмаченка М. Д.]. Київ.: Педагогічна думка, 2001. 514 с.
3. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. 2013. № 7. С.110–115.
4. Ягоднікова В. Виховання лідерів. Виховна робота в школі. 2009. № 10. С. 2–36.

Колесник Л. І., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Білоусова Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Не дивлячись на достатнє висвітлення в літературі проблем екологічного виховання, та проведення різних заходів, присвячених цьому питанню, рівень екологічної вихованості учнів залишається на низькому рівні. Проблеми методики навчання, введення нових форм і засобів екологічного виховання і освіти саме для молодших школярів, ставляться особливо гостро. На початку ХХІ ст. наша школа не має визначеної програми наближення дітей до живої природи, її пізнання на видовому, наочному рівні.

Власне, сьогодні ні в кого не викликає сумніву, що екологічна освіта та виховання має починатися з початкової школи. Так, учні 1-2 класу ще не мають стійких переконань та поглядів. Звісно, в старших групах дошкільних навчальних закладів та в родинному оточенні діти отримують певні навички, знання і моделі поведінки. Проте вони ще піддаються значному впливу, знаходяться на стадії формування. Саме тому вчителі початкової школи зобов'язані сформувати екологічну свідомість дитини: позитивне ставлення до природи, екологічне мислення та

культуру кожної дитини, відповідати за свої дії по відношенню до природи, навички збереження та турботи про природу. Учитель розуміє, що успішне навчання неможливе без оволодіння раціональними прийомами роботи з книгою, що є основою самостійного набуття знань. Державні стандарти освіти передбачають, що учень початкових класів повинен повноцінно сприймати художні і науково-пізнавальні тексти. Робота з науковим текстом (для початкової школи це адаптований текст, навчальна стаття) займає особливе місце в навчальному процесі. У початковій школі з таким текстом учні знайомляться, головним чином на уроках "Природознавства" та курсу "Я і Україна". Але ці уроки не призначені для навчання дитини роботи з текстом, тому що основними є інші завдання, такі як розширення елементарних знань учня про предмети та явища природи, розкриття зв'язку між живою і неживою природою. На уроках "Природознавства" читання вступає тільки як допоміжний прийом, і робота з навчальною статтею займає незначний відсоток часу.

В екологічному вихованні учнів початкової школи (хоч, власне, починається воно ще в дошкільній педагогіці) дослідники виділяють два основних аспекти. Перший з них - це засвоєння екологічних знань шляхом передачі їх від вчителя до учнів і поступову трансформацію особистістю у власне ставлення до оточуючого середовища, до природи та у взаємодію з нею. На цьому етапі головним є формування внутрішнього світу дитини, її ціннісних орієнтацій. В основі цих орієнтацій має бути покладене усвідомлення взаємозалежності з природою, єдності з нею. Власне, перетворення засвоєних знань в елементи переконань, а значить в основне ядро свідомості, є другим етапом екологічного виховання. На обох з цих етапів важлива і вирішальна роль належить саме вчителю.

Існує декілька популярних методів роботи в напрямку формування екологічної вихованості на уроках природознавства в початковій школі та аналізу ролі вчителя при їх застосуванні.

Аналіз методичної літератури, а також звітів та інших матеріалів, що знаходяться у відкритому доступі в мережі Інтернет, показує, що найкращим способом формування екологічно-доцільної поведінки можна вважати метод проектів. Цей метод дає змогу учням самостійно досліджувати певну проблему, набувати навичок практичної дії в конкретних ситуаціях, а також формувати власну позицію щодо природи. За допомогою цього методу можна перетворити звичайну навчальну діяльність по засвоєнню знань в творчий процес, навчити дітей не тільки репродукувати знання, а самим їх шукати та набувати навичок. За допомогою методу проектів можна складати карти та атласи рідного краю, збирати лікарські рослини («Зелена аптечка»), досліджувати гнізда птахів та намагатися сприяти їх гніздуванню саме в рідній місцевості («Гніздо», «Дім на дереві» і таке інше). Крім того, метод проектів передбачає, що діти самостійно досліджують природу на теоретичному рівні. Варто пам'ятати що проект – це командна робота, а тому цей метод розвиває також навички командної роботи.

Дослідники та екологи зазначають, що ефективним методом виховання екологічної свідомості серед учнів є також залучення їх до різноманітних свят – Свято урожаю, Золота Осінь, Свято Первоцвітів та інше. Завдяки такій формі подачі інформації можна не тільки підвести підсумки засвоєного матеріалу, але і надати додатковий – етнографічний, ботанічний та інші. Звісно, учні початкової школи не можуть самостійно підготувати свято чи окремі його елементи. Саме від вчителя залежить формування святкової атмосфери в колективі, а також розкриття потенціалу кожного окремого учня та всього колективу.

Також свою ефективність засвідчили різноманітні методи, дотичні до туристичних – екологічні екскурсії, маршрути, робота по озелененню вулиць чи парків та скверів, виходи в природу. Ці методи також сприяють розвитку і засвоєнню нових екологічних навичок, вмінь та знань. Крім того, прибирання території довкола навчального закладу чи робота по благоустрою клумб та скверів, а також, можливо берегів водойм чи окраїн лісу (якщо є можливість) дозволяють виховувати екологічну культуру, а також дбайливе і шанобливе ставлення учнів до природи рідного краю.

Важливо також дати учням можливість поділитися враженнями від побаченого, розказати про свої здобутки на екологічній ниві.

Свою ефективність для підвищення екологічної вихованості школярів, в тому числі і школярів початкових класів, довели також різноманітні виставки – ековиставки-роздуми, а також виставки, присвячені природі рідного краю.

Крім того, все частіше застосовуються методи залучення дітей до суспільно-корисної праці – догляд за тваринами чи рослинами. Через такі методи діти не тільки набувають потрібних знань про фауну та флору, але також вчаться відповідальності та дбайливого ставлення до оточуючої природи. До того ж, робота на свіжому повітрі (за сприятливих погодних умов та дотримання необхідної техніки безпеки) є корисною для юних організмів. Також, як показує практика, догляд за іншими привчає дітей до самостійності.

До формування екологічних знань, емоційно-ціннісних установок, практичних вмінь та навичок, спрямованих на збереження, покращення, примноження та відновлення природи призводять також різноманітні екологічні тренінги, усні журнали, тематичні екскурсії.

Слід також зазначити, що більшість з запропонованих методів також сприяють естетичному вихованню підростаючого покоління. Власне, варто пам'ятати, що в системі початкової шкільної освіти елементи природоохоронної діяльності та природознавства включені практично у всі дисципліни. Тому окремі елементи запропонованих методів можна використовувати практично на всіх уроках і в позакласному вихованні. У школах природоохоронна освіта учнів здійснюється в різних напрямках: на уроках, заняттях гуртків, під час проведення екскурсій, у процесі суспільно корисної праці, науково-дослідницької роботи і так далі. Природоохоронна освіта не під силу вчителю одного предмета, це робота багатопланова.

Список використаних джерел:

1. Каропа Г.Н. Теоретические основы экологического образования школьников. Минск : Нац. Ин-т образования, 1999. 188 с.
2. Войтович А.Ю. Екологічне виховання учнів початкових класів загальноосвітньої школи (друга половина ХХ століття). Дрогобич. 2016. 272 с.

Колошина А.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальність "Початкова освіта" Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах сучасного суспільства інклюзивне навчання все частіше застосовують не лише для дітей з особливими освітніми потребами, а й для всіх учасників

освітнього процесу. Інклюзивне навчання має багато переваг в порівнянні з традиційним навчанням. Навчальні програми адаптуються чи модифікуються урахуваючи потреби та можливості здобувачів освіти, але зміна навчальної програми потребує й застосування спеціальних форм навчання.

Найчастіше під формами навчання розуміють способи доречної організації колективної та індивідуальної діяльності учасників навчального процесу. Так як інклюзивне навчання є інноваційною технологією то традиційні форми навчання набувають змін або поступово заміщуються спеціальними формами навчання[2].

Традиційне навчання набуло більшої інтенсивності, незалежно від індивідуальних освітніх потреб на уроці вчитель працює за чітко структурованою схемою розбиваючи цей процес на невеликі кроки, слідкує за розумінням опрацьованого матеріалу, моделює застосування цільових умінь і навичок та забезпечує учням достатню кількість можливостей для самостійного відпрацювання навчального матеріалу. Особливістю інтенсивного навчання є часте повторювання, самостійна та керована робота[1].

Кооперативне навчання використовують для невеликих груп учнів, що пов'язані між собою спільною навчальною темою. Дана форма надає можливість співпрацювати з однолітками та реалізовувати потребу у спілкуванні, за дотримання всіх умов кооперативного навчання успішність учнів досягає високих результатів.

Диференційоване навчання як форма організації навчального процесу урахує конкретні індивідуальні освітні потреби. Дана форма навчання є успішною при застосуванні методик диференційованого викладання, коли в першу чергу усвідомлюються відмінності учнів. Основним видом диференційованого навчання є поділ класу на групи залежно від рівня навчальних можливостей учнів. Диференційоване навчання передбачає створення навчального середовища та організацію освітнього процесу таким чином, щоб забезпечити успішну різносторонню комунікацію, учасники якої будуть доступніші, зможуть вільно переходити з однієї групи в іншу. Разом з цим, потрібно забезпечити успішне опанування змістом освіти, передбаченого навчальними програмами, усіма учнями з урахуванням індивідуальних потреб кожного[3].

Важливо при формуванні тимчасових груп інклюзивного класу не допустити аби учень здогадувався про причини поділу на групи, оскільки це може травмувати його. Допомогу вчителю при цьому надає асистент учителя.

Правильно підібрана форма навчання є передумовою успішної діяльності інклюзивного класу. Говорячи про інклюзивне навчання варто наголосити, що воно охоплює всіх дітей і значно полегшує навчальний процес. Однак, адаптуючи та модифікуючи навчальні програми не забувайте, що не всі діти інклюзивного класу потребують спрощення та спеціальних форм навчання.

Список використаних джерел

1. Даниелс Е., Стаффорд К. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. – Львів: Т-во „Надія”, 2000. – 255 с.
2. Колупаєва А.А. Від сегрегації до інклюзії // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. Випуск 6. – К.: Науковий світ, 2005. – 52-56 с.
3. Софій Н.З., Кузьменко В.І. Про сто і один метод активного навчання. – К.: Крок за кроком, 2003. – 116с.

Котелевська Л.Д. заступник директора з навчально-виховної роботи Красноградського коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ ФОРМАЦІЇ

Концепція «Нова українська школа» визначає орієнтири та механізми реформування освіти в Україні, формує стратегічну мету освітньої реформи. Окреслені у Концепції ключові компетентності як орієнтир для Нової української школи стали поштовхом не лише для змісту освіти, модернізації форм і методів взаємодії зі здобувачами освіти, а й для переосмислення вчителями власної професійної діяльності. Сьогодні педагоги все більше переконуються у тому, що вміння вчитися впродовж життя, інформаційно-цифрова компетентність, підприємливість, загальнокультурна грамотність є необхідними не тільки для випускників школи. Педагоги розуміють, що без цих ключових навичок неможливо якісно будувати освітній процес у школі – готуватися до уроків, створювати і ефективно використовувати дидактичне забезпечення, організовувати партнерську взаємодію між учнями, учителем і учнями, учителем і батьками школярів.

Державний стандарт початкової освіти визначає завдання освітньої діяльності: всебічно розвинути дитину, її таланти, здібності, сформувати компетентності та наскрізні уміння відповідно до вікових й індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб. Концепція «Нова українська школа» чітко окреслила вектори розвитку української освіти та професійної діяльності самого педагога. Нині провідне місце відводиться педагогу нової формації, що перебуває в авангарді суспільних і освітніх перетворень, умотивованому, компетентному, кваліфікованому, який має академічну свободу й розвивається професійно упродовж життя, самостійно й творчо здобуває інформацію, максимально наближає навчання та виховання конкретної дитини до її здібностей, можливостей, потреб, запитів, настанов [1].

Сучасний педагог має бути готовий до постійного оновлення своїх знань, адаптування отриманої інформації і застосування у сфері своєї діяльності. Конкурентоспроможним на ринку праці є вчителі, які володіють іноземними мовами, є модераторами, що організовують групові обговорення з метою засвоєння знань, набуття практичних умінь і комунікативних навичок здобувачів освіти.

Сайти, блоги, соціальні мережі активно проникають у професійні комунікації педагога. Інформаційно-комунікаційні компетентності, здатність до розв'язання проблем з використанням цифрових пристроїв є вимогою і потребою підготовки сучасного вчителя початкової школи. Готуючись до уроку, вчитель створює інформаційні продукти, програми для ефективного розв'язання освітніх задач.

Окрім своєї спеціалізації, вчитель повинен орієнтуватися у суміжних галузях знань, мати активну громадянську позицію, власну ідентичність, стійку мотивацію до саморозвитку.

Пріоритетним залишається завдання створення індивідуальних освітніх траєкторій щодо самореалізації особистості педагога, розвитку технологій творчого навчання, збагачення суб'єктного досвіду, який допоможе педагогові духовно відбутися в освітянському просторі.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи (ухвалено рішенням колегії МОН України 27.10.2016 р.) URL:

<https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view> (дата звернення: 02.10.2019).

2. Щербак О. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі неперервної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2017. №1. С.18-22.

Кохно Т. Н., науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України

**АУДІАТИВНІ УМІННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОДУКТИВНОГО
МОВЛЕННЕВОГО СПІЛКУВАННЯ**

Особливе місце у системі навчання української мови як державної відводиться формуванню аудіативних умінь молодших школярів, основною метою якого є показ зразків правильної літературної вимови, розвиток фонематичного слуху, слухової пам'яті, уваги, формування орфоепічних навичок учнів в умовах полікультурного мовного середовища України. Аудіативні уміння лежать в основі комунікативної компетентності школярів і пов'язані не лише з умінями слухати й розуміти усне мовлення, а й із загальнонавчальними умінями й навичками, зокрема умінням зосереджуватися, розуміти зміст завдань учителя, усвідомлювати суть повідомлюваного тощо.

Як показують спостереження, аудіювання в практиці роботи школи вважається процесом пасивним, таким, що формується стихійно, тому вчитель на уроці більше уваги надає говорінню. Однак, як свідчать психологічні дослідження, уміння слухати й розуміти українське мовлення, яке є нерідним для дитини – не таке вже й просте завдання, особливо, якщо мови неспоріднені. Сучасний український дослідник процесів міжособистісного спілкування Ф.Бацевич у своїх розвідках стверджує, що «слухання не може відбуватись автоматично. Це цілеспрямована, організована діяльність людини в комунікації. Тобто семантикою дієслова *слухати* позначено активний процес; семантика дієслова *чути* фіксує лише процес сприйняття, тобто пасивно сприймати слухом.

Елементами слухання є сприйняття слухом, уважність, розуміння, запам'ятовування» [1, с. 106].

У закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин порядок навчання усного мовлення українською мовою як державною має здійснюватися від слухання до говоріння. Адже аудіативні вміння забезпечують сприйняття і розуміння сказаного співрозмовником, а отже, – і відповідну, адекватну мовленнєву реакцію-відповідь [3, с.38].

Хочемо зазначити, що учні, для яких українська мова не є материнською, іноді не чують, не вирізняють у мовному потоці ті звуки, які є відмінними від звуків рідної мови, або одні звуки приймають за інші – під впливом досвіду володіння іншою мовою [2, с.12].

Тому об'єктами аудіювання під час формування аудіативних умінь є:

- сприймання вимови звуків української мови, зокрема тих, які відрізняються в рідній і українській мовах; впізнавання їх у словах;
- вирізнення з мовленнєвого потоку окремих слів і зіставлення їх звучання в українській і рідній мовах;

– сприймання й розпізнавання слів, які пов'язані між собою за певною ознакою (близькі за значенням, утворюють певний тематичний ряд чи означають дію, ознаку предмета тощо);

– сприймання й розпізнавання окремих словосполучень, речень і невеликих текстів [4, с.105].

Обов'язковим елементом роботи з аудіювання є з'ясування розуміння змісту прослуханих текстів, яке відбувається шляхом бесіди чи виконання спеціальних тестових завдань. Необхідно зазначити, що виявлення рівня розуміння прослуханого не передбачає розгорнутих висловлювань учнів, оскільки у них ще не сформований достатній рівень словникового запасу й бракує належних граматичних умінь. Тому виправданим є використання таких видів завдань, які передбачають немовленнєві засоби перевірки (показ дії, малювання, вибір малюнка із запропонованих, виділення правильної відповіді плеском в долоні тощо).

Важливим аспектом аудіювання є вміння уявити те, про що говориться. Однак, як застерігають психологи, дитяча уява обмежена життєвим досвідом. Тому вчителю необхідно подбати про належну підготовку перед слуханням: проведення словникової роботи, використання ілюстративного матеріалу, зображень, пропонувані як на паперових, так і електронних носіях.

Хочемо також зауважити – однією із складових, що забезпечує ефективність процесу формування аудіативних умінь, є врахування критеріїв добору текстів для слухання. Важливо пам'ятати, що їх тематика має бути близькою до емоційного світу дитини, а зміст бути доступним, не містити складних, не зрозумілих учням слів, водночас мати розвивальний і виховний потенціал, органічно поєднуватися з темою уроку й відповідати його навчальним завданням.

Таким чином, цілеспрямована робота з навчання аудіюванню допоможе вчителю забезпечити не лише досягнення учнями очікуваних результатів, окреслених у програмі з української мови, а й сприятиме розвитку уваги, уяви, пам'яті, вихованню культури слухання, що дуже важливо для формування продуктивного мовленнєвого спілкування в реальних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Вид. 2-ге, допов. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 376с.
2. Гудзик І. П. Аудіювання українською мовою. Вчимо слухати й розуміти почуте (для шкіл національних меншин) : посібник для вчителів початкових класів. Київ : Педагогічна думка, 2003. 144с.
3. Організація навчання усного українського мовлення у 1 класі закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою / О. М. Петрук. Початкова школа. 2018. № 10. С. 38 – 39.
4. Хорошковська О. Н. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2012. 160с.

Кошова Г.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Початок третього тисячоліття характеризується глобалізацією суспільного розвитку, переходом до науково-інформаційних технологій. Інформатизація освіти – один із основних напрямів процесу інформатизації, продиктований потребами сучасного суспільства, у якому головним рушієм прогресу є індивідуальний розвиток особистості.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТ) – це сукупність методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів забезпечення ефективного процесу навчання. Запровадження ІКТ у початковій ланці – це не данина моді, а необхідність сьогодення, оскільки більшість дітей ознайомлюються з комп'ютером набагато раніше, ніж це їм може запропонувати школа. Ні для кого вже не є новиною необхідність широкого застосування електронних засобів навчання під час вивчення будь-якого предмету [2].

Про ключові проблеми інформатизації освіти як складової інформатизації суспільства, аналіз педагогічного потенціалу інформатизації навчального процесу у своїх працях висвітлили В.Биков, Б. Гершунський, А.Гуржій, Ю.Дорошенко, А.Єршов, М.Жалдак, Ю.Жук, І.Костікова, О.Кузнецов, В.Руденко, О.Співаковський, П.Старр та багато інших науковців.

Основною метою всіх інновацій в освітній галузі є сприяння переходу від механічного засвоєння учнями знань до формування вмінь і навичок самостійного здобування знання. Успішність розв'язання цього завдання значною мірою залежить від методів, засобів, що використовуються в освітньому процесі, якості й можливостей програмного забезпечення та від того, яке місце посяде комп'ютер в системі дидактичних засобів.

До основних напрямів використання ІКТ у початковій школі належать: проведення уроків-презентацій, використання електронних навчальних посібників, розв'язування інтерактивних кросвордів, тестовий комп'ютерний контроль, комп'ютерні дидактичні ігри [3].

Презентації зручно використовувати на різних етапах уроку, вони дозволяють ефективно використовувати час на уроках, а також сприяють розвитку інтересу учнів до навчального предмету.

Особливістю електронного посібника є те, що він може бути і довідником, і тренажером, і репетитором.

Розв'язування інтерактивних кросвордів – корисне заняття на будь-якому етапі навчання. Розв'язування їх тренує пам'ять, розвиває кмітливість, спонукає до поглиблення знань, виробляє вміння доводити розпочату справу до кінця.

Важливою ланкою процесу навчання в початкових класах є контроль знань і вмінь учнів. Тому тестовий комп'ютерний контроль стимулює дітей до подальшого самовдосконалення, робить процес тестування буденним, що не викликає страху.

Комп'ютерні ігри тренують пам'ять, логіку, координацію рухів, уміння планувати свою діяльність, знаходити інформацію, необхідну для досягнення поставленої мети.

Застосування ІКТ на уроках посилює позитивну мотивацію навчання та активізує пізнавальну діяльність учнів.

Аналіз педагогічної літератури виявив також і деякі, обумовлені переважно низьким технічним рівнем, негативні тенденції використання ІКТ у початкових класах, а саме: швидка зорова і загальна втомлюваність під час більш як 15-хвилинної роботи за комп'ютером; загроза розвитку фотоепілепсії, пов'язаної з миготінням екрану й частотою зміни кадрів; негативна сюжетна лінія деяких комп'ютерних ігор;

жорстке нав'язування діалогу програмою спрямовують на сприйняття дітьми ІКТ як партнера у грі, а не як засобу гри, що значно знижує інтелектуальну активність школяра; захоплення індивідуальними формами роботи на протигагу колективним [1].

Якою б привабливою не була навчальна діяльність з використанням комп'ютера на уроці, необхідно суворо дотримуватися встановлених санітарних норм. ІКТ мають виконувати певну освітню функцію: допомагати дитині розібратися в масиві інформації, опанувати її, запам'ятати, однак без шкоди для здоров'я. Вони є допоміжним елементом навчального процесу.

Отже, ІКТ мають велике значення в задоволенні людської потреби пізнання світу. Вони дозволяють істотно змінити способи керування навчальною діяльністю, залучити учнів до активної роботи класу. А тому вважаємо, що інформаційно-комунікаційна підтримка освітнього процесу підсилює позитивну мотивацію навчання, активізує пізнавальну діяльність учнів; дозволяє проводити уроки на високому естетичному та емоційному рівні; забезпечує наочність, залучення великої кількості дидактичного матеріалу; розширюється можливість самостійної діяльності.

При дотриманні санітарно-гігієнічних вимог, враховуючи вікові особливості учнів, а також знання методики застосування ІКТ на уроках у початковій школі дозволить уникнути деяких недоліків та підвищить пізнавальний інтерес учнів.

Список використаних джерел

1. Бондаревська В.М. Дитина та нові інформаційні технології: позитивні та негативні наслідки нової культури людського життя // Комп'ютер у школі та сім'ї. - 2000. - № 1. 2, С. 49 - 52
2. Використання ІКТ на уроках як засіб підвищення якості навчальних досягнень учнів [Електронний ресурс] / Н. Бень. - Режим доступу : <http://osvita.ua/doc/files/news/154/15458/IKT.zip>. - Назва з екрану.
3. Хомич С. Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи / С. Хомич // Початкова школа. - 2010. - №11. - С.41 - 43.

Кравець Н.П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки Національного педагогічного університету імені М. П.Драгоманова

Шовкун А.В., студентка 4 курсу Національного педагогічного університету імені М. П.Драгоманова

ПОГЛЯДИ М. П.КОЗЛЕНКА НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Увага до збереження здоров'я дітей з інтелектуальними порушеннями на сучасному етапі розвитку суспільства пов'язана зі станом їхнього психофізичного здоров'я, що негативно впливає на якість засвоєння школярами знань, умінь та навичок. Між тим, школа покликана реалізувати одну з цілей виховання – формування здорової особистості, здатної берегти своє здоров'я. Однією із 10 компетентностей, щодо формування яких у школярів вказується у концепції Нової української школи, є здоров'язберігальна компетентність.

Питання, що стосуються здорового способу життя, відображено в роботах Т. Бойченко, Н. Кравчук, Т. Шаповалової та ін. Фізичній культурі, культурі здоров'я школярів присвятили роботи М. Зубалій, О. Дубогай, В. Оржеховська, Л. Сущенко, В. Бабич, О. Куделіна, П. Джуринський. Особливості фізичного розвитку учнів з інтелектуальними порушеннями та корекцію притаманних їм недоліків фізичного розвитку розглянуто в роботах Р. Бабенкової, А. Дмитрієва, М. Єфименка, Б. Сермеєва, В. Мозгового, Б. Шеремета та ін. Цінними в цьому плані є погляди відомого вченого-методиста з проблем фізичного виховання учнів як з типовим розвитком, так і з інтелектуальними порушеннями, доктора педагогічних наук Миколи Панасовича Козленка (1927 – 2007 рр.).

М. Козленко довів, що учні з інтелектуальними порушеннями за станом здоров'я і рухових якостей значно відстають від рівня однолітків з типовим розвитком. Тому важливу роль у їхньому житті повинні відігравати заняття фізичною культурою, рухова активність. Насамперед вчений звернув увагу педагогів на роль фізичних вправ для розвитку й корекції порушень у дітей, оскільки « фізкультурні вправи ... сприяють підвищенню життєдіяльності всього організму, ... тонізують діяльність центрального і периферійного відділів нервової системи, позитивно впливають на м'язи і кістково-зв'язковий апарат. Завдяки цьому поліпшується загальний стан організму аномальної дитини, підвищується її фізична й розумова працездатність, покращуються компенсаторні можливості центральної нервової системи, що є важливою умовою навчання і подолання вад розвитку відсталості дитини [3, с. 168]. Вчений виділив специфічну особливість фізичного виховання учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями: корекційно-оздоровча спрямованість. Фізичне здоров'я, фізичний розвиток розглядав як базу, на якій розвиваються і розумові здібності дитини [2, с. 106]. Дану тезу варто взяти за основу й учителям масових та інклюзивних шкіл, оскільки її дотримання позитивно вплине як на фізичний стан учнів з типовим розвитком, так і на їхні інтелектуальні можливості.

Микола Панасович переконливо наголошував: фізкультура відрізняється від інших навчальних предметів тим, що її специфічним змістом є рухові дії. Але це не знижує її корекційного, освітнього, виховного, розвиткового значення. Навпаки: корекційно спрямовані заняття фізичними вправами стимулюють в учнів активну рухову діяльність, завдяки якій усвідомлюється рухове завдання. Спрямована підготовка учнів спеціальної школи до самостійного удосконалення практичних дій сприяє швидшому оволодінню фізичними вправами [3, с. 5]. Таку роботу радив розпочинати з молодших класів, оскільки молодший шкільний вік дуже сприятливий для корекції недоліків розвитку.

За М. Козленком, недостатня рухова активність учнів на уроках виступає однією з причин порушення постави, впливає на серцево-судинну й дихальну системи, що призводить до порушень реакції серця на навантаження, зниження життєвої ємкості легенів. Тому на уроках та на самопідготовці варто пропонувати учням виконувати фізичні вправи, які він назвав «коригувальними» або «коригувальною гімнастикою» [3, с. 169]. Вправи виступають дієвим засобом для виправлення деформацій та відхилень у будові тіла.

Цінними для виконання учнями з інтелектуальними порушеннями та для учнів з типовим розвитком є визначені М. Козленком основні фізичні вправи, у процесі виконання яких учні сприймають власні рухи: напрям, швидкість, положення тіла та його частин: стрибки на точність приземлення, метання в горизонтальну і вертикальну ціль, удари м'ячем об підлогу або кидання м'яча в стінку з тим, щоб він

відскакував на задану відстань, вправи з рівноваги, рухливі ігри, що вимагають точності рухів. Вчений пояснював, що досягнути успішного виконання вправ учні зможуть лише завдяки чіткому сприйманню власних рухів [2, С. 6-7].

Отже, педагогам масових, спеціальних та інклюзивних шкіл варто враховувати поради М. Козленка щодо психофізичного розвитку та корекції порушень в учнів, оскільки «робота з фізичного виховання, зокрема з корекції рухів значно впливає на вироблення в учнів правильних навичок з письма, малювання, ручної праці, в самообслуговуванні, а в подальшому і в професійно-трудоному навчанні» [2, с. 4].

Список використаних джерел

1. Козленко М. П. Розвиток пізнавальної самостійності учнів допоміжної школи в процесі навчання рухових дій // Дефектологія, 1996. – № 2. – С. 5-7.
2. Козленко Н. А. Физическое воспитание учащихся младших классов вспомогательной школы: пособие для учителей и воспитателей вспомогательной школы. К.: Рад. школа, 1966. – 112 с.
3. Основи спеціальної дидактики / за ред. д-ра пед. наук, проф. І. Г. Єременка. – 2-е вид., переробл. К.: Рад. школа, 1986. – 200 с.
4. Кравець Н. П. Урахування психофізичного стану здоров'я розумово відсталих дітей на уроках літератури. Педагогіка здоров'я: зб-к наук. праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 7-8 квітня 2017 р.): [в 2 т.] / ред. кол.: С. М. Шкарлет [та ін.]. Чернігів, 2017. Т.2. С. 329-332.

Кратко І.М., студентка III курсу факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

ІННОВАЦІЙНІСТЬ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ – КРОК ДО РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасна освіта і особливо загальноосвітня школа, під впливом науково-технічного прогресу, вже досить таки тривалий час перебувають у стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей. Необхідність докорінної зміни освітньої парадигми на етапі переходу до постіндустріального суспільства, економіка якого базуватиметься на інформаційних технологіях, ще тільки починає усвідомлюватися освітою.

В умовах парадигми освіти вчитель-початкових класів має виступити в ролі організатора всіх видів діяльності дошкільника та учня як компетентний консультант і помічник. Професійні вміння вчителя повинні бути спрямовані не просто на контроль знань та умінь дітей, а на діагностику розвитку школяра, оволодіння ним змісту навчання. Це значно складніше, ніж традиційне «знай, умій, роби, як я».

Під інноваційним підходом розуміємо систему освітньо-виховних організаційно-педагогічних, методичних та матеріально-технічних компонентів, які створюють умови для максимального розвитку і розкриття творчого потенціалу особистості вихованця.

Сутність інноваційної діяльності в початковій освіті і вихованні — врахування двох однаково важливих частин педагогічного процесу: суб'єктивного боку психічних станів, переживань, формування творчих і моральних якостей особистості, її професійного самовизначення та об'єктивного.

Головна методологічна позиція педагога навчального закладу в тому, що дитина (вихованець) розвивається як індивідуальність.

Інноваційна діяльність — це найвищий рівень творчості, вираження пошуку, винахідництва, перехід до яких обумовлений динамічністю суспільства.

Педагогічні інновації пов'язані сьогодні із застосуванням інтерактивних (від англ. *Inter* — взаємний, *activ* — діяти) методів у навчальній та виховній діяльності вчителя, в управлінській діяльності керівника навчального закладу. «Інтерактивний» означає: здатність взаємодіяти в процесі бесіди, діалогу з чимось (комп'ютером) або кимось (людиною). Отже, інтерактивне навчання — це насамперед діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня. Які ж основні характеристики інтерактиву?

Передусім — це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності. Вона передбачає конкретні завдання. Одне з них — створення комфортних умов навчання, за яких кожен учасник процесу відчуває свою інтелектуальну спроможність. Це робить продуктивним і сам процес навчання.

Використання інтерактивних технологій — не самоціль. Це лише засіб для досягнення такої атмосфери в класі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню й доброзичливості, дає можливість дійсно реалізувати особистісно орієнтоване навчання.

Список використаних джерел

1. Алфімов Д.В. Інноваційна освітня система: шляхи відродження // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць / Ред. кол. Л.І.Даниленко та ін. — К.: Логос, 2010. — С. 158-160.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. — К.: Академвидав, 2004
4. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій в початкових класах. — Вид.гр. «Основа», 2007
5. Сафіулін В.І. Інноваційний пошук нових технологій навчання // Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За ред. Л.І. Даниленко, В.Ф. Паламарчук. — К.: Логос, 2004. — С. 53-64.

Крук О.С., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» НДУ імені Миколи Гоголя

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН

Компетентність і грамотність в спілкуванні сьогодні є одним з факторів успіху в будь-якій сфері життєдіяльності. Відсутність елементарних навичок спілкування призводить до значкої кількості конфліктів не тільки в родині, а й в колективі, при спільній діяльності. Щоб бути успішним, потрібно бути більш комунікативно - активним, соціально компетентним, більш адаптованим до соціальної дійсності, здатним ефективно взаємодіяти і управляти процесами спілкування.

Звичайно, до моменту надходження в школу дитина вже має цілу низку комунікативних і мовних компетенцій. Проте рівень розвитку реальної комунікативної компетентності молодших школярів дуже різний, але в основному далекий від бажаного.

Проблемі розвитку комунікативної компетенції присвячені науково-дослідні роботи в різних галузях науки. Комунікативну компетенцію як ключову, базову, що забезпечує всі сторони життя людини і його діяльності, необхідну для успішної самореалізації відзначають В. Байденко, І. Зимня [4], Л. Петровська, В. Хутмакер, К. Фадеєва, Л. Войтенко.

У програмі з читання для учнів 2-4 класу вказано, що у мовленнєвому розвитку учнів комунікативно-мовленнєвий принцип є провідним, оскільки формує в учнів досвід міжособистісного спілкування, комунікацію з джерелом інформації. «Під час уроків читання відбувається інтенсивний розвиток всіх характеристик навички читання вголос і мовчки при провідній ролі смислового читання; учні опановують прийоми виразного читання, уміння будувати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого), виявляють готовність уважно слухати й розуміти співрозмовника, беруть участь у діалозі» [6, с. 2].

Термін «комунікативна компетенція» (communicative competence [латинське competentia, від competo - добиваюся, соответствующей, підходжу]) уведений американським антропологом Д. Хаймсом (D. Hymes, 1972), який вважав, що висловам притаманні свої правила, яким підкоряються правила граматики і засвоєння яких забезпечує здатність користуватися мовою в процесі комунікації.

Термін «комунікативна компетенція» у вітчизняній науці вперше був вжитий М. Вятютневим [2, с. 80] для позначення здатності людини спілкуватися в трудовій або навчальній діяльності, задовольняючи свої інтелектуальні запити. Спочатку цей термін використовувався в методиці навчання іноземних мов, потім був запозичений представниками інших галузей науки.

Більшість науковців тлумачать комунікативну компетенцію як здатність вступати в комунікацію, бути зрозумілим, уміння невимушено спілкуватися. Вона передбачає комплексне застосування мовних і немовних засобів, уміння змінювати глибину і коло спілкування, а також вміння інтерпретувати невербальні прояви інших людей. Комунікативна компетенція формується в умовах безпосередньої взаємодії і є результатом досвіду спілкування між людьми.

Аналіз широкого кола наукової літератури дає можливість зробити висновок про те, що немає однозначного тлумачення поняття «комунікативна компетенція». У той же час слід зазначити, що в сучасній педагогічній науці недостатньо розроблена проблема формування комунікативної компетенції особистості, особливо під час уроків читання. Ю. Ємельянов в наукових дослідженнях розглядає комунікативну компетентність як «конгломерат знань, мовних і немовних умінь і навичок спілкування, які здобуті людиною в ході природного виховання, навчання і соціалізації» [3]. На думку С. Братченко, «комунікативна компетентність - це певний комплекс якостей, необхідних для оптимального здійснення міжособистісного спілкування» [1]. Є. Калінкіна робить висновок, що комунікативна компетентність, по-перше, «є характеристикою особистості людини, її здатністю», а по-друге, «проявляється в її діяльності, поведінці, дозволяючи їй вирішувати практичні, життєві, ситуаційні» [5].

Але в своїй роботі ми обрали в якості опорного поняття комунікативної компетенції визначення І. Зимньої, яка зазначає, що це здатність здійснювати мовну діяльність, реалізуючи комунікативну мовленнєву поведінку на основі лексико-

граматичних, фонологічних, соціолінгвістичних, предметних знань і навичок за допомогою умінь, пов'язаних з дискурсивною і стратегічною компетенціями, у відповідності з різними ситуаціями і завданнями спілкування в межах певної сфери спілкування [4].

Можливості уроку, що сприяють розвитку комунікативної компетенції учня, величезні. Комунікативна компетенція є одним з показників сформованості компонентів навчальної діяльності учнів початкових класів. Розвиток зв'язного активного мовлення учнів означає не просто обмін інформацією, не просто мовленнєву активність (особисте спілкування), а мовленнєву діяльність з усіма властивими їй характеристиками - вираз, вплив, повідомлення, позначення. Як же в нових умовах модернізації освіти допомогти учням стати компетентними? Цього можна досягти при використанні нових технологій, які спрямовані на необхідність розумової діяльності і розвитку комунікативних навичок у спілкуванні під час уроків читання.

Комунікативна компетенція формується: через навчання змістом предмета; через розвиток прикладних дослідницьких умінь; через розвиток соціально - комунікативних умінь; через особистісно - орієнтований аспект навчальної комунікації.

Проаналізувавши низку робіт сучасних авторів, як зарубіжних, так і вітчизняних, ми визначили, що в науковій літературі не існує загального визначення поняття «комунікативна компетенція», так само як і немає узгодженої структури даної категорії, тому структурний склад комунікативної компетенції не обмежується вміннями, знаннями, здібностями. Учені виокремлюють такі складові комунікативної компетентності: вміння орієнтуватися у різноманітних ситуаціях спілкування; здатність ефективно взаємодіяти з партнерами по спілкуванню; вміння вести діалог; емоційна культура під час спілкування; володіння знаннями, вміннями і навичками конструктивного спілкування.

Список використаних джерел

1. Братченко С. Л. Межличностный диалог и его основные атрибуты. *Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии*. М., 1997. С. 201–222.
2. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение: монография. Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1985. 166 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 57 с.
4. Калинкина Е. Г. Коммуникативная компетентность как условие инновационной деятельности в образовании. *Производительность труда и эффективность производства в инновационной экономике*. Н. Новгород: ННГУ, 2006. С. 97–99.
5. Літературне читання. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2 – 4 класи (ОНОВЛЕНО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// mon.gov.ua/Osvita/Osvitni програми...dlya-pochatkovoyi-shkoli](http://mon.gov.ua/Osvita/Osvitni%20programi...dlya-pochatkovoyi-shkoli). – 40 с.

Куц І.Ю., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Враховуючи сучасну соціально-політичну ситуацію в Україні, яка потребує формування вільної творчої особистості, відданої українському народу, яка зберігає традиції українців, здатна будувати новий тип відносин з людьми, засвоювати певні соціальні норми, та спираючись на положення Державного стандарту початкової освіти від 21 лютого 2018 року № 87, де представлено одинадцять ключових компетентностей, які потрібно формувати в учнів молодшого шкільного віку, для дослідження нами було виділено дві найбільш важливі, на наш погляд, в умовах сьогодення ключові компетентності: мовна та соціальна компетентність.

Вільне володіння державною мовою (мовна компетентність) передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях.

Соціальна компетентність пов'язана з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу та школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, здатністю цінувати культурне розмаїття різних народів, ідентифікувати себе як громадянина України, дбайливо ставитися до власного здоров'я і збереження здоров'я інших членів суспільства, дотримання здорового способу життя [1].

Спираючись на думки вчених стосовно багатомірності ключових компетентностей, нами було виділено чотири структурних компоненти визначених компетентностей: мотиваційний, когнітивний, поведінковий та оціночний.

Мотиваційний компонент характеризується потребою відчувати власну гідність, шанувати права людини, стійким інтересом до співробітництва, прагненням визначати власну позицію, бажанням бути принциповим і толерантним, усвідомлювати потребу захищати права і власні інтереси, не порушуючи прав інших, виявленням позитивних емоцій. Даний компонент пов'язаний з умінням керувати психічними процесами розвитку пізнавальної сфери, яка створює основу становлення здатності до довільної регуляції поведінки; діалогічністю свідомості, критичним ставленням до себе й до інших людей. Молодший школяр починає розуміти, що від його поведінки залежить вирішення багатьох життєвих ситуацій, зокрема й складних стосовно соціальної взаємодії, а значить, вона здобуває готовність до оволодіння навичками конструктивної поведінки в проблемних ситуаціях [2, с. 76].

Когнітивний компонент пов'язаний з оволодінням інтегрованими знаннями, які стосуються мови як засобу комунікації, впливу на оточення, основ та правил взаємодії, розв'язання конфліктних ситуацій; знання суспільних законів; основ прийняття суспільних рішень; уявлення про соціально прийнятні норми життя у суспільстві, виражені у поняттях: «можна», «не можна», «погано», «добре», «потрібно»,

розуміння наслідків своїх і чужих вчинків, їх впливу на емоційний стан інших людей, знання про особливості спілкування з людьми різного віку, статі тощо.

Поведінковий компонент містить уміння та навички соціальної взаємодії, а саме: вміння визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, вміння емоційно налаштовуватися на спілкування з іншими; продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі в групі та команді; застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу, брати на себе відповідальність [3, с. 141], уміння діяти відповідно до соціально прийнятних норм поведінки; участь в колективних справах, спільних дорученнях; сформованість навичок самоконтролю, саморегуляції.

І останній компонент – **оціночний**. Він виявляється в оціночних аналітичних діях щодо процесу соціальної взаємодії та вмінні оцінювати результати комунікативної поведінки, виявленні помилкових рішень у співставленні цілей та отриманих результатів, відчутті задоволення від включення у соціальні процеси, уміння оцінювати і пояснювати свою поведінку та вчинки, аналізувати вчинки інших людей; здатність вербалізувати свій план дій, вміння оцінити ефективність спільної діяльності; навички самостійно шукати, отримувати, систематизувати, аналізувати і відбирати необхідну для розв'язання соціальних завдань інформацію, перетворювати, зберігати і передавати її.

На нашу думку, діалектична єдність визначених компонентів забезпечуватиме ефективність формування ключових компетентностей молодших школярів на шляху їх результативної соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти від 21 лютого 2018 року № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
2. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина, О.В. Овчарук, Л.І. Паращенко, О.І. Пометун, О.Я. Савченко, С.Є. Трубачовона. Київ: К.І.С, 2004. 112 с.
3. Смагіна Т. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2010. Випуск 50. С. 138–142.

Лисенко О.В., магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Падун Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ

Нам часто доводилось чути таку фразу як «Людина – особистість соціальна». З нею важко посперечатися, беручи до уваги те, що з першої і до останньої хвилини подиху людина перебуває в оточенні інших людей. Наш соціум – це наше суспільство, оточення. І важко уявити людину без суспільства і суспільство без людини. Тому потрібно приділяти велику увагу проблемі ціннісного ставлення молодших школярів до людини.

Для того, щоб виховати школярів потрібно: підготувати вчителів; розробити та впровадити методики виховання;к відомо,налагодити роботу з батьками.

Як відомо, спілкування – одна із найбільш поширених філософських, психолого-педагогічних категорій. Загальнотеоретичні проблеми спілкування проаналізовано в працях психологів Б.Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва, Б. Ломова, Б. Паригіна, С.Рубінштейна та ін. Науковці розглядали спілкування як умову психічного розвитку особистості. Це складний і багатогранний процес, процес взаємодії й взаємовпливу особистості одна на одну, процес співпереживання і взаємного розуміння.

У спілкуванні конкретна особистість оволодіває знаннями, завдяки чому долається обмеженість її індивідуального досвіду, разом з тим через спілкування вона поповнює знання, що створила сама [1].

Звичайно ж, педагогічне спілкування як феномен освітнього процесу існує так довго, скільки існує школа як соціальний інститут навчання і виховання. Завдяки спілкуванню з педагогом, а також з іншими учасниками, учень отримує можливість отримати знання про правила людських взаємин. Він включається в складний і суперечливий світ людських відносин, проживання ті відчуття, які «вирощують» особистість: задоволення від вміло організованої та добре виконаної роботи, обурення чиєюсь незібраністю, безвідповідальністю, недотримання слова, першої зради. Саме ці виховуючі почуття дозволяють не просто засвоїти цінності, а й присвоїти їх, вибудувати свою ціннісну систему.

Особливою є функція піднесення особистості дитини. Вона передбачає розуміння вчителем професійно-педагогічного спілкування, як спілкування в центрі якого - особистість дитини. І вимагає такої організації впливу на учня, який би сприяв його сходженню до подальших духовно-ціннісних новоутворень. Перш за все, в результаті спілкування з педагогом учень має забажати стати добрішим, сміливішим, рішучішим, уважнішим до оточуючих людей, оволодіти іншими позитивними якостями та рисами характеру [1].

Провідна роль в організації діалогу належить педагогу, який має бути і належно підготовленим, і зацікавленим у результатах взаємодії з учнями.

Завоювати симпатію вчителю допоможуть:

- привітна, щира усмішка;
- використання механізмів навіювання (переконання) з метою формування у співрозмовника віри у свої сили, впевненості;
- терпляче співчутливе вислуховування співрозмовника, що дає йому змогу задовольнити потребу в самовираженні, формує позитивне ставлення до вчителя;
- педагогічний оптимізм, відкритість, щирість і природність у спілкуванні допоможуть педагогові налагоджувати діалогічну взаємодію із школярами [2].

Аналіз літературних джерел дав змогу виявити різні погляди на мету виховання учнів, формування ціннісного ставлення їх до оточуючих. В. Сухомлинський неодноразово підкреслював особливе значення виховання в учнів початкової школи високоморальних почуттів, формування моральної чутливості до життєвих ситуацій, оточення.

В. Мовчан особливу увагу приділяла ставленню до людини, як до цінності через повагу до її гідності, співчуття, турботу. На думку Л. Хорунжої, щоб підтримувати прагнення дитини і завжди давати їй шанс стати кращою, потрібно не порівнювати і не протиставляти учнів [2].

Отже, на основі аналізу вище викладеного ми можемо зробити такі висновки: цінність – це поняття, яке вказує на людську, соціальну і культурну значимість певних явищ та предметів діяльності.

Ціннісне ставлення до людини – уявлення, усвідомлення та визнання людини найвищою цінністю, що спонукає дітей молодшого шкільного віку до відповідних моральних вчинків та проявляється у повазі людської гідності, справедливості, толерантності, відповідальності.

Таким чином, щоб виховати в молодшого школяра ціннісне ставлення до людини необхідно: сформувати моральні ідеали; здатність до глибинних переживань; здатність до творчої праці; здорове суперництво (відсутність заздрощів, ревнощів); прагнення до самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб.– К.: Академвидав. 2012 – 256с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: [підручник] -К.:Либідь, 2008. 848с.

Литвин С.В., магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Падун Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі проблема створення умов для розвитку творчої особистості молодшого школяра засобами сучасних освітніх технологій є особливо актуальною. Важливими рисами такої особистості є здатність до творчого сприйняття світу, уміння дати оцінку побаченому, почутому; здатність до емпатії, розуміння позиції, поглядів іншого; потяг до самовдосконалення та самоосвіти протягом життя [2].

Над розробкою педагогічних проблем, пов'язаних з творчим розвитком особистості працювало чимало видатних вчених: Л. Виготський, Б. Теплов, К. Роджерс, П. Едвардс, а також сучасні дослідники: О. Антонова, Г. Ковальова, О. Музика, Н. Сисоєва, Н. Терентьєва, Л.Футлик, В. Роменець [1].

Висвітлення проблем, пов'язаних із використанням сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі початкової школи, розкрито в роботах вітчизняних та російських дослідників М.М. Левшина, М.І. Жалдака, Ф.М. Ривкінд, М.К. Гольцмена, Н.В. Макарової, В.І. Варченко, Л.М. Фуксон; зарубіжних дослідників Д.Г. Клементса, К. Хохмана, Т. Оппенгеймера, С. Пейперта та інших. Використання інформаційних технологій відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, надають абсолютно нові можливості для творчості, дозволяють реалізовувати принципово нові форми і методи навчання [3].

Сьогодні інформаційні технології розглядаються як важливий компонент загальної освіти, що сприяє розв'язанню пріоритетних завдань навчання та виховання, тобто формування творчої особистості.

Практика роботи показує, що під час організації і проведення уроків учителі використовують такі освітні технології, які можна умовно поділити на великі групи: 1). Ігрові технології - дають змогу учням досягти нового самовираження, активності і свободи дій, розвитку творчості, розвивати найкращі людські якості. У процесі поєднання гри і праці формуються всі сторони особистості дитини. 2). Інтерактивні технології. Сьогодні вчителі використовують такі інтерактивні методи як: мікрофон, мозковий штурм, акваріум та інші. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання сприяє формуванню певних умінь та навичок; створенню атмосфери співробітництва, творчої взаємодії, розвитку комунікативних якостей [4]. 3). Мультимедійні технології та комп'ютерні програми. Мультимедійні технології дозволяють учням не виходячи із класу, потрапити у віртуальний інформаційний світ. Інформаційно-комп'ютерні технології здійснюють вплив на емоційну сферу молодшого школяра, сприяючи підвищенню пізнавальної активності, підвищенню інтересу до предмета та навчання взагалі, активізації навчальної діяльності учнів. Сьогодні у своїй практичній діяльності учитель початкової школи під час проведення уроків може використовувати: технічні засоби (аудіо- і відеоапаратуру, комп'ютер, мультимедійні дошки); мультимедійні засоби (фільми, презентації); електронні та цифрові навчальні матеріали (програмові педагогічні засоби, комп'ютерні ігри, електронні підручники). Різноманітність та велика кількість сучасних інноваційних педагогічних технологій вимагає від учителів пильної уваги та відповідної підготовки до їх вибору та впровадження в освітній процес з молодшими школярами. Це дає можливість: підвищення пізнавального інтересу учнів; забезпечення диференційованого підходу до вивчення предмету; підтримка групових та індивідуальних форм навчання. Таким чином, навчання дітей стає більш цікавим і ефективним, а упровадження інформаційних технологій сприяє розвитку творчих здібностей учнів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості . – К. : Фенікс, 2014. – 139с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. – К.:Академвидав, 2004. – 352с.
3. Пехота О. М. Освітні технології: Навчально-методичний посібник. – Київ, 2001. – 256 с.
4. Химинець В.В. Інновації в початковій школі: монографія. – Ужгород: Патент,2008. – 288с

Литвиненко К.Є., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені М.Гоголя
ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОГО ІНТЕРЕСУ ЯК ОДНЕ З ЗАВДАНЬ ВЧИТЕЛЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Вирішення першочергового завдання сучасної школи – створення умов розвитку й самореалізації кожної особистості – потребує використання нових резервів її початкової ланки. Особливо актуальною стала проблема розвитку читацької самостійності та читацького інтересу молодших школярів, оскільки саме сформованість навичок самостійної роботи з книжкою є однією з передумов їхнього інтелектуального й духовного розвитку.

Аналіз літератури показує, що предметом дослідження читацького інтересу вже були такі питання які представлено в працях: М.Рибникова, Н.Наумчук [2], Н.Светловської [5], Н. Лейтеса, Н.Молдавської, О. Никифорова, С. Поварніна, М. Рубакіна, Є.Виноградової, Г.Ткачук [7], та ін.

Для того, щоб підвищити рівень розвитку читацького інтересу учнів початкової школи, передусім необхідно оптимізувати навчально-виховний процес. А це вимагає усвідомленого вибору такого варіанта навчання, який за даних умов забезпечував би максимально можливу ефективність розв'язання проблеми при раціональних затратах часу й зусиль учителів та дітей. Враховуючи сучасні вимоги, варто виділити психолого-педагогічні й методичні умови, серед яких найважливішими є такі:

- системний підхід до організації й проведення уроків класного та позакласного читання, який проявляється в тому, що уроки становлять собою цілісну сукупність, взаємозв'язок елементів, при цьому кожен із них реалізує специфічну мету (розвиток читацької самостійності учнів) й одночасно загальні цілі навчально-виховного процесу;

- добір спеціальних вправ, введення школярів у навчальні ситуації й види діяльності з книгою, спрямовані на розвиток читацької самостійності та реалізацію особистісно орієнтованого підходу до дітей;

- запровадження елементів педагогіки співробітництва на уроках класного та позакласного читання шляхом організації спільної діяльності вчителя та здобувачів освіти;

- емоційна насиченість занять, застосування ігрових форм навчання;

- активізація пізнавальної діяльності, створення проблемних ситуацій на уроках;

- реалізація внутрішньо-предметних зв'язків на уроках класного і позакласного читання;

- зразок позитивного ставлення вчителя до книги, до читання;

- удосконалення системи оцінювання на уроках класного та позакласного читання [3, с. 57].

Освітні, розвивальні й виховні можливості уроків класного та позакласного читання не можуть бути повністю реалізовані без створення необхідних організаційних умов, серед яких особливо велике значення має матеріальне забезпечення занять (наявність книг, таблиць, спеціальних підставок для виставки книг тощо). Як свідчить практика, підвищенню ефективності уроків читання значною мірою сприяє творче використання вдумливо оформленого «Куточка читача». Крім того, майбутній вчитель початкових класів має бути зацікавлений у тому, щоб в класі додатково створити бібліотеку й каталог до неї, якими діти могли б користуватись не лише в позаурочний час, а й на самих заняттях із позакласного й класного читання, під час проведення сюжетно-рольових ігор.

Такий підхід до оформлення й використання «Куточка читача» допомагає вихованню читацьких інтересів школярів і, що особливо важливо, розвитку навичок читацької самостійності [5, с. 201-204].

Дотримання цих умов навчання школярів-читачів потребує, як наслідок, особливої уваги вчителів до окремих важливих аспектів у структурі та змісті уроків класного та позакласного читання в 3—4 класах.

З першого дня перебування дитини в ній навчання читати має бути спрямоване на формування типу правильної читацької діяльності й самостійності. Сформувати їх можна за умови, якщо на уроках класного і позакласного читання вчитель буде дотримуватись усіх описаних вище психолого-педагогічних та організаційних умов формування основ читацького інтересу та самостійності, коли інтелектуальне життя молодшого школяра проходить серед книг.

Список використаних джерел

1. Коваль Г. П. Методика читання: навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 280 с.
2. Наумчук М. М. Взаимосвязь классного и внеклассного чтения как средство формирования читательской самостоятельности младших школьников: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. К., 1987. 18 с.
3. Підлужна Г. В. Позакласне читання молодших школярів: проблеми, пошуки, знахідки. *Рідна школа*, 2001, № 2. С. 22-23.
4. Підлужна Г. В. Позакласне читання молодших школярів: реалії та перспективи. *Початкова школа*, 2004, № 6. С. 56-59.
5. Светловская Н. Н. Обучение детей чтению. М. : Академия, 2001. 280 с.
6. Светловская Н. Н. Самостоятельное чтение младших школьников: теоретико-экспериментальное исследование. М.: Педагогика, 1980. 160 с.
7. Ткачук Г.П. Дитяча книжка і проблеми становлення читацької самостійності у молодших школярів. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету*. Серія педагогічна. 3-41-Випуск XIII. - Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2007. С. 66-70.

Літоренко А.О., студентка III курсу факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені М.Гоголя
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Глобальні екологічні процеси вже неодноразово демонстрували людині її біосферну силу, а їхні наслідки свідчать про включеність людського суспільства, структурно і функціонально, в біосферу. Провідна роль у розвитку якісно нових відносин між суспільством і природою належить екологічному вихованню, сутність якого полягає у формуванні в особистості екологічної культури, перетворенні її із всезагальної на індивідуальну форму буття. Екологічна культура, визначаючи досконалість людських якостей, стає важливим фактором управління в системі «людина – суспільство – природа», в соціокультурній адаптації людини до нових умов життєдіяльності [3].

За своєю суттю, екологічна культура є своєрідним «кодексом поведінки», який лежить в основі екологічної діяльності та екологічної поведінки. Ця культура включає в себе вироблені способи самореалізації людини в природі, життєвий досвід, сукупність знань, норм, стереотипів та правил поведінки людини в природному

середовищі, яке її оточує, умінь і досвіду вирішення екологічних проблем, здатність передбачати можливі негативні наслідки антропогенної діяльності в природі та шукати ефективні шляхи гармонізації стосунків суспільства та природи [2].

Виховання ціннісного ставлення до природи в молодших школярів найбільш ефективно при ціннісному орієнтуванні, що розуміється як керування послідовними діями учнів: пошук – оцінка – вибір – проекція цінностей. Виховання ціннісного ставлення до природи в молодших школярів – це процес становлення позитивного, суб'єктного, непрагматичного відношення до природи за допомогою художніх образів, аналізу природних явищ, участі кожного в збереженні природи тощо. Це відбувається в процесі вивчення курсу «Природознавство» як на уроках, так і в позакласній роботі.

Позакласна робота визначається педагогами як діяльність, що виконується в позаурочний час на основі інтересу й самостійності учнів. Позакласна діяльність учнів дозволяє в значній мірі систематизувати й розширити сферу екологічних знань і вмінь школярів. Аналіз методичної літератури показує, що позакласна робота повинна враховувати наступні умови: вікові особливості школярів, їхні інтереси й схильності; сполучення теоретичних і практичних занять; єдність інтелектуального й емоційного сприйняття навколишнього середовища; активну практичну діяльність по вивченню проблем навколишнього середовища й поліпшенню його стану; поєднання ігрової й трудової діяльності школярів. Дослідження школярами реального життя в процесі позакласної роботи дає матеріал для обговорення в природному середовищі різноманітних життєвих ситуацій, особливо екологічно негативної поведінки людей. Це дозволяє школярам брати уроки на майбутнє, змінювати мету своєї діяльності, приймати рішення відповідно до переконань. Природничо-наукові знання при цьому обґрунтовують оптимальні способи поводження й діяльності в навколишньому середовищі.

Позакласна робота створює умови для набуття досвіду прийняття екологічно правильних рішень на основі отриманих знань та у відповідності до сформованих ціннісних підходів і орієнтацій. Значною є роль позакласної роботи в заохоченні школярів до самостійного вивчення природи, яке вони можуть здійснювати відповідно до більш властивої їм швидкості засвоєння, що робить набагато продуктивнішим процес становлення особистості. При цьому учень може вдатися до експерименту, спостереження, дослідження зв'язків людини з природою з фіксацією результатів на фотографіях, в малюнках, схемах та інших документах. Усе це робить дослідження природного середовища і його охорону привабливими й цікавими [1].

Вивчення стану розробки в педагогічній теорії і практиці проблеми формування екологічної культури в учнів молодших класів у сучасних екологічних умовах засвідчило, що, на думку науковців і педагогів, ця проблема є найактуальнішою. Виявлено, що позакласна робота учнів дозволяє в значній мірі систематизувати й розширити сферу екологічних знань і вмінь школярів.

Список використаних джерел

1. Кушакова І.В. Виховання ціннісного ставлення молодших школярів до природи в сучасних екологічних умовах [Електронний ресурс] / І.В.Кушакова – Режим доступу https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/kushakova_i._values_education_in_relation_to_the_nature_of_the_junior_pupils_in_the_modern_environmental_conditions.pdf – Назва з екрану.
2. Сорочинська О.А. Формування екологічної культури школярів у процесі позакласної еколого-натуралістичної роботи [Електронний ресурс] / О.А.Сорочинська – Режим доступу <http://eprints.zu.edu.ua/15973/1/культура.pdf>.

3. Яценко Л. Формування екологічної культури школярів у процесі позаурочної роботи [Електронний ресурс] / Л.Яценко – Режим доступу https://ecobrughdpu.webnode.com.ua/_files/200000391-aac30abbb7/Яценко_Л.В._.pdf. – Назва з екрану.

Ложкін Г.В., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології і педагогіки Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського»

ТИПОВІ ПОМИЛКИ ІНТУЇТИВНИХ ЗДОГАДОК ВЧИТЕЛЯ

Аналіз стратегічних державних документів засвідчує, що модернізація системи освіти України, яка розпочалася наприкінці минулого століття й продовжується й дотепер, характеризується орієнтацією на потенційні і актуальні можливості та здібності конкретної особистості. Це зумовлює підвищення інтересу до індивідуальності вчителя та визначає найбільш пріоритетні напрями сучасної психологічної науки.

Будь-яку діяльність людини, у результаті якої створюється щось нове, що вирізняється неповторністю, оригінальністю та соціально-історичною унікальністю, можна назвати творчою. Аналізуючи проблему педагогічної діяльності як творчого процесу, більшість дослідників зазначають, що ні загальний рівень культури вчителя, ні його ерудиція, ні любов до дітей не є показниками, на підставі яких його можна віднести до когорти творчо працюючих. Безумовним показником творчого підходу є здатність педагога модифікувати, комбінувати, аранжувати власну діяльність у нестандартному ключі.

Передумовою творчої діяльності вчителя є інтуїтивні умовиводи. Інтуїція (*від lat. intueor – пильно дивлюся*) включає в себе таку надприродну здатність як передбачення ролі і значення явищ та ідей. Вважається, що психологічний механізм інтуїції й дотепер мало вивчений, але наявні експериментальні дані дозволяють вважати, що в його основі лежить здатність людини відображати в ході інформаційної, сигнальної взаємодії з середовищем поряд з прямим (усвідомленим) і побічний (неусвідомлений) продукт. Інтуїція – це концентрація досвіду, який не повною мірою усвідомлюється людиною.

Тим не менше інтуїтивні умовиводи можуть бути як істинними, так і хибними. Коли процес осяяння виявляється правильним, це добре запам'ятовується, а коли помилковим, інтуїтивні здогадки в пам'яті не затримуються.

Критична оцінка інтуїтивної здогадки, перевірка її правильності – один з найважливіших етапів діяльності вчителя. Інтуїція – завжди ризик, адже відбувається сприйняття певного об'єкту не повністю, а на основі окремого аспекту. Інтуїція це завжди можливість не вірного, хибного узагальнення. До того ж помилки інтуїції настільки типові, що їх можна згрупувати й продемонструвати спільність їхньої логічної структури. В основі кожної групи помилкових інтуїтивних умовиводів лежать зазвичай однакові психологічні явища: схожі помилки зумовлені схожими причинами.

Розглянемо детальніше найбільш типові помилки інтуїції. Одна з поширених помилок інтуїції – ігнорування законів математичної статистики, зокрема неправильна оцінка випадковостей. Інтуїція схильна розглядати послідовність випадкових подій як самокорекційний процес, у якому відхилення в одну сторону

призводить до відхилень в іншу для відновлення рівноваги. Насправді ж відхилення не виправляються, а скоріше «розмиваються» під час процесу.

Інша поширена помилка інтуїції – нехтування розмірами вибірки. Не тільки молоді, але й досвідчені вчителі хибно висувають гіпотези й роблять висновки з обмеженої, недостатньої кількості спостережень. Часто помилки інтуїції пов'язані з ігноруванням принципової передбачуваності явищ, особливо під час так званих експертних оцінок. Експерти схильні звужувати довірливі інтервали та проявляти більшу категоричність, аніж дозволяють їх знання про предмет.

Інтуїція часто підводить і у випадку уявних кореляцій двох подій. Судження про частоту співпадіння двох подій ґрунтується на тому, наскільки сильний у пам'яті асоціативний зв'язок між ними. Але сила цього зв'язку визначається не тільки частотою співпадіння подій, але й емоційною залученістю, порівняльною нещодавністю співпадіння тощо. Ось чому інтуїтивний висновок про частоту співпадіння двох подій, заснований на силі асоціативного зв'язку, часто виявляється хибним.

Ще одна типова помилка інтуїції пов'язана з оцінкою ймовірності складних подій, тобто таких, що складаються з декількох відносно незалежних або елементарних подій. Складні події бувають кон'юнктивні (мають відбутися всі прості події, що входять у її склад) і диз'юнктивні (достатньо здійснення хоча б однієї простої події). При інтуїтивній оцінці ймовірності складної події орієнтирів, з якої починається підсвідомий відлік, має місце ймовірність простої події. Але ймовірність реалізації всіх етапів кон'юнктивної події значно менша, ніж ймовірність успіху на кожному, окремо взятому етапі. Тому ймовірність кон'юнктивної події інтуїтивно завищується. З диз'юнктивними подіями справа інша. Мала ймовірність елементарної події слугує орієнтиром, психологічна прив'язка до якого викривлює оцінку ймовірності диз'юнктивної події – знижує її.

Перераховані помилки інтуїції притаманні не лише вчителю, котрий насамперед нехтує знаннями теорії ймовірності й математичної статистики. Вчителі, які добре обізнані з цими розділами математики та свідомо застосовують їх у повсякденній роботі, роблять ті ж самі прорахунки, коли мислять інтуїтивно.

Лукаш Н.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема лідерства викликала зацікавленість з древніх часів. Ранні дослідження ставили за мету виявити якості або особисті характеристики ефективних керівників. Згідно теорії "великих людей", кращі з керівників володіють певним набором загальних для усіх особистостей якостей. Проте, дослідженнями було доведено, що не існує такого набору особистих якостей, які є у всіх ефективних керівників, тому що ефективність керівництва має ситуаційний характер [3].

Лідерство - це здатність особи за рахунок особистих якостей здійснювати вплив на поведінку окремих осіб та груп працівників з метою зосередження їх зусиль на досягненні цілей організації [1, с. 70–76].

Лідерська позиція – це комплексне, відносно стійке, динамічне особистісне утворення, що характеризується певною системою ставлень людини до людей та до самої себе у складності соціальних відносин. Зовнішньо вона виявляється у лідерській

поведінці і діяльності; внутрішньо лідерська позиція зумовлюється системою установок, цілей і цінностей та відображає характер потреб, мотивів і переконань особистості (Хмизова О.В) [4].

Структурні компоненти лідерської позиції:

1. Когнітивний
2. Мотиваційно-емоційний
3. Діяльнісно-поведінковий.

Щодо Критерієм когнітивного компоненту є здатність до самоаналізу власної лідерської позиції, а його показниками виступають обізнаність із ключовими досліджуваними поняттями, самохарактеристика особистісних якостей, усвідомлення причин успіху/невдачі в досягненні мети діяльності, аутосоціометричний статус;

2) Критерієм мотиваційно-емоційного компоненту є соціальна спрямованість особистості, а показниками виступають мотивація лідерства, моральний вектор спрямованості, самооцінка, ціннісні орієнтації;

3) Критерієм діяльнісно поведінкового компоненту є соціальна активність, а його показниками є інтенсивність вияву позиції, стиль лідерства, рівень домагань, соціометричний статус.

Процес формування лідерських якостей учнів буде ефективним, якщо реалізовувати відповідну технологію. За основу ми взяли запропоновані технології В.Ягодніковою (2006р.) та модель технології формування лідерської позиції, яку розробила Хмизова О.В для молодших школярів: [2]

На підставі цих двох моделей – Ягоднікової і Хмизової ми запропонували власну модель технології формування, яка передбачає реалізацію в комплексі таких педагогічних умов: формування лідерської позиції на засадах особистісно – орієнтованого виховання; врахування специфіки та розвиток мотивації лідерства у молодших школярів; забезпечення у виховному процесі можливостей для прояву учнями лідерської поведінки; вдосконалення педагогічної компетентності вчителя – вихователя та підвищення рівня знань батьків з даного питання.

Основна увага в роботі з учнями має приділятися дітям, які мають універсальну просоціальну лідерську позицію, з метою закріплення і вдосконалення наявних характеристик. У школярів із ситуативною просоціальною лідерською позицією слід навчати прийомам ефективного лідерства, розвивати у них рефлексію та емпатію [6].

Приділяти увагу треба і методичній роботі з вчителями початкових класів, а також підвищенню рівня обізнаності батьків із проблеми виховання лідерської позиції дітей молодшого шкільного віку.

Модель містить обов'язкове врахування результатів діагностики сформованості лідерської позиції в учнів початкових класів, оцінку реальних досягнень та їх корекцію.

Нами були визначені певні форми та методи роботи, які сприяють зміцненню групової згуртованості, діалогічної співпраці. До них можна віднести ділові й рольові ігри: "Якби я був мером", "Лідер", "Словесний волейбол", учнівське самоврядування; закріплення соціальної ролі; створення ситуації успіху, гра; тренінг, дискусія; складання "Пам'яток", "Правил", дитячих проектів, колективні творчі справи; презентації; розв'язування проблемних ситуацій.

Необхідно підкреслити важливість роботи вчителя, адже вчитель головним чином впливає на формування лідерських якостей, саме тому він повинен будувати діяльність, враховуючи всі аспекти, в тому числі і формування лідерських якостей.

Важливою є і робота з батьками. Тому для батьків можна організовувати - соціально - психологічні тренінги та індивідуальні консультації. У роботі з батьками

можна привернути їхню увагу до проблеми виховання лідерських якостей у молодших школярів в умовах сім'ї, шляхом застосування групових та індивідуальних форм організації педагогічного процесу. Ми дотримуємося думки, що саме внутрішньо - сімейне виховання є однією з найважливіших ланок виховного процесу, і успіх застосування будь-якої педагогічної моделі багато в чому залежить від методологічного рівня батьків та від займаної ними життєвої позиції [5].

Ми виділили 4 етапи формування лідерської позиції: підготовчий, основний, контрольний, узагальнюючий. Кожний із них мав свої конкретні завдання, що дасть можливість перевірити гіпотезу дослідження. Зокрема, на підготовчому етапі потрібно організувати науково-педагогічне та методичне інформування вчителів про мету, основні завдання дослідної роботи, підготовку педагогів до роботи з експериментальними матеріалами.

У процесі роботи основного етапу позаурочна виховна робота має здійснюватись за розробленою нами технологією, яка складається з наступних взаємопов'язаних компонентів:

- 1) концептуального (концептуальна основа дослідження);
- 2) цільового (визначення мети та завдань формування лідерської позиції у молодших школярів);
- 3) змістового (компоненти лідерської позиції : когнітивний, мотиваційно - емоційний, діяльнісно - поведінковий);
- 4) процесуального (технологія формування, яка передбачає 3 етапи: I – стимульний – формування мотивації до лідерства; II – технологічний – форми і методи формування лідерської позиції; III – діагностичний – діагностика рівня сформованості лідерської позиції у молодших школярів. складові: форми, методи і прийоми виховної роботи);
- 5) оцінно-результативного (рівні сформованості лідерської позиції, засоби діагностування).

Список використаних джерел

1. Бланшар К. Лідерство: к вершинам успеха / Кен Бланшар ; пер. с англ. под ред. Т. Ю. Ковалевой. – С.Пб. : Питер, 2008. – 368 с.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском 129егативн. Психологические исследования / Л. И. Божович. – СПб. [и 129ег.] : Питер, 2008. – 398 с
3. Лідерство як форма самоствердження особистості в малій групі / Т.Г. Прохоренко, О.П. Зборовська, Г.А. Носирева // Вісн. Міжнар. Слов'ян. Ун-ту. Сер. Соціол. Науки. – 2008. - № 1. – С. 12-19.
4. Хмизова О.В. Організаційно-педагогічні умови формування лідерської позиції у молодших школярів / О.В.Хмизова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету : зб. Наук. 129ег. — Чернігів, 2006. — Вип. 38. — С. 82—85.
5. Лідер групи і лідерство / В.М. Король // Вісн. Черкас. Ун-ту. Сер. Пед. Науки. – 2009. – Вип. 163. – С. 70-76.
6. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді / Наталія Сушик // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – С. 110-115.

Лупаренко С.Є. доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського
національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
**ДІЯЛЬНІСТЬ ХАРКІВСЬКОГО ТОВАРИСТВА ПОШИРЕННЯ В НАРОДІ
ГРАМОТНОСТІ З РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ (1869-1920 рр.)**

Харківське товариство поширення в народі грамотності (далі – Товариство) – громадсько-просвітня організація, яка діяла протягом 1869-1920 рр. на території Харкова і Харківської губернії з метою поширення грамотності і загальної освіти серед широких мас населення. Діяльність Товариства ґрунтувалася на благодійних засадах й існувала завдяки ініціативі, енергії, пожертвуванням інтелігенції, діячів культури, науки, багатих підприємців і банкірів. Головним фундатором був професор Харківського університету М. Бекетов, а серед активних діячів товариства були відомі вчені (Д. Багалій, В. Данилевський, О. Єфименко, М. Сумцов та інші). Загалом Товариство налічувало близько 800 членів [1].

Основою своєї діяльності Товариство вважало розвиток початкової шкільної освіти [1, с. 18]. З цією метою воно відкривало школи різних типів, у тому числі: щоденні змішані загальноосвітні, ремісничі, чоловічі і жіночі недільні школи тощо [1]. Так, Товариство утримувало 4 початкові школи: школа імені Ф. Карпова (з 1869 р.), школа на вул. Ветеринарній (з 1872 р.), школа при ремісничій школі (з 1877 р.), Новопавлівська школа (з 1900 р.) [2; 4; 6]. У 1911-1912 рр. у чотирьох початкових школах Товариства навчалося 526 дітей (244 хлопчика і 282 дівчинки) [4].

Одним із завдань, що постало перед школами Товариства, було збільшення строку навчання (з 3-річного на 4-річний курс початкової школи). Це було зумовлене такими причинами: велика кількість дітей, які навчалися на 3-річному курсі, фактично вчилися 4 роки, залишаючись у певному класі на другий рік; лише найбільш здібні діти могли засвоїти навчальну програму за 3 роки і покинути школу, проте більшість дітей дуже потребували четвертий рік навчання, аби закінчити школу; четвертий рік навчання надає більше можливостей для здійснення виховного впливу школи [6].

Ще однією із проблем початкової освіти того часу була обмежений зміст освіти, що недостатньо сприяв розв'язанню завдання системи освіти – формуванню різнобічної особистості. З огляду на це до навчальних планів шкіл вводилися нові дисципліни. Так, у школах Товариства у 1911-1912 н.р. були введені такі додаткові предмети, як гігієна, малювання, музика, ліплення. Також у школах були класи ручної праці (по дереву) [5].

Слід зазначити, що Товариство у своїх навчальних закладах намагалося втілити в життя найпередовіші форми та методи навчання й виховання підростаючого покоління. Так, у школах Товариства влаштовували вечори, шкільні свята, літературні ранки, присвячені пам'яті видатних людей (зокрема, М. Гоголю) [3], широко використовувалися словесні методи навчання і засоби наочності.

Велике значення у гармонійному розвитку дитини надавалося читанню дітей. Так, у школах працювали бібліотеки, якими протягом навчального року видавалося до 10000 книг [4]. Ці книги стали основою для шкільного і позакласного читання учнів, проте деякі вчителі вважали, що в наявності у шкільних бібліотеках дуже мало цікавих книг, які могли б задовольнити дитячі пізнавальні потреби, що постійно збільшувалися.

Правильна організація позакласного читання, на думку вчителів шкіл, включала [3]: складання списку книг для позакласного читання, що має стати

продовженням уроків пояснювального читання, географії, історії, природознавства, надавати дітям відповіді на цікаві для них запитання або здійснювати цілеспрямований виховний вплив; надання дітям перед організацією позакласного читання невеликої інформації про автора або зміст книг, що полегшить усвідомлення її змісту; залучення всіх учителів школи до організації позакласного читання; перевірка змісту прочитаного шляхом бесід або письмових робіт, завдяки чому вчитель не лише може дізнатися, як діти зрозуміли зміст книг, але і глибше пізнати своїх учнів, а також сприятиме формуванню вміння учнів правильно висловлювати свої думки; надання дитині доступних для її розуміння оповідань; обговорення учнем прочитаного матеріалу з учителями, батьками та іншими дітьми; формулювання учнем власних висновків; пошук значення невідомих слів і висловлювань, які зустрілися учню у книзі; керівництво вчителем позакласним читанням; доцільний добір дитячої літератури (вибрані твори письменників-класиків і сучасників); забезпечення можливостей для учнів висловлювати власні думки.

Отже, наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. існувала гостра потреба в розвитку мережі початкових шкіл. Харківське товариство поширення в народі грамотності намагалося розв'язати цю проблему шляхом улаштування власних початкових шкіл, забезпечення їх навчально-виховної роботи необхідними матеріалами, піклування про фізичний, моральний, естетичний розвиток учнів і створення умов для їхнього повноцінного формування як особистостей.

Список використаних джерел

1. Коломієць Т. Харківське товариство поширення в народі грамотності (1869-1920 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата іст. наук: 07.00.02. Харків, 1995. 21 с.
2. Державний архів Харківської області (ДАХО), фонд 200, оп. 1, спр. 332, 46 арк.
3. ДАХО, фонд 200, оп. 1, спр. 337, 154 арк.
4. ДАХО, фонд 200, оп. 1, спр. 396, 59 арк.
5. ДАХО, фонд 200, оп. 1, спр. 400, 22 арк.
6. ДАХО, фонд 200, оп. 1, спр. 415, 96 арк.

Мартинюк А.О., магістрантка факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: Добридень А.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

МОРАЛЬНО-ЦІННІСНІ ВЗАЄМИНИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У житті людини моральні цінності відіграють дуже важливу роль. Моральний вибір у власному розумінні слова – це не просто вибір тільки особистої позиції в житті, а й вибір граничних для особистості цінностей.

У будь-якому суспільстві потреба й можливість формулювати цінності є зовсім не простою справою. Кожна конкретна моральна цінність у вигляді норми чи поняття має тривалу й складну історію свого виникнення та розвитку. Тому за кожною

цінністю – нормою, оцінкою, ідеалом – слід шукати об'єктивний ціннісний зміст моральної вимоги, яка й виступає підґрунтям ціннісної орієнтації.

Проблема морально-ціннісного розвитку особистості загострюється також внаслідок поширення низькопробних взірців культури, які негативно впливають на нестійку психіку учнів молодшого шкільного віку, збуджують її, викликають відповідні поведінкові реакції. Все це посилює навантаження на психіку зростаючої особистості, деформує її духовну сферу, гальмує позитивну соціалізацію [3].

Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій була предметом дослідження у психологічному (К. Альбуханова-Славська, І. Бех, Л. Божович, М. Боришевський, М. Заброцький, І. Кон, Д. Леонт'єв, О. Леонт'єв, Л. Смірнов, В. Тугарінов, І. Тюріна, В. Ядов) та педагогічному аспектах (І. Бех, І. Білецька, Г. Ващенко, О. Вишневський, М. Казакіна, В. Караковський, М. Сметанський, О. Сухомлинська, О. Рудницька та інші) [2].

Анненков В. зазначає, що зміст і структуру ціннісних орієнтацій можна визначити за допомогою концепції діяльнісного підходу (О. Леонт'єв, М. Каган), що дозволяє враховувати наявність у школярів спрямованості на такі основні види діяльності в процесі становлення:

- *пізнавальну*, сутність якої полягає у розумінні значення знань, розвитку пізнавальних процесів та стимулюванні інтересу до різних галузей суспільного виробництва обраної професії;
- *перетворювальну*, спрямовану на практичне втілення знань і вмінь у виробничих діях, мотивованій участі в освітній та науково-дослідницькій роботі;
- *комунікативну*, спрямовану на активні види й форми спілкування, засвоєння і передачі професійно значущої інформації;
- *оцінну*, що актуалізує готовність учнів до професійного становлення та активність у різних формах організації освітньо-виховного процесу, засвідчує її соціальну позицію;
- *художньо-творчу* – участь в різних формах організації дозвілля, культурно-дозвіллевій та фізкультурно-спортивній роботі [1].

Науковий світ давно уже довів, що свої перші знання про моральні норми дитина дістає від своїх батьків, від сімейної атмосфери, від світу її захоплень і художнього смаку. Через спілкування, бесіди, взаємини з рідними, через сімейні звичаї і традиції вона пізнає суть таких моральних понять, як добро і зло, гарне і погане, справедливість і доброзичливість, мужність і обов'язок.

З віком ці моральні погляди, звичайно, змінюються, поглиблюються, моральний досвід розширюється. Дитина не народжується на світ моральною чи аморальною, вона поступово стає такою в залежності від того в якому середовищі живе і яке виховання отримує. У подальшому своєму житті особистість частіше за все орієнтується на ті ідеали, традиції, які шанувались у її сім'ї. Майже весь свій досвід дитина здобуває у родинному осередку через наслідування старших.

Велике значення для дитини має приклад батьків, їхні розмови. Саме з сімейного джерела дитина дістає необхідні знання для побудови своїх майбутніх взаємовідносин із людьми. Кожна сім'я має свій «почерк», свій досвід, у кожній свої переконання та ідеали, оцінки і ціннісні орієнтації, у кожній свої стиль взаємин з оточуючими. В залежності від того яку систему цінностей соціальних норм, інтересів, установок будуть сповідувати батьки, в значній мірі визначить рівень і зміст моральних переваг розвитку дитини.

Отже, ціннісно-моральні орієнтації є одним із компонентів, що входить до структури особистості. Це складне утворення, що вбирає в себе рівні і форми взаємодії

суспільного та індивідуального в особистості, специфічні форми усвідомлення особистістю оточуючого світу, свого минулого, теперішнього і майбутнього, а також сутності свого власного «Я».

Наявність сформованої системи ціннісно-моральних взаємин забезпечує гармонію внутрішнього світу особистості, сприяє систематизації її знань, норм, стереотипів поведінки та самоствердженню особистості, реалізації соціальних очікувань.

Список використаних джерел

1. Анненков В. Психолого-педагогічні особливості формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді в умовах промислово-економічного коледжу / В. Анненков. – К., 1996. – 24 с.
2. Білецька І. О. Моральне виховання: традиції, проблеми, інновації / І. О. Білецька. // Рідна школа. – 2002. – №5. – С. 42–44.
3. Добридень А. В. Методологічні аспекти підготовки майбутнього вчителя до професійної майстерності [Електронний ресурс] // Інституційний репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/5853>

Маслак М.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
**ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Багато років традиційною метою шкільної освіти було оволодіння системою знань, що складають основу наук. Прийшло усвідомлення того, що дітей потрібно навчати по-новому, що перевірені століттями методи навчання та виховання не дозволяють в достатній мірі забезпечити успішну адаптацію випускників до життя в сучасному суспільстві. Основним завданням педагога в процесі розвивального навчання — є організація навчальної діяльності учня, спрямованої на формування його розумових здібностей, пізнавальної активності, самостійності, пізнавальних інтересів. В українській педагогічній науці ідеї розвивального навчання знайшли відбиття в працях Г.І. Ващенко, В.О. Сухомлинського. Головним завданням системи Л.В. Занкова є загальний розвиток дитини, її розуму, волі, почуттів, що є основою засвоєння знань, умінь, навичок. Ефективність навчання школярів початкових класів багато в чому залежить від вибору форм організації навчального процесу. Методи активного навчання - це сукупність способів організації та управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів, які володіють наступними основними ознаками:

- вимушена активність навчання;
- самостійне вироблення рішень учнями;
- високим ступенем залученості учнів в навчальний процес;
- постійним зв'язком учнів і вчителя, контролем самостійної роботи навчання.

Слово метод походить від грецького *methodos*, що означає шлях або спосіб пізнання. На уроках математики педагог, враховуючи пізнавальні можливості школярів, вибирає такі шляхи пізнання, за допомогою яких він найбільш ефективно зможе озброїти їх математичними знаннями і навичками, створити систему

математичних понять і сформувати вміння використовувати набуті знання у практичній діяльності.[1]

Методи навчання – це способи спільної діяльності вчителя і учнів,напрявлені на вирішення задач та проблем навчання.

Методи навчання потрібно відрізнити від засобів. В якості засобів навчання використовують підручники,книги,довідники,технічні засоби,словники,наочні посібники; їх використовують з різною метою. Якщо класифікувати методи навчання за джерелом отримання знань(слово,наочні засоби,практична діяльність) то у відповідності до такого підходу методи можна об'єднати в три групи:

- словесні методи:розповідь,пояснення,бесіда,робота з підручником.
- наочні методи: спостереження,демонстрація наочних посібників,кінофільмів,анімацій.
- практичні методи: усні та письмові вправи, лабораторні роботи.

Таким чином, при підборі системи методів до уроку вчитель повинен пам'ятати про необхідність дотримання відповідності принципам навчання, меті уроку, змісту теми, віковим особливостям учнів.[2]

Систематичне і методично правильне застосування діяльнісного методу і прийомів роботи з розвитку загальнонавчальних умінь у початковій школі розвивають не тільки навчальну діяльність учнів , але і підвищують якість знань , так як характерною рисою технології діяльнісного методу навчання в освітньому процесі є здатність учня проектувати майбутню діяльність, бути її суб'єктом.

Отже, діти, при навчанні яких використовують елементи діяльнісного навчання, заглиблюються в атмосферу творчості, пошуку нового, піддають сумнівам сталі істини, вчать аналізувати, порівнювати, узагальнювати, прогнозувати, застосовувати здобуті знання в нових ситуаціях, вчать проектувати власну діяльність, що дає дитині можливість відчувати позитивний настрій для навчання й ситуацію успіху, забезпечує відчуття дитиною себе рівною серед рівних, створює в колективі атмосферу для досягнення спільної мети, коли кожен учень може висловлювати свою думку й вислухати товариша, прагне до пізнання нового, що ґрунтується винятково на інтересі до предмета пізнання.[3]

Список використаних джерел

1. Кульневич С. В. Лакоценіна Т. П. Сучасний урок / С. В. Кульневич, Т. П. Лакоценіна. – К. : Учитель, 2005. – 19 с.
2. Лернер І. Я. Дидактичні основи методів навчання / І. Я. Лернер. - М. :1981. – 149 с.
3. Методика математики: вчимося використовувати активні методи навчання, на уроках математики в початковій школі: навчальний посібник / за редакцією С. М. Ілляшенка. — Суми : Універсальна книга, 2008. — 927 с.

Мельник М.В., студентка Київського університету імені Бориса Грінченка

Шпіца Р.І., кандидат педагогічних наук, старший викладач Київського університету імені Бориса Грінченка

РЕТРОСПЕКТИВИ ФЕНОМЕНУ «ЛІВОРУКОСТІ УЧНЯ» ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Феномен «ліворукості» - явище рідкісне і водночас поширене серед сучасних учнів. Розглядаючи дане явище зазначимо, що в останні декілька років воно стало розповсюдженим. Збільшення кількості ліворуких дітей пов'язують з толерантним ставленням до проявів ліворукості, відмовою батьків та вчителів перевчати дітей, хоча при такому підході проблема не зникає.

Це зумовлює розгляд зазначеного феномену в різних аспектах. У історичних ретроспективах дане поняття досліджували науковець Н. Вавілов. Антропологічні та біологічні передумови формування ліворукості вивчали П. Под'япольський, О. Федоровська, М. Безруких та Я. Алінека. Психологічні особливості даної проблеми вивчала Л. Туріщева. Психологічний аспект сучасного розуміння ліворукості представлено у наукових дослідженнях Н. Брагіна, Р. Гнатюк, Т. Доброхотова, А. Чуприков та інші. В свою чергу індивідуально – психологічні особливості дітей у навчанні описали Т. Ахутіна, А. Семенович. Питання асиметрії мозку вивчали Н. Брагіна, А. Чуприков та В. Деглін.

Розгляд феномену ліворукості бере початок ще з Античності. У працях Аристотеля проблема ліворукості порушувалася теж, не дивлячись на те, що ставлення до неї протягом століть було вкрай неоднозначним. Саме античний філософ висунув ідею про відсутність різниці між правою та лівою руками. Марк Аврелій в свою чергу зауважував, що ліва рука через «незвичку – неробоча, а права вузду тримає міцніше»[3; с.19]. Історичні документи XIII – XIV ст. засвідчують, що на початку середніх віків люди носили прізвиська, які підкреслювали, що вони лівші. У цей період до ліворукості ставилися як до шкідливої звички. Суспільство не прагнуло боротися з такими людьми. Їх не карали, а ставлення до них було відносно толерантним. Відомо, що переписувачі та ремісники підписували свої твори лівою рукою. Згодом, епоху Середньовіччя стали називати «золотим віком» для ліворуких людей.

В епоху відродження особливості ліворукості розглядав Ф. Бекон. Він зробив припущення про те, що існує зв'язок між праворукістю/ліворукістю та розміщенням внутрішніх органів людини [5; с. 34]. З першої третини XVI ст. лояльне ставлення до ліворуких людей завершується. Лівшу починають вважати невігласом, і починають його перевчати. В епоху Нового часу одним з перших за ліворуких учнів вступився учений Т. Браун. Він написав працю «Лженаука забобонів, або дослідження безлічі загальноприйнятих догматів і поширених істин». Окремий розділ «Про праву й ліву руку» науковець присвятив спростуванню забобонів, що стосувалися ліворуких людей. Однак, вже у XIX ст. багато видатних діячів та педагогів мріяли розвинути в учнів здатність однаково добре володіти і правою і лівою руками. Таким чином у 1905 р. в Англії було засновано асоціацію «Амбідекстрія, або двору кість і дворозумність». Її очільники ставили за мету створення «нової людини», яка насолоджується повнотою буття й не лише «примиряє» ліву та праву руки, але й ліву та праву півкулі головного мозку. А завдяки цьому, - вважали дослідники, - вдвічі збільшує свій фізичний та інтелектуальний потенціал. В свою чергу психіатр В. Айленд розглядаючи питання потреби в переучуванні ліворукого учня дійшов наступного висновку. Він вважав, що учень – лівша, якого примушують писати правою рукою, перебуває в тому ж становищі, що й правша, якого примушують писати лівою. Дворукість вважалася запорукою здоров'я та успіху.

Період від останньої третини XIX ст. до закінчення Першої світової війни можна вважати найбільш несприятливим для ліворуких учнів. В цей період ворожість до ліворукості демонструвалася агресивно. Цей період характеризується появою сенестрофобії – страху лівої руки, коли до таких людей ставилися як до грішників. Таку ідею підтримував Ч. Ломброзо, який писав «... Я не стверджую, що всі лівші

злочинці, алеЛіворукість у поєднанні з багатьма іншими факторами може сприяти розвитку найгірших рис людини». Суголосні ідеї висунув у 1911 р. й Е.Штієр. У своєму дослідженні, він представив ліворуких людей як вимираючу частину людської популяції. Дослідник вважав, що у соціальному житті досягнень у ліворуких набагато менше, ніж у праворуких людей [2; с.105]. Такі псевдонаукові теорії намагалися пов'язати особливості ліворукої людини з розумовою неповноцінністю.

Однак об'єктивні наслідки Першої світової війни змінили відношення до цієї проблеми. З'являється багато людей, які у ході воєнних дій втратили праву руку. Вони були змушені вчитися володіти лівою рукою. Таким чином громадськість була змушена змінити ставлення до феномену ліворукості людини. Відтак постало питання: «Яким чином допомогти людям писати лівою рукою?». Відповідь на нього в скорому часі знайшли педагоги та науковці США. Вже у 1919 р. в Америці була написана та видана брошура «Як навчитися писати лівою рукою тим, кому ампутували праву руку». Однак хочемо зазначити, що незважаючи на це, ліворуких людей продовжували переважно писати правою рукою.

Початок ХХ ст. характеризувався зміною питання про перевагу тієї чи іншої руки під час навчання учнів правопису. Вже у 20-ті роки ХХ ст. проблема навчання ліворуких учнів набула великої актуальності. Дослідники та науковці почали висловлювати думки про те, що переважання лівої руки є вродженою особливістю людини, а не набутою. Відтак, намагалися переробити природу ліворуких учнів означає наразити їх на небезпеку «серйозного нервового розладу».

Особливий інтерес викликають праці шкільного психолога того часу В. Коварські. Вона вважала, що ліворукість – це «не феномен, створений вихованням або наслідуванням, а вроджена природа схильність, яка спостерігається досить часто серед населення» [3; с.22]. Також, зазначає авторка, лівша «залишиться лівшею на все своє життя, а перевчання виснажує сили дитини, завдаючи шкоди організму школяра» [5; с.22]. Суголосні ідеї були висунуті науковцем А. Чуприковим. Він один з перших у своїх дослідженнях звернув увагу на серйозне вивчення неврозів школярів яких змушують писати правою рукою [4; с. 59].

Розглянувши погляди психологів, зазначимо що в кінці ХХ ст. ліворукість не вважалася проблемою у процесі навчання школяра.

Вже з середини ХХ ст. дедалі активніше почали обговорюватися переваги лівої руки. Один з науковців який підтримав дану думку був вітчизняний педагог В. Сухомлинський. Він наголошував на необхідності навчати дітей працювати як правою так і лівою рукою. Педагог акцентував свою увагу на взаємозв'язках між рукою і мозком. Таким чином В. Сухомлинський вказував на двосторонню дію. «Рука розвиває мозок, а мозок розвиває руку, роблячи її інструментом творчості» [1; с.134]. У своїй практичній педагогічній діяльності він намагався однаково розвинути обидві руки своїх учнів.

Починаючи з 80-тих років ХХ ст. ліворукість в українських школах засуджувалась. Ліворуких школярів змушували писати правою рукою, що в свою чергу вело до різноманітних нервово – психічних розладів. Також відбувалися зміни та асиметрія головного мозку. Результатом такого навчання стала складна перебудова пізнавальних процесів учня. В свою чергу в країнах Європи ліворуких дітей перестали переважно писати.

Наразі прояви ліворукості учнів у сучасних освітніх реалізаціях не вважається проблемою. Створено безліч приладів для полегшення навчання. Використовується індивідуальний підхід відповідно до особливостей ліворуких школярів. Оновлюються

методичні рекомендації та використовуються у практичній діяльності інноваційні підходи до навчання таких учнів.

Отже, питання ліворукості учня залишається актуальним в наш час та потребує уточнення у сфері початкової освіти. Це становить перспективи для нашого дослідження.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.
2. Туріщева Л.В. Дитина-лівша. Діагностика, корекція, підготовка до школи / упоряд. Л. В. Туріщева. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 192 с.
3. Чуприков А.П. Мир леворуких / А.П. Чуприков, Е.А. Волков. – К. : Інститут нейропсихології А. Чуприкова, 2005. – 88 с.
4. Чуприков А.П. К диагностике и лечению невротозов у леворуких детей / А.П. Чуприков, С.Е. Казакова // VII съезд невропатологов и психиатров Украинской ССР. – Винница, 1984. – Ч. 2. – С. 171–172.
5. Чуприков А.П., Гнатюк Р.М., Чуприкова М.А. Асиметрія мозку та ліворукість : монографія / А. П.Чуприков, Р.М.Гнатюк, М. А. Чуприкова. – К. : КММ, 2011. – 140с.

Мельник О.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти КЗ ЗОІППО ЗОР

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ВЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Успіх впровадження ідей Нової української школи у великій мірі визначається готовністю вчителів початкової школи до усвідомлення та прийняття нових методологічних засад побудови освітнього процесу, визнанням цінності дитинства, високим рівнем сформованості професійних компетентностей, потребою у постійному професійному зростанні.

Згідно Закону України «Про освіту» метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізації особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадської активності.

Відповідно до загальної мети освіти, *місією початкової школи* є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві.

Зазначимо різноманіття підходів до розуміння сутності професійної компетентності. На нашу думку, оскільки професійна компетентність передбачає певну діяльність, дію із вирішення професійних (виробничих) проблем, то і її структура буде відповідати структурі діяльності та містити такі компоненти : мотиваційний, змістовий, операційний, рефлексивний. А рівень сформованості,

якість професійної компетентності буде залежати від досвіду, ступеня знань та вмінь, особистісних якостей та властивостей особистості. Тому для успішного формування та вдосконалення професійних компетентностей у післядипломній освіті слід планувати роботу із формування їх складових (компонентів).

Змістом мотиваційної складової професійних компетентностей є гуманістичні цінності, погляд на дитину як на партнера, суб'єкта педагогічного процесу, бажання і потреба будувати педагогічну взаємодію на засадах педагогіки співробітництва, усвідомлення власної відповідальності за формування і розвиток особистості; інтерес до педагогічної професії, бажання займатись нею, усвідомлення своїх здібностей та можливостей.

Мотиваційна складова професійних компетентностей формується системою роботи : формуванням системи професійних цінностей, мотивація навчальної діяльності вчителів викладачами, застосування засвоєних способів дій під час різних видів педагогічної діяльності. Важливо в процесі підвищення кваліфікації демонструвати вчителям досвід їх колег, пропонувати тренінгові форми занять, передбачити презентацію власних педагогічних знахідок.

Змістова складова професійних компетентностей формується в процесі підвищення кваліфікації під час вивчення нормативних документів, психолого-педагогічної літератури, нових підходів у методиках викладання предметів початкової школи, самостійної пошукової та дослідницької діяльності вчителів. Слухачі засвоюють знання про особливості формування і розвитку особистості на різних вікових етапах, шляхи та умови формування колективу, закономірності, принципи, методи, засоби, форми організації навчально-виховного процесу, зміст освіти, педагогічні технології, програму виховання; знання суб'єктної парадигми освіти, морально-етичних якостей особистості, правил поведінки та етикету. Теоретичні знання підтверджуються спостереженням за навчально-виховним процесом під час практики та обміну досвідом, що передбачено планом курсового навчання. Сприяє формуванню змістового компонента професійних компетентностей і самостійна до аудиторна, аудиторна та післяаудиторна самостійна робота вчителів, виконання творчих завдань, проектів, досліджень, курсової роботи.

Операційна складова компетентностей – це специфічні навчальні дії, за допомогою яких відбувається розв'язання навчальних завдань.

Операційний компонент як узагальнена система способів дій різного ступеня складності формується під час виконання різних вправ на практичних заняттях, тренінгах а також під час самостійного проведення різних видів педагогічної діяльності. Викладачам важливо забезпечити наступність та послідовність у формуванні способів дій через ввідні, тренувальні, творчі вправи. Особливо ефективними для формування операційної складової компетентностей , на нашу думку, є вправи з моделювання педагогічного процесу, вирішення конкретних педагогічних ситуацій, завдань, проектів , в яких учитель усвідомлює відповідальність за доручену справу, враховує особливості учнів, школи, засоби навчання. Доречним є створення «педагогічного тренажеру» - відеозаписів фрагментів уроків, занять, ситуацій, завдань, вирішуючи які вчитель зможе реалізувати власний творчий потенціал.

Рефлексивний компонент професійних компетентностей передбачає співвіднесення отриманого результату із програмовими вимогами, аналіз якості виконання та затрачених зусиль, шляхів та умов удосконалення якості виконання.

Отже, в моделі підвищення кваліфікації вчителя повинні бути закладені зміст, шляхи та принципи, умови, які відповідатимуть вимогам сучасної школи.

Насамперед, це -гуманістична спрямованість вчителя, любов до дітей, визнання цінності кожної дитини, сприяння руху учня за індивідуальною траєкторією розвитку. Концентрованість на світі дитинства, дитиноцентричний підхід, усвідомлення неповторності кожної дитини, готовність до безумовного прийняття дитини – невід’ємні характеристики нового педагогічного мислення, світогляду сучасного вчителя.

Наступна складова у змісті підготовки вчителя – це ґрунтовна психологічна підготовка, знання та вміння будувати педагогічний природовідповідний процес; володіння вчителем психодіагностичними методиками, що є умовою глибокого вивчення кожної дитини та максимальної індивідуалізації педагогічної взаємодії.

Вчитель нової школи повинен бути вмілим комунікатором, фахівцем, який вміє організувати роботу в парах, групах, колективну діяльність, який вміє встановлювати та підтримувати позитивні ділові взаємини з батьками вихованців, працювати в команді.

Вміння проектувати індивідуальний розвиток особистості, конструювати розвивальне середовище, наповнювати його змістом, близьким життєвому досвіду дитини, адаптувати навчальний матеріал до суб’єктного досвіду учня – необхідні здібності вчителя.

Вчитель –тьютор, який використовує технології педагогічного супроводу та педагогічної підтримки дитини, організатор навчально-пізнавальної діяльності учнів, вміло створює ситуацію успіху, ставить привабливу мету для дитини повинен прийти на зміну вчителю, що орієнтується на фронтальні форми роботи, «передачу» знань.

Важливо , щоб сучасний вчитель володів достатньою інформаційною компетентністю для вдалого відбору змісту навчання, вивчення досвіду роботи колег, використання сучасних засобів навчання.

Готовність вчителя працювати з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти є також вимогою часу.

Звичайно, що вчитель нової школи – це креативний фахівець, який вміє успішно користуватись академічною автономією, впроваджувати власну модель педагогічного процесу.

Перехід до толерантної педагогіки, суб’єкт-суб’єктних відносин у навчальному процесі, взаємоповаги між учителем та учнем, батьками забезпечить формування розвинутої самодостатньої особистості, громадського суспільства в Україні, сприятиме демократичному розвитку країни.

На нашу думку **умовами** ефективного професійного зростання вчителя нової школи є :

- Максимальна індивідуалізація професійної підготовки та особистісного становлення вчителя шляхом вибору варіативної складової змісту освіти; диференціації навчального процесу; впровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання; розбудова збагаченого освітнього простору; задоволення індивідуального професійного освітнього запиту.

- Оновлення змісту професійної підготовки , розроблення освітньо-професійних програм на засадах компетентнісного підходу.

- Забезпечення суб’єктної позиції вчителів у педагогічному процесі шляхом запровадження кваліметричної моделі особистісного і професійного становлення учителів для виміру рівня сформованості особистісних якостей та професійних компетентностей .

▪ Компетентнісний підхід до організації педагогічного процесу через впровадження педагогічних тренажерів, діалогічних форм навчання, збільшення питомої ваги практичних та лабораторних занять у професійній підготовці.

▪ Сучасна матеріально-технічна база, що дає змогу створити єдиний інформаційний простір; використовувати інформаційно-комунікативні технології, впроваджувати хмарні технології для організації ефективної самостійної роботи учителів, забезпечувати контроль та самоконтроль в опануванні змісту освіти.

▪ Налагодження партнерських стосунків між вчителями та викладачами, тренерами, забезпечення комфортності освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н.М.Бібік. – Київ: Літера ЛТД, 2018. – 160 с.

Міщенко Ю.З., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальність «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Самойленко О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасному суспільстві несприятливі соціально-економічні умови, складна екологічна ситуація, інформаційне перенасичення та інтенсифікація навчального процесу викликають тенденції до погіршення стану здоров'я учнів, особливо початкової школи. Здоров'я цієї вікової групи особливо важливо, тому що, за оцінкою фахівців, приблизно 75% хвороб дорослих є наслідком умов життя в дитячі та юнацькі роки. Майже 90% дітей, учнів, студентів мають відхилення в здоров'ї, а більше 50% - незадовільну фізичну підготовку.

У Національній доктрині зазначено що, найважливішим завданням сучасної шкільної освіти є формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я людини. Школа має навчити школярів використовувати резервні сили свого організму, оволодіти життєвими навичками здорової та безпечної поведінки, спілкуватися з людьми, передбачати наслідки своєї поведінки та вміти приймати своєчасні рішення, а також формувати цінності і переконання, які сприяють свідомому вибору здорової поведінки та наміру дотримуватися її протягом життя.

Як відомо, навички набуваються в діяльності, через прийняття рішень та відпрацювання моделей поведінки. Тому, на відміну від традиційних уроків, коли вчитель переважно говорить, а учні слухають, на уроках доцільним є використання інтерактивних методів навчання, які базуються на активній участі самих учнів у процесі набуття знань.

Слово «інтерактив» походить від англійського слова «interakt», де «inter» – взаємний і «act» – діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка

має створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Суть інтерактивного навчання у співнавчанні та взаємонавчанні (колективному, груповому, у співпраці), де і учень і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. При інтерактивному навчанні не може бути домінування одного учасника навчального процесу над іншими, однієї думки над іншою, навпаки, учні вчать бути демократичними, критично мислити, приймати продумані рішення, спілкуватися з іншими людьми.

Одним із інструментів формування у учнів навичок здорового способу життя, є використання інтерактивних методів навчання. Застосування інтерактивних технологій навчання на уроках в початковій школі сприяє кращому відпрацюванню та дотриманню певних моделей поведінки, які допоможуть зберегти та покращити власне здоров'я.

Навчальний процес у початкових класах містить чималу кількість навчального матеріалу щодо здоров'я людини, його формування, збереження та зміцнення, які увійшли до навчальних курсів «Основи здоров'я», «Природознавство», «Я у світі» та в 1 класі – «Я досліджую світ».

Залежно, від природи інтерактивних технологій, визначених у працях М. Пентиліук, Т. Онукевич, Н. Солодюк, визначають такі типи інтерактивних методів навчання:

1. Методи кооперативно-групового навчання: робота в парах, ротаційні (змінні) трійки; «Два-чотири – всі разом»; «Карусель»; робота в малих групах; «Акваріум»; «Діалог»; «Синтез думок»; «Коло ідей».

2. Кооперативно-групового навчання: мікрофон; броунівський рух; мозковий штурм; мозаїка; аналіз ситуацій; «Дерево рішень».

3. Методи ситуативного моделювання: рольова гра; інсценізація; драматизація; проведення конференцій [2, с.22-23].

Інтерактивні вправи застосовують на різних етапах уроку. На етапі мотивації навчальної діяльності та підготовки до сприймання нового матеріалу доцільним буде використовувати «Мозковий штурм», «Криголам», «Мікрофон», «Незакінчене речення», «Асоціативний куц».

Під час засвоєння навчального матеріалу – більш складніші технології: «Акваріум», «Ажурна пилка», «Ситуативне моделювання», «Прес».

На підбитті всіх етапів уроку доречними є технології «Займи позицію», «Дерево рішень». На всіх етапах уроку можна використовувати групові форми роботи: робота в парах, малих групах [3, с.16].

Проаналізувавши досвід багатьох вчителів початкових класів і спираючись на власний досвід, ми можемо стверджувати, що найбільш ефективними і доцільними на уроках у початкових класах є: «Мікрофон», «Мозковий штурм», робота в парах, «Навчаючи – учись», «Метод ПРЕС», «Займи позицію», «Незакінчене речення». Під час уроків у початкових класах також доцільно використовувати наступні пошукові методи інтерактивних технологій:

1. Бесіда за Сократом (учні ставлять проблемні питання і шукають шляхи їх розв'язання).

2. Ділова гра (відтворюється поведінка і робота конкретних працівників).

3. Мозкова атака (група ділиться на дві частини: генератори ідей і критики. Першими виступають генератори, потім – критики).

4. Дискусія (висловлюються різні погляди під час обговорення складної проблеми і пошуку істини).

5. Мікродискусії (те саме, лише з мінімальною кількістю диспутантів).

6. Акваріум (кілька учнів з групи сидять у центрі кабінету в оточенні інших і ведуть дискусію. Кожен з тих, хто спостерігає, закріплений за кількома учасниками дискусії, уважно стежить за нею, а потім висловлює свої зауваження і коментарі) [1, с.13-14].

Отже, особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що учні навчаються частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу.

Розглянута проблема потребує подальших досліджень та розробок, адже ефективність проведеного уроку значною мірою залежить від правильного застосування тієї чи іншої інтерактивної технології вчителем на кожному з етапів.

Вчитель у процесі інтерактивного навчання виступає лише як інструктор і оцінювач здобутих учнями результатів. Основну діяльність учні виконують самостійно, спираючись на власний досвід взаємодії у групах, а також на свої вміння висловлювати власну думку, аналізувати думки своїх однокласників.

Список використаних джерел

1. Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09 Київ, 2009. 19 с.
2. Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі. Київ, 2015. 250 с.
3. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2011. 135 с.

Минка В.І., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЛІНГВІСТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН

Компетентний підхід до організації і визначення змісту шкільної освіти, який нині активно модернізується, переходить на інноваційну стратегію розвитку, у тому числі й до початкової освіти, можна вважати таким, що затвердився, адже психологічно-педагогічна наука і практика активно оперують поняттями «компетентність» і «компетенція», попри те, що єдності думок про зміст цих категорій в науковому співтоваристві немає.

Теоретичними передумовами визначення структури та змісту лінгвістичної компетенції є розуміння учня 1) як суб'єкта навчання, який володіє здібностями і готовністю до самостійної навчально-пізнавальної діяльності, 2) як мовної особистості, яка володіє здібностями і готовністю на вербально-семантичному, когнітивному та прагматичному рівнях. Виділення лінгвістичної компетенції в якості однієї з цілей навчання рідної мови, інтегрування її в систему сучасного цілепокладання обумовлює оновлення вже сформованої структури і змісту навчання (Є. Антонова, В.Бабайцева, М.Баранова, Є.Бистрової, А.Дудників, Л.Тростенцової, Г.Фомічова, Н.Шанського та ін.), необхідність пошуку нових шляхів, методів, прийомів її формування.

Даний вид компетенції, на думку Є.Бистрової, М.Львова та ін. учених, в навчанні

рідної мови - один з провідних, оскільки знання про мову (мовознавчі знання) - основа внутрішнього інтелектуального розвитку школяра, мовної, комунікативної, культурознавчої компетенцій, найважливіша умова оволодіння когнітивною та мовною діяльностями, усвідомлення школярами власного мовного досвіду і необхідності вдосконалення мови, формування мовної особистості і суб'єкта навчання (А. Власенков, Т.Донська, В.Капінос, С.Львова та ін.).

Таким чином, актуальність дослідження обумовлена наступним:

1) необхідністю осмислення поняття «лінгвістична компетенція» в світлі ідей модернізації шкільної освіти і в зв'язку з цим уточнення визначення мети й оновлення змісту навчання рідної мови; 2) зверненням у викладанні до мови як поліфункціонального явища: засобу спілкування, знаряддя пізнання і відображення дійсності, засобу інтелектуального і духовного розвитку особистості; 3) досягненнями сучасної психологічної та лінгвістичної науки: теорії мовної діяльності, комунікативної і когнітивної лінгвістики; 4) необхідністю розробки цілісної системи мовної освіти в початковій школі.

У методиці викладання рідної мови «лінгвістична компетенція - поняття нове і не отримало однозначного і остаточного визначення з точки зору його статусу, структури та змісту. Спочатку вона була однокомпонентною, включала: знання про мову як суспільне явище і таке явище, що розвивається в системі; необхідних відомостей про русистистику - і була покликана дати школярам знання про лінгвістику як науку і мову як суспільне явище, яке розвивається в системі. Згодом з урахуванням особливостей засвоєння школярами рідної мови і цілями вивчення її ладу і функціонування було обгрунтовано включення в неї ще 2 компонентів (Є.Бистрова): 1) мовних знань (знань одиниць мови різних ярусів, законів слів, словосполучень і речень); 2) системи навчально-мовних умінь, навичок, способів пізнавальної діяльності, пов'язаних з упізнанням мовного матеріалу, його аналізом, угрупованням (класифікацією).

На сучасному етапі лінгвістична компетенція - це складова комунікативної компетенції, яка забезпечує оволодіння учнями мовним матеріалом з метою використання його в усному і писемному мовленні.

Таким чином, лінгвістичну компетенцію слід розглядати як базовий компонент компетенції комунікативної, змістовними характеристиками якого є знання мовної системи мови, що вивчається на трьох рівнях граматичних правил побудови усного і письмового мовного висловлювання: фонологічному, лексичному і власне граматичному.

Навчання дитини в початкових класах середньої загальноосвітньої школи - це перший етап процесу формування у неї лінгвістичної компетенції. Кінцева мета навчання молодших школярів українській мові - формування здатності до змістовного, виразного, стилістично точного, граматично вірного викладу своїх думок в усній і письмовій формах, а також до передачі чужого тексту з дотриманням усіх норм української літературної мови.

Однією з основних вимог до сучасного методичного супроводу процесу навчання молодших школярів української мови є створення умов для такого освоєння школярами мови, яке дозволяло б їм використати лінгвістичну компетенцію в цілях грамотного аналізу джерел інформації, необхідних для вирішення навчальних завдань, а також для реалізації потреби в самовираженні через усну і письмову комунікацію.

Лінгвістична компетенція являє собою, як зазначає Є.Бистрова, осмислення мовного досвіду, включає в себе знання основ науки про мову, засвоєння понятійної

бази курсу, визначеного комплексу понять (одиниць і категорій мови) [1, с. 4]. Л. Черепанова визначає лінгвістичну компетенцію як «сукупність спеціальних (лінгвістичних та навчально-мовних) і загальнопредметних знань, умінь, навичок і способів діяльності, а також ціннісних орієнтацій і мотивів навчально-пізнавальної діяльності, сформовану в результаті вивчення учнями предметної галузі російську мову», що забезпечує всебічний розвиток школяра і служить засобом формування лінгвістичної компетенції» [2, с. 25]. Лінгвістична компетенція включає в себе знання основ науки про мову, передбачає засвоєння комплексу лінгвістичних понять, відомостей про роль мови в житті суспільства, формування уявлень про будову мовлення, про зміни, що відбуваються в ньому, про історію науки про мову і її провідних представників, а також передбачає формування навчально-мовних умінь і навичок. До них відносять, перш за все, розпізнавальні вміння: впізнавати звуки, букви, частини слова, морфеми, частини мови і т.д., відрізнити одне явище від іншого. Друга група умінь - класифікаційні: вміння ділити мовні явища на групи. Третя група - аналітичні вміння: виробляти фонетичний, морфемний, словотворчий, морфологічний, синтаксичний, стилістичний розбір.

На наш погляд, лінгвістична компетенція передбачає оволодіння школярем певною сумою знань про мову і відповідних їй навичок і умінь, пов'язаних з різними аспектами мови: фонетикою, лексикою і граматиною.

Список використаних джерел

1. Быстрова Е.А. Коммуникативная методика в преподавании родного языка. *Русский язык в школе*, 1996, № 1. С. 3-8.
2. Черепанова Л.В. Формирование лингвистической компетенции школьников в основной общеобразовательной школе (Теоретические основы): автореф. дис. доктора пед. наук. М., 2005. 48 с.

Могильна Ю.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності "Початкова освіта" Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Демченко Н.М., доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДІАТРИЧНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасних соціокультурних та екологічних умовах розвитку суспільства адаптаційні процеси, детерміновані засвоєнням нових норм шкільного життя, посилюють психофізіологічні навантаження, несуть типові кризові ризики у особистісному зростанні особистості учня початкової школи. Відповідно виникає необхідність сформувати належне соціальне середовище та забезпечити педагогічну підтримку учнів першого класу з метою полегшити їм звикання до навчального процесу та профілактики їх дезадаптації.

Бондаренко С.В. розглядає проблеми фізіологічної адаптації учнів початкової школи. Автор переконує, що початок навчання у школі це серйозний іспит для здоров'я молодших школярів. Про це свідчить здійснений дослідником експеримент з метою вивчення впливу спрямованого розвитку статичної витривалості на

формування постави першокласників за умов адаптації до навчальної праці. Відповідно С. Бондаренко обґрунтовує доцільність цілеспрямованого розвитку статичної витривалості в учнів у перший рік шкільного навчання та доходить висновку, що підвищення рівня статичної витривалості дітей 6-7 років необхідно розглядати як впливовий чинник формування постави та попередження функціональних порушень опорно-рухового апарату.

Проблемі взаємозалежності стану здоров'я (фізичного розвитку, функціонального стану організму, захворюваності), розумової працездатності і фізичної підготовленості дітей початкових класів гімназії приділяє особливу увагу Н. Янко. Так серед факторів, які впливають на стан здоров'я, розумову працездатність і фізичну підготовленість учнів цього віку медик виділяє такі, як організація, гігієнічне та психолого-педагогічне забезпечення навчання, спосіб життя, рівень психологічної готовності до навчання, а також особливості адаптації до навчання організму учнів початкових класів гімназії. У підсумку дослідник пропонує розробляти та запроваджувати індивідуальний комплекс медико-педагогічних заходів з питань профілактики відхилень у стані здоров'я учнів початкових класів гімназій, удосконалювати режим та гігієнічні підходи до навчально-виховного процесу в закладах цього типу [3].

Н. Коцур висвітлює проблеми адаптації до навчального процесу шестирічних учнів початкової школи. Окрему увагу вчена приділяє проблемі дослідження фізіологічного стану організму учнів I класу початкової школи. Так – “шкільну зрілість” вона визначає за двома групами критеріїв – психофізіологічними та медичними: відповідність біологічного віку “паспортному”, рівень психологічної та соціальної готовності до школи, розподіл дітей за наявними факторами ризику, показники фізичного розвитку дітей, що свідчать про “шкільну зрілість” [1]. Отже, з метою полегшення процесу адаптації учнів початкової школи до навчання та збереження їх здоров'я дослідниця пропонує запроваджувати комплекс заходів, форм і методів організації здоров'язберігальної діяльності та розробити методику моніторингу процесу адаптації, оскільки саме динаміка змін психофізіологічного стану організму школярів дає змогу своєчасно встановити несприятливий перебіг адаптації і визначити чи є необхідність корегувати окремі функції дитячого організму [1].

С.Л. Няньковський досліджує особливості учнів початкової школи загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл до навчання та обґрунтовує фактори ризику дезадаптаційних процесів. Учений акцентує увагу на проблемі впливу дитячого імунітету на ефективність адаптаційних процесів в учнів першого класу загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл. Він також доводить необхідність включення у систему адаптаційних заходів для учнів початкової школи полівітамінно-мінерального комплексу з лактобактеріями з метою покращення їхньої здатності до засвоєння шкільної навчальної програми [2].

Таким чином, сучасні дослідники визначають, що адаптація до нових соціально-екологічних умов, постійна інтенсифікація навчального процесу, значні розумові навантаження та обмеження рухового режиму викликають напругу регуляторно-компенсаторних механізмів і вимагають нових підходів до розробки науково обґрунтованих профілактичних та реабілітаційних заходів учні початкової школи.

Список використаних джерел

1. Коцур Н. Адаптація шестирічної дитини до школи: психолого-педагогічні та медичні критерії / Н. Коцур // Рідна шк. – 2008. – № 10. – С. 38-42. – укр.
2. Няньковський С. Л. Застосування полівітамінно-мінерального комплексу з пробіотиком Multi-tabs Імуно Кідс у школярів початкових класів у схемах

покращання шкільної адаптації / С. Л. Няньковський, М. С. Яцула // Современ. педиатрия. – 2008. – № 4. – С. 165-168. – Библиогр.: 13 назв. – укр.

3. Янко Н.В. Особливості стану здоров'я і адаптації учнів початкових класів гімназії в залежності від соціально-гігієнічних факторів: автореф. дис... канд. мед. наук: 14.02.01 / Н.В. Янко ; Ін-т гігієни та мед. екол. ім. О.М.Марзеєва. – К., 2001. – 19 с.: рис. – укр.

**Монастирська О.В., викладач методики виховної роботи
Красноградського коледжу КЗ «ХГПА» ХОР**
**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Змінюється час, змінюються запити суспільства. Нові вимоги постають перед освітньою галуззю. Успіх модернізації в освіті залежить від багатьох чинників, проте головна роль у цьому складному процесі належить саме вчителю. Яким має бути справжній педагог, які складові його професійної компетентності – ці питання завжди хвилювали теоретиків і практиків психолого-педагогічної науки.

У зв'язку з реалізацією Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти спостерігається зростання інтересу до формування особистості вчителя як духовно розвиненої, соціально зрілої, креативної особистості, компетентного фахівця, який професійно володіє всім арсеналом педагогічних засобів, готовий до набуття й осмислення нової інформації, її вдосконалення і застосування в освітньому процесі, постійно прагне до самовдосконалення та саморозвитку, стимулюючи до цього своїх вихованців [1; 2].

Посилюються вимоги до професійної діяльності вчителя, його компетентності. Здобувачам освіти тепер не просто дають знання, їх вчать творчо пізнавати світ, критично мислити, не боятись висловлювати власні судження, працювати у команді, бути активними й відповідальними громадянами. Учні опановують вміння саморозвитку й самоконтролю, вчаться проектувати й оцінювати власну діяльність. У цих умовах сучасна фахова передвища освіта, зокрема педагогічна, має орієнтуватися не лише на когнітивний розвиток особистості майбутнього педагога, а й на його духовне, морально-етичне, емоційно-вольове, естетичне зростання і самовдосконалення. Нині вкрай важливим є створення освітнього середовища, яке забезпечило б гармонізацію інтелектуальних, емоційних та духовно-моральних сил студента, формування педагогічної еліти з культом навчально-пізнавальної діяльності, професійного саморозвитку, самоствердження особистості. Компетентнісна стратегія у процесі освітньої підготовки фахівців дає змогу:

- ефективно поєднувати креативні технології, нові педагогічні методики та власний практичний досвід;
- широко застосовувати інформаційно-цифрові технології, які забезпечують навчання в зручний час і спосіб;
- особливу увагу приділяти самостійній та індивідуальній формам навчання;
- через запровадження елементів дуальної освіти усунути розрив між теоретичним навчанням і практичною спрямованістю, значно підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням потреб ринку праці.

Враховуючи інтегральну сутність усіх положень, викладачі організують навчальні заняття з максимальним поєднанням практики й досвіду студентів, моделюють змішані форми навчання, використовують дискусії, тренінги, імітаційні, рольові й ділові ігри, проектні завдання, активні й інтерактивні методи засвоєння матеріалу.

Бути професіоналом – означає бути в постійному пошуку, зростанні, розвитку. Праця вчителя відрізняється високою мобільністю, надзвичайною складністю, вимагає від нього глибоких та різнобічних наукових, професійних знань, умінь, навичок, що становлять основу професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87, – Київ, 2018. 33 с.
2. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи (ухвалено рішенням колегії МОН України 27.10.2016 р.) URL: <https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view> (дата звернення: 23.09.2019).

Москалюк В.М., магістрантка факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: **Добридень А.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проблема розвитку пізнавальної активності молодшого школяра не нова, вона має давню історію і притаманна майже всім періодам розвитку педагогіки. Оскільки пізнавальна активність – це якість діяльності, в якій проявляється перш за все ставлення учня до предмету і процесу діяльності, то не дивно, що увага до проблеми пізнавальної активності школярів в процесі навчання характерна для багатьох педагогів та психологів.

Сучасні дослідження пізнавальної активності та пізнавального інтересу ґрунтуються на працях Ю. Бабанського, М. Данилова, І. Лернера, М. Махмутова, М. Скаткіна, Г. Щукіної та інших. Психологічні аспекти проблеми пізнавальної активності були в центрі уваги Л. Божович, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна.

Розвитку пізнавальної активності в початкових класах має приділятися особлива увага тому, що саме в цих класах формуються основні інтелектуальні вміння. Умовами формування пізнавальних інтересів молодшого школяра є :

- а) розуміння дитиною змісту і значення матеріалу;
- б) новизна у змісті навчання;
- в) використання оптимальної системи тренувальних, творчих, пізнавальних та інших завдань;

- г) практична спрямованість матеріалу;
- д) самостійність дітей у їхній діяльності;
- е) висока ефективність кожного уроку;
- є) глибоке знання вчителем предмета, інтерес до нього, вміння зацікавити ним дітей.

Показниками пізнавальної активності також є:

- ініціативність, енергійність, інтенсивність діяльності, позитивне ставлення до діяльності (інтерес, допитливість, сумлінність);
- самодіяльність, саморегуляція, усвідомлення діяльності, воля особистості (наполегливість, завзяття в досягненні мети);
- цілеспрямованість діяльності, творчість [2, с. 110].

У дослідженнях сучасних педагогів деталізовані критерії інтелектуальної активності школярів:

- запитання учнів до вчителя;
- схильність до аналізу помилок, критичність здібність до перенесення знань, оперування здобутими знаннями, вміннями;
- ступінь участі учня в колективній пізнавальній діяльності класу;
- прагнення виявити причини явищ;
- характер занять у вільний час, виявлення підвищеного інтересу до предмету, прагнення глибоко зрозуміти зміст навчального матеріалу, захоплення новим матеріалом, використання у відповідях додаткової інформації, вибір складного варіанту завдань;
- участь у роботі гуртків, відсутність необхідності контролю, прагнення, незважаючи на будь-які труднощі, виконувати творчі завдання [1, с. 18].

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури, визначення сутності, видів творчих завдань для учнів початкової школи, які відповідають видам діяльності дитини в закладі освіти, дозволяють вказати на такі особливості творчих завдань:

- врахування вікових можливості розвитку школярів;
- зміст творчих завдань передбачає їх вирішення на різних рівнях складності;
- для вирішення творчих завдань у дітей необхідно сформувати вміння і навички у різних видах діяльності (малювання, конструювання, співи, музично-ритмічні рухи, мовлення, математика та інші);
- творчі завдання мають декілька варіантів розв'язання; під час вирішення творчих завдань стимулюються пізнавальні інтереси, дослідницькі пізнавальні дії, самостійний варіативний пошук досягнення результату, відкриття нового;
- творчі завдання пожвавлюють пізнавальну діяльність, позитивно впливають на пізнавальну активність дітей [3, с. 9].

Отже, пізнавальна активність учнів початкової школи – це риса особистості, яка виявляється у її ставленні до пізнавальної діяльності, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів / Л. Данилова // Рідна школа. – 2002. – № 6. – С. 18–20.
2. Добридень А. В. Педагогічна творчість у професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи [Електронний ресурс] // Інституційний

репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/8966>

3. Добридень А. В. Творчість як складова педагогічної майстерності вчителя [Електронний ресурс] // Інституційний репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/7272>

Муращенко О.В., здобувач кафедри початкової освіти КЗ
«Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної
освіти» Запорізької обласної ради
**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Модернізація освітньої системи в Україні актуалізує проблему забезпечення педагога нової якості здатного формувати сучасний стиль наукового мислення й інтеграційні процеси в навчанні. Підготувати вчителя нової формації здатна система післядипломної професійної освіти, стратегічні вектори якої спрямовані на формування педагогічної компетентності спеціаліста, його мобільність, що виражається в особистісно-психологічній і практично-діяльній готовності до змін, оперативному реагуванню на них завдяки власній особистісній і професійній активності.

Питання мобільності розглядалося вітчизняними й зарубіжними науковцями в контексті соціальної готовності до змін (В.Ф. Анурін, Ю.В. Арутюнян, М. Вебер, С.М. Новіков, П.О. Сорокін, Г.В. Щокін та ін.); як класифікація якостей особистості (О.Г. Асмолов, О.В. Брушлинський та ін.); механізм, який підвищує рівень адаптованості та конкурентоспроможності особистості (Л.А. Адміралова, Л.О. Амірова, Б.М. Ігошев та ін.); зміну позицій особистості зумовлену зовнішніми обставинами та її внутрішнє самовдосконалення засноване на потребі саморозвитку й цінностях (О.М. Білик, О.М. Дудіна, Н.В. Коваліско та ін.).

Основою вивчення феномену мобільність виступає професійна мобільність, питання якої були розглянуті в роботах П. Сорокіна, М. Вебера, Е. Дюркгейма та на засадах якої був закладений функціональний підхід до аналізу професійної мобільності як соціального явища [3, с. 377-392].

Аналіз генезису розвитку в науково-педагогічній і соціальній літературі поняття «мобільність» доводить, що результатом сучасної професійної освіти виступає здатність учителів до професійної мобільності нового типу – основи віри людей у себе та своє майбутнє, у свої сили й можливості.

Професійна активність проявляється в різнобічних зовнішніх проявах, а її корисний результат вимірюється тим внеском, який робить професіонал у перетворення обставин і самого себе. Адаптація людини до умов життя ґрунтується на взаємній зміні власне особистості та її оточення, нерідко визначається як процес спрямований на ефективне подолання труднощів засобами успішного прийняття рішень, прояву ініціативи, відповідальності й здатності запобігати наслідкам прийнятих рішень.

У межах компетентнісного підходу Л.В. Горюнова схарактеризувала професійну мобільність за рівнями її функціонування: рівень особистісних якостей забезпечує

внутрішній механізм розвитку людини через сформованість її ключових і професійних компетентностей; рівень діяльності людини, що детермінована подіями, які змінюють навколишнє середовище, результатом якої виступає самореалізація людини в професії; рівень процесів перетворення власної особистості, діяльності та професійного й життєвого середовища [2].

Таким чином, необхідним елементом особистості вчителя визначається когнітивна мобільність, яка характеризує його здатність усвідомлювати й оцінювати труднощі та суперечності різних видів професійної діяльності, самостійно й конструктивно розв'язувати їх відповідно до ціннісних орієнтацій та розглядати будь-яку проблему як стимул подальшого розвитку. Цей вид мобільності розглядається як інтеграційна якість особистості, що узагальнює мотиваційний, креативний і рефлексивний компоненти, які характеризують готовність і здатність особистості до конструктивного розв'язання проблем в умовах педагогічної дійсності [1, с. 11].

Когнітивний аспект розвитку особистості вчителів спирається на ідеї Ж. Піаже й Л.С. Виготського, які підкреслювали особливу роль у процесі інтелектуального розвитку особистості фактору соціальної взаємодії та міжособистісного спілкування. У процесі спільної діяльності учасники залучаються в дискусії, які породжують пізнавальні конфлікти й прагнення їх розв'язання, що стимулює мислення, пізнавальні здібності та розвиток комунікативної мобільності особистостей навчального процесу.

Комунікативна мобільність особистості в такій діяльності розглядається як сукупність знань, досвіду, якостей, здатностей людини, що дозволяє ефективно виконувати комунікативні функції. Даний вид мобільності спрямований на розв'язання проблем формування особистості, розвиток її активного гнучкого мислення, уміння грамотно взаємодіяти з оточуючими, узгоджувати, розуміти та адекватно діяти в професійних ситуаціях.

Отже, комунікативна мобільність визначається як інтеграційна якість, яка узагальнює в собі когнітивний, психологічний і діяльнісний компоненти, зокрема, розвинені когнітивні здібності; свідому потребу й мотивацію в самовдосконаленні, прояв соціальної активності та підвищення свого культурного рівня; уміння й особистісні якості, які забезпечують можливості здійснення професійної діяльності за умови соціально-культурних змін.

Умови ефективного здійснення діяльності були розглянуті провідними вченими-психологами О.М. Леонтьєвим та Д.Б. Ельконіним, які дослідили шляхи розвитку особистості в контексті діяльнісного підходу й виявили зв'язок активності цього процесу зі зміною провідного типу діяльності людини впродовж життя. Вони довели, що психологічна активність особистості ініціює й супроводжує діяльність, сприяє її переходу на якісно новий рівень і особистісний розвиток людини.

Зрілість, як відзначає Б.Г. Ананьєв, найбільш важливий період розвитку особистості, для якого характерна висока творча й соціальна мобільність. Розвиток особистості в зрілому віці розглядається в межах акмеології як найактивніший і продуктивніший період життєдіяльності людини. Саме цей період характеризується найвищим рівнем її розвитку інтелекту, досягненням професійних і особистісних акме.

Таким чином, професійна мобільність учителя початкових класів розглядається як ознака його внутрішньої свободи, що сприяє розвитку самостійної, цілеспрямованої й допитливої особистості, яка вміє критично оцінювати власні можливості, визначати мету й маршрут індивідуального розвитку та усвідомлювати себе особливістю, що пізнає та змінює світ.

Системою післядипломної освіти передбачено розвиток професійної мобільності педагогів шляхом організації навчального процесу в єдності з самоосвітою особистості, її інтеріоризація соціокультурних і професійних знань, сформованих умінь і навичок, творче застосування яких сприяє адаптації суб'єктів до змін у суспільстві та їх внутрішньому перетворенню.

Список використаних джерел

1. Аракелова Т.А. Взаимное обучение как условие развития когнитивной мобильности у будущих учителей: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Екатеринбург. 2006. 26 с.
2. Горюнова Л.В. Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающегося образования (текст) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Ростов н/Д. 2006. С. 12.
3. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. Москва: Издательство политической литературы. 1992. С. 377-392.

Наконечна О.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності "Початкова освіта" Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПОПЕРЕДЖЕННЯ Й ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ПРОЯВІВ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема попередження й подолання негативних проявів поведінки молодших школярів є однією з найактуальніших у загальному руслі морального виховання. Феномен негативного прояву в поведінці дитини розуміється як різновид відхилення в ній, що виникає в якості реакції на дію несприятливих факторів і умов виховання і розвитку; носить переважно ситуативний характер і не стосується суттєвих негативних змін особистісного розвитку дитини [1, 73]. Загрозливим є те, що без належного виховного впливу ситуативний прояв може закріпитися й стати початковим етапом у формуванні стійких поведінкових відхилень. До найбільш поширених негативних відхилень у поведінці молодших школярів відносять: агресивність, гіперактивність, схильність до крадіжок, сором'язливість, замкнутість, нечесність, неслухняність, страхи, ревності, істерики.

Виховання дітей з негативними поведінковими проявами цікавило й цікавить широке коло дослідників, таких, як П. Блонський, Л. Виготський, Д. Ельконін, С. Карпенчук, Т. Колесіна, Л. Кондрашова, О. Кочетова, І. Кушнар'ова, О. Нікуленко, В. Оржеховська, Л. Сапожнікова, Т. Федорченко, Д. Фельдштейн та багато ін. Поведінку з відхиленнями, причини її появи та розвитку ґрунтовно вивчали зарубіжні вчені: Е. Еріксон, Ф. Зімбардо, Л. Колберг, Р. Кратчфільд, Д. Креч, Н. Лівсон, Б. Г. Робінсон, П. Скін, П. Скотт, Г. Фігдор, К. Флейк-Хобсон...

Встановлення кола факторів, що спричинюють відхилення у поведінці дітей, дозволяє адекватно поставити діагноз та окреслити шляхи запобігання розвитку й подолання негативних поведінкових проявів. У психолого-педагогічних джерелах узагальнено основні причини, якими зумовлюється поява та розвиток негативних відхилень у поведінці молодших школярів. Так, сюди відносяться *особливості сімейного виховання учня* (незадовільний рівень загальної культури батьків, відсутність педагогічної освіченості, низький рівень їх моральності; неправильне

ставлення до дитини, спроби придушити її особистість: погрози, фізичні покарання, гіперопіка та ін.); *особливості взаємин педагога з дитиною* (ігнорування індивідуальних особливостей дитини; негативне стимулювання поведінки молодших школярів; небажання або нездатність формувати у дитини оптимістичне уявлення про майбутнє, зміцнювати позитивні життєві перспективи; недостатнє керівництво організацією навчально-виховного процесу...); *особистісні особливості учня* (неадекватність самооцінки та рівня домагань школяра; імпульсивність та невисокий рівень розвитку самоконтролю, незакріпленість навичок дисциплінованої поведінки; несформованість позитивних мотивів поведінки та учіння; низький рівень розвитку комунікативних умінь...).

Оптимістичні, демократичні взаємини педагога з дитиною, здатність ефективно налагодити керівництво організацією навчально-виховного процесу, вміння полегшити молодшому школяреві освоєння нової для нього провідної навчальної діяльності складають визначальну групу засобів профілактики негативних проявів поведінки. Із цих позицій важливу роль відіграє взаємодоповнювальне поєднання навчальної та ігрової діяльності. І хоча ігрова діяльність у молодшому шкільному віці втрачає статус провідної, однак, на переконання сучасних дослідників, вона залишається провідною формою життєдіяльності. Саме тому поєднання у навчальному процесі потенціалу навчальної та ігрової діяльності розглядається як одна із визначальних педагогічних умов ефективності виховних впливів, попередження й подолання негативних відхилень у поведінці молодших школярів.

Питання ігрової діяльності розробляли К. Ушинський, П. Блонський, С. Рубінштейн, Д. Ельконін, В. Мухіна та ін. Величезні педагогічні можливості гри як форми і методу навчання й виховання відзначали видатні педагоги К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський.

Бачення багатогранності розвивально-виховного потенціалу гри закріплено сьогодні у визнанні її широкої функціональної палітри. За різними джерелами, виокремлюють такі її функції, як: педагогічна, комунікативна, релаксаційна, соціалізуюча, компенсаторна, соціокультурна, самореалізації людини у грі, діагностична, корекційна, розважальна. Для нашого дослідження перш за все важливо орієнтуватися на реалізацію діагностичної, корекційної, релаксаційної, соціалізуючої функцій, функції самовираження, самореалізації у грі. Для дитини цього віку функція самореалізації є однією з найважливіших, оскільки сприяє відкриттю й поступовому розкриттю прихованих ресурсів учня. Комунікативна функція забезпечує введення молодшого школяра в реальний контекст людських відносин, у безліч комунікативних зв'язків. Зазвичай, дитина поводить у грі на максимумі особистісних проявів (інтелектуальних, емоційних, креативних, комунікативних, морально-нормативних), що дозволяє розпізнавати відхилення від норми на ранніх стадіях та планувати необхідну корекційну роботу. Умовами корекції дитини у грі є засвоєння всіма учнями правил і сюжету гри, а також їхніх ролей, поєднання школярів як партнерів у процесі досягнення мети. Релаксаційні, ігротерапевтичні ігри допомагають дітям урівноважитися, упоратися з емоційними реакціями, що перешкоджають їхньому нормальному самопочуттю й спілкуванню з однолітками та дорослими.

У статті під назвою «Що розвиває і чого не розвиває навчальна діяльність молодших школярів» Г. Цукерман пропонує порівняльну характеристику ігрової та навчальної діяльності з позицій їх взаємодоповнюючих «розвивальних ефектів» саме для учнів початкової школи. Дослідниця переконливо доводить необхідність ігрової діяльності для молодшого школяра, оскільки саме вона полегшує входження дитини у шкільне середовище, сприяє освоєнню непростого ролі учня, справжнього школяра

відповідно до образу, який склався як на рівні суспільства загалом, так і на рівні сім'ї, конкретного навчального закладу. Ігрова діяльність відкриває дитині соціальні норми і смисли людських відносин, розвиває навички співробітництва як із ровесниками, так і дорослими, готує дитину до адекватного реагування у нестандартних ситуаціях, які з початком шкільного життя траплятимуться їй все частіше [1, 76-78].

Таким чином, розвивальний потенціал ігрової діяльності безпосередньо спрямований на формування поведінки в рамках схвалених суспільством норм і вимог, а також є своєрідним тренінгом адекватного поводження, попередження й подолання негативних поведінкових відхилень; гра ніби насичує дитину енергією впевненого, ефективного входження у непростий світ дорослого життя.

Список використаних джерел

- 1.Пихтіна Н.П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч. посіб. Ніжин: НДУ, 2012. 376 с.
- 2.Цукерман Г.А. Что развивает и что не развивает учебная деятельность младших школьников. *Вопросы психологии*. 1998. №5. С. 74-78.

Новик І.С., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному світі кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема.

Значні можливості розкриття творчих обдарувань учнів початкових класів загальноосвітньої школи має трудове навчання, яке відкриває простір тематично-образних, техніко-технологічних, сюжетно-рольових фантазій молодших школярів. Творчість учнів молодшого шкільного віку у трудовому навчанні може виявлятися у різних формах копіювання предметів, внесення деяких конструктивних змін у вже готові вироби і навіть у раціоналізаторській діяльності. Сучасний розвиток суспільства та виробництва потребує не лише навчати учнів молодшого шкільного віку запам'ятовувати і відтворювати техніко-технологічні знання та прийоми роботи інструментом, а й застосовувати такі знання та вміння на практиці для розв'язання проблем у сфері трудової діяльності.

Щоб створити умови розкриття й розвитку творчого потенціалу учнів початкової школи у трудовому навчанні, потрібно приділяти увагу включенню у трудовий процес елементів евристики, проблемності на основі широкого використання комплексу різнопланових ситуацій та творчих завдань конструкторсько-технологічного характеру.

Слід зауважити, що важливою базою виявлення творчості у трудовому процесі в початковій школі виступає зв'язок пізнавально-практичної діяльності з основами наук. Вивчаючи загальноосвітні предмети, учні засвоюють знання з загальних наукових основ сучасного виробництва про закономірності і принципи трудових

процесів; знайомляться з областями професійної діяльності та деякими конкретними професіями, оволодівають загально-трудовами знаннями, уміннями і навичками, одержують підготовку до свідомого виконання обов'язкової суспільно корисної продуктивної праці. Поєднання навчання з продуктивною працею забезпечує дієвість їхніх поглядів і переконань, сприяє досягненню єдності світогляду та повсякденної практичної поведінки.

Особливу роль у розвитку творчого потенціалу молодших школярів грає проектна діяльність. Застосування проектно-технологічної діяльності в освітній галузі «Технології» початкової школи дає змогу комплексно вирішувати завдання творчого розвитку школярів у праці. Зміст проектно-технологічної діяльності складає проведення пошуково-дослідницької роботи згідно визначеної проблеми, конструювання майбутніх виробів, планування технологічного процесу, самостійне виготовлення виробів із застосуванням інструментів, пристосувань, механізмів, оцінку і захист продукту діяльності, рефлексію отриманих результатів.

Отже, спеціально створене трудове середовище в початкових класах загальноосвітньої школи створює умови реалізації творчого потенціалу молодших школярів.

Позашкільна і позакласна робота виступає необхідним компонентом безперервного послідовного процесу системного розвитку творчого потенціалу молодших школярів у трудовій діяльності.

Свобода і можливість вибору улюблених занять у позакласній роботі з метою задоволення своїх захоплень впливають на характер самоорганізації усєї подальшої життєдіяльності дитини, на її базисну професійну підготовку і компетентність, допомагають відшукати власну модель майбутньої професійної діяльності, безпомилково «приміряти» її до своїх можливостей, свого характеру, в ранньому віці визначати гідне місце в житті, повноцінно реалізувати творчі можливості. За словами К. Слесик, у позашкільній діяльності відбувається розширення і поглиблення знань, умінь та навичок, розвитку самостійності, індивідуальних здібностей і нахилів учнів, а також задоволення їхніх інтересів і забезпечення розумового відпочинку [4, с.64].

Позашкільна освіта, зазначається у Законі України «Про позашкільну освіту» здійснюється диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я у різноманітних організаційних формах: заняття, гурткова робота, клубна робота, дистанційна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, читання, вікторина, концерт, змагання, тренування, репетиція, похід, екскурсія, експедиція, практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, на природі та в інших формах, передбачених статутом закладу позашкільної освіти [3].

Ще одним досить дієвим шляхом розвитку творчого потенціалу молодших школярів у трудовій діяльності є виховання в родині. Важко досягнути ефективності у формуванні особистості учня без плідної взаємодії батьків та школи.

Все, що здобуває дитина у стінах школи, все, чим вона оволодіває під час навчального процесу, всі успіхи і невдачі учні «несуть» у свої родини. Всі знання й уміння, у такому разі, стають підґрунтям подальшого руху дитини щаблями творчості, але тепер разом з батьками. Родина стає тим натхненням, підтримкою, допомогою, яка стимулює учнів у комфортних домашніх умовах розкривати потаємні сховища власної творчості.

П. Торренс зазначає, що оскільки спадковість не є основним показником майбутніх творчих досягнень, тому основну увагу потрібно звертати на фактори зовнішнього середовища, що можуть чинити як позитивний, так і негативний вплив на розвиток здібностей [2, с. 111]. На його думку, для виявлення й розвитку творчих здібностей дитини важлива підтримка оточення і, в першу чергу, батьків та інших дорослих. Сім'я здатна як розвинути, так і знищити творчий потенціал дитини.

Завдання батьків, вважає В. Новлянська, направляти і підтримувати інтерес дитини до всього нового, ставити перед ним завдання, що потребують активної роботи думки і дій для їх розв'язання [1, с. 43].

Отже, слід зазначити, що всі вищезазначені шляхи розвитку творчого потенціалу молодших школярів взаємопов'язані між собою і лише у своїй комплексності здатні дати високий результат розкриття та розвитку творчого потенціалу дітей 6-10 років.

Список використаних джерел

1. Новлянская В.Н. Почему дети фантазируют? Москва. 1978.
2. Одаренные дети: Пер. с англ./ Общ. ред. Г.В. Бурменской, В.М. Слущкого. Москва: Прогресс, 1991. 376 с.
3. Про позашкільну освіту Закон України від 22.06.2000 № 1841-III. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_pozashkilnu_osvitu/8.htm.
4. Слесик К.М. Формування умінь спілкування молодших школярів у позакласній навчально-виховній роботі: дис...канд.пед.наук: 13.00.09. Харків, 2002. 256с.

Новікова Я.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Білоусова Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА

Інтернет або *всесвітня павутина* – це те, без чого не уявляє життя сучасна людина, вік якої стає все молодший. Він проник у всі сфери нашого життя і присутній з нами не тільки вдома, а й в школі, на роботі, під час відпочинку.

Активними дослідниками і користувачами цього середовища є діти.

І батькам і вчителю, варто пам'ятати, що комп'ютер перебуває в стані війни з фізіологією дитини, адже він насильно приковує до стільця, чого допускати не можна.

Інтернет не повинен перерости в захоплення дітей, зайняти весь вільний час дитини і витіснити його реальні інтереси і реальних друзів. Адже це може призвести до Інтернет-залежності. У боротьбі з Інтернет-залежністю батькам потрібно дотримуватися ряду порад :

1. Для більшості дітей Інтернет є важливою частиною їх суспільного життя, тому забороняти його категорично не можна. Але можна регламентувати час, проведений біля комп'ютера і встановити для дітей деякі обмеження. Для цього розробіть разом з дитиною, запишіть і повісьте на видне місце внутрішньосімейні

правила використання Інтернету. У них можна включити наступні обмеження: кількість часу, який щодня проводить в Інтернет дитина, в який час (до або після домашніх завдань, спортивних тренувань і т.д.) він може ним користуватися, обмеження на відвідування чатів або перегляд матеріалів «для дорослих».

2. Не купуйте дитині персональний комп'ютер. Він повинен знаходитися в загальній кімнаті вашої квартири, а не в кімнаті дитини. Тоді вам не потрібно буде щохвилини перевіряти, чим займається син чи дочка.

3. Строго стежте за тим, щоб дитина проводив більше часу на повітрі, в компанії своїх однолітків. Не забувайте про позашкільні заняття і захоплення. Тоді ризик потрапити в Інтернет-залежність буде набагато менше.

4. Якщо ваша дитина відчуває труднощі в спілкуванні з однолітками, наприклад, через надмірну сором'язливість, допоможіть йому налагодити контакти, можливо, за допомогою психолога. Запрошуйте додому його однокласників, запропонуйте синові або дочці записатися в театральний гурток чи студію художнього слова – ці заняття сприяють усуненню комплексів у спілкуванні.

5. Тактовно і обережно контролюйте своїх дітей в Інтернеті. Для цього ознайомтеся з програмами, які обмежують використання Інтернету та здійснюють контроль над відвідуваними сайтами, наприклад, MSN Premium. Однак пам'ятайте, що кмітлива дитина, якщо захоче, може і відключити цю службу. Тому головне – довіряти дітям і розвивати у них самоконтроль, дисципліну і відповідальність.

6. Якщо ви помітили, що дитина цікавиться онлайн-іграми на певну тему, запропонуйте йому почитати книгу відповідної тематики або купіть настільну гру, словом, зацікавте іншими заняттями [2].

Хоча в ідеалі, профілактика інтернет залежності повинна проводитися навіть у відсутності симптомів Інтернет-залежності.

Віртуальні образи створюють психологічну залежність – насамперед тому, що стимулюють перезбудження нервової системи і дисгармонію мозкових ритмів завдяки швидкості, яскравості, ефекту «мерехтіння». Тому дорослим необхідно спочатку самим переглянути мультфільми та фільми, які вони хочуть показати дітям.

До семи років дитяча свідомість не має захисного бар'єру від віртуальної агресії, тільки після 12 років діти вчаться розділяти віртуальну і дійсну реальність. Не слід залишати дитину сам на сам комп'ютером. Сама вона захиститися від віртуальної агресії не зможе. Саме тому слід заздалегідь планувати прогулянки на свіжому повітрі, причому дізнаватися, коли дитині буде зручніше, частіше намагатися вести з дитиною відверті розмови.

Не варто забувати, що є спеціальні програми, які блокують порно, та інші негативні-сайти на які дитина, сама того не бажаючи, може заглянути.

І, нарешті, дорослі повинні намагатися скористатися позитивними можливостями комп'ютера. Він може бути не просто друкарською машинкою або ігровим автоматом. Може, дитина захоче опанувати програмування, веб-дизайн, займеться комп'ютерною графікою, анімацією – буде робити мультики тощо. Батьки повинні намагатися створювати такі умови, щоб їхні діти не йшли від них в Інтернет.

Зацікавленість батьків, вчителів стимулюватиме дитину роздумувати над побаченим, прочитаним, зіграним, привчить її обговорювати з ними незрозумілі питання, а в майбутньому і свої проблеми, без страху, що над нею можуть посміятися, або можуть не зрозуміти. Крім того, такі бесіди стимулюють розвиток нейтронних шляхів, що обробляють інформацію і будуть використовуватися в подальшому житті і які не розвиваються за мовчазного інтернет - користувача.

Вчитель, пам'ятаючи про онлайн-ігри, має орієнтувати учня на вибір героя для наслідування, обговорювати його поведінку, вихованість, основні риси характеру, бажано створити класну відеотеку з позитивними іграми, вітчизняними мультиками і дитячими фільмами. Вчитель має формувати у учня самостійний вибір в сфері позитивного користування онлайн продукцією [1].

Найголовніше – привчати дітей не «проводити час» в Інтернеті, а активно користуватися можливостями мережі.

Список використаних джерел

1. Профілактика Інтернет-залежності в дітей та підлітків.- [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://konf.koippo.kr.ua/blogs/index.php/blog2/title-55>
2. Сагайдак Г. В. Медіаосвіта у навчально-виховному процесі початкової школи. Актуальні проблеми сучасної науки. 2004. № 2. С. 145-146.

Олабіна І.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності “Початкова освіта” Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Демченко Н.М., доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Зміни, які відбуваються в сучасному українському освітньому середовищі віддзеркалюють тенденції розвитку світової освіти. Так за експертними прогнозами, 2020 року найбільш затребуваними на ринку праці будуть вміння навчатися впродовж життя та критично мислити, визначати мету та реалізувати її. Відповідно актуалізується потреба у вихованні особистості, яка вміє мислити гнучко, динамічно і самостійно. Ці завдання актуальні на кожному етапі шкільної освіти, а її початкова ланка є фундаментом формування критичного мислення.

С. Луців висвітлює проблему формування критичного мислення учнів початкових класів на уроках української мови і стверджує, що використання елементів технології розвитку критичного мислення повинна ґрунтуватися на системі психолого-педагогічних та дидактичних умов. До цих умов автор відносить: 1) урахування індивідуальних та вікових особливостей учнів у способах організації їх діяльності на уроках; 2) гармонізацію емоційного й інтелектуального факторів навчання; 3) проблематизацію змісту навчального матеріалу; 4) забезпечення взаємозв'язку урочної та позаурочної роботи з української мови у початкових класах [2].

Психолого-педагогічні умови формування критичного мислення молодших школярів при вивченні іноземних мов розглядає О. Мисечко. Так, до психологічних умов оптимізації цього процесу дослідник відносить: по-перше, уміле інформаційне мотивування діяльності завдяки новизні та евристичності матеріалу, який підлягає осмисленню; по-друге, переконливість аргументування, оскільки критично мисляча людини усвідомлює, що існують й інші варіанти вирішення певної проблеми і старається довести, що обране нею рішення є достатньо логічним і раціональним; по-

третє, важливо досягати усвідомлення дітьми власної позиції на стільки, щоб вони могли піддати сумніву як власну аргументацію, так і аргументи інших сторін. Таким чином забезпечується гнучкість мислення.

Важливими педагогічними умовами формування критичного мислення учнів початкової школи при вивченні іноземних мов О. Мисечко називає: 1) соціологізацію навчально-виховної діяльності; 2) демократичний характер педагогічного спілкування і свободу слова; 3) самостійність і індивідуальність мислення; 4) розвиток пізнавального інтересу; 5) активне використання читання та письма; 6) активізацію процесів пізнання; 7) зворотній зв'язок з учнями [3].

О. Белкіна-Ковальчук критичне мислення розглядає як окремий тип мислення, який характеризується активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та рефлексивністю та передбачає розвиток у процесі навчання здатності людини: визначати проблеми, аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, висувати альтернативи й оцінювати їх, обирати спосіб розв'язання проблеми чи власну позицію щодо неї й обґрунтовувати свої погляди, робити свідомий вибір і діяти [1].

Учена переконана, що формування критичного мислення в учнів початкових класів значною мірою залежить від певних дидактичних умов, які забезпечують ефективність застосування моделі формування критичного мислення, а саме: 1) наявність у самих наставників високої педагогічної культури та критичного мислення; 2) спеціальна підготовка вчителів до формування критичного мислення школярів; 3) забезпечення дискусійності педагогічного процесу; 4) демократичний характер взаємин вчителів і учнів, повага до власної думки учня; 5) заохочення та підтримка вчителем оригінальних, нестандартних думок, ідей, пропозицій учнів [1].

Таким чином, аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що орієнтація навчання на розвиток критичного мислення в учнів початкової школи потребує врахування як психологічних, так і педагогічних та методичних умов реалізації технології критичного мислення.

Список використаних джерел

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Белкіна-Ковальчук Олена Віталіївна ; Волинський держ. ун-т ім. Л. Українки. – Луцьк, 2006. – 21 с.
2. Козира В.М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навчально-методичний посібник для вчителів. / В.М. Козира. – Тернопіль : ТОКІППО, 2017. – 60с.
2. Луців С. Педагогічні умови формування критичного мислення учнів початкових класів на уроках української мови / С. Луців // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2016. – Вип. 16. – С. 347-352. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2016_16_45.
3. Мисечко О. Є. Психолого-педагогічні умови формування критичного мислення молодших школярів при вивченні іноземних мов // <http://eprints.zu.edu.ua/23956/>.

Омельченко І.В., вчитель початкових класів Вертіївської ЗОШ І-Шст. імені М.П.Кирпоноса, магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Коваленко Є.І, кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Те, що чую, я забуваю.

Те, що я бачу, я пам'ятаю.

Те, що я роблю, я розумію.

Конфуцій

Сьогодні якість роботи вчителя залежить від оптимізації освітнього процесу на основі ефективного використання традиційних і нових методик з використанням технічних засобів навчання. Ефективність засвоєння матеріалу залежить від доцільного використання методів навчання для даної теми уроку. Плануючи урок, педагог повинен віддавати перевагу тим методам навчання, які спонукають учнів до активних дій, до творчої діяльності. Метою мого дослідження є аналіз інтерактивних методів навчання, які сприяють оптимізації освітнього процесу.

Активізації розумової і пізнавальної діяльності молодших школярів сприяє використання інтерактивних методів навчання, в основі яких лежить підвищення ефективності навчального процесу за допомогою «активного спілкування: учня з учнем; учня з групою учнів; учня з учителем; учителя з представником групи; учителя з групою учнів; учителя з класом» [2 с.130].

Інтерактивні методи навчання мають значний потенціал для формування комунікативної, мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції учнів. "Ці методи орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації, у якій учасники процесу взаємодії більш мобільні, відкриті й активні посилення.

Інтерактивність в навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, знаходження у режимі бесіди, діалогу, дії. Відповідно, у дослівному розумінні інтерактивним може бути названий метод, у якому той, хто навчається, є учасником. Який здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто не виступає тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власно створюючи це.

Отже, інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка сприяє активній взаємодії, діалогу та взаєморозумінню між вчителем та учнем, як рівноправними учасниками освітнього процесу. В центрі цієї педагогічної системи перебуває власне «особа, яка навчається» . Технологія інтерактивного навчання полягає у забезпеченні розвитку самостійної інтелектуально-креативної складової особистості дитини за умови комфортного співіснування в освітньому просторі усіх учасників освітнього процесу, адже без цих складових будь-яка сучасна педагогічна модель є апіорі нежиттєздатною [5] .

При виборі інтерактивних технологій мають бути дотримані правила організації такого навчання:

- до роботи залучаються всі учасники освітнього процесу;
- клас об'єднується у групи;
- до уроку відповідно готується приміщення (щоб кожен учень мав змогу працювати у групі);
- учитель розробляє необхідні матеріали для кожної групи;
- учні мають обов'язково дотримуватися регламенту;
- створюється атмосфера довіри. [3.с45]

Таке навчання вимагає наполегливої підготовки вчителя і учнів. Діти у ході таких занять мають навчитися спілкуватися, слухати і чути один одного, висловлювати власні думки та поважати думки інших, вміти ставити запитання і відповідати на них. Робота в групі має бути організована так, щоб всі активно працювали, щоб слабші отримували допомогу від сильніших. У початкових класах педагог контролює дотримання регламенту роботи у групі. Вчитель має забезпечити можливість для роздумів, і учні мають самі прийти до висновків щодо поставленої перед ними проблеми.

Перед початком впровадження інтерактивних занять слід сформувати з учнями правила роботи у класі й обговорити їх. Потрібно налаштувати дітей до старанної підготовки до таких занять. Спочатку слід застосовувати прості інтерактивні технології- робота в парах, мозковий штурм, робота в малих групах. Коли у дітей з'являться навички роботи, такі заняття будуть проходити легше і потребуватимуть менше часу для організації.

Інтерактивні методи сприяють інтенсифікації й оптимізації освітнього процесу. Вони дають змогу учням:

- полегшити процес засвоєння знань;
- аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати;
- моделювати різні соціальні ситуації і збагачувати власний соціальний досвід через включення у різні життєві ситуації;
- слухати іншу людину, поважати альтернативну думку, прагнути до діалогу;
- вчитися будувати конструктивні відносини у групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати, шукати компроміси;
- знаходити спільне розв'язання проблем;
- розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Інтерактивні технології на сьогодні є суттєвим елементом покращення якості навчання, оптимізації освітнього процесу та формування творчої складової особистості.

Метод інтерактивного навчання можна застосовувати на різних етапах вивчення теми з метою оптимізації якості навчального процесу. Його можна застосовувати одразу ж після викладу вчителем нового матеріалу, на початку нового уроку замість опитування, на спеціальному уроці, присвяченому застосуванню знань, умінь та навичок, або як фрагмент повторювально-узагальнювального уроку. Ці методи сприяють розвитку мовної і мовленнєвої компетенції учнів, комунікативних якостей школярів Використання інтерактивних методів сприяє створенню доброзичливої атмосфери на уроці та підвищує мотивацію учнів до навчання.

Список використаних джерел

1. Бойченко Л. Мотивація навчальної діяльності: методичний семінар-тренінг з використанням методів інтерактивного навчання /Завуч. Сер. Шкільний світ. 2011. №11.С.1-8.
2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник / [Пентиліук М. І., Караман С. О., Горошкіна О. М. та ін.] ; за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2005. 400 с.
3. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Х.: «Основа», 2009. 176с.
4. Пометун О., Пирожниченко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: Видавництво А.С., 2004. С.7, 11, 19.
5. Сологуб Н. Інтерактивні методи в процесі формування загальнокультурних компетентностей / Директор школи. Сер. Шкільний світ: для кер.навч.закл.2012. №19 (жовт.).С.44-47.

Падун Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти і освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ГЕЙМІФІКАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одним із завдань Нової української школи - виховати творчу особистість, яка б зуміла використати знання, уміння і навички в майбутньому житті. З цією метою вчителі застосовують у навчальному процесі різноманітні інновації. Тому актуальним питанням сьогодення є використання гейміфікації на уроках, що допоможе організувати активне освітнє середовище, забезпечити різні форми інтегрованого навчання, здійснювати моніторинг розвитку учнів відповідно до Концепції Нової української школи та оновленого Державного стандарту початкової освіти, методикам компетентнісного навчання [3].

Що ж таке гейміфікація? Гейміфікація або ігрофікація (від англійського Gamification) поняття сформульоване британським програмістом Ніком Пеллінгом поширюється в усіх сферах сучасного життя. Воно означає використання в програмних інструментах сценаріїв, характерних для комп'ютерних ігор, в сферах далеких від гри. Особливо актуальним стає застосування гейміфікації в освітньому середовищі, оскільки вона: по-перше допомагає побудувати педагогічний процес на основі активності кожного учня; по-друге сприяє підвищенню мотивації навчання; по-третє створює умови для реалізації інтегрованого навчання [2].

Дослідження показало, що сфера гейміфікації ще зовсім молода, але нині існує вже чимало досліджень і публікацій з означеної проблематики, серед них – праці М. Барбера, Дж. Макгонігел, Д. Кларка, Лі Шелдона, К. Вербаха та інших.

Закордонні дослідники пропонують різні тлумачення поняття "гейміфікація". Зокрема, Г. Зікерманн який одним із перших описав використання елементів гри в неігровому середовищі, визначає гейміфікацію як процес використання ігрового механізму й мислення з метою збільшення аудиторії і розв'язання проблем [2]. Е. Дж. Кім вважає, що гейміфікація – це впровадження ігрових технологій із тим, щоб зробити завдання більш захоплювальними й цікавими [2].

Розглянемо більш детально сутність поняття "гейміфікація". Гра – один із видів людської діяльності. Метою будь-якої гри є створення середовища, для досягнення мети гравцям потрібно виконувати різноманітні завдання. Елементами гри є бали, бонуси, заохочення, рівнева та рангова системи. Окрім цього, важливим є дотримання правил гри. Перераховані складові становлять підґрунтя гейміфікації [4]. Ключовими факторами гейміфікації є ігрове мислення, що сприяє відчуттю конкуренції, роботі в командні, діалоговому мовленню, дослідженню, допитливості, захопленню гравців тощо [5].

Проте використання ігор не замінює традиційні уроки, навпаки надає додаткову можливість у навчанні. Є різниця між грою і гейміфікацією. Гра повністю занурює учня в уявне середовище, викликає цікавість до вивчення нового. Гейміфікація завжди передбачає наявність конкуренції, може бути мотивом до здійснення ефективної діяльності. Вона спонукає учня до досягнення поставленої мети. Відмітимо, що гейміфікація освіти підвищує пізнавальний інтерес, саме тому питання її використання у шкільному середовищі є особливо актуальним на сучасному етапі.

Будь-яка гра включає в себе такі елементи: ролі, уявні ситуації (або сюжет гри), ігрові дії та правила гри. Професор Вербах виділив елементи гейміфікації: динаміка гри (прогрес гравця, стосунки між учасниками гри, емоції); принципи роботи (змагання і взаємодія з учасниками гри, очікування перемоги, зворотній зв'язок); компоненти гейміфікації (зовнішні атрибути: нагороди, значки, символи тощо) [2].

Позитивні моменти гейміфікації, зокрема: будується на основі використання сучасних інформаційних технологій; пропонує елементи гри в неігровій діяльності, тобто у навчальних цілях; є особливо ефективною, коли охоплює предметні уроки; спонукає учнів до активного емоційно-чуттєвого сприйняття предметів і явищ що вивчаються; сприяє формуванню наукового світогляду; застосування на різних етапах навчальної діяльності; допомагає зробити процес навчання цікавим, захопливим та результативним [1].

Важливим є те, що особливостями гейміфікації є: дозвіл на допущення помилок; діти можуть не боятися осуду та покарання за помилки; почувати себе вільно; страх зникає перед неправильними діями; приходить ініціативність та впевненість; учень може самостійно обирати варіанти дій; активна діяльність учня; формування почуття відповідальності за власні вчинки.

В навчальному процесі засобом гейміфікації є використання комп'ютерних ігор та онлайн-інструментів. Серед онлайн-сервісів, які доцільно застосовувати на уроках у початковій школі виділяють такі:

☒ Khanacademy – безкоштовні відео-курси з різних предметів;

☒ LearningApps.org – сервіс, для створення інтерактивних додатків з метою ефективного засвоєння учнями навчального матеріалу. Учитель може використовувати уже готові вправи, або у власному класі створювати нові.

☒☒ Miksike – освітнє онлайн-середовище, у якому можна створювати інтерактивні вправи з будь-якого навчального предмета.

Таким чином гейміфікація навчання дозволяє учням простежити свій ріст у навчальній діяльності та виокремити власні досягнення; створює умови для практичної діяльності учнів; сприяє ефективному формуванню знань, умінь та навичок молодших школярів, формування особистості в цілому.

Список використаних джерел

1.Бугайчук К. Л. Гейміфікація у навчанні: сутність, переваги, недоліки
Електронний ресурс] . – Режим доступу:

http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1319/Гейміфікація_Бугайчук_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki>

3. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. № 87 / [Електронний ресурс] – Режим доступу до вид. : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

4. Краснова Т.И. Гейміфікація обучения иностранному языку // Young Scientist. №11 (91), June 2015. – С. 1373-1375. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://portal.tpu.ru:7777 /SHARED/k/KRASNOVA/science/Tab1.pdf>

5. Ткаченко О. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір // *Актуальні питання гуманітарних наук*. – 2015. – № 11. – С. 303 – 309.

Парубець В.В., соціальний педагог Ніжинської загальноосвітньої школи I-III ст. № 15, магістрантка факультету психології та соціальної роботи, спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У педагогічній практиці будь-якого вчителя завжди поставало питання мотивації учнів до навчальної діяльності, формування у них пізнавальних потреб. Адже мотивація навчальної діяльності є одним із засобів спонукання школярів до продуктивної пізнавальної праці, активного засвоєння змісту освіти. Тому важливим умінням для педагога є орієнтація в питаннях сутності мотиваційних процесів, щоб мати змогу ефективно керувати учбовою діяльністю учнів, спрямовувати навчальну активність у бажаному напрямку та вчасно реагувати на ситуацію зниження пізнавальної мотивації.

Мотив - це сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, які викликають активність суб'єкта і визначають її спрямованість. Мотивація - це система психологічних факторів, що зумовлюють поведінку та діяльність людини. Навчальна мотивація ґрунтується на потребі, яка стимулює пізнавальну активність дитини, її готовність до засвоєння знань.

Серед існуючих груп навчальних мотивів розрізняють: широкі соціальні, або мотиви, пов'язані з потребами дитини у спілкуванні з іншими людьми, в їх оцінці і схваленні, з бажанням учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин; мотиви, пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю, або пізнавальні інтереси дітей, потреба в інтелектуальній активності і оволодіння новими вміннями, навичками, знаннями [1;14].

Психологи та педагоги виділяють 5 рівнів навчальної мотивації: високий – у таких дітей є пізнавальний мотив, прагнення найуспішніше виконувати всі запропоновані шкільні вимоги; гарна шкільна мотивація - учні успішно справляються з навчальною діяльністю, подібний рівень мотивації є середньою нормою; позитивне ставлення до школи - школа приваблює таких дітей позанавчальною діяльністю, пізнавальні мотиви у таких дітей сформовані меншою мірою і навчальний процес їх

мало приваблює; низька шкільна мотивація - ці діти відвідують школу неохоче, воліють пропускати заняття, мають проблеми в навчанні; негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація - діти не справляються з навчанням, мають проблеми у спілкуванні з однокласниками, учителями, школа нерідко сприймається ними як вороже середовище, можуть виявляти агресію, відмовлятися виконувати завдання, дотримуватися тих чи інших норм і правил [4].

Молодший шкільний вік є початком становлення мотивації навчання, від якого багато в чому залежить доля дитини протягом усього шкільного періоду. У цьому віці головний зміст мотивації полягає в тому, щоб навчити дитину вчитися.

Внутрішня мотивація учіння в молодших школярів нестійка, інтерес виявляється переважно до результату. Вольові зусилля до подолання інтелектуальних труднощів, наполегливість у досягненні навчальної мети молодші учні виявляють залежно від ситуації: цікаве завдання, змагальність, підтримка дорослих, товариша тощо [3; 13-16].

Для формування позитивної мотивації до навчання в учнів початкової школи дуже важливо, щоб навчальна інформація була співзвучна їхнім потребам. Лише така інформація піддається емоційній (оціночній) та розумовій (раціональній) переробці.

На мотивацію впливає багато чинників: інтерес до предмета, усвідомлення його корисності, прагнення до успіху, впевненість і почуття власної гідності, наполегливість і терпіння, стосунки з вчителем [2].

Серед причин спаду мотивації молодших школярів до навчальної діяльності можна зазначити наступні: ставлення учня до вчителя; ставлення вчителя до учня; особиста значущість предмета; розумовий розвиток учня; продуктивність навчальної діяльності; нерозуміння мети навчання; страх перед школою [5].

Труднощі, які виникають у дитини в школі, можуть бути спричинені несформованою внутрішньою позицією школяра, сутність якої полягає в потребі дитини відвідувати школу, включатися в нову для неї учбову діяльність, зайняти нове положення серед оточуючих. Навчальна діяльність пройде успішно, якщо вона стимулюється і мотивами самої діяльності, і мотивами, викликаними позицією школяра [4; 65].

Для формування повноцінної мотивації учіння молодших школярів особливо важливо забезпечити такі умови: збагачувати зміст особистісно-орієнтованим цікавим матеріалом; утверджувати справді гуманне ставлення до всіх учнів, бачити в дитині особистість; задовольняти потреби в спілкуванні з учителем та однокласниками під час навчання; збагачувати мислення інтелектуальними почуттями; формувати допитливість і пізнавальний інтерес; формувати адекватну самооцінку своїх можливостей; утверджувати прагнення до саморозвитку, самовдосконалення; виховувати відповідальне ставлення до навчальної праці, зміцнювати почуття обов'язку. [6; 136]

Таким чином, мотивація - це одна з найважливіших умов, що забезпечує успішне формування в учнів знань, слугує для них джерелом отримання нової інформації та осмислення її, розвитку мовлення та самостійного розуміння матеріалу.

Для формування мотивів навчання потрібна раціональна організація навчально-виховного процесу, при якій школярі виступали б активними учасниками пізнавального процесу. У дітей з'являється внутрішня потреба до учіння, позитивне ставлення до навчального процесу в тому випадку, якщо вони мають можливість зайняти активну позицію у навчально-пізнавальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Божович Л.И. Проблемы формирования личности: Избранные психологические труды. Москва, 1995. С.14.
2. Гуткина Н.И. Развитие учебной мотивации учащихся в первых двух классах современной начальной школы (лонггетюдное исследование). *Культурно-историческая психология*. 2007. №2. С. 62-74.
3. Лазаренко Н. Розвиток пізнавальної активності першокласників у період навчання грамоти. *Початкова школа*. 1999. № 5. С.13-16.
4. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. Москва, 1983. 96 с.
5. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников. Москва: Педагогика, 1984. 114 с.
6. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ: АСК, 2001. 256 с.
7. Щукина Г.И. Мотивация учения. Москва: Научное образование, 1980. 104 с.

Петрик І.С., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ

У віці 5-7 років дитина стає відповідальнішою. У більшості випадків вона усвідомлює те, яка поведінка схвалюватиметься, а яке - ні. У цьому віці діти вчаться оцінювати вчинки не лише за критерієм, які наслідки вони спричинили, але і по тому, які внутрішні мотиви були у людини, що здійснює той або інший вчинок. Саме ця здатність розуміти власні і чужі внутрішні мотиви поведінки, що формується, є основою майбутньої відповідальності. У когось з дітей вона починає формуватися в 5-7 років, а у когось лише ближче до 10-11 років. Вимагати від школяра 5-7 років занадто великого рівня відповідальності було б неправильно [2, с.8]. У цьому віці дитина повинна мати власні області відповідальності, пов'язані з особистими речами і іграшками, збереженням гідного зовнішнього вигляду, розуміти важливість дбайливого відношення до природи і речей, що належать іншим, мати початкові уявлення про власну відповідальність за здоров'я. Але усе це ще далеко не на дорослому рівні. Ці поняття тільки формуються, і можуть бути помилки [5, с.125]. Дорослого рівня відповідальності усі діти досягають в різному віці. У цей період відбувається усвідомлення повної особистої відповідальності за власне життя. Почуття відповідальності молодших здобувачів знань розуміється як інтегральне новоутворення у дітей молодшого шкільного віку, яке виявляється як здатність усвідомлено брати на себе прості навчальні, моральні та громадські зобов'язання, чітко дотримуватись їх виконання та передбачати наслідки власних наблизених дій [2, с.7].

Відомо, що провідною діяльністю молодших здобувачів знань поряд з навчанням є гра. Гра допомагає входженню дитини в суспільство. На перший план у грі виступають стосунки між людьми, суспільний зміст праці. У ній моделюються взаємини між людьми при виконанні суспільних функцій. У процесі участі в грі діти вчаться спілкуванню, пробують себе в різних ролях і ситуаціях. [1, с. 36]

Рольові та ділові ігри крім сприяння розвитку почуття відповідальності та моральних якостей, ще й сприяють формуванню та розвитку комунікативних здібностей здобувачів знань, покращенню зворотнього зв'язку з фасилітаторами, здобувачі знань набуватимуть впевненості у собі при виникненні реальних ситуацій у житті. До роботи залучаються найменш комунікабельні діти, що сприятиме їх самоствердженню, згуртуванню колективу. При цьому виховується свідомо дисципліна, почуття взаємодопомоги, готовність учнів включитися до різноманітних видів діяльності, самостійність, творчість та ініціатива[3, с. 54].

Крім рольових та ділових ігор для розвитку почуття відповідальності використовуються психодрами. Драматизація забезпечує школяреві активне й ефективно сприйняття матеріалу. Діти беруть участь у втіленні літературного образу в реальний.

Вчителі не рідко вимагають від дитини старанності і відповідальності, не проявляючи достатньої турботи про формування цих якостей. Завдання навчання і виховання повинно полягати в тому, щоб упродовж перших років навчання дитини в школі навчити її свідомо керувати своєю поведінкою і сформуванню у неї необхідні для цього якості особистості, зокрема відповідальності[4, с. 24].

Отже, під почуттям відповідальності молодших школярів розуміємо інтегральне особистісне новоутворення у дітей молодшого шкільного віку, яке виявляється як здатність усвідомлено брати на себе прості навчальні, морально-громадські зобов'язання, чітко дотримуватись їх виконання та передбачати наслідки власних наблизених дій. Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що у своїй сутності почуття відповідальності є новоутворенням молодшого шкільного віку і пов'язане з якісними психологічними змінами самих школярів.

Список використаних джерел

- 1.Басюк Н.А. Антон Семенович Макаренко про виховання відповідальності / Н.А. Басюк // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, О.Л. Макаренко. – К.: НПУ, 2000. – С.3-7.
- 2.Басюк Н.А. Корекція почуття відповідальності молодших школярів / Н.А. Басюк // Початкова школа. – 2004. – № 3. – С.7-9.
- 3.Басюк Н.А. Проблема відповідальності молодшого шкільного віку / Н.А. Басюк // Науково-педагогічний пошук молодих дослідників: 36. наук. праць / За ред. О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка. – Житомир: ЖДПУ, 2000. – С.53-56.
- 4.Мищенко К.Л. Педагогічні умови виховання почуття відповідальності в учнів 1-4 класів // Педагогіка та психологія. – Вип.24. – Київ, 2005. – С.25-33.
- 5.Петрик І.С. Формування почуття відповідальності у молодших школярів / І.С. Петрик // Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. – Ніжин, 2016. – С.124-125.
- 6.Освітні технології: Навчально-методичний посібник / За ред. О.М. Пехоти. – Київ, 2001. – С.256.

Петрик М.І., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ЗАВДАНЬ З ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДБАЙЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ПОЗАУРОЧНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ

Питання формування дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі все частіше турбує педагогів та батьків.

Мета публікації: висвітлити ефективність завдань з теми.

Для виконання поставлених завдань необхідно було провести дослідження, яке проходило в 3 етапи:

I етап – констатувальний експеримент.

II етап – формуючий експеримент.

На I етапі вивчалася психолого-педагогічна література з теми дослідження. Здійснювалася підготовка теоретичної і емпіричної бази дослідження, дидактичних матеріалів. Проводилися діагностики рівня сформованості екологічної культури молодших школярів на початку експерименту.

На II етапі розроблений і проведений формуючий експеримент. На цьому етапі досліджено рівні сформованості в учнів молодшого шкільного віку дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі. Проведено узагальнення та систематизація результатів педагогічного експерименту, їх теоретична інтерпретація та апробація.

Констатувальний експеримент

Мета констатувального етапу експерименту - визначити рівень сформованості екологічної культури молодших школярів. Ми визначили критерії сформованості дбайливого ставлення до природи у дітей молодшого шкільного віку в позаурочній виховній роботі.

Мотиваційний критерій, показники: ставлення до природи, бажання пізнавати природу.

Когнітивний критерій, до нього показники: пізнання учнів до виховного, освітнього, розвиваючого потенціалу природознавчих знань.

Визначити показник *мотиваційного критерію* ми вирішили за допомогою «*Особистісного тесту*».

Мета: оцінити своє ставлення до природи

Завдання: прочитавши запитання, вибрати одну з трьох запропонованих відповідей на нього і записати оцінку в балах. Отримані бали додати.

Критерії: не дуже активне, глибоке та правильне, не достатньо осмислене ставлення до природи. [1, с.27]

Проаналізувавши відповіді учнів на особистісний тест, побачили такі результати: 30% відповідей учнів потрапили під критерій недостатньо осмисленого ставлення до природи; 30% не дуже активного ставлення до природи; 40% - глибоке та правильне ставлення до природи. Отримані нами результати дають підстави стверджувати, що в учнів середній рівень сформованості дбайливого ставлення до природи. Ми рекомендуємо вчителям початкової школи більше часу приділяти темі екології та дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі. Адже на шкільному уроці неможливо достатньо глибоко охопити питання любові та дбайливого ставлення до природи.

Наступним показником є бажання пізнавати природу, дослідження ми вирішили провести, відвідавши живий куточок в краєзнавчому музеї міста Ніжин.

Екскурсія до куточку живої природи м.Ніжин (зоопарк).

Мета: виявити рівень мотивації пізнання природи у дітей молодшого шкільного віку, продовжувати розвивати у дітей пізнавальні здібності, творчу уяву; формувати передумови пошукової діяльності, інтелектуальної ініціативи; розвивати вміння визначати можливі методи розв'язання проблеми за допомогою дорослого; активізувати мовлення дітей; виховувати дбайливе ставлення до живої природи. [2, с.27]

Діти почували себе невимушено, тому що це був не урок, а позаурочний захід з метою розширення природничих знань та пізнанням природи.

Отже, мету екскурсії виконано. Учні залишилися задоволені та з новим багажем знань про навколишній світ.

Когнітивний критерій, до нього показник: знання про природу.

Для визначення рівня сформованості екологічної культури молодших школярів на початковому етапі учням були запропоновані питання анкети. При цьому метод анкетування використовувався в поєднанні з методом інтерв'ю. (Детальніше з запитаннями анкети можна познайомитись в додатку В)

Обробка результатів.

На кожне питання дозволялося давати не одну, а кілька відповідей. Всі показники ми підсумовували і перевели в відсоткове співвідношення. Відповідаючи на перше запитання, що таке природа, діти давали такі відповіді: ґрунт (2%), повітря (2%), тварини (20%), рослини (10%), людей (10%) ,50% дітей не змогли сформулювати свою відповідь. Як видно з графіка (рис.3.1), більшість учнів не мають повного уявлення, про те, що таке природа. Серед компонентів природи учні називали рослини, тварин, ґрунт, людини; в той же час не були названі повітря і вода.

На запитання "Що природа дає людині?" отримано такі відповіді: їжу - 10%, ліки - 10%, одяг - 10%, деревину - 20%, 60% дітей не змогли сформулювати свою відповідь.

Наведені дані свідчать, що більшість учнів на це питання не дали відповіді. Лише деякі називають їжу, ліки, одяг, меблі.

Однак ніхто не назвав паливо, чисте повітря. Стан навколишнього середовища міста Ніжин діти оцінюють як здоровий (10%), задовільний (30%), хороший (20%), незадовільний (30%). 10% дітей вагалися з відповіддю. Як видно з графіка (рис. 3.3), більшість учнів оцінюють стан природи як задовільний, проте значна кількість учнів вважають його незадовільним.

Це пов'язано з погіршенням екологічної обстановки і з великою поінформованістю школярів про екологічні проблеми. Яким чином людина руйнує природу?

Діти вважають, що людина руйнує природу, забруднюючи повітря (30%), знищуючи звірів (10%), забруднюючи воду (20%), знищуючи комах (10%) .60% дітей не дали відповіді.

Наведені дані свідчать, що учні недостатньо повно усвідомлюють згубний вплив людини на природу.

Які тварини занесені в "Червону книгу" нашої країни?

Учні групи вважають, що в "Червону книгу" нашої країни занесені такі тварини: бобер (20%), беркут (10%), олень (10%) .70% дітей не змогли дати відповідь. Більшість учнів не мають уявлення про охоронюваних тварин нашої країни. Були названі тварини, що охороняються такі, як бобер, беркут, олень і в той же час багато

учні не дали повних і точних відповідей. 60% дітей не змогли назвати рослини, що охороняються в нашій місцевості. 20% назвали валеріану, стільки ж назвали конвалія, 20% - латаття білу, 10% кульбаба, стільки ж подорожник.

Дані свідчать про недостатню проінформованість учнів щодо охоронюваних рослин своєї місцевості. Серед відповідей учнів слід відзначити значну кількість невірних та сумнівних.

Список використаних джерел

1. Лола В.Л. Учим воспринимать эстетические свойства природы/ В.Л. Лола // Начальная школа. – 1988. - С.25-27.
2. Маршицька В. Виховання ціннісного ставлення до природи / В. Маршицька // Початкова школа. – 2002. – № 2. – С. 26-34

Петрик О.В., старший викладач кафедри початкової освіти КЗ «Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти» ЗОР

РИТОРИЗАЦІЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасне українське суспільство, як і будь-яке постіндустріальне, потребує фахівців із високою комунікативною культурою, культурою мислення, мовлення, поведінки. Але нерідко спостерігаємо приклади низького рівня мовленнєвої культури й навичок мовленнєвої поведінки у повсякденному житті, зразках реклами, телевізійних програмах, художніх фільмах тощо. Тому актуальним є внесення змін у мовну освіту школярів, і молодших зокрема. Науковці Н. Голуб, О. Горошкіна, А. Курінна, Т. Ладигенська, Л. Мацько, С. Омельчук, М. Пентилюк, Г. Сагач, Л. Скуратівський та ін. вважають, що пріоритетним напрямом модернізації шкільної мовної освіти є введення курсу практичної риторики. На їх думку, риторика як комплексна, універсальна наука і водночас мистецтво слова, сприяє формуванню в особистості цінностей і ціннісних орієнтацій. Оскільки риторика в Україні, на жаль, не отримала статусу обов'язкового навчального предмета, надзвичайно важливо запроваджувати *риторизацію* гуманітарного простору сучасної школи, і передовсім процес навчання української мови.

«Риторизація мовної освіти – за визначенням Н.Б.Голуб – це процес переосмислення мети та змісту шкільного предмета «Українська мова», пріоритетним завданням якого є формування риторичної компетентності, а також визначення і розроблення способів організації навчального спілкування в комунікативно-діяльному і функціонально-стилістичному аспекті та за законами риторики»[1, с. 11-16].

Державний стандарт початкової загальної освіти (2018) серед загальних очікуваних результатів мовно-літературної галузі визначає:

взаємодію з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях.

Конкретні очікувані результати, якими повинна володіти дитина, окреслено як:

- виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, для створення власного висловлювання з конкретною метою;
- визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації;

пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб;

- висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думки, спираючися на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її;

- висловлює власні погляди, підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної вимови, висловлюючи власні погляди;

- обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності;

- доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету [2].

Очевидним є, що реалізація змістових ліній типових освітніх програм «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища» має підпорядковуватися основній меті – навчити учнів правильно, змістовно і комунікативно доречно створювати власні висловлювання, свідомо сприймати висловлювання інших, вдало розпочинати спілкування, успішно його підтримувати і завершувати.

Риторика – [від давнього. *rhetorike* – мистецтво красномовства] – 1) теорія ораторського мистецтва; наука красномовства має на меті забезпечити формування особистості, яка б володіла знаннями, уміннями, і навичками ефективного спілкування, збагачувала свій комунікативний досвід, зберігала культурно-мовленнєві традиції українського народу[3, с. 599].

Отже, лінгвістича діяльність забезпечує:

- дослідження мовних одиниць та явищ;
- усвідомлення їх істотних ознак;
- розуміння особливостей функціонування цих явищ та одиниць.

Риторична діяльність передбачає формування умінь:

- аналізувати різні умови спілкування, враховувати їх для вибору мовленнєвої поведінки;

- створювати власні висловлювання, вирішуючи риторичні завдання;
- вибирати значущу інформацію з висловлювання, виділяти головне, інтерпретувати інформацію.

Автори курсу «Риторика» для 1, 2, 3, 4 класів М. Д. Захарійчук, В.О. Науменко для досягнення мети курсу визначають необхідність вирішення таких завдань:

- навчати ввічливо ставитися до співбесідника, цінувати й розуміти іншу точку зору;

- навчати дбайливо ставитися до слова, вміло й доречно використовувати його у власному мовленні;

- формувати уміння вербального й невербального мовлення;
- закладати підґрунтя свідомого творчого ставлення до спілкування [4].

Багато сучасних учених (Н. Голуб, А. Курінна, В. Кухар, В. Нищета, М. Пентиліук, Г. Сагач, В. Федоренко та інші), окресливши актуальність процесу формування риторичних умінь на більш ранньому етапі розвитку мовлення школярів, розглядають необхідність пропедевтичного введення риторичних елементів на уроках мови.

Тож перед учителями початкових класів, науковцями, методичними службами постають питання: «Що про риторику треба знати дітям?», «Як зробити урок риторично спрямованим?», «Як організувати процес навчального спілкування в учнівському колективі?», «Як заохотити і залучити до активної комунікативно-риторичної діяльності учнів?», «Які традиційні та інноваційні

риторизації навчального процесу, риторичного підходу до методи використати?».

З огляду на це, необхідним є дослідження риторизації сучасного уроку української мови в початковій школі, розроблення його змісту і технологій проведення.

Список використаних джерел

1. Голуб Н. Практичний аспект риторизації процесу навчання української мови і літератури в школі / Ніна Борисівна Голуб // Українська мова і література в школі. – 2008. – № 1. – С. 11–16.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. Режими доступу <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/5a8de25e1504c877583228.doc>
3. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / Уклали: О.і. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.
4. Науменко В.О. Урок риторики в початкових класах / В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук // Початкова школа. – 2010. – № 3. – С. 21–24.

Петрук О.М., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України

АУДІАТИВНІ УМІННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Оволодіння уміннями усного мовлення включає аудіювання – сприйняття і розуміння почутого. Цей вид мовленнєвої діяльності є основою спілкування. Аудіювання безпосередньо пов'язане з говорінням, зокрема з діалогічним мовленням. Мовець не зможе адекватно відповісти на адресоване йому запитання, якщо не розуміє, про що запитують.

Крім того, аудіативні вміння важливі і для формування загальнонавчальних. Це вміння зосереджувати увагу, уважно слухати вчителя, однокласників, загалом – співрозмовника. Дослідження психологів свідчать, що увага першокласника розосереджена, він може утримувати її лише впродовж кількох хвилин. Лише за умови проведення спеціальної роботи, що передбачає тренування уваги учнів, цей час може збільшуватися. Саме вправи з аудіювання можуть сприяти формуванню умінь дітей бути уважними.

Спостереження за процесом навчання української мови у закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин засвідчили, що роботі з формування аудіативних умінь не приділяється достатньої уваги не лише в 1 класі, але й упродовж усього початкового курсу української мови. Очевидно, причиною є нерозуміння вчителем важливості цього виду роботи.

Під час перевірки аудіативних умінь учнів початкових класів нами було помічено коливання рівня сформованості зазначених умінь як в межах однієї вікової групи, так і в межах одного освітнього закладу. Це наштовхує на висновок про те, що переважно у класах, де вчителі систематично проводять роботу, спрямовану на формування вмінь сприймати на слух текст / висловлювання і розуміти його, учні характеризуються високим і достатнім рівнем розвитку аудіативних умінь.

Формування аудіативних умінь особливо важливо у випадках, коли українська і рідна мова здобувачів освіти є неспорідненими, а отже, мають суттєві відмінності у фонетичній і граматичній системах, лексичному складі.

Процес сприйняття й розуміння почутого супроводжується складною розумовою діяльністю, напруженою роботою пам'яті.

Аудіативні уміння мають формуватися у взаємозв'язку з уміннями говорити, адже у процесі спілкування мовець не лише продукує мовлення, але й сприймає на слух мовлення співрозмовника. Взаємопов'язане навчання цим двом видам мовленнєвої діяльності сприяє встановленню міцних зв'язків між артикуляційним і слуховим відчуттям.

В умовах навчання української мови як другої завдання систематичного розвитку й удосконалення аудіативних умінь є вкрай актуальним. Робота з аудіювання повинна проводитися систематично, а не принагідно. Методично правильна її організація створить передумови для ефективного формування мовленнєвих умінь, а на їх основі й – комунікативної компетентності здобувачів освіти.

Погребняк Ю.В., вихователь дошкільного підрозділу ННВК №16 «Престиж» м. Ніжин, магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Бобро А.А., кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Нова парадигма педагогіки зміщує центр проблем із формування знань, умінь і навичок на цілісний розвиток особистості, її компетентності в різних галузях. У цих умовах зростає соціальна та педагогічна значущість збереження здоров'я дитини в процесі освітньої діяльності, що визначає в подальшому повноту реалізації його життєвих цілей і змісту. Тому виховання основ здорового способу життя школяра є важливим завданням педагогіки.

Державним стандартом загальної початкової освіти здоров'я розглядається цілісно і водночас багатоаспектно – через фізичну, психічну, соціальну та духовну його складові. Кожна складова здоров'я багатогранна. І лише за умови їх органічного поєднання формується і розвивається здоров'я молодшого школяра.

Багато зарубіжних та вітчизняних учених займаються всебічним вивченням питань про здоровий спосіб життя дітей, можна відмітити дослідження Т. Титаренко, О. Яременка, Н. Нікіфорова, І. Беха, Т. Глазько, С. Лапаєнко, Г. Ващенко, С. Омельченка,

Р. Купчинова, Н. Паніної та ін. Із зарубіжних учених дану проблему досліджують Л. Хей, Р. Фішер, Х. Данеш, Г. Маклауен, Д. Хамбург, К. Гланз, М. Левіс, Б. Рімер та ін.

На сьогодні фахівці [1,2,3] відзначають, що стан здоров'я молоді характеризується проявами негативних тенденцій. Особливо тривожними є показники здоров'я дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Проблема формування основ здорового способу життя є особливо актуальною для учнів молодшого шкільного віку, оскільки в цей період відбувається становлення власної програми життєдіяльності, а дитина включається в складну роботу щодо формування саморефлексії, самоконтролю и саморегуляції.

Аналіз наукової літератури дозволив сформувати таке визначення поняття спосіб життя – це поведінка, закріплена в стереотипах повсякденного життя: трудова діяльність; побут; форми використання вільного часу; задоволення духовних і матеріальних потреб; участь у повсякденному житті; норми і правила поведінки.

Інтегральним вираженням взаємозв'язків способу життя та здоров'я людини виступає поняття «здоровий спосіб життя». Воно об'єднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, громадських, побутових функцій в найбільш оптимальних умовах для здоров'я і розвитку людини.

«Здоровий спосіб життя» – це діяльність особистості, спрямована на зміцнення і розвиток індивідуального і суспільного здоров'я [1].

Аналізуючи наукову літературу ми виокремили деякі із основних шляхів формування здорового способу життя у дітей молодшого шкільного віку.

На нашу думку найбільш ефективним шляхом формування цінності здоров'я та здорового способу життя є спрямована та зорієнтована дорослими (вчителем, вихователем, психологом, дорослими в сім'ї) самостійна робота, яка сприяє активній та успішній соціалізації дитини в освітній установі, розвиваючи здатність розуміти свій стан, знати способи і варіанти раціональної організації режиму дня та рухової активності, харчування, правил особистої гігієни.

Але тільки знання основ здорового способу життя не забезпечують і не гарантують їх використання, якщо це не стає необхідною умовою щоденного життя дитини в сім'ї та освітньому закладі [2].

Під час вибору стратегії формування здорового способу життя в молодшому шкільному віці необхідно, враховуючи психологічні та психофізіологічні характеристики віку, спиратися на зону актуального розвитку, виходячи з того, що провідні цінності здоров'я та здорового способу життя – необхідний і обов'язковий компонент здоров'язберігаючої діяльності освітньої установи, що вимагає відповідної здоров'язберігаючої організації всього її життя. До якої варто включити її інфраструктуру, створення сприятливого психологічного клімату, забезпечення раціональної організації навчального процесу, ефективної фізкультурно-оздоровчої роботи, раціонального харчування [3].

Наступний шлях реалізації цього завдання є створення і розвиток системи валеологічної освіти, яка б передбачала розробку основних положень та умов здорового способу життя, методик їх упровадження, набуття та засвоєння школярами. Темпи сучасного життя, соціальне неблагополуччя, несприятливе екологічне середовище, гіподинамія, шкідливі звички – всі ці чинники погіршують стан здоров'я наших дітей. Велике значення для збереження здоров'я людини має спосіб її життя.

Ще один шлях формування цінності здоров'я та здорового способу життя є просвітницька робота з батьками (законними представниками), залучення батьків

(законних представників) до спільної роботи з дітьми, до розробки програми формування цінності здоров'я та здорового способу життя [3].

Шляхи організації процесу формування здорового способу життя будуть результативними, якщо системно виконуватимуть наступні умови: формування знань і уявлень молодшого школяра про здоров'я людини, про його корисні і шкідливі звички, про власне здоров'я; умови для організованої рухової активності, забезпечується культивування звичок і навичок здорового способу життя; формується ціннісне ставлення до свого здоров'я.

Список використаних джерел

1. Баєва Т. Формування здорового способу життя в особистісно орієнтованому виховному процесі життя / Т. Баєва // Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – С. 172-173.
2. Быкова Е. М. Взаимодействие семьи и школы в процессе воспитания здорового образа жизни младшего школьника [Текст] / Е. М. Быкова // Молодой ученый. – 2015. – №1.2. – С. 2-4.
3. Черній В.П. Формування у молодших школярів здорового способу життя (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): Автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». – Кіровоград, 2014. – 20 с.

Подобна Н.В., Сиплива К.С., магістрантки факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБОМ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ

Ми живемо в ХХІ столітті, де стрімголов змінюються технології, розвивається суспільство, і ми не можемо передбачити з чим матимуть справу наші діти навіть у найближчому майбутньому. У зв'язку з цим, перед школою стоїть завдання не просто дати знання, а разом з цим розвинути творчі та комунікативні здібності, вдосконалити її мислення, розкрити розумовий потенціал дітей, сформувати такі вміння і навички, які допоможуть дітям самим опанувати нові знання та способи дій. Тому, для того щоб досягти потрібного результату в педагогічній практиці активно використовують прогресивні концепції, інноваційні педагогічні технології.

Механізми мислення та його якісні характеристики має сформувані саме початкова школа, адже цей період є сензитивним для розвитку розумових операцій. [1, с.101] В наш час існує багато різних концепцій, технологій, тому одним із засобів розвитку логічного мислення є проблемне навчання. Адже, як зазначають педагоги, зокрема, Т.Кудрявцев, І.Лернер, О.Матюшкін, найбільш результативно мислення розвивається в процесі розв'язання проблемних ситуацій. [4, с.125]

Проблемне навчання - це найефективніший спосіб формування світогляду, оскільки під час його використання утворюються риси критичного, творчого і логічного мислення. Самостійне вирішення завдань учнями і є основною умовою перетворення отриманих знань в переконання.

При використанні даного виду навчання учень отримує не готові знання, а вони є наслідком розумової діяльності учня, тому знання отримані за допомогою проблемного навчання найдовше затримуються в пам'яті дітей. [1, с.94]

Тобто, головна особливість використання проблемного навчання полягає в тому, що воно забезпечує міцність знань і особливий тип мислення - логічний, друга особливість - глибину переконань, третя - творче застосування знань в житті. [2, с.11]

Ураховуючи загальнодидактичні принципи, методи проблемного навчання для розвитку логічного мислення слід використовувати за певною послідовністю: по-перше, на перших уроках слід застосовувати завдання низького рівня складності з поступовим його підвищенням на наступних уроках; по-друге, враховувати специфіку діяльності учнів на кожному етапі уроку, тобто спершу доцільно використовувати проблемні завдання на етапі мотивації навчання, потім на етапі актуалізації опорних знань і т. д.; по-третє, таке навчання передбачає індивідуалізацію та диференціацію із врахуванням вікових особливостей дітей, - це також впроваджується поетапно, тобто спочатку проблемні завдання виконуються фронтально, потім самостійно з перевіркою на дошці та індивідуальні картки.

Виходячи з вищесказаного, то проблемні завдання потрібно будувати із врахуванням того, що логічне мислення також розвивається поетапно, і певним чином залежить від опанування учнями таких мислительних операцій як: синтез, аналіз, порівняння, узагальнення, класифікація, систематизація. Такими мислительними операціями як аналіз і порівняння, як правило, першокласники вже володіють, узагальнення і класифікація - потребують удосконалення, аналіз і систематизація - необхідно розвивати.

Таким чином, розвиток логічного мислення учнів початкових класів засобом проблемного навчання здійснюється поетапно, і ґрунтується на усвідомленні учнями послідовності виконання проблемних завдань та мислительних операцій.

Список використаних джерел

1. Талаш І. О. Розвиток логічного мислення учнів початкових класів засобом проблемного навчання / І. О. Талаш // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. - 2014. - Вип. 41. - С. 101-104.
2. Топузов О. Інтелектуальний розвиток учнів у проблемному навчанні / О. Топузов // Початкова школа. - 2006. - №11. - С. 8-12.
3. Фурман А. В. Методика застосування проблемних ситуацій на уроці / А. В. Фурман // Проблемні ситуації в навчанні. - К., 1991. - С. 67-152.
4. Швардак М. В. Проблемне навчання в умовах сучасної школи // Фізико-математична освіта: науковий журнал. - 2017. - Випуск 1(11). - С. 124-127.

Покрова С.В., старший викладач кафедри початкової освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради
**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ
ДОСЯГНЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Сучасна школа зазнає істотних змін усієї сукупності взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, що суттєво впливає на створення нових освітніх умов,

зокрема на оновлення змісту, методики і засобів контролю й оцінювання результатів навчання. Нововведення у нормативному забезпеченні початкової школи вимагають відмовитись від авторитарності, натомість звернутися до педагогіки партнерства, в якій учень буде не пасивним реципієнтом, а дієвим учасником, та візьме на себе частину відповідальності за своє навчання. Таким чином, освітня діяльність, зокрема її компонент – оцінювання навчальних досягнень, – стає полісуб'єктною, оскільки до неї долучаються і вчителі, і школярі. Контроль і оцінювання за умов компетентнісного підходу націлені на визначення реального стану навчальних досягнень, які мають комплексне вираження, тобто, являють собою множинність об'єктів оцінювання [4].

Необхідно відзначити, що системі оцінювання в Новій українській початковій школі властиве позитивне спрямування, яке базується на врахуванні рівня розвитку дитини, а не ступеня її невдач. При цьому оцінювання стає не тільки інструментом діагностики рівня реалізації визначеної мети, але й вагомим чинником освітнього процесу, основою для зміни підходів до пізнавальної діяльності, прогнозування подальших цілей та перспектив у навчанні. З погляду на те, що головний освітній результат – компетентність – є передусім складним особистісним утворенням, важлива роль у процесі контролю й оцінювання має відводитись учню, який відстежує власний поступ у навчанні, оцінює свої навчальні досягнення, є «власником» учіння; роль учителя зводиться до наставництва в процесі здобуття освіти школярем. Якість взаємодії у класі в такому навчальному середовищі визначається зацікавленістю школяра в учінні, його здатністю виконувати самоконтроль і самооцінювання [4]. Саме такі дії роблять процес оцінювання «формульальним».

Сучасні дослідження сутності поняття «формульальне оцінювання» представлені широким спектром трактувань як вітчизняними, так і зарубіжними вченими (Б. Белл, П. Блек, Д. Вільям, Б. Коуві, О. Онопрієнко, М. Пінська, Ф. Перрену). Визначено різні підходи до його тлумачення. Наприклад, цікавою вважаємо думку М. Пінської про формульальне оцінювання як про інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання [7].

У наукових працях Д. Вільяма формульальне оцінювання подано як оцінювання, яке може допомогти навчанню, якщо воно надає інформацію, яку вчитель та учні можуть використати в якості коментарів при самооцінюванні й взаємооцінюванні та для удосконалення освітнього процесу, в якому вони беруть участь [10]. Таке оцінювання стає формульальним, коли його результати насправді використовуються для задоволення потреб навчання.

Провідний напрямок розвитку формульальної функції оцінювання, запропонований П. Блеком та Д. Вільямом, окреслює сучасний український педагог А. Сбруєва. Він полягає в тому, що зворотний зв'язок має стосуватися не лише навчальних результатів – учні повинні мати можливість розуміти всі нюанси процесу навчання, що сприятиме більш свідомому засвоєнню знань та тіснішій взаємодії між його учасниками [9].

Крім цього, вчені виокремили такі компоненти успішного застосування формульального оцінювання, як: ефективний зворотний зв'язок з учнями; активна участь дітей в освітньому процесі; корегування процесу навчання з урахуванням результатів оцінювання, спроможність учнів до самооцінювання та взаємооцінювання [2].

Нам імпонує думка О.Я. Савченко про те, що в початковій школі мають домінувати вмотивовані оцінювальні судження вчителя, які допоможуть молодшому школяреві усвідомити чи впорався він з роботою та проаналізувати, що вийшло добре, у чому є помилки та як краще їх виправити. Змістове оцінювання стимулює дітей до

праці, до самовдосконалення, бо коментар вчителя містить схвалення, підтримку в різній словесній формі, поради щодо одержання допомоги тощо [8].

Подібної позиції з цього питання дотримується О. Онопрієнко, яка сутність формульованого підходу вбачає в систематичному відстеженні індивідуального поступу школярів у процесі навчання для своєчасної корекції; з активним залученням учнів до процесу оцінювання власної діяльності. Її також можна укласти в алгоритм: формуємо оцінюючи – оцінюємо формуючи. Такий контроль спрямований на визначення ефективних шляхів прогресування конкретного учня у навчанні, мотивування його на здобуття максимально можливих результатів [4]. Зауважимо, що при такому підході учитель принципово змінює процедуру оцінювання та свою в ній позицію: організовує оцінювання як спільну дію, поступово передаючи ініціативу оцінювання учнівських дій в руки самої дитини.

Необхідно зазначити, що у випадку, коли учні та вчитель однаково розуміють цілі та очікувані результати навчання, освітній процес стає більш ефективним, що доведено педагогічним досвідом.

Учні мають усвідомлювати, яких результатів навчання необхідно досягнути, й у будь-який час установити, на якому етапі досягнення власних цілей вони знаходяться, оцінити точність виконаних дій та операцій, скоригувати за необхідності та зрозуміти, коли очікуваного результату досягнуто. Таким чином, формульоване оцінювання є зворотним зв'язком для учнів, який дозволяє їм зрозуміти, яких заходів слід вжити, щоб покращити власні результати [5].

З іншого боку, таке оцінювання для вчителя забезпечує зв'язок оцінки з індивідуальним навчальним рухом учня, приростом його навчальних результатів (знань, умінь, компетентностей тощо). Воно створює умови розвитку в учнів навичок планування власного процесу навчання, прийняття аргументованих рішень, роботи в команді, співпраці тощо. Окрім цього, таке оцінювання є передумовою оцінювання запланованих результатів навчання: особистісних, міжпредметних та предметних [6].

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти алгоритм діяльності вчителя щодо організації формульованого оцінювання має таку послідовність дій:

1. Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей.
2. Ознайомлення учнів із критеріями оцінювання.
3. Забезпечення активної участі учнів у процесі оцінювання.
4. Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).
5. Корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

У той же час формульоване оцінювання має на меті:

- підтримати навчальний поступ учнів;
- формувати в дитині впевненість у собі, наголошуючи на її сильних сторонах, а не на помилках чи слабкостях;
- аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до потреб учня/учениці [1].

Як справедливо зауважує Н. Морзе, «інновації, спрямовані на впровадження практики формативного оцінювання, ведуть до істотних результатів навчання» [3].

Отже, педагогічне оцінювання є одним із найважливіших елементів сучасного навчального процесу. Від правильної організації контрольної-оцінної діяльності вчителем більшою мірою залежить ефективність управління навчанням. При цьому, формульоване оцінювання є цілеспрямованим неперервним процесом спостереження за набуттям знань учнів, необхідною умовою інтерактивного навчання, в ході якого

формується культура спільного обговорення у класі, розвиваються навички критичного і творчого мислення, а також формується середовище, що заохочує учнів запитувати, робити умовивід. Формувальне оцінювання підтримує впевненість кожного учня в тому, що він здатний покращити свої результати. Відтак, активне застосування сучасними педагогами методики формувального оцінювання є одним із ключових чинників якісної освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року [Електронний ресурс] // Розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.2016 року. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.
3. Морзе Н.В. Формувальне оцінювання : від теорії до практики / Н.В. Морзе, О.В. Барна, В.П. Вембер // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2013. – № 6. – С. 45–57.
4. Онопрієнко О.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення / О.В. Онопрієнко // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 4. – С. 36-42. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj2016_4_8.
5. Основи педагогічного оцінювання. Частина I. Теорія. Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / [Г. Агрусті, Л.М. Артемчук, І.Є. Булах, Д. Вілмут, Т.О. Лукіна, М.Р. Мруга]. – К. : Майстер-клас, 2005. – 94 с.
6. Основи педагогічного оцінювання. Частина II. Практика. Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / упорядники : Л.М. Артемчук, І.Є. Булах, М.Р. Мруга – К. : Майстер-клас, 2005. – 54 с.
7. Пинская М. А. Формирующее оценивание : оценивание в классе : учебн. пособие / М.А. Пинская. – М. : Логос, 2010. – 264 с.
<https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/56/42>
8. Савченко О.Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися / Савченко Олександра Яківна // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 85-95.
9. Сбруєва А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX - початок XXI ст.) моногр./А.А. Сбруєва. – Суми: ВАТ "Сумська обласна друкарня", Видавництво "Козацький вал", 2004. – 500с.
10. Wiliam D. Assessment For Learning: Putting it into Practice / D. Wiliam, C. Harrison, P. Black. – London: Open University Press, 2003. – 152 с. – (UK Higher Education OUP Humanities & Social Sciences Education OUP).

Полубень О.Л., магістрантка факультету психології та соціальної роботи, спеціальності "Початкова освіта" Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ПРОБЛЕМА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Державним стандартом початкової освіти України передбачається головне завдання школи - всебічний розвиток та виховання учня, формування бажання та вміння вчитися, повноцінних мовленнєвих, читацьких навичок, обчислювальних умінь відповідно до пізнавальних можливостей учнів молодшого шкільного віку [1].

Диференційоване навчання - організація навчально-виховного процесу з урахуванням типових індивідуальних особливостей учнів. Диференційований процес навчання має на меті актуальність проблеми розвитку особистості в рамках єдиного освітнього простору. Використання різних форм і методів, ґрунтуючись на індивідуальних особливостях учнів, сприяє створенню сприятливих умов для розвитку особистості в особистісно-орієнтованому освітньому процесі, а саме:

- побудова диференційованого процесу навчання не можлива без урахування індивідуальних особливостей кожного учня як особистості та властивим тільки йому особистісним якостям;

- навчання, засноване на диференціації, не є метою, це засіб розвитку особистісних якостей як індивідуальності;

- тільки розкриваючи індивідуальні особливості кожного учня в диференційованому процесі навчання, можна забезпечити здійснення особистісно-орієнтованого навчання [2].

Диференціація є визначальним відродженням культурно-творчої функції початкової освіти, гуманізації та демократизації навчально-виховного процесу. Диференціація має на меті максимальний розвиток кожного школяра з різним розвитком здібностей. Ще у XVII столітті основоположник класно-урочної системи Я. Коменський наголошував, що «дітям слід займатися тільки тим, що відповідає їх віковим здібностям» [3].

Різні завдання диференціації навчання знайшли своє відображення у працях відомих філософів (Демокрит, Платон, Арістотель, Д. Дьюї), прихильників психолого-педагогічної думки (Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, С.Л. Рубінштейн, Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Песталоцці, Д. Локк, К.Д. Ушинський, В.О. Сухомлинський, Г. Ващенко та інші) [5].

Проблемою диференціації навчання у вітчизняній психолого-педагогічній науці кінця XX – початку XXI ст. займалися відомі вчені. Написана значна кількість наукових праць, в яких досліджуються її різні аспекти, зокрема праці таких вчених, як Г. Авчіннікова, О. Барановська, Л. Березівська, Н. Бібік, Л. Бондар, С. Бондар, О. Бугайов, М. Бурда, Н. Буринська, Г. Васьківська, В. Володько, С. Гончаренко, Т. Дейніченко, Н. Дічек, Н. Завацька, В. Кизенко, О. Королук, О. Корсакова, С. Логачевська, Н. Ничкало, Ю. Олексін, І. Осадчий, М. Піддячий, О. Савченко, П. Сікорський, С. Трубачева, Н. Шиян, О. Ярошенко та ін. У ближньому зарубіжжі наукові дослідження у цій галузі також привертають увагу багатьох учених, а саме Ю. Бабанського, І. Бутузова, Г. Дорофєєва, Н. Менчинської, І. Осмоловської, Є. Рабунського, Г. Селевка, І. Сотової, О. Парфенової, І. Чередова, Н. Шамаєва, Г. Щукіної, І. Якиманської (Росія), Г. Бунтовської, Н. Огурцова (Білорусія); Х. Лійметс, І. Унт (Естонія) та інші.

Здійснення диференційованого навчання в особистісно-орієнтованому середовищі сприяє:

- вивченню індивідуальних особливостей і навчальних можливостей молодших школярів;
- визначенню критеріїв розподілу учнів на групи;
- вмінню навчати учнів при індивідуальному керівництві;
- вмінню аналізувати їхню роботу, помічаючи зрушення і труднощі;
- перспективному плануванню діяльності учнів (індивідуальне та групове) направлене на керівництво навчальним процесом [4].

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>. – Назва з екрану.
2. Киричук Т. В. Особистісно орієнтований підхід до дитини в освітньому просторі ДНЗ / Т. В. Киричук // Таврійський вісник освіти. Наука і школа. – 2013. – №14 (44) – С. 28 – 32.
3. Коменский Я. А. Великая дидактика [Текст] / Я. А. Коменский // Избранные педагогические сочинения : В 2-х т. – Т. 1. – М. : Педагогика, 1982. – С. 242–476.
4. Максимюк С.П. Педагогіка : Навчальний посібник / С.П.Максимюк. – К.: Кондор, 2005. – 667 с.
5. Шпарик О. М. Концептуальні підходи американських вчених до проблеми диференціації навчання та її забезпечення / О. М. Шпарик // Український педагогічний журнал. - 2017. - № 1. - С. 16-25.

Польовик Л.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Філоненко О.С., доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВЗАЄМОДІЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ НОРМ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Родинне виховання є природною й постійно діючою ланкою виховання. У сім'ї закладається основа особистості: її світогляд, національна самобутність, моральність та інші важливі якості й властивості. Тому без докорінного поліпшення родинного виховання не можна домогтися значних змін у суспільному вихованні підростаючих поколінь. Вивчення творчого доробку О. Безпалько, Л. Завацького, А. Капської, А. Макаренка, В. Сухомлинського, В. Оржеховської переконує, що формування партнерської співпраці сім'ї і школи є процесом тривалим і енергозатратним, успішність якого залежить від ступеня реалізації його суб'єктами наступних основоположних принципів взаємодії:

1. Принцип пріоритетності наголошує на величезному значенні сім'ї у фізичному й духовному становленні особистості та суспільства.
2. Принцип громадянськості ґрунтується на усвідомленні педагогами й батьками місця кожної сім'ї в суспільно-державній системі.
3. Принцип демократизму означає встановлення партнерських відносин між школою й сім'єю у вихованні дітей.

4. Принцип гуманізації відносин педагогів і батьків.

5. Принцип ретроспективності орієнтує на осмислення й використання історичного досвіду виховання в українській родині [1].

Сучасні педагоги виокремлюють три основні підходи до проблеми взаємодії сім'ї й школи: 1) школа має визначальний вплив на виховання дитини; 2) навчання та виховання дітей у школі є логічним продовженням сімейного виховання; 3) сім'я й школа рівнозначні у своєму впливі на розвиток дітей; тільки у взаємодії вони можуть сформувати повноцінну особистість [2].

Т.В. Рибіна визначає таку структуру системи роботи з батьками:

- вивчення соціального складу сім'ї, матеріального стану, педагогічної культури, індивідуально-психологічних особливостей батьків, сімейного мікроклімату;

- психолого-педагогічний всеобуч батьків;

- батьківські збори (конференції);

- батьківські комітети школи, класу;

- рада батьків;

- консультпункти (індивідуальні, групові консультації);

- дні відкритих дверей для батьків [3].

На думку дослідників, головним завданням просвітницького напрямку є надання батькам допомоги щодо організації виховання їхніх дітей в умовах родини, сприяння у формуванні вмінь застосовувати якості вихователя в процесі сімейної життєдіяльності (І. Горбач, В. Давискиба, М. Пащенко, О. Роговець та ін.). Практичними наслідками співпраці сім'ї школи за цим напрямком мають стати: а) набуття батьками певної суми теоретичних знань і практичних умінь з формування моральної вихованості їхніх дітей; б) коригування можливих помилок у поглядах батьків на сутність морального виховання, на особливості й закономірності формування моральних норм у дітей молодшого шкільного; в) досягнення певної totoжності змістового та технологічного наповнення формувального процесу в сім'ї та школі для забезпечення цілісності й послідовності морального становлення дитини.

Основними методами просвітницької роботи сьогодні можна вважати: навчальні (лекції, бесіди та ін.); дослідницькі (анкетування, опитування), наочні (наприклад, демонстрація відеоматеріалів); проблемні діалоги (диспути). І хоча наведена класифікація досить умовна, вказані методи не тільки забезпечують батьків важливою, необхідною інформацією, а й виробляють певне ставлення до визначених педагогічних проблем.

Список використаних джерел

1. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні дітей та молоді. Принципи гуманістичної педагогіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/172/5533.html>] - назва з екрану.
2. Міляєва В. Взаємодія сім'ї і школи як психолого-педагогічна проблема / Валерія Міляєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/-magcontent.php3?m=6&n=64&c=1446>] - назва з екрану.
3. Рибіна Т. А. Забезпечення системного підходу до роботи з батьками / Т.А.Рибіна // Таврійський вісник освіти. – 2017. – № 1 (57). – С. 152-159.

Поремська Г. А., студентка 32 групи спеціальності «Початкова освіта. Англійська мова» Богуславського гуманітарного коледжу імені І. С. Нечуя-Левицького

ПРОБЛЕМИ НУШ, ЇХ ВПЛИВ НА ВЧИТЕЛІВ ТА ЯК ЗНАЙТИ З НИХ ВИХІД

Нова Українська школа — дуже важливий крок у нашій державі. Це перебудова попереднього стилю навчання на зовсім інший. НУШ повинна формувати в учнів, в першу чергу, компетентності. Провчившись в новій школі учень повинен вільно застосовувати здобуті знання на практиці, повинен бути розкутою і комунікабельною особистістю. Усьому з переліченого повинен навчити вчитель. [3]

Після реформи найбільше проблем спіткало вчителів. Досвідчені вчителі повинні їздити на курси, а от майбутні вчителі-студенти, повинні вчитися уже по-новому, а не по зразку з школи. НУШ — це безліч переваг для дітей і батьків. Але і велика праця саме для педагогів.

Компетентний вчитель повинен мати різні навички і здібності для якісної роботи з учнями. Він має бути людиною, яка буде на рівні говорити з дітьми, але в той самий час, керувати їхньою діяльністю. Вчитель має надихати і мотивувати учнів до навчання. [2]

Так як коріння якісної освіти тягнеться з навчального закладу, де навчався вчитель, то і проблеми таких закладів є найважливіші. Саме з цього починається професійна підготовка вчителя. При вивченні методик студенти мають працювати з підручником, досліджувати структуру і по них робити пробні уроки. Але виникає велика проблема — різні класи ідуть за різними програмами і мають відмінні підручники. Студенти не можуть досконало вивчити підручники НУШ, бо їм ще потрібно вивчати підручники “старої” школи. Виходить, що повністю поринути у вивчення нової школи майбутні вчителі не можуть. Для того, щоб зменшити таке явище потрібно взагалі прибрати підручники за ті класи, які вже мають аналоги НУШ.

Говорячи і далі про професійну підготовку, яка безпосередньо починається з освіти вчителя, то і обладнання школи не в найкращому стані. Коли студент іде на практику в школу, то він має бачити все те, що обіцяє НУШ, але цього немає. Майбутній педагог не має змоги якісно пройти практику. В класах немає різних куточків відпочинку, інтерактивної дошки та інших наочно-технічних засобів. Парти, звісно, одномісні, але через брак площі в класі, ці парти стають двомісними. Щоб підготувати студента до НУШ, він повинен бачити її. Тобто, основна проблема — це не фінансування, а саме велика кількість дітей. Учні в класах від 25 до 32. Фізично ні студент не може мати належну підготовку, а ні вже досвідчений вчитель не може працювати з цим класом. [5]

Ці проблеми є державного рівня. Тобто вчителі не можуть вплинути на них. Згодом вони вирішаться, а вчитель, чекаючи рішення, повинен фантазувати та бути винахідливим. Але це не єдині недоліки в новій українській школі.

Одна з найголовніших проблем, це самі вчителі. Багато з них вчилися “в старій школі” і не хочуть підтримувати нову. Вони не хочуть змінюватися, але все рівно залишаються на роботі. Вони навчають дітей по старій програмі, не помічаючи нової. Такі вчителі і вбачають найбільше негативного у реформі освіти. Через проблеми, які зараз є в новій школі, такі педагоги не підтримують її. Вони вважають, що лише стара програма є ефективною, бо не одне покоління дітей вчилися на ній. Рішення лише одне — давати місця новим, компетентним вчителям, які є носіями ідей нової української школи. [4]

Одна з глобальних проблем, це те, що багато хто забуває, що НУШ, програма якої ґрунтується на зарубіжному досвіді, має інші менталітеті особливості. Тобто в Європі люди мають інші погляди на життя і цього навчають дітей. Менталітет — це бачення навколишнього світу і те, як ми бачимо себе в ньому. Тому більшість вчителів вчать дітей спираючись на своє сприймання світу, тобто на свої “канони”. Якщо розглядати цю проблему детально, то вчителів не вчать як говорити з дітьми на теми расизму, сексуальних меншин, віросповідання, етнічних та моральних поглядів та ін. Як би це прямолінійно не звучало, але НУШ повинна нести і нову виховну мету, але наша освіта і підготовка вчителів, поки що це “приховує”. Про це можна не лише сказати з боку не належної підготовки майбутніх вчителів, але й про вчителів похилого віку, в яких з учнями різниця в 4-5 поколінь і вони взагалі мають інше сприймання світу, ніж сучасні діти. Вчителям буде важко змінити менталітет, але згодом це станеться.[6]

Отже, нова українська школа — це “нове життя” для освітнього рівня українців. Це кращий розвиток дітей. А саме розвиток креативності, творчості, логіки, мислення й інших психічних процесів. Ми навчаємо дітей як працювати з інформацією, як шукати і як застосовувати в житті. Ми можемо назвати багато плюсів, але є і мінуси. Щоб ліквідувати негативне в “новій школі” потрібно працювати. На превеликий жаль, найбільше роботи у самих вчителів. Не дивлячись на забезпеченість школи чи кількість учнів у класі, ми повинні пам’ятати — щоб НУШ подіяла, потрібно захотіти вчителям. Вчителі повинні працювати над собою для того, щоб підготувати компетентних дітей. Все це прекрасна задумка, але для бачення результату потрібен час і наполеглива праця.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. — Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.
2. Скворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С. О. Скворцова // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – С. 93–94.
3. <https://nv.ua>
4. <https://www.volyn.com.ua>
5. <http://nvk99.dnepredu.com>
6. <http://osvita.ua>

Примаченко К.М., студентка III-го курсу факультету психології та соціальної роботи, спеціальність «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

НКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Пошук шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках – не нова проблема в дидактиці. Проблемами методики постановки уроку, шляхів його вдосконалення переймалися багато вчених і вчителів таких, як А.М.Алексюк, Ю.К. Бабанський, Є.М. Ільїн, М.І. Махмутов, В.О. Оніщук, І.П. Підласий, Д.О. Тхоржевський, Н.М. Яковлев та багато інших.

Основне завдання уроку - виховання творчої особистості. Педагогічною ідеєю є система створення полегшення засвоєння матеріалу. Для цього використовую різні методи та прийоми, які розвивають індивідуальні здібності, ерудицію й уяву, сприяють співпраці та діалогу між вчителем та учнем. [6, с. 62-65].

Нестандартні уроки більше подобаються учням, ніж буденні навчальні заняття. Тому, що навчальний процес тут має багато спільного з ігровою діяльністю дітей. Майже всі прийоми, особи, дії нестандартних уроків відзначаються ігровим стимулюванням. У них незвичайні задум, організація, методика проведення. Також багато педагогів бачать у них прогрес педагогічної думки, правильний крок у напрямку демократизації школи. [7, с. 11-23].

Водночас не слід перетворювати нестандартні уроки в головну форму роботи в школі: вони не завжди характеризуються серйозною, вдумливою пізнавальною працею учнів, високою результативністю, властива їм і велика витрата часу.

Так, в посібнику "Педагогіка" Н.Є. Мойсеюк наведено визначення нестандартного уроку. Нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нестандартну структуру. [1, с. 247].

Особливості нестандартних уроків полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке б викликало зацікавлення в учнів, сприяло їхньому оптимальному розвитку й вихованню. [2, с. 128].

Порівняно із звичайним, нормативним заняттям нестандартний урок стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу школярів. Навчання на ньому спрямоване на підвищення їхніх знань, формування працьовитості, потрібних у житті навичок і вмінь. [5, с. 31-35].

До нестандартних уроків належать:

Інтегровані уроки (читання-мова, мова-природознавство та ін.), уроки змістовної спрямованості (взаємини між учнями: урок-семинар, урок-лекція та ін.), урок-змагання, урок-мандрівка, подорож, театралізований урок.

Метою нетрадиційних методів навчання є:

- формувати розвинуте критичне мислення, здатність мати власну точку зору;
- виробляти навички ефективного спілкування;
- навчати творчо працювати;
- формувати бачення самого себе, вміння критично, але адекватно оцінювати себе та інших. [4, с. 65-69].

Алгоритм нестандартного уроку: формулювання мети (мета має ставитися в учнівському варіанті та доводитися до рівня розуміння й сприйняття дітьми), планування підготовки, проведення уроку, підсумковий аналіз.

Найвищої майстерності в проведенні такого уроку досягає той учитель, який дозволяє своєму класові вільно почуватися й переживати, але утримує його в тих рамках, які потрібні для успіху в навчанні. Користуючись свободою творчості й самостійної діяльності, учні не повинні забувати, що вони на уроці та дотримуватися певної дисципліни. [3, с. 192].

Отже, нестандартні уроки в початкових класах руйнують застарілі штампи в організації навчально-виховного процесу школярів, спрямовуючи їх в русло активізації пізнавальної самостійності й творчої активності. дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей учня, розширюють функції вчителя. Нетрадиційні методи проведення уроків дають можливість не тільки підняти інтерес учнів до предмету, але й розвивати їх творчу самостійність, навчати роботі з різними джерелами знань.

Недарма педагог - новатор В.О. Сухомлинський казав, що до хорошого уроку треба готуватися все життя.

Список використаних джерел

1. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник / Н.Є. Мойсеюк. – к., 2007.
2. Нестандартні уроки в початковій школі / Упоряд. О. Кондратюк. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005.
3. Махмутов М. И. Современный урок. – М.:Педагогика, 1981.
4. Паламарчук В., Рум'янцева Д., Антипова О. У пошуках нестандартного уроку // Рад. школа. – 1991. – №1.
5. Лухтай Л. Нестандартний урок // Початкова школа. – 1992. – №3.
6. Печерська Е. Уроки різні та незвичайні // Рідна школа. – 1995. – №8.
7. Митник О., Шпак В. Народження нестандартного уроку // Початкова школа. – 1997. – №12.

Редько О. М., магістрантка факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: Добридень А.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ У ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Розбудова незалежної Української держави неможлива без оновленої національної освіти, розробки прогресивних технологій, гуманізації, диференціації та інтеграції навчання, науково обґрунтованої системи патріотичного виховання майбутніх громадян ХХІ століття.

Тому на сучасному етапі становлення правової демократичної держави та інтеграції України до загальноєвропейського співтовариства дедалі більшої гостроти набуває проблема відтворення у суспільстві духовної, високоморальної особистості – творця власного майбутнього, гуманіста, громадянина – патріота України [2].

Найважливішим завданням сучасної педагогіки є розвиток духовного потенціалу підростаючого покоління, формування його інтелектуальної, морально-естетичної культури через глибокий інтерес до великого минулого свого народу, до національної, вітчизняної та світової культур.

Сучасні діти України прагнуть бути освіченими, кваліфікованими, дисциплінованими, політично розвиненими та відданими Батьківщині. Тому завдання педагогів - виховати у майбутніх громадян України почуття обов'язку і поняття честі, вміння підкоритися товаришеві й наказати йому, бути ввічливим, суворим, добрим і стійким – залежно від умов життя. На жаль, серед сучасної молоді бракує активних організаторів, наполегливих і загартованих, здатних володіти собою та впливати на інших. Мета виховання – сформувати веселу, бадьору, підтягнуту, здатну будувати й жити, і любити життя особистість. Вона повинна бути щасливою.

Сучасна педагогічна наука і практика має вагомий доробок з питань формування національної свідомості. Наукові передумови формування національної свідомості молоді та теоретико-методологічні аспекти цієї проблеми стали предметом дослідження П. Кононенка, Н. Косаревої, О. Вишневського, Г. Філіпчука, педагогічні засади національного виховання як одного з дієвих чинників розвитку та формування

особистості молоді людини розкрито в працях Г. Вереш, П. Гусака, В. Кузя, Ю. Руденка, З. Сергійчук, О. Опаленик та інших.

Найважливішою рисою громадянина, є сформованість національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, готовності до праці на благо своєї держави. Формування свідомості учнів є одним із головних завдань шкільної освіти. Це пояснюється, зокрема, і тим, як вважають деякі науковці, що саме через формування свідомості можна прискорити соціалізацію молоді, усвідомлення себе як громадянина.

Національна свідомість – це усвідомлення кожною людиною себе як представника певної нації, носія національної культури, історії. Національно свідомою людиною не забуває своєї приналежності до певної нації. Така людина глибоко знає рідну мову, культуру, всі сфери життя народу, турбується про його сучасне й майбутнє. Вивчаючи інші мови, вона ніколи не забуває про свою рідну мову.

У розвитку національної свідомості дитини (і зрілої людини) О. Вишневський виділяє щонайменше три етапи, які накладають на цю свідомість помітний відбиток, збагачують її зміст: етнічне усвідомлення, національно-політичне усвідомлення, громадсько-державне усвідомлення [1, с. 208].

Ефективність у формуванні національної свідомості досягається не використанням поодиноких цінностей, а системою їх поєднання. Народна творчість, у якій сконцентрований увесь широкий діапазон виявів духовності української нації, може стати джерелом формування національно-патріотичної свідомості особистості. Саме тому велику виховну роль відіграє український фольклор, зокрема дитячий, а також твори художньої літератури для дітей молодшого шкільного віку.

Доцільним є проведення тематичних уроків з позакласного читання. Фольклорна традиція є генетичною спадщиною етносу. Як і мова, вона закодована у генетичній природі людини, а тому вивчення фольклору учнями повинно спиратися на дослідження етнічного генотипу, що властивий даному етносу чи групі етносів. Звернення до народної творчості при формуванні патріотичної свідомості учнів початкової школи є досить логічним і дієвим. Акцент у виховній роботі переноситься на засвоєння учнями народних традицій, сутності українських обрядів, народних свят, легенд, переказів, звичаїв та ін.

Отже, формування національно-патріотичної свідомості учнів є невід'ємною складовою системи забезпечення національної безпеки України. Діяльність органів місцевого самоврядування, громадськості, сім'ї, в якій зростає дитина, та освітніх закладів повинна спрямовуватися на формування у молодого покоління високої патріотичності, почуття вірності і любові до Батьківщини.

Список використаних джерел

1. Вишневський О. Сучасне українське виховання / О. Вишенський. – Львів, 1996 – 233 с.
2. Добридень А. В. Національно-патріотичне виховання студентів у закладах вищої педагогічної освіти [Електронний ресурс] // Інституційний репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/8970>

Рибак Н.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема збереження здоров'я залишається однією з найбільш актуальних у наш час. Основна мета сучасної школи полягає у формуванні здорової особистості, як особисто так і духовно. Тому кожна школа шукає свій шлях змін у просторі покращення якості освіти та виховання.

Досвід показує, що життя та здоров'я школярів безпосередньо залежить від специфіки навантаження в школі та дома, харчування, правильного режиму сну, навчання, відпочинку, рухової активності, особливостей сімейного виховання.

Вивченням проблеми збереження та зміцнення здоров'я людини як складових ключових компетентностей займалися такі вчені як Д.Воронін, І.Зімяня, В.Сергієнко, виділяючи у своїх працях поняття «компетентність здоров'язбереження» [2, с.4].

Здоров'язбережувальна компетентність - це готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням та збереженням здоров'я, як свого, так і оточуючих [1, с.22]. Суть поняття "здоров'язбережувальна компетентність" проявляється у проведенні профілактичних заходів, застосуванні здоров'язбережувальних технологій людьми, що знають закономірності процесу здоров'язбереження.

Особливу увагу потрібно звернути вчителю на стан здоров'я молодших школярів. Коли дитина тільки переступила поріг школи, їй важко звикати до нового для неї режиму роботи, саме тут потрібна вмiла, чуйна і тактовна підтримка педагога. Зробити все, що залежить від вчителя, для створення сприятливого мікроклімату, а саме: перевірити освітлення, температурний режим, провітрити кімнату, дотримуватись правил гігієни, чистоти в класі, створити затишок. При розсаджуванні дітей слід пам'ятати про критерії: вади здоров'я (зір, слух, спина), зріст, психологічна сумісність. Під час навчального процесу стежте за своєчасною зміною статичної напруги під час письма та читання (фізкультхвилинки, вправи для корекції зору, музичні паузи).

У своїй практиці важливим вважаємо використання здоров'язбережувальних технологій на уроках, зазначених у класифікації С. Постоєнко [3, с.6]:

Технологія забезпечення безпеки життєдіяльності полягає у формуванні у дітей навичок використання психолого-педагогічних прийомів, методів, підходів для розв'язання завдань збереження і зміцнення здоров'я учнів, отримання необхідної професійної підготовки для роботи в цьому напрямі.

Екологічні здоров'язбережувальні технології полягають у вихованні у школярів любові до природи, потреби піклуватися про неї, залучення їх до дослідницької діяльності у сфері екології, формуванні гармонійних взаємин із природою.

Використання оздоровлювальних вправ на уроках передбачає перерви під час уроків (фізкультхвилинки, дихальна гімнастика, руханки, зорова та пальчикова гімнастика, казкотерапія, кольоротерапія).

Фізкультхвилинки під час уроків та виховних заходів повинні комбiнувати в собі фізичні вправи для осанки, вправи для очей, рук, шиї, ніг. Фізичні вправи краще проводити під музичний супровід. Цей прийом допомагає зняти втомленість,

відновити рівновагу учнів. Такі вправи можна досить успішно надавати проводити самим учням або поєднувати з елементами ігор.

Комплекс вправ гімнастики для очей проводиться на заняттях, де переважає розумове навантаження. Вправи складені у вигляді ігор та казок з урахуванням віку дітей. Можна використовувати наступні види вправ: швидко покліпати очима (4-5 разів); міцно зажмурити очі, порахувати до 3-х, розплющити очі та подивитися вдалечінь, порахувавши до 5-и; в середньому темпі проробити 3-4 кругові рухи очима праворуч, стільки ж само – ліворуч; витягнути руку вперед, подивитись на вказівний палець витягнутої руки, перевести погляд у далечінь; масаж заплющених повік за допомогою колових рухів пальців; піднімання та опускання очей, рухи вліво-вправо [3, с.7].

Масаж являється засобом терморегуляції, тактильним подразником, а також заспокійливим засобом для зняття втоми. Масаж вушних раковин, який проводять зранку також є хорошим засобом для загартування горла і порожнини рота, оскільки на вушних раковинах знаходяться рефлекторні зони мигдалин і порожнини рота.

Гра як один із шляхів розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів. Можна проводити навчальні ігри як індивідуально так і під час роботи в групах чи під час колективної роботи [1, с.23]. Діти люблять сюжетно-рольові ігри, під час яких розвивають творчу фантазію, тренуються, набувають практичного досвіду. Це такі ігри: «Викликаємо службу допомоги», «Як провідати хворого», «Дії під час пожежі» та ін.

Таким чином, впровадження здоров'язбережувальних технологій потребує від учителя не допускати перевантаження учнів. При цьому необхідно визначати оптимальний обсяг навчальної інформації й способи її надання, враховувати інтелектуальні та фізіологічні особливості учнів, їх індивідуальні мовні особливості, а також намагатися планувати такі види роботи, які сприяють зниженню втоми. Важливим є комплексне використання педагогами різних методів та форм здоров'язбережувальної діяльності в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Власенко Л. Організація здоров'язбережувального навчального процесу на уроках і в позаурочний час у початковій школі // Основи здоров'я. – 2012. – № 4. – С. 21-24.
2. Зимняя И. Ключевые компетентности – новая парадигма результатов образования / И. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С.3-7.
3. Постоєнко С. Упровадження здоров'язбережувальних технологій на уроках // Основи здоров'я. – 2013. – № 7. – С. 5-8.

Рибець Є.І., магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Падун Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти і освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ - УМОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Дев'ять десятих нашого щастя залежить від здоров'я.

А. Шопенгауер

У системі людських цінностей найважливіше місце займає здоров'я людини як процес розвитку і збереження її психічних і фізіологічних функцій.

Здоров'я – це перша з найважливіших потреба людини, яка визначає здатність її до праці та забезпечує її гармонійний розвиток. Воно є найважливішою передумовою пізнання навколишнього світу, самоствердження, щастя та успіху людини.

Не даремно говорять, здоров'я – всьому голова. Це дійсно так. Адже коли людина хвора, то їй не потрібно нічого крім того, щоб якомога швидше вилікуватись, тобто повернути своє здоров'я. Науковцями встановлено, що стан здоров'я в повній мірі залежить від способу життя людини. Коли людина здорова, то вона сильна, дужа, весела, смілива, красива, тому, що вона прекрасно почувається і може наполегливо навчатися і працювати, може займатися улюбленою справою. А ось коли в неї щось болить, то немає сили, радості, бо всі думки в неї про одне – як позбутися болю. Також на стан здоров'я впливає наявність шкідливих звичок. Ось наприклад, вживання енергетиків, які найчастіше вживають діти, призводить до порушення серцево-судинної системи, порушується сон.

В народі кажуть "Або ви турбуєтесь про своє здоров'я, або воно потурбує вас." Звісно, нам потрібно турбуватися про своє здоров'я, і найкраще розпочати це робити, ще з дитинства. Батьків і вчителів, у наш час, дуже хвилює питання допомогти дітям бути здоровими, сильними, витривалими, адже життя й здоров'я людини визначаються як найвищі людські цінності й дається раз на все життя, його не можна повернути, його можна тільки підтримувати, що б не втратити.

Головне завдання дорослих полягає в тому, щоб сформувати у молодих українців свідоме ставлення до власного здоров'я. Утвердження загальнолюдських цінностей, збереження здоров'я громадян України є винятково актуальною проблемою сьогодення. Одним із пріоритетних завдань визначено формування основ здорового способу життя через освіту [5].

Як показують дослідження, проблема формування основ здорового способу життя є особливо актуальною для учнів молодшого шкільного віку, оскільки в цей період відбувається становлення власної програми життєдіяльності, а дитина включається в складну роботу щодо формування саморефлексії, самоконтролю и саморегуляції [1, С.241-243]. Отже, на особливу увагу заслугоує молодший шкільний вік – початковий етап соціалізації дитини на рівні школи. Із вступом дитини до школи стає можливим цілеспрямований педагогічний вплив на особистість.

Беручи до уваги схильність молодших школярів до наслідування, можна широко застосовувати такий виховний метод, як приклад, який передбачає зустрічі з фізично привабливими здоровими людьми-спортсменами, новаторами здорового способу життя, батьками, педагогами, однолітками. Після таких зустрічей під час спілкування молодші школярі мають можливість порівнювати свій спосіб життя із конкретним способом життя здорової людини, проектувати майбутній образ самого себе, визначати позитивні і негативні сторони свого життя. Відомо, що приклад надає конкретні взірці для наслідування і тому активно формує свідомість, почуття, переконання, активізує діяльність [2, с.84-86].

Як говорив відомий усім нам педагог В.О.Сухомлинський «Ми маємо справу з найважливішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті, - з людиною. Від нас, від нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить її життя, здоров'я, розум, характер, воля, її місце і роль у житті, її щастя» [3, с. 618] . На його думку «турбота про здоров'я - це найважливіша праця вихователя...».

Основним завданням школи в наш час є створення освітнього середовища для розвитку здорової дитини, формування в молодших школярів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я. Здорове молоде покоління – це запорука стабільного розвитку держави, один із чинників її міжнародного позитивного іміджу [4].

Таким чином, здоров'я дітей і учнів початкової школи у будь-яких соціально-економічних і політичних ситуаціях є найактуальнішою проблемою і предметом першочергової важливості. Нація, що не дбає про здоров'я своїх дітей, приречена на вимирання. Дитяче здоров'я не може бути принесеним у жертву – ні хворій економіці, ні руйнуванню моральних основ суспільства.

Список використаних джерел

1. Височан Л.М. Формування основ здорового способу життя в учнів молодших класів. // Гірська школа українських Карпат – 2005 - № 12-13 с.241-243
2. Височан Л.М. Шляхи формування здорового способу життя в учнів початкових класів // Молодий вчений – 2014 - № 3 с.84-86
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. – К. : Рад. шк., 1988. С.618.
4. <https://vseosvita.ua/library/vprovadzenna-v-ucniv-pocatkovih-klasiv-cinnostej-zdorovogo-sposobu-zitta-67698.html>.
5. <http://eprints.zu.edu.ua/12465/1/2.pdf>.

Романенко А.О., магістрантка спеціальності «Менеджмент»
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Демченко Н.М., доцент кафедри педагогіки, початкової освіти
та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ У ВНЗ

Сучасний менеджер володіє основами підприємницької діяльності, маркетингу, інформаційних технологій, а також здатен планувати та прогнозувати розвиток власної професійної діяльності, будувати стосунки з діловими партнерами, у складних ситуаціях брати на себе відповідальність, доводити власну думку. Проте теоретичні дослідження й аналіз професійної діяльності менеджерів освітньої сфери дають підстави стверджувати, що однією з проблем у діяльності менеджерів є несформована культура ділового спілкування.

Процес формування культури спілкування Л. Юркіна розглядає як один з сегментів морального виховання. Культуру спілкування, вона визначає, як єдність особистісно-важливих світоглядних установок особистості, які стали її внутрішнім переконанням та поведінкою, що відповідають вимогам моралі та етикету. До педагогічних умов формування культури спілкування дослідниця відносить: 1) цілеспрямований характер процесу з урахуванням особливостей соціально-культурної ситуації; 2) структура та зміст підготовки студентів до позитивного спілкування має бути органічною частиною гуманітарної підготовки; 3) студенти повинні усвідомлювати сенс і цінність культури спілкування в їх житті та професійній діяльності; 4) ґрунтуватись процес має на логіко-змістовій моделі формування культури спілкування [3].

С. Алфер'єва стверджує, що процес формування культури спілкування під час професійної підготовки у ВНЗ передбачає: 1) розгляд культури спілкування як складного інтегративного утворення, що є основою особистості і має сутнісні, змістові, регулятивні, функціональні, процесуальні та структурні характеристики; 2) взаєзв'язок між перцептивним (взаємне сприйняття за допомогою аперцепції, ідентифікації, рефлексії, порівняння), комунікативним (адекватний обмін інформацією) та інтерактивним (регуляція взаємодії партнерів у спілкуванні за умови спільності кодування та декодування ними знакових систем спілкування) аспектів спілкування; 3) опору на науково обгрунтовану систему формування культури спілкування (цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний, оцінно-результативний компоненти цілісної системи); механізм її ефективного та послідовного функціонування; 4) організацію предметно-змістового матеріалу з психолого-педагогічних дисциплін, яка має сприяти оволодінню студентами культурою спілкування як основою особистості майбутнього фахівця; 5) побудова навчального процесу на основі оптимальної технології, що сприяла б процесу формування культури спілкування студентів на концептуальному, змістовому та процесуальному рівнях [1].

Т. Данилова одним із шляхів вирішення цієї проблеми вбачає цілеспрямоване формування культури ділового спілкування в майбутніх менеджерів, зокрема і освітніх закладів. Дослідниця наполягає на розробці програми з формування культури ділового спілкування, яка б складалася з діагностичного, теоретичного та практичного компонентів. Ці ж компоненти у єдності мають сприяти формуванню у майбутніх менеджерів освіти цілісного уявлення про культуру ділового спілкування, розвивати комунікативні уміння, інтереси, потреби та мотиви діяльності; формуванню вмінь ділового спілкування, навичок застосування вербальних та невербальних засобів спілкування; оволодінню різноманітними формами соціально важливої діяльності. На думку педагога, процес формування культури ділового спілкування буде ефективним за умов: 1) коли студентське самоврядування є частиною соціально важливої діяльності студентства; 2) коли проектування форм цієї діяльності ґрунтується на основі розвитку комунікативних умінь (розуміння точки зору партнера, досягати взаєморозуміння, вміння переконувати та вміння знаходити шляхи вирішення конфліктів); 3) коли підтримка процесу формування культури ділового спілкування в майбутніх менеджерів з боку викладача ґрунтується на мотивах та інтересах студентів [2].

Таким чином, дослідження проблеми формування ділової культури майбутніх менеджерів освіти у ВНЗ спонукає не лише до аналізу наукових основ культури ділового спілкування, але й до обґрунтування та запровадження технології її формування у студентів ВНЗ із врахуванням наявних педагогічних умов. Умов, які мають відповідати сучасним вимогам суспільства до якості фахової підготовки менеджерів освіти.

Список використаних джерел

1. Алфер'єва С. А. Формирование культуры общения студентов в образовательном процессе вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – Саратов, 2000. – 165 с.
2. Данилова Т. М. Педагогические условия формирования культуры делового общения у студентов – будущих менеджеров в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – Самара, 2008. – 237 с.

3. Юркина Л. В. Формирование культуры общения студентов непедагогических вузов : Гуманитарные и технологические специальности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – Москва, 2005. – 209 с. : ил.

Романова О. В., кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри теорії та методик початкової і дошкільної освіти Хмельницького ОІППО

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНИМ ВЧИТЕЛЕМ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна українська система освіти черговий раз на шляху свого реформування. Концепцією Нової української школи та нового Закону про освіту визначено ключові засади глобальної реформи освітньої сфери, яка стартувала саме з початкової ланки. Якість змін в навчальних закладах, звичайно, залежить від спеціалістів, які можуть втілювати в практичну діяльність сучасні освітні технології.

Для того, щоб системно впроваджувати інноваційні технології в освітній процес початкової школи педагог повинен бути креативною, гнучкою, готовою до динамічних змін у суспільстві особистістю, бути спроможним застосовувати засвоєні знання й набуті уміння в нестандартних ситуаціях, здатним до саморозвитку. Як говорив американський професор О. Тоффлер: „Технології завтрашнього дня потребують не мільйонів... людей, готових працювати в унісон на нескінченно монотонних роботах, не людей, котрі виконують накази, не зморгнувши оком... а людей, котрі можуть приймати критичні рішення, котрі можуть знаходити свій шлях у новому оточенні, котрі достатньо швидко встановлюють нові стосунки в реальності, що швидко змінюється”.

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні.

Однією з педагогічних умов ефективного застосування інноваційних технологій в освітньому процесі є створення інноваційного освітнього середовища, спрямованого на забезпечення самореалізації особистості вчителя та учнів. Н. Разіна розглядає поняття «інноваційне освітнє середовище» як комплекс взаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування особистості педагога з інноваційно-творчим мисленням, його професійну компетентність [7]. В науковій літературі поняття «освітнє середовище» розглядають як єдність дій навчальних закладів, сім'ї, державних і громадських установ, інформаційно-культурного середовища; як сукупність матеріальних засад згідно з педагогічними, санітарно-гігієнічними вимогами до освітнього процесу; як різноманітний, різнорівневий світ, який оточує людину, формує її уявлення, ставлення до людей, довкілля, навколишньої дійсності. Створення інноваційного середовища в освітньому закладі вимагає:

- загальне розуміння необхідності введення інновації в освітній процес (від директора до учня);
- відповідний професійний фаховий рівень вчителів закладу (їх фахова освіта, діяльність методичних рад і т.д.);
- створення відповідної матеріально-технічної бази;

- залучення науковців: працівників вузів, викладачів інститутів післядипломної освіти;
- юридичне забезпечення інноваційного процесу;
- науково обґрунтований вибір інновації для даного навчального закладу.

Вибір має спиратися на мету, яку ставить перед собою освітній заклад і на фаховий рівень учителів, які будуть запроваджувати цю інновацію. Вибір має бути узгодженим із створеним інноваційним середовищем в школі, його мають підтримати по вертикалі (районний відділ освіти, обласний, міністерство освіти) і по горизонталі (вчителі, батьки, учні). Саме від цього фактору залежить клімат в колективі, де запроваджується інновація і мотивація до інноваційної діяльності всіх учасників.

Впроваджуючи інноваційні технології в навчальний процес початкової школи обов'язково потрібно орієнтуватися на принципи інноваційної діяльності педагогів. І.М. Дичківська зазначає, що у сучасних умовах інноваційна діяльність педагога має відповідати таким основним принципам: *інтеграції освіти*, що передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями; *диференціації та індивідуалізації освіти*, налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву і розвитку здібностей кожного вихованця; *демократизації освіти*, дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, зацікавленості їх взаємодії, широкої участі громадськості в управлінні освітою [5, с. 279]. Реалізація цих принципів, на думку вченої, вимагає переходу від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

Ще однією педагогічною умовою ефективного застосування інноваційних технологій навчання є розвиток технологічної компетентності вчителів. Науковці, які займаються дослідженням технологічної компетентності, наголошують на логічному поєднанні в її змісті теоретичної і практичної підготовки педагога. Теоретична складова виявляється в узагальненому вмінні технологічно мислити, що вимагає сформованості аналітичних, прогностичних, проєктивних і рефлексивних умінь. Практична підготовка охоплює вміння виокремлювати та встановлювати взаємозв'язки між компонентами педагогічного процесу, цілями і засобами педагогічної діяльності, вміння конструювати педагогічний процес з погляду найбільшої оптимальності. Звідси технологічна компетентність розуміється як володіння вміннями вирізняти окреме завдання (проблема) і знаходити способи його оптимального вирішення в реальній професійній діяльності [1]. Наголошуючи на тому, що технологічна компетентність є складовою цілісної професійно-особистісної структури педагога, О. Нікіфорова пропонує інтерпретувати її як комплекс умінь проєктування педагогічного процесу, починаючи з цілепокладання, вибору оптимального та адекватного змісту і способів здійснення педагогічної діяльності, і завершуючи аналізом і рефлексією відповідності отриманих результатів запланованим. Тобто це – комплекс когнітивних, операційно-діяльнісних, дидактико-проєктувальних і рефлексивно-аналітичних умінь, які опосередковуються ціннісно-змістовими настановленнями і мотивами здійснення професійної діяльності, спрямованої на реалізацію педагогічного процесу з гарантованими результатами [6].

Третьою педагогічною умовою ефективного застосування інноваційних технологій навчання є достатня самоосвітня робота педагога. Самоосвіта – це посправжньому вільний і в той же час найбільш складний вид освітньої діяльності, оскільки пов'язаний з процедурами саморефлексії, самооцінки, самоідентифікації і виробленням умінь і навичок самостійно знаходити актуальні знання і трансформувати їх у практичну діяльність [3, с. 189].

Самоосвітня діяльність може бути представлена як система знань, що включає такі основні компоненти:

1. Освітній – оволодіння теоретичними знаннями; оперування вміннями, методичними прийомами і технологіями.

2. Науково-методичний – аналіз наукових досліджень, вивчення методик і технологій, передового педагогічного зарубіжного, вітчизняного досвіду та особистого досвіду професійної діяльності.

3. Науково-дослідний – оволодіння новими знаннями, способами вирішення педагогічних завдань, інноваційними технологіями, створення власних методів і способів професійно-творчої самоосвітньої діяльності.

Самоосвіту не можна ототожнювати з самостійною роботою, тому що самоосвіта є цілеспрямованим добровільним удосконаленням особистості в сфері науки, культури за допомогою самостійної та науково-дослідницької діяльності. Таким чином, самостійна робота є одним із засобів самоосвіти.

Важливою рисою самоосвіти вчителя є те, що результатом його роботи виступає не лише власне самовдосконалення в особистісному й професійному плані, а й розвиток учнів. Учитель повинен досягти успіху, щоб його досягли учні.

Не забуваймо, що XXI століття скеровує педагогічні кадри на працю відповідно до інтеграційного критерію «педагогічна майстерність +наукові знання +нові педагогічні технології».

Учитель – основна дійова особа в реформуванні сучасної освіти. Нова школа потребує нового вчителя, адже змінюються форми, методи і прийоми навчання, змінюється сам вчитель.

Список використаних джерел

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Василенко Н.В. Керівник навчального закладу: розвиток лідерської компетентності як ознака громадського суспільства [Текст] / Н.В. Василенко // ВГ Основа. Бібліотека. Управління школою. Вип.12 (156), 2015.- 128 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576 с.
4. Даниленко Л.І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі // Управління освітою. 2001. - №3. – С. 18-24.
5. Дичківська І. М. Формування інтелектуальних мотивів у контексті інноваційного навчання в підготовці фахівців: методологія, технологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наук. праць. Ч. 3. / І. М. Дичківська. – Київ – Вінниця, 2003. – С.327 – 331.
6. Никифорова Е. И. Формирование технологической компетентности учителя в системе повышения квалификации : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Никифорова Елена Ивановна. – Чита, 2007. – 242 с.
7. Разіна Н. О. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи [Текст] / О. Н. Разіна // Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ». — 2009. — Випуск 3.

Руденко Н.Г., вчитель початкових класів Носівського ЗЗСО І-ІІІ ст. №4, магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сформованість моральних цінностей є найважливішим показником цілісної самостійної і відповідальної особистості. Сьогодні, як ніколи, широко усвідомлюється відповідальність суспільства за виховання підростаючого покоління. Будь-яке суспільство зацікавлене в збереженні і передачі накопиченого досвіду. Збереження цього досвіду багато в чому залежить від системи виховання та освіти, яка, у свою чергу, формується з урахуванням особливостей світогляду і соціально-культурного розвитку суспільства. Сучасні філософи підкреслюють, що моральність суспільства визначається наявністю моральних почуттів у людей. Якщо немає моральних почуттів, то і немає моралі.

Дослідженням проблем морального виховання займалися видатні педагоги та психологи: Л. Божович, В. Скутіна, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський, І. Харламов та ін. Проблемою культури поведінки особистості займалися мислителі та педагоги: А. Анісімов, В. Кремень, Т. Поніманська, В. Шинкарук. Про важливість виховання дітей казкою наголошували педагоги: І. Каїров, С. Литвиненко, Н. Міронова, Ю. Ступак, Л. Фесюкова та ін.

Основні моральні якості формуються ще в ранньому дитинстві на основі соціального становища в сім'ї. Вирішальною в цьому є роль батьків, їх поведінка, стосунки, цілеспрямований вплив на особистість дитини. Багато дітей у молодшій школі виконують правила культури поведінки. Вони поведуться гідно в школі, у родині, в громадських місцях. Але часто в шкільному середовищі навіть молодших класів, трапляється брутальність, невихованість, недотримання рамок пристойного. Якщо діти не знають, як треба поводитися в конкретній ситуації, учитель роз'яснює, показує як треба вчинити, висуває вимоги дітям, контролює їхню поведінку. Якщо діти порушують норму, то вчитель вказує їм на помилку. Одна з причин порушень норм і правил полягає в тому, що діти їх просто не знають. Деякі правила діти знають, але просто не вміють їх виконувати.

Моральність виявляється у вільному і свідомому виборі способу дій і здатності до моральних вчинків. Сформовані в дошкільному віці основи моральної свідомості значною мірою визначають подальше її життя, а виправити допущені батьками і педагогами помилки у моральному вихованні дітей важко, а інколи й неможливо [1].

Тому дуже важливо звертатись до педагогічних надбань свого народу. Тому що виховний ідеал кожного народу має певні особливості, обумовлені його історичним буттям, господарською практикою, географічним розташуванням. В уявленнях народу справедливість, повага до людей, доброта, чесність, щедрість, вірність, любов, відвага – завжди перемагають злі сили. Що дуже добре можна побачити в прислів'ях, приказках, іграх, а зокрема в казках. Народна мораль засуджує брехунів, нікчем, наклепників, лицемірів, тих, хто не поважає старших, сміється на іншими тощо.

Метою виховання в народній педагогіці є формування у дітей усвідомлення належності до коренів роду і народу, значущості таких людських чеснот, як голос совісті, обереги, любов матері. Народний ідеал всебічного розвитку особистості втілений в усній народній творчості, яка високо оцінює шляхетні риси людини і засуджує все, що підриває моральні устої.

Виняткової значущості надавав моральному вихованню К. Ушинський. Особливу роль у моральному вихованні він відводив ідеї народності, народному ідеалу людини, адже народ створює такі виховні засади, на які не здатна найкраща педагогічна теорія, і які не можуть бути запозиченими в іншого народу [4].

Казка як жанр усної народної творчості У науці про фольклор був поширений погляд на казку як сукупність всіх видів і форм усної прози – таке розуміння казки колись входило в навчальну літературу. Існує багато тлумачень казки як жанру фольклору, прийнятих в сучасній науці, ось декілька з них: Казка – повідальний твір усної народної творчості про вигадані події, осіб (зазвичай з участю чарівних сил); вигадка, неправда, небилиця; один з основних жанрів усної поетичної творчості. Це переважно прозаїчна художня усна розповідь фантастичного, авантюрного чи побутового характеру з установкою на вигадку [3].

Казки виникли дуже давно. При цьому казки свідчать зовсім не про примітивність народної свідомості, а про геніальну здатність народу створити єдиний гармонійний образ світу, зв'язавши в ньому все суще – небо і землю, людину і природу, життя і смерть. Оптимізм казок особливо подобається дітям і підсилює виховне значення цього засобу. У казці неодмінно перемагають істина і добро. Казка завжди на боці скривджених і пригноблених, про що б в ній не йшлося. Вона наочно показує, де проходять правильні життєві шляхи людини, в чому його щастя і нещастя, яка його розплата за помилки і чим людина відрізняється від звірів і птахів. За помилки доводиться розплачуватися, а розплатившись, герой знову отримує право на удачу, на щастя [2].

Найбільше приваблює дітей казковий герой. Зазвичай це людина ідеальна: добра, справедлива, красива, сильна, вона обов'язково досягає успіху, долаючи будь-які перешкоди не лише за допомогою чудових помічників, але, перш за все, завдяки особистим якостям - розуму, силі духу, самовідданості, кмітливості. Такою хотіла б стати кожна дитина, і ідеальний герой казок стає першим зразком для наслідування. Для дітей зовсім не важливо, хто герой казки: людина, тварина або дерево. Важливо те, як він себе поводить, який він - красивий і добрий або потворний і злий. Казка намагається навчити дитину оцінювати головні якості героя [3].

Основною властивістю дитячої психіки – тягою до всього, що фантастичним чином допомагає подолати розрив між уявним і дійсним, – і пояснюється століттями незгасаючий інтерес дітей до казки. Діти знаходять глибоке задоволення в тому, що їх думка живе в світі казкових образів. П'ять, десять разів дитина може переказувати одну і ту ж казку, і кожного разу відкриває в ній щось нове. У казкових образах – перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного. Дитина знає, що в світі немає жодної Баби Яги, Царівни-жаби або Коцїя Безсмертного, але вона втілює в ці образи добро і зло, і кожен раз, розповідаючи одну і ту ж казку, висловлює своє ставлення до поганого і хорошого [1].

Для дитини казка – це її життя. Це різнокольоровий, рівнодійовий світ, де дитина є головним героєм, який протистоїть злу і допомагає добру. Казка готує дитину до майбутнього життя в реальному світі та показує на прикладах шляхи подолання труднощів. Також казка формує моральні якості, які залишаться з дитиною на все життя.

Список використаних джерел

1. Безпарточна В. Роль казки в житті дитини /В. Безпарточна// Психолог. Шкільний світ. № 3 – 2010. – С. 24-25.
2. Гагарін М. Критерії добору українські народні казки для виховання морально-естетичних почуттів /М. Гагарін //Початкова школа. – 2006. – №1. – С. 55-58.
3. Науменко Т. Методика і практика /Т. Науменко// Початкова школа. – 2008. - №6. – С.19-22.
4. Ушинський К. Д. Рідне слово / Константин Дмитрович Ушинський // Вибрані пед. твори : у 2-х т. – К. : Радянська школа, 1983. – Т. 2. – 380 с.

Сакун І.Ю., магістрантка спеціальності “Початкова освіта”
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Демченко Н.М., доцент кафедри педагогіки, початкової освіти
та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Реалізація нової освітньої парадигми освіти в Україні викликає потребу в оновленні змісту навчання й виховання учнів початкової школи. У цьому сенсі особливого значення набуває проблема формування цілісної особистості учня першого класу на засадах компетентісного підходу, що зафіксовано в «Державному стандарті початкової загальної освіти» [1].

У Державному стандарті початкової освіти України зазначено, що компетентність – набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися у практичній діяльності; компетентісний підхід – це засвоєння молодшими школярами вмінь ефективно використовувати отримані знання на практиці як інструменту вирішення різноманітних життєвих задач; розвиток творчих здібностей молодших школярів та мотивації; навчання школяра самостійно створювати нові продукти діяльності, надаючи дітям велику ступінь свободи та відповідальності [2; 3].

О. Савченко пропонує порівняльну характеристику знаннєвого та компетентісного підходів до побудови навчального процесу у початковій школі. Автор наголошує на суб'єктності учіння й оволодінні учнями способами навчальної діяльності, особистому досвіді при застосуванні компетентісного підходу [4].

Порівняльна характеристика знаннєвого та компетентісного підходів у початковій освіті (О. Савченко)

Ознаки порівняння	Знаннєвий підхід	Компетентісний підхід
Мета	Формування розвиненої особистості всебічно гармонійної	Формування діяльної компетентної особистості
Визначення змісту	Зміст навчання формується «від мети»	Зміст навчання формується «від результату»
Позиція вчителя	Передає, навчає, формує. Переважає відтворення	Інтеграція ціннісної, мотиваційної, діяльнісної,

	знань, застосування за зразком	знаннєвої складових навчання; проектування навчальних і життєвих ситуацій для формування предметних та ключових компетентностей
Основні результати	Цінності, знання, вміння, навичк	Суб'єктність учіння, цінності, знання, вміння, навички, способи і досвід діяльності, ставлення

Литовські вчені запропонували модель компетентності уміння вчитися, яка складається з 4-х взаємопов'язаних складових, таких як мотиваційні, соціальні, когнітивні (здатність до розумової, мислительної переробки інформації) та метакогнітивні (пізнання світу через пізнання механізмів самого пізнання) аспекти процесу навчання.

Модель компетентності уміння вчитися (В. Пукевичюте)

№	Назва складової вміння вчитися	Зміст
1.	Поняття й осмислення важливості уміння вчитися	Створення передумов для самонавчання. Формування потреби самонавчання, яка може виникнути на основі внутрішньої і зовнішньої мотивації
2.	Уміння самостійно планувати навчальний процес	
2.1.	Здатність визначити навчальні цілі	Важлива складова уміння вчитися, яка допомагає з'ясувати, що учень хоче досягти, які результати отримати
2.2.	Відібрати стратегії для досягнення запланованих цілей	Учень на когнітивному рівні розуміє різноманітність існуючих стратегій, але обирає потрібну для досягнення мети і поєднання її з існуючим вже досвідом
3.	Здатність самостійно організувати навчальний процес	Містить 5 основних елементів. 1. Здатність планувати часові ресурси, тобто вибрати вдалий час для ефективної роботи і відпочинку. 2. Створення сприятливого навчального середовища. 3. Зосередження уваги на навчанні, мобілізація внутрішніх сил на цілеспрямоване і свідоме навчання, активізація вже набутих знань. 4. Пошук і відбір інформаційних джерел як додаткового навчального матеріалу. 5. Вибір стратегій навчання: застосування методів навчання, які ґрунтуються на знаннях про індивідуальні типи інтелекту і стилів навчання; використання стратегій дієвого запам'ятовування,

		включаючи способи отримання інформації, її обробки й використання на практиці; контроль засвоєння навчального матеріалу, спостереження за індивідуальними успіхами у навчанні, розумінні навчального матеріалу
4.	Здатність адекватно оцінити і проаналізувати навчальний процес (метакогнітивний аналіз)	Можливість учня визначити відмінність між запланованою метою навчання й отриманими результатами. Здатність зрозуміти свої здібності й можливості у виявленні і розв'язанні проблем, контролювати ефективність обраних стратегій навчання, давати оцінку цим діям, враховуючи успіхи і невдачі

Таким чином, провідним завданням початкової школи на сучасному етапі є формування з учня компетентної особистості, яка відчуває необхідність самостійно вчитися, шукати в різних джерелах інформацію і застосовувати нові знання, прагне до творчості, саморозвитку та самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Данилейко С. І. Шляхи формування соціальної компетентності учнів початкової школи [Електронний ресурс] / С. І. Данилейко. – Режим доступу до ресурсу: <http://intkonf.org/danileyko-sishlyahi-formuvannyasotsialnoyi-ompetentnosti-uchnivpochatkovoyishkoli>.
 2. Державний стандарт початкової загальної освіти / Постанова Кабінету Міністрів України № 462 від 20 квітня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/i.
 3. Закон України Про освіту від 5.09.2017 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017. – № 38-39, ст. 380.
- Савченко О. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи / О. Савченко // Гірська школа Українських Карпат. – 2015. – № 12-13. – С. 38-43

Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В НИЖИНСЬКИЙ КЛАСИЧНІЙ ГІМНАЗІЇ ПРИ ЛІЦЕЇ КНЯЗЯ БЕЗБОРОДЬКА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Відкриття гімназій в Російській імперії відзначалося основною метою – підготовка молоді до вступу в університети. Крім того, у другій половині ХІХ ст., коли вступ до університету залишався пріоритетним, набула чіткості настанова на загальноосвітню підготовку учнів та вихованню їх в дусі вірності престолу та Вітчизні. У зв'язку з чим, постала необхідність створення навчальних планів із визначенням змісту та переліку предметів гімназійної підготовки, які повинні були сприяти втіленню в життя цієї мети.

Як відомо, ще у XVIII ст. школа набула соціального статусу, що впливало і на її змістовий бік, якій вимагав регламентації. Так, вже на початку XIX ст. в Російській імперії чітко визначалися типи навчальних закладів для відповідної соціальної категорії: для дворян – гімназії, міщан: дрібних купців – повітові училища, для селян і духовенства – парафіяльні школи.

На початку XIX ст. внутрішня робота гімназій визначалася Статутом 1804 р., який передбачав надання гімназістам різнобічних знань, які б впливали на формування свідомості, яка б у подальшому визначала діяльність людини.

У наукових працях П.А. Зайчковського, І.В. Оржеховського та інших розкрито роль урядової політики в системі роботи класичних гімназій, направленої на те, щоб при найменших затратах сил і часу, якісно підготувати вірних служителів престолу [4, 5].

Зауважимо, що перші навчальні плани створювалися під впливом німецьких та французьких шкіл, а також системи релігійних вірувань. Деякій вплив мав і розвиток науки, її класифікація. Перший державний навчальний план гімназій з'явився у 1804 р., в якому Міністерство народної освіти визначило перелік обов'язкових і необов'язкових предметів, кількість годин з кожного. Проте, дослідник гімназійної освіти І.А. Алешинцев стверджує, що перевантаженість предметами, недостатня погодженість з університетськими планами знизили значення цього плану, що не сприяло наведенню ладу в навчальному процесі. Тим більше, що директорам гімназій, за наявності коштів, ще й надавалося можливість вводити нові предмети (танці, музику, гімнастику) [1, с. 62].

Другий план було створено в 1810–1811 рр., наступні у 1828 р., 1848 р., 1852 р. Постійна зміна навчальних планів, збільшення чи зменшення годин із тих чи інших предметів висували нові вимоги до вчителів, які постійно перебували в пошуках нових прийомів і методів засвоєння матеріалу.

Так, педагогічна рада Ніжинської класичної гімназії переконалася, що діти, які вступають до гімназії мало ще в більшості своєму розвинуті і зовсім не підготовлені до того, щоб уважно слідкувати за викладанням предметів у класі. А тому знайшли необхідним відкрити при гімназії підготовчий клас і з цією пропозицією звернулися про клопотання у начальство. 12 вихованців, які вступили у середині 1859 р. до підготовчого класу довели, що пропозиція Педагогічної ради гімназії була вірною та сходилася з бажанням батьків.

Колектив гімназії розумів, що крім внутрішніх педагогічних удосконалень, навчальний заклад «потребував живого і більш діяльного співчуття суспільства» [2, с. 19].

Деякі класи були перевантажені предметами, а учні, в силу своїх вікових особливостей, важко засвоювали навчальний матеріал. Переважно це було характерно для 3 класу. Тому, після звернення попечителя Київського навчального округу до Міністерства народної освіти було внесено наступні зміни до навчальних планів:

- 1) викладання природничої історії починати не з 1-го, а з 2-го класу;
- 2) змінити розподіл викладання географії наступним чином: в 1-му класі ознайомити учнів з географічними термінами, картами, глобусами і витворами природи. У 2-му класі дати загальний огляд світу. У 3-му класі проходити російську географію.
- 3) геометрію із курсу 3 класу перенести на 4-й. Арифметику і алгебру у 3-му класі повинен викладати один і той же вчитель;
- 4) у 3-му класі замість викладання короткого курсу всієї російської історії дати лише біографічні нариси;

- 5) перенести частину російської граматики до 4-й класу;
- 6) замість викладання граматики французької і німецької мови учням 3-го класу давати лише практичні навички;

Проте, у звіті за 1861/62 навчальний рік знову наголошувалося на перевантаженні учнів. Директор гімназії Стеблін-Камінський підкреслював: «Ми все таки залишаємося переконаними, що при сучасній багатопредметності по класах і в цілому по гімназії неможливо чекати від учнів фундаментальних знань і здатності до самостійної праці». Підтвердженням цього було, наприклад, те що у 4 класі 12-літнім хлопчикам викладалося 12 предметів. Така перевантаженість часто викликала в учнів стомленість і нестачу руху. Розгублені таким різноманіттям учні, отримували звичку до легкого і поспішного здобуття знань, що шкідливо відбивалося в майбутньому на громадській діяльності молодого покоління [3 с. 24].

Тому вже в 1863 р. згідно циркулярного розпорядження попечителя Київського навчального округу, на основі зауважень міністра народної освіти про різноплановість і не визначеність багатьох предметів гімназійного курсу, особливо російської мови, словесності, історії та природничих наук, від викладачів цих предметів вимагалось скласти детальні програми вивчення цих предметів з вказівкою годин по класах, навчальних матеріалів, методів і прийомів навчання та обговорити їх на засіданнях Педагогічних рад, затвердити та направити до міністерства, де вони будуть надруковані для загального обговорення вченими і викладачами всієї імперії.

У 1864 р., після тривалих дискусій та обговорень, було підготовлено нові навчальні плани, навчальні програми предметів, що, в свою чергу, допомогло полегшити підготовку учнів не лише до вивчення університетських дисциплін, а й давали завершену освіту, яка була корисною для учнів у майбутньому, як в особистому житті, так і на державній службі.

Список використаних джерел

1. Алешинцев И. А. История гимназического образования в России (XVIII-XIX) / Иван Александрович Алешинцев. – СПб. : Изд. Богдановой, 1912. – 346 с.
2. Годи́чный торжественный акт в Ли́цее князя Безбородко и Нежинской гимназии, 1859. – К., 1859. – 25 с.
3. Годи́чный торжественный акт в Ли́цее князя Безбородко и Нежинской гимназии, бывший 1862 г. – К., 1862. – 39 с.
4. Зайончковский П.А. Правительственный аппарат самодержавной России в XIX в. [Текст] / Петр Андреевич Зайончковский – М. : Мысль, 1978. – 288 с.
5. Оржеховский И. В. Из истории внутренней политики самодержавия в 60–70-х годах XIX века / И. В. Оржеховский. – Горький, 1974. – 168 с.

Саргсян К.В., вчитель початкових класів Красненського НВК Бахмацького району Чернігівської області, магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Головним завданням реформування сучасної загальноосвітньої школи є підготовка компетентної особистості, котра здатна знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому – і в професійних ситуаціях.

Новий Стандарт початкової освіти передбачає формування в учнів ключових компетентностей, таких як загальнокультурна, інформаційна, комунікативна, соціальна, здоров'язберігаюча, навчальна, громадянська.

Соціальна компетентність ставить собі за мету формування у особистості цілої низки знань, умінь, ціннісних та поведінкових орієнтацій, необхідних для комфортної та успішної взаємодії у суспільстві.

Різностороннім дослідженням соціальної компетентності в молодшому шкільному віці займалися С.І.Данилейко, І.О.Ніколаєску, Н.М. Бібік, М.В.Савченко, О.Л. Кононко, О.В. Проценко, І. Д. Бех, М. В. Гончарова-Горянська, Т.І. Поніманська, М. Д. Степаненко та інші.

Формування соціальної компетентності у молодшому шкільному віці є одним з найбільш важливих питань сучасної початкової ланки освіти, оскільки ця компетентність визначає успішність дитини в її повсякденному житті, дозволяючи не тільки адаптуватися, але й активно коригувати життєві події, засвоювати соціальний досвід, змінювати навколишню дійсність і самого себе. Сформована соціальна компетентність молодших школярів характеризує дитину як відкрити до суспільства особистість, котра володіє навичками суспільної поведінки, готова сприймати соціальну інформацію, хоче відкрити світ, який її оточує.

Алгоритми соціальної поведінки, засвоєні в молодшому шкільному віці, повинні стати основою розвитку повноцінної особистості. Тому необхідною умовою є допомога у створенні ефективних поведінкових стратегій, а розвиток соціальної компетентності молодших школярів повинен стати одним із найбільш пріоритетних напрямів роботи в початковій школі.

Досліджуючи проблему формування соціальної компетентності молодших школярів ми розглядаємо початкову школу як найважливіший соціальний інститут, що впливає на соціалізацію учнів, зокрема, молодшого шкільного віку.

Науковці [1,2] сформованість соціальної компетентності молодших школярів визначають за рівнями:

високий: характеризується широкими і стійкими соціальними знаннями про об'єкти соціальної дійсності у формі понять; широкими і стійкими соціальними інтересами, наявністю зовнішньої і внутрішньої мотивації до спілкування; здатністю до самооцінки поведінки, коригування власних дій; визнає цінність взаємодії з іншими людьми; знайомий з правилами і нормами поведінки в різних ситуаціях спілкування з дорослими і однолітками; вільно володіє засобами вербального і невербального спілкування; може пояснити значення понять: настрої, почуття, співпереживання; самостійно знаходить адекватний спосіб поведінки в конфліктах з дорослими і однолітками; часто проявляє ініціативу в спілкуванні з дорослими і однолітками; емоційні прояви, адекватні ситуаціям; адекватно сприймає і оцінює якості партнерів по спілкуванню, свої вчинки і дії; здійснює дії, що відповідають загальноприйнятим соціальним нормам; самостійно і впевнено веде себе у нових ситуаціях;

середній: володіє недостатньо широкими і конкретними знаннями про оточуючі об'єкти соціальної дійсності; проявляє ситуативний інтерес до соціально значущої діяльності; володіє недостатньою здатністю до самооцінки поведінки, коригування власних дій; розуміє важливість спілкування з іншими людьми, мотивом вступу в спілкування є бажання самореалізуватися; знайомий з правилами і нормами

поведінки в типових ситуаціях спілкування з однолітками і дорослими; має уявлення про такі засоби, як мова, жести; може пояснити значення понять: настрої, співпереживання; може самостійно знайти спосіб поведінки в конфліктах з однолітками; розуміє значення найбільш поширених жестів і використовує їх в спілкуванні; вільно передає свій задум за допомогою слів; проявляє ініціативу в спілкуванні тільки з добре знайомими людьми; виявляє складності у прояві емоцій; адекватно оцінює тільки деякі власні якості особистості; може адекватно сприймати та оцінювати тільки вчинки і дії добре знайомих людей; здійснює дії, які не повною мірою відповідають загальноприйнятим соціальним нормам;

низький: володіє неточними, обмеженими знаннями про оточуючі об'єкти соціальної дійсності або такі знання повністю відсутні; проявляє слабкий інтерес до соціально значущої діяльності або такий інтерес зовсім відсутній; стриманий у прояві емоцій; відсутність здатності до самооцінки поведінки; має фрагментарні уявлення про норми і правила поведінки в соціумі; із ускладненнями пояснює значення понять: настрої, почуття, співпереживання; проявляє неадекватні емоційні почуття; потрапляючи у конфлікт, не може самостійно його подолати; здатен на дії, що не відповідають загальноприйнятим соціальним нормам; відсутня впевненість та самостійність у поведінці в незнайомих ситуаціях.

Проаналізувавши деякі наукові джерела можна виокремити такі показники соціальної компетентності молодших школярів (на якому рівні молодший школяр здатен у соціумі):

- приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки;
- орієнтуватися у своїх правах та обов'язках;
- уміти брати до уваги думку інших людей, рахуватися з їхніми бажаннями та інтересами, визнавати сильні сторони;
- вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися;
- виявляти толерантність, емпатію, здатність співчувати, радіти;
- налагоджувати з однолітками та дорослими гармонійні взаємини, домовлятися з ними;
- оптимістично ставитися до труднощів, уміти мобілізуватися для їх подолання; проявляти витримку в стресових ситуаціях;
- бути здатною до само покладання відповідальності, ініціювати допомогу та підтримку іншому;
- гідно вигравати та програвати;
- узгоджувати свої бажання з можливостями та вимогами;
- довіряти власному досвіду, спиратися на реалістичну самооцінку [1].

Процес формування соціальної компетентності повинен передбачати таку організацію освітнього процесу, яка спрямована на забезпечення всебічного розвитку і виховання соціально компетентної особистості, готової до конструктивної взаємодії і соціально значимої діяльності, що надалі сприятиме набуттю учнями досвіду успішного соціальної взаємодії як в навчальній діяльності, так і в суспільному житті. Сформована на високому рівні соціальна компетентність у молодших школярів означає: відкрити до соціуму особистість, яка має бажання пізнавати оточуючий світ, готова до сприйняття соціальної інформації; володіння навичками соціальної поведінки.

Список використаних джерел

1. Беккер Н. В. Основы формирования социальной компетентности школьников / Н.В. Беккер // Научно-педагогическое обозрение, 2015.– № 2 (8). – С. 54-62.
2. Никитина Н. О. Баркунова О. В. Проблемы формирования социальной компетентности младших школьников / Н.О.Никитина, О.В. Баркунова // Международный журнал экспериментального образования, 2015.– № 11-1. – С. 148-149.

Свістова Н.Є., магістрантка спеціальності «Початкова освіта»
факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя
ФОРМУВАННЯ ОСНОВ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дослідження проблеми формування основ музичної культури молодших школярів надало можливість встановити, що умовою ефективної реалізації культуротворчих функцій загальної музичної освіти є впровадження відповідно спрямованої дидактико-методичної системи. На підставі здобутих у процесі дослідної роботи результатів сформульовано такі висновки:

На основі ретроспективного аналізу розвитку музичної освіти виявлено, що ідея формування музичної культури особистості зародилась за часів античності й зазнала численних трансформацій, пов'язаних із різними підходами до розуміння ролі музики у вихованні: від ідеалу музично освіченої та культурної людини у Стародавній Греції – до заперечення загальної музичної освіти окремими представниками експериментальної педагогіки на початку ХХ ст. З'ясовано, що у вітчизняній педагогіці ідея культуротворчої музичної освіти пройшла шлях від накопичення досвіду народної педагогіки та фольклорних традицій музичного виховання дітей до визнання її серед пріоритетів особистісно орієнтованої освіти ХХІ ст.

Доведено, що, відображуючи прогресивні уявлення про сутність і завдання загальної музичної освіти, музична культура школяра є феноменом, який найбільш органічно втілює комплекс особистісних музичних досягнень учня. У контексті дослідження музична культура школяра розглядається як: складне інтегративне утворення, що надає дитині можливість адекватного й усвідомленого спілкування з музикою в навчанні та житті; органічна та необхідна складова художньої та духовної культури, різнобічного розвитку та гармонійного виховання особистості; мета загальної музичної освіти, що стосується кожної дитини, незалежно від рівня її музичної обдарованості.

Дослідження музично-особистісного портрета сучасного учня початкових класів виявило сенситивність молодшого шкільного віку для формування основ музичної культури, тобто її первинного, першорядного підґрунтя, необхідного й достатнього для подальшого музичного становлення особистості.

Визначено структуру основ музичної культури молодших школярів, що складається з чотирьох узагальнених блоків: музичної спрямованості, яка представлена єдністю мотиваційного, емоційного й аксіологічного компонентів; музичної обізнаності, що характеризується комплексом музичних знань, умінь і навичок; музично-творчої розвиненості музичної вихованості. Усі структурні одиниці згуртовуються навколо музичної діяльності, яка є провідною умовою та засобом формування музичної культури школяра.

Доведено, що в умовах гуманістичної освіти складові музичної культури набувають змістовно-широких, особистісно орієнтованих властивостей, спрямовуючись на вирішення не лише вузькопредметних (суто музичних), а й розвивальних, виховних, культуротворчих завдань загальної музичної освіти.

Встановлено, що, зважаючи на нерозривний зв'язок усіх складових, музична культура школяра постає цілісною характеристикою, що є не сумою певних якостей, а індивідуально-неповторним інтегративним утворенням.

Означені теоретичні засади зумовили актуальність створення дидактико-методичної системи формування основ музичної культури молодших школярів – складного багатокомпонентного утворення, що цілісно відображує навчально-виховний процес і вибудовується в результаті узгодженого поєднання його елементів.

Метою експериментальної системи визначено формування основ музичної культури молодших школярів у процесі загальної музичної освіти (як інтегративної особистісної властивості); завданнями – комплексне формування усіх складових музичної культури учнів; „надзавданнями” – сприяння гармонійному розвитку та різнобічному вихованню школярів.

Специфічною структурною одиницею системи визначено підручник, в якому реалізується мета й завдання, інтегруються провідні ідеї цільового, методологічного, змістового та процесуального компонентів, враховуються особливості взаємодії суб'єктів педагогічного процесу й оцінювання результатів музичної освіти школярів.

Доведено, що системоутворювальним фактором формування основ музичної культури школярів є змістовий компонент, структурними елементами якого визначені: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-теоретичний, діяльнісно-практичний, розвивальний і виховний.

Розроблено дидактичні основи та структурну модель підручника з музики, де головною одиницею визначено навчальну тему. Виявлено, що підручник має перспективні резерви щодо формування основ музичної культури молодших школярів, якщо: у його змісті забезпечено узгоджене розкриття всіх елементів змісту загальної музичної освіти, які підпорядковані певній навчальній темі; зміст навчальної книги особистісно орієнтований, структура підручників, стиль і форма подання навчального матеріалу максимально відповідають особливостям учнів молодшого шкільного віку; тематичний зміст підручника реалізується через систему дидактичних завдань різного рівня і типу, домінуючими серед яких є ігрові, евристичні, діалогові й інші розвивально-творчі.

Список використаних джерел

1. Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі : навч.-методичний посібник / О. Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 204 с.
2. Печерська Е.П. Уроки музики в початковій школі. К.: Либідь, 2001. – 54-58.

Семенко Д.В., студент 32 групи спеціальності «Початкова освіта. Англійська мова» Богуславського гуманітарного коледжу імені І. С. Нечуя-Левицького

НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку суспільства інноваційні технології стали невід'ємною частиною життя людини, вони перестали бути окремою обмеженою сферою економіки і бізнесу. Сьогодні вони виступають об'єднувальною основою для побудови світового інформаційного співтовариства, активно впливають на визначення вектора світового прогресу. У цих умовах кардинальних змін вимагає й система шкільної освіти. Якщо говорити про початкову школу, то впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій у освітній однак процес є доцільним і перспективним.

Що ж таке ІКТ? Технологія - це наука про способи розв'язання задач людства за допомогою технічних засобів. Педагогічна технологія - це науково обґрунтована педагогічна система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, націлених на розв'язання проміжних цілей, наперед визначений кінцевий результат. Ще і сьогодні провідне місце у викладанні предметів займають традиційні засоби - дошка, крейда та друковані джерела (підручники, зошити з друкованою основою). Завдяки ж використанню ІКТ навчальне середовище можна доповнити відео, звуком, анімацією. Усе це здійснює значний вплив на емоційну сферу молодшого школяра, сприяючи підвищенню пізнавальної активності, підвищенню інтересу до предмета та навчання взагалі, активізації навчальної діяльності учнів. Тим більше, що молодші школярі уже готові до роботи з ІКТ: вони знають, що таке комп'ютер, у більшості випадків уміють ним користуватися, у них відсутній психологічний бар'єр: діти не бояться, що зламається машина, не вистачить знань упоратися з нею тощо.

Однак, машина без людського фактору залишається розумною іграшкою. Сьогодні вже очевидно, що викладач, який веде заняття за допомогою мультимедійного проектора, електронної дошки та комп'ютера, використовує на уроці та під час підготовки до нього ресурси Інтернет, має якісні переваги перед колегою, який користується «крейдяною технологією». Виховання учнів в школі має бути спрямоване на розвиток людини сучасного інформаційного суспільства, і школа має вчити користуватись необмеженим джерелом інформації - Інтернетом, та принаймні, спробувати навчити дитину відрізнити що є добре і корисне від злого.

Сучасний урок - це поєднання традиційних технологій та нових інформаційних джерел, які передбачають використання теле- та радіомовлення, періодики, архівних матеріалів, ресурсів мережі Інтернет тощо. Це використання додаткового матеріалу, який можна знайти для різних категорій учнів і для різного рівня підготовки.

Існує 2 шляхи:

- використання спеціальних навчальних програм, в яких передбачаються матеріали для різних видів навчальної діяльності, також пропонується методика їхнього використання;
- самостійний відбір окремого матеріалу щодо конкретних цілей навчання. [1]

Використовуючи програму Power Point, вони готують цікаві презентації, які застосовуються на уроках для вивчення нового матеріалу. Завдяки цій програмі вчителі складають презентації з найрізноманітніших тем і предметів. В ході уроку використовують різні види і форми роботи: тестування, самостійна робота, практична робота, робота в парах, групах, словникова робота, робота з підручником, диференційовані завдання. Діти активно працюють на уроці.

Неоціненну допомогу в роботі робить мережа Інтернет, до якої підключена кожна школа. Всім відомо, що Інтернет - це глобальна інформаційна мережа, яка включає в себе електронну пошту, пошукові системи і допомагає здійснювати доступ до різних інформаційних ресурсів.

Уроки з використанням ІКТ є одним з найбільш важливих результатів інноваційної роботи в сучасній школі.

Таким чином, ІКТ істотно допомагають педагогу в його роботі. Це і підбір додаткового текстового та ілюстративного матеріалу, створення карток з індивідуальними завданнями та додатковими пізнавальними текстами, створення

електронної бази для моніторингу, систематизації та збереження особистих методичних напрацювань, підготовки звітної документації, оформлення навчальних стендів. Все це дозволяє при більш низьких тимчасових витратах отримати більш високий результат в навчанні дітей:

- застосування ІКТ на уроках підсилює позитивну мотивацію навчання;
- використання ІКТ дозволяє проводити уроки на високому естетичному та емоційному рівні; забезпечує наочність, залучення великої кількості дидактичного матеріалу;
- підвищується обсяг виконуваної роботи на уроці в 1,5-2 рази; забезпечується високий ступінь диференціації навчання.
- розширюється можливість самостійної діяльності;
- забезпечується доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек, інших інформаційних ресурсів.

Але поряд з перевагами використання ІКТ виникають різні проблеми як при підготовці до таких уроків, так і під час їх проведення:

- не у всіх учнів є комп'ютер в домашньому користуванні;
- у робочому графіку вчителів не відведено час для дослідження можливостей Інтернету;
- додаткові витрати часу на підготовку до уроку;
- існує ймовірність, що, захопившись застосуванням ІКТ на уроках, учитель перейде від розвивального навчання до навчання наочно-ілюстративним методом. [2]

Таким чином, використання ІКТ допомагає підвищити ефективність уроків, психологічно полегшує процес засвоєння матеріалу учнями, активізує увагу, розширює кругозір, підвищує рівень використання наочності на уроці, формує вміння добувати інформацію із різних джерел, обробляти її за допомогою комп'ютерних технологій, підвищує продуктивність праці вчителі і учнів, робить урок привабливим і сучасним. Головне в роботі – це справжній тісний контакт педагога і учнів, який ґрунтується на глибокій повазі до особистості, а не формальні, поверхові стосунки. Учитель не має бути подібним до незворушного пам'ятника, такого собі «мідного вершника», який над дітьми, незаперечний та бездоганний. Давно назріла потреба зійти з того п'єдесталу. Діти кожен урок чекають нового і доводять, що їм не потрібно нічого готового, їм потрібно, щоб вчитель брав участь в їх суперечках, дивувався, засмучувався і захоплювався разом з ними. Бути вчителем, переставши бути учнем, неможливо. [3]

Використовуючи сучасні інформаційні технології, потрібно пам'ятати про здоров'язбережувальні технології. Періодично використовуючи на уроках музичні фізкультхвилинки, які дуже подобаються дітям і сприяють не тільки збереженню і зміцненню фізичного здоров'я, а й знімають нервову напругу. Учні здатні до самостійного вивчення матеріалу: вміють виявляти головну думку, коротко викладати матеріал, застосовувати теоретичні відомості в конкретній ситуації, у дітей розвинуті комунікативні навички, формується культура роботи з інформацією, вони терпимі до думки інших учасників освітнього процесу, розвиваються навички самоконтролю, учні прагнуть до самовдосконалення. ІКТ не скасовують традиційну методику, а доповнюють її новим змістом. [4]

Список використаних джерел

1. <https://fc.vseosvita.ua/o/001k3z-c5e7.docx>
2. <http://myvchytel.dp.ua/index.php/uchytelska/94-vykorystannia-ikt-v-pochatkovykh-klasakh>
3. <http://rombalka-school.edukit.mk.ua/>
4. <http://osvita.ua>

Сенько Ю.М., вчитель молодших класів Ніжинської ЗОШ №15, магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Творча діяльність дітей, спрямована на присвоєння людської культури, на думку В. Кудрявцева, є неодмінною умовою розширеного відтворення творчих здібностей у сучасному суспільстві. Творчість – це одна із найзмістовніших форм психічної активності дитини. Її можна розглядати як універсальну здібність, що забезпечує успіх різноманітної діяльності дітей.

Аналіз результатів досліджень дитячої творчості, здійснених відомими вченими (Н. Ветлугіною, О. Кульчицькою, І. Лернером, Б. Тепловим, Є.Фльоріною), дозволяє сформулювати її визначення. Дитячу творчість слід розуміти як створення дитиною суб'єктивно нового (значущого для неї) продукту – малюнка, конструкції, гри, оповідання, створення невідомих раніше деталей, що по-новому характеризують створюваний образ: різних варіантів зображень, ситуацій, рухів, характеристик героїв, інших дій; застосування засвоєних раніше способів зображення або засобів виразності у новій ситуації; прояв ініціативи в усьому.

Дитяча творчість – це також процес створення образів з казки, оповідання, гри-драматизації, у малюванні, конструюванні, пошук у ході діяльності способів, шляхів розв'язання завдань. При цьому основними етапами творчого процесу дитини, на думку вчених, є: виникнення відчуття неясності чогось (поява проблеми); виникнення низки запитань, уточнень; виділення значущих для успішного розв'язування проблеми елементів; усвідомлення, розуміння проблеми; формування гіпотези; пошук і знаходження розв'язку.

Передумовою творчості, творчих можливостей дітей виступає креативність (Е.Торренс), як потенційна здібність до різносторнього мислення, почуттів та дій. Креативність сприймається як синонім творчої активності, що представляє собою індивідуальну траєкторію психічного розвитку дитини, її інтегральну якість, яка проявляється у її: спрямованості, що характеризується домінуванням допитливості, прагненням до пізнання; здібностях до подолання стереотипів; характері, як системі її ставлень і поведінки. Креативність можна розглядати як основу продуктивного розвитку дитини, як потенціал, що забезпечує її ріст, властивий в тій чи іншій мірі кожній дитині. І як результат – її творчість – рівень оволодіння соціальним досвідом, що характеризується самостійним вибором направленості діяльності дошкільника, вмінням створювати новий продукт.

Сучасні дослідження підтвердили значущість для розвитку психічних процесів емоцій, які визначаються у різноплановості сприймання у залежності від власного настрою; впливах на пам'ять, мислення, уяву, тобто пізнавальні процеси. Зважаючи на це, емоції називають стимулом творчої діяльності. Процес творчості неможливий без

інтенсивності переживань, без позитивних емоційних реакцій. Учні запам'ятовують тільки найяскравіші епізоди зі шкільного життя, які супроводжуються позитивними або негативними емоціями. За кількістю позитивних емоцій вони запам'ятовують значну кількість змістового навантаження уроку, за кількістю негативних емоцій у пам'яті залишаються не знання, а негативні враження про процес їхнього «неотримання».

Етапи формування дитячої творчості, стадії прояву творчої активності умовно можна диференціювати.

Перша стадія – наслідування, копіювання готового. Потрапляючи у нову ситуацію, дитина репродукує готовий спосіб дії, повторює його за дорослим задля досягнення бажаного результату.

Друга стадія – творче наслідування, внесення елементів новизни, прояв самодіяльності без внесення істотних змін у пропоновані іншими схему дій, зразок, ідею. Це – перша заявка дитини про себе, своє бажання самовияву. Саме на цій стадії вона ознайомлюється з різними варіантами інноваційної діяльності, визначає свої переваги відповідно до власних нахилів та вмінь.

Третя стадія – репродуктивна творчість: уміння взяти за основу пропоновану схему (ідею), але істотно переробити її, внести зміни. Тут дитина переробляє інновації на свій кшталт, перевіряє їхню відповідність вимогам ситуації, додає щось нове, своєрідне й оригінальне.

Четверта стадія – справжня творчість, створення нового.

Суттєвою характеристикою дитячої творчості є відсутність внутрішніх бар'єрів, які породжують скутість, ускладнюють творчість. Було б неправильно стверджувати, ніби у дітей повністю відсутній самоконтроль. Він є, але спрямований на процес гри – творчості, а не на якість творчого продукту. Внутрішній критик не потрібний молодшому школяру, тому що його творчість не націлена на створення суспільного продукту, не орієнтована на продукт як втілення задуму. Таким чином творчу активність, творчий потенціал молодших школярів можна проаналізувати за такими трьома групами показників:

1) ставлення дітей до творчості, їхнє захоплення, здатність «увійти» в уявні обставини, в умовні ситуації, щирість переживань;

2) якість способів творчих дій, швидкість реакцій, винахідливість, комбінування знайомих елементів у нові поєднання, оригінальність способів дій;

3) якість продукції, відбір характерних ознак, предметів, життєвих явищ, відображення їх у творчій діяльності.

Важливою проблемою сучасної школи є формування творчої активності учня. Для вчителя важливо зробити навчальний процес творчим, осмисленим, активізувати всю пізнавальну діяльність школярів. Розвиток творчих здібностей необхідно розпочинати з ранніх років, враховуючи наявні нахили дитини. Чим раніше починається розвиток здібностей, талантів, тим більше шансів на їх розкриття. У дитячому віці учень більше здібний до творчості, ніж у зрілому, тому що на нього не впливають різного виду стереотипи. Тому, перед вчителем стоїть завдання не тільки повідомити матеріал і перевірити знання, а виявити досвід учнів щодо викладеної вчителями інформації. Найголовніше завдання вчителя в будь-якій ситуації – створити творчу атмосферу, більше того, педагог повинен розуміти психологічну сутність цього процесу. Це насамперед не насильне навчання, а *заохочення до пізнання, повага інтелектуальної сили дитини.*

Список використаних джерел

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості / І.М. Біла. – К. : Фенікс, 2014. – 136с.
2. Пов'якель Н. І. Практична психологія креативності: Навчальний посібник [для студентів психологічних спеціальностей] / Н. І. Пов'якель, Т. М. Розова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – 321 с.

Сергуніна А.Т., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

САМОПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ОСВІТИ

У наш час запит суспільства на високоякісного конкурентоспроможного фахівця (і менеджера у тому числі) актуалізував розробку і поширення технологій самопроекткування особистісного професійно-діяльнісного поля. Самопроекткування дає змогу майбутнім спеціалістам сфери освіти самостійно вибудовувати власну особистість на шляху до професійної своєрідності, власноруч обираючи підходи, методи та прийоми індивідуальної педагогічної системи.

В. Безрукова розглядає самопроекткування як процес розробки програми особистісного зростання для досягнення створеного образу-ідеалу майбутнього фахівця [1].

З процесом якісного перетворення особистісних та професійних якостей пов'язує самопроекткування Ю. Тюнніков [6].

Такі дослідники як О. Іванова, Д. Крініцин, О. Остапчук вважають самопроекткування безперервною, цілеспрямованою, самостійною діяльністю, яка має творчий характер і забезпечує перманентний процес самовдосконалення особистості, її рух до бажаного образу досконалості індивідуальною траєкторією власних успіхів на основі рефлексії отриманих результатів [2, 4, 5].

Таким чином, вчені у наш час визначають самопроекткування як ефективну технологію професійного саморозвитку, самовдосконалення та здатність конструювати власне майбутнє.

Самопроекткування за своїми сутнісними ознаками будується на принципах проектної діяльності, яка органічно узгоджується з природою особистісно центрованих процесів саморозвитку, самовдосконалення, самоактуалізації і має особистісно-перетворювальний характер.

Самопроекткування являє собою безперервний процес особистісного становлення людини протягом всього свідомого життя, орієнтирами якого виступає ідеальний образ «Я» у майбутньому як висококваліфікованого спеціаліста, активного суб'єкта соціальних процесів. Слід зазначити, що образ ідеального «Я» постійно уточнюється з врахуванням зовнішніх та внутрішніх змін.

Отже, самопроекткування – це процес звернення особистості до себе для актуалізації певних здібностей і якостей з метою самовдосконалення.

Узагальнюючи сучасні дослідження з проблеми самопроекткування, І. Казаков визначає такі його ознаки: проблемна самоідентифікація, структурно-логічна

впорядкованість, діяльнісний характер, суб'єктність, перспективний характер, соціокультурна обумовленість [3].

Отже, самопроєктування фахового розвитку є ефективним засобом становлення та успішного самовдосконалення фахівця будь-якої галузі (і менеджера сфери освіти у тому числі), адже самопроєктування, яке містить значний розвивальний потенціал, сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців. Засвоєння основ самопроєктування дає змогу студенту сконструювати індивідуальну модель ідеального спеціаліста, визначити напрями професійно-особистісного зростання, знайти індивідуальні траєкторії самовизначення та побудувати план власного самовдосконалення.

У такому разі процес самопроєктування спрямований на побудову індивідуальної програми розвитку особистості майбутнього фахівця сфери освіти, яка розуміється як орієнтовна основа поетапного оволодіння майбутнім спеціалістом культури професійної діяльності, набуття професійної компетентності тощо. Сутність такої програми полягає у формуванні ідеальної та реальної Я-концепції, яка дає змогу сформулювати та реалізувати в дійсності свій бажаний фаховий образ – мету самопроєктування.

У структурі такої програми мають бути відображені: професійна самоідентифікація, фахові цільові орієнтації, управлінська функціональність, технологічна майстерність, шляхи набуття практичного професійного досвіду, контрольнo-корекційна діяльність спеціаліста сфери освіти.

Отже, можна зробити висновок, що самопроєктування професійно-особистісного розвитку в процесі підготовки майбутнього фахівця сфери освіти – це особистісно ціннісна творча самостійна діяльність магістра, спрямована на побудову і досягнення бажаного образу ідеального професіонала та створення програми власного професійного саморозвитку. Самопроєктування виступає засобом актуалізації фахового самовизначення, посилення суб'єктної активності студентів магістратури, формування власної стратегії руху індивідуальними маршрутами самовдосконалення; конструювання та реалізації проекту професійно-особистісного розвитку; підвищення продуктивності творчої самореалізації.

Список використаної літератури

1. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика : учебное пособие для инженерно педагогических институтов и индустриально педагогических техникумов. Екатеринбург : Деловая книга, 1999. 344 с.
2. Іванова О. І. Самопроєктування як невід'ємна складова самовдосконалення особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. Вип. № 21 (74). С. 74-78.
3. Казаков И. С. Принципы и функции самопроектирования информационной компетентности педагога *Вестник Сочинского государственного университета туризма и курортного дела*. 2011. № 2. С. 126 - 129
4. Криницын Д. В. Этапы профессионального самопроектирования как средства формирования конкурентоспособности будущих менеджеров в вузе [Электронный ресурс] / Д. В. Криницын // *Современные исследования социальных проблем (электронный журнал)*. Красноярск : Научно-инновационный центр, 2012. Т. 10. №2.
5. Остапчук О. Є. Технології самопроєктування в системі освіти обдарованої молоді. *Навчання, виховання обдарованої особистості: теорія і практика*: зб.

наук. пр. / АПН України, Ін-т обдарован. дитини АПН України ; [редкол.: Волощук І. С. та ін.]. Київ, 2008. Вип. 1. С.72-79.

6. Тюнников Ю. С. Социокультурное и педагогическое проектирование: проблемы взаимодействия. *Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Общественные науки.* 2000. № 1. С. 100-108.

Середа А. В., студентка 32 групи спеціальності “Початкова освіта. Англійська мова” Богуславського гуманітарного коледжу імені І. С. Нечуя-Левицького

ПОЧАТКОВА ОСВІТА НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Система початкової освіти пройшла довгий шлях, перш ніж стала такою, якою ми бачимо її зараз. При чому те, який вигляд має освіта сьогодні, не значить що вона залишиться такою й надалі і матиме такий самий вигляд через років так п'ять. Життя стрімко змінюється, тому й вимоги і завдання освіти змінюються. Таким чином, вона перебуває майже в постійному стані реформ.

Найперші школи, створені на території України, в часи Київської Русі були при церквах і вчителями там ставали представники духовенства. Слід зазначити, що школи були доступні не всім, а лише заможному населенню. Порядок навчання передбачав спершу освоєння абетки, потім окремих складів, слів, надалі йшло читання прози і поезики, в кінці переходили до вивчення граматики, вчили числа. Однак в математиці не йшли далі чотирьох арифметичних дій, які практично необхідні для лічби. Світська освіта була нижчою за релігійну, бо остання вимагала досконалого освоєння Святого Письма[1]. Одним із основних завдань було привити любов та повагу до православної релігії, тому вправлялися в читанні на Псалтирі чи Євангеліє. Тексти для письма брали також зі священних писань. Так зване державне замовлення того часу вимагало людей, які могли б, наприклад, переписувати книги, таким чином робили «натиск» на каліграфічне написання; під час переходу від язичництва до християнської віри з'явився запит на священників, адже церква була головним об'єктом у будь-якому поселенні. А при дворі цінувалися знавці мов.

В добу козацтва школи створювалися при монастирях чи братствах і спочатку перебували під сильним грецьким впливом. На Правобережжі та Лівобережжі школи відрізнялися в залежності від того, під владою якої країни перебувала територія. Українська мова не вивчалася, вивчали церковнослов'янську, латинську та польські мови. Вводити українську мову почав Петро Могила, на основі писань якого діти відпрацьовували мову, вивчаючи напам'ять катехизис. Основний нахил робили на вивчення «Закону Божого».

В кінці вісімнадцятого століття, коли частина території України перейшла до Австрійської імперії початкова школа там набула піднесення. Навчання стало загальнодоступним і обов'язковим. Існували українські, польські, німецькі та мішані школи. До того ж з'явилися окремі школи для дівчат та для хлопців. Основними осередками створення шкіл залишалися церкви та монастирі. І якщо на Лівобережжі навчання було наскрізь пронизане православною вірою, то на Правобережжі це був католицизм.

На Лівобережжі, під владою Російської імперії, у 19 столітті церковно-приходські школи почали відкриватися і у найвіддаленіших селах. Як свідчить історична довідка, всього в Україні в 1897 році налічувалось близько 17 тисяч початкових шкіл. Вони утримувались державою, громадянами, земствами, церквою, приватними особами.

Як правило, в таких школах навчав дітей священник або дяк, які викладали закон Божий, навчали писати, читати та виконувати чотири арифметичні дії. Спочатку церковно-парафіяльні школи були однокласними, потім трикласними. Навчали читати та писати в основному за Часословом. [2]

З приходом радянської влади, перший закон, який був виданий щодо шкільництва, відміняв навчання релігії. Створене міністерство освіти, яке видавало чітку програму, за якою повинні навчатися учні та методичні рекомендації для вчителів щодо вивчення дисциплін. У тогочасній початковій школі навчали математики, читання, письма, природознавству, малюванню, співам та іншим предметам подібних до тих, що вивчають школярі сьогодення. Особливого значення надавали трудовій підготовці та політичному вихованню молоді. Варто пам'ятати про те, що навчання зазнало русифікації, тож велося російською мовою. Як і в самій країні, так і в школі панував авторитарний режим. Стереотип ідельного радянського громадянина наскрізь пронизував систему освіти. [3]

Після розпаду СРСР українська початкова школа залишалася на засадах радянської системи освіти з деякими нововведеннями, як наприклад введення державної мови. А з 2018 року українська освіта почала здійснюватися за новою моделлю, яка має назву «Нова українська школа», яка була створена на засадах запозиченого досвіду європейських країн з кращими системами освіти в світі. Основним завданням НУШ є формування всесторонньо розвиненої особистості з набором компетентностей, які необхідні людині в сучасному житті.

Сьогодні початкова освіта кардинально відрізняється від освіти в дорадянський та навіть радянський період. Освіта не зв'язана з релігією та відкинута авторитарний режим. Джерелом знань є не лише вчитель, тому його завданням вже є не лише передати знання, а й навчити дітей самостійно вчитися. Модель ідеальної людини, яка не може і не має права на помилку відійшла в забуття. Навчання зорієнтоване на виховання особистості зі здатністю критично мислити, а не лише сприймати і відтворювати подану інформацію; інноватора, що зможе розвивати країну в подальшому, бути креативним та вміє вчитися впродовж усього життя.

Список використаних джерел

1. Драгоманов М. П. Народні школи на Україні, «Громада». — Женева, 1877. – 152 с.
2. Крип'якевич І. П. Історія української культури, 4-те вид., Київ: Либідь, 2002. - 656 с.
3. Підкова І. З., Шуст Р. М. Довідник з історії України. Т.ІІ. - Київ: Генеза. - 1995. - 435 с.
4. https://uk.wikipedia.org/wiki/Шкільництво_в_Україні
5. <https://nus.org.ua/about/>

Сидоренко Р.О., студентка 31 групи спеціальності «Соціальна робота» КВНЗ КОР "Богуславський гуманітарний коледж ім. І.С.Нечуя-Левицького"

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

«Нове треба створювати в поті чола, а старе саме продовжує існувати і твердо тримається на милицях звички». О. Герцен

У статті розглядається значення інновацій в освітньому процесі школи. Основним напрямом у інноваціях початкової школи є проектування нових моделей освітнього процесу.

В. Сухомлинський говорив: "Школа має бути не коморою знань, а середовищем думки". Тоді предмет, який викладає вчитель, із кінцевої мети його діяльності перетворюється в засіб розвитку. Для розвитку дитини в освітній діяльності потрібно використовувати інтерактивні інноваційні методи, тому сучасній українській початковій школі потрібні новатори — вчителі з пристрасстю, справжні партнери, наставники, які заохочують та підтримують, нові авторитети [3, с.310].

У сучасному світі інновації поширюються на кожен сферу діяльності, освіта не стала виключенням. Але безліч питань викликає втілення інновацій в освіті. Деякі вчителі початкової школи мають консервативні погляди і, як наслідок, використовують застарілі методи, що не відповідають потребам та вимогам сьогодення. В наш час педагогам доводиться працювати з принципово новим поколінням, але часто при цьому маємо підхід радянського зразка до дітей нового часу [1, с. 22].

Сьогодні ми маємо доступ до всього, що необхідно для вдосконалення освітнього процесу, повернення живого інтересу дітей до навчання. Головне завдання суспільства – повернути зацікавленість дітей у навчанні, створити такі умови, в яких діти самі захочуть тягнутись до знань.

Що ми розуміємо під поняттям інновації? Можливо, мова йде тільки про цифрові технології? Так, це також не завадить, але варто дивитись на це явище більш приземлено. Якщо творчість — процес генерації оригінальних ідей, що мають цінність, то інновації — це впровадження цих самих ідей в життя.

Інновація – уміння робити щось інше, або ж робити щось по іншому. Кожна інновація — це зміна, при цьому далеко не кожна зміна є інновацією. Інноваційна дія має бути: цілеспрямованою — мати чітко визначені ефекти, які можна через неї отримати; спланованою — складатись з детально продуманої низки заходів та засобів; організованою — передбачати забезпечення необхідними людськими та матеріальними ресурсами; контрольованою — мати специфічний спосіб оцінювання.

Оскільки інновації в початковій школі бувають програмними, організаційними та методичними (або змішаними, наприклад, організаційно-методичними), вони можуть стосуватися, серед іншого: навчальних програм — як в рамках окремих предметів, так і предметних блоків (створення авторських програм, викладання інтегрованих модулів, використання блокової системи), методів навчання, оцінювання учнів, способів організації уроків, оцінки якості роботи школи, вирішення освітніх проблем, навчання вчителів[1, с. 25-31].

Сьогодні усі кроки щодо впровадження інновацій у школах значно спрощені, але нерідко трапляється таке, що педагогічні інновації через низку факторів не знаходять подальшої реалізації. Через поспішне впровадження нововведень, надалі від них

відмовляються. Це свідчить про несформовану морально-психологічну атмосферу, тобто про низьку якість інноваційного середовища.

Як наслідок, маємо невідготовлених методично вчителів, недостатню їх поінформованість про нововведення. Позитивне інноваційне середовище, в свою чергу, дає можливість долати опір консервативних вчителів та допомагає ламати стереотипи професійної діяльності. Це можливо тільки в загальноосвітніх закладах де педагоги не бояться експериментувати і впроваджувати у власну діяльність нові ідеї, теорії, технології. Школа може вирішувати самостійно, які нововведення вона впроваджуватиме.

Сьогодні інноваційна діяльність школи є невід'ємним елементом діяльності закладу. Завдяки скасуванню низки формальних вимог, заохочується творчість учнів та вчителів. Враховуючи важливість грамотно спланованої діяльності, бажано продумати до деталей процедуру впровадження педагогічних інновацій. Наприклад, нововведення, які потребують додаткових фінансових ресурсів, школі варто попередньо узгоджувати з керівними органами.

Через зміну власних стереотипів, долучаючись до скарбниці інноваційних методів, освітяни країни зможуть вийти на новий рівень організації освітнього процесу. Сучасних дітей треба вчити керуючись ідеями про світ, в якому їх чекають постійні зміни.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004.
2. О.В. Стребна, А.О. Соценко. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків, Видавнича група «Основа», 2005.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.
4. В.П. Телячук, О.В. Лесіна. Інноваційні технології в початковій школі. Харків: Видавнича група «Основа» ПП «Тріада+» 2007.

Слепченко О.О., вчитель ЗСО I-II ст. №7 м. Ніжина, магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Коваленко Є. І., кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДО ПИТАННЯ ПРО МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПОЧУТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сучасному етапі реформування початкової освіти в Україні важливого значення для формування у здобувачів освіти морально-етичних компетенцій. Школа має допомогти сформувати стійкі моральні властивості особистості, здатної орієнтуватися у навколишньому світі й жити за нормами і законами етики, моралі і моральності.

Проблема формування у молодших школярів морально-етичної орієнтації як універсальної навчальної дії вивчалася багатьма вченими і педагогами. Концепція розвитку універсальних навчальних дій розроблена на основі системно-діяльнісного

підходу (Л.С. Виготський, А. Н. Леонтьєв, П.Я. Гальперін, Д.Б. Ельконін, В.В. Давидов, А.Г. Асмолов) групою авторів : А.Г. Асмоловим, Г.В. Бурменською , І.А. Володарською , О.А. Карабановою , Н.Г. Салміною і С.В. Молчановим під керівництвом А.Г. Асмолова.

Теоретичні основи дослідження морально-етичної орієнтації закладені в роботах з етики О. Г. Дробницького , А. А. Гусейнова і ін. Є. Турієль описав розгорнуту характеристику конвенціональних і моральних норм. Він виділяє три види моральних норм: моральні, конвенційні і персональні. Моральні норми - вид норм, що виконують функцію регуляції морально-етичних відносин між людьми. Конвенційні - це стандартні норми поведінки у суспільстві. Сюди можуть входити правила поведінки в школі, вимоги до зовнішнього вигляду, етикет. І персональні - ті норми, які охоплюють індивідуальні особливості людини. У даний час питання морального розвитку і морального виховання мають вирішальне значення.

Особливості морально-етичного виховання закладені в фундаментальних роботах В.О.Сухомлинського, А.С.Макаренка. Проблемами моральної свідомості дитини присвячені дослідження Т. П. Авдулової. Особливості орієнтації на моральні і конвенційні норми дітей молодшого шкільного віку вивчалися Є. А. Кургановою.

Дослідники І. Бех, С. Гончаренко, А. Кузьмінський, О. Матвієнко, П. Щербань та ін. вважають моральне виховання молодших школярів одним з найскладніших, тому що об'єктом праці є найтонші сфери духовного життя особистості, а саме формується, розум, почуття, воля, переконання, самосвідомість. Впливати на ці сфери можна тільки так само – розумом, почуттям, волею, переконанням, свідомістю. А особливу роль позитивного прикладу у морально-етичному вихованні молодших школярів належить сім'ї, адже вона – колиска морального виховання [3, с. 16].

Ці дослідження створили певні передумови для дослідження морально-етичної орієнтації в новій українській школі і потребують вивчення.

«Український педагогічний словник» А. С. Гончаренка пропонує таке визначення: мораль – одна з форм суспільної свідомості; система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей [5, с. 216].

Молодший шкільний вік є таким періодом, в якому відбувається активна соціалізація особистості. Тому вивчення змісту морально - етичної орієнтації важлива в цьому віці. Потрапивши в школу, молодший школяр включається в колективну діяльність, де і здійснюється засвоєння моральних норм і правил, які регулюють взаємини з однолітками і вчителем. Формування моральності відбувається на всіх уроках, де головна роль належить вчителю. Адже саме він найчастіше розвиває особистість учня за допомогою художніх творів, особистого прикладу, проблемних ситуацій і багато чого іншого. Проте на формування у молодших школярів моральних норм і моральних цінностей впливає не тільки людський фактор. Одним з важливих умов розглядається облік морального змісту навчальних предметів і навчального плану. Саме вони створюють певний тип мислення і свідомості учнів. А також розвивають світогляд, громадянську позицію учня, і його ставлення до світу в цілому. Психологи вважають, що саме у молодшому шкільному віці зростає чутливість до засвоєння соціальних норм і правил, що відіграють важливу роль у тому, щоб закласти моральну основу в розвиток особистості дитини. У молодшому шкільному віці переважає важлива тенденція «відповідати очікуванням інших». Дитина намагається вести себе правильно для того, щоб оточуючі думали про неї добре. Таким чином відбувається формування моральних почуттів і моральної свідомості дитини.

Список використаних джерел

1. Бабій І. До визначення сутності поняття «моральне виховання» / Рідна школа. 2009. № 11. С. 38-41.

2. Басюк Н. Орієнтири вчителя у моральному вихованні молодших школярів / Рідна школа. 2007. № 3. С. 21-22.
3. Бех І. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 254 с. 16.
4. Геник М. Виховання духовно-моральних цінностей молодших школярів / Проблеми української народної педагогіки. Теорія і практика: зб. наук. ст. / редкол.: І.Ф. Миронюк та ін. Івано-Франківськ, 2005. С. 183-190.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. с. 216.

Староста В.І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

КОНТРОЛЬ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ПОШУК АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПІДХОДІВ

Реалізація Концепції «Нова українська школа» актуалізують вимоги до майбутніх учителів. Дане повідомлення спрямоване на висвітлення поглядів щодо контролю результатів навчання майбутніх учителів початкової школи.

Одним із напрямів реформування навчально-виховного процесу вищої школи є істотна перебудова психолого-педагогічних та методичних засад діагностування навчальних досягнень студентів, що обумовлено вирішенням низки проблем: контролю часто бракує системного характеру, коли методи і форми оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються без урахування педагогічних цілей тощо (В. Андрущенко та ін.) [3, с. 152].

На відміну від усталених підходів, які передбачають використання насамперед тестування, альтернативне оцінювання, як вважають М. Оскарсон, В. Кохонен, англійські вчені Т. Дадлі Еванс та М. Джо Сент Джон, шотландські дослідники М. Харісон та П. Мак Кен, американські науковці Дж. М. О'Мелі та Л. Волдес Пірс, Д. Дуглас та інші, є більш ефективним. Вченими показано, що ґрунтуючись на загальних педагогічних засадах, альтернативні технології оцінювання охоплюють «перформенсове» і портфолійне оцінювання, само- і взаємооцінювання, які потребують врахування галузевої специфіки, забезпечення матеріалами та відповідної організації (цит. за О. Максименко) [2, с. 114].

Самооцінювання не набуває широко поширення в сучасній освітній практиці. О. Савченко та інші автори монографії [1, с. 33] на основі анкетування вчителів початкової школи зазначають, що у процесі оцінювання перевага надається оцінювальному судженню і балам, майже зовсім не практикується самооцінювання учнів. Таким чином, суб'єктом контрольного-оцінювальної діяльності є лише вчитель, хоча молодший школяр, теж має набути статус суб'єктності, тобто усвідомлено і активно брати участь у навчанні.

Проведене нами емпіричне дослідження показує, що подібна ситуація частково притаманна і вищій школі. Студентів спеціальності «Початкова освіта» (Мукачівський державний університет, Ужгородський національний університет) процесі анонімного анкетування запитували: «Оцініть за п'ятибальною шкалою як часто під час навчальних занять викладачі використовували вказані методи та форми контролю»:

1. Індивідуальна перевірка
2. Групова перевірка
3.Фронтальна перевірка
4. Письмова перевірка
5. Усна перевірка
6. Практична перевірка
7. Спостереження
8. Тестова перевірка
9. Самоконтроль та самооцінювання
10. Взаємоконтроль та взаємооцінювання

1 (ніколи, або дуже рідко), 2 (скоріше рідко), 3 (і не часто, і не рідко), 4 (скоріше часто), 5 (дуже часто, або завжди)».

Виявилось, що найбільш часто викладачі використовують методи усного та письмового контролю, а за формами – фронтальну та індивідуальну перевірку. Самоконтроль, самооцінювання, взаємоконтроль та взаємооцінювання не набули широкого поширення у вищій школі. Порівняно з іншими методами та формами контролю тестування застосовується рідше, оскільки це періодичний (тематичний, модульний) чи підсумковий (залік, іспит) вид контролю.

З нашого погляду, запровадження самооцінювання, взаємооцінювання з використанням методів інтерактивного навчання фронтально або в складі малих груп і т.п. – це один із шляхів урізноманітнення контролю результатів навчання і, як наслідок, один із чинників мотивації навчання, трансформації студента із об'єкта на суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності в цілому та контрольної-оцінювальної діяльності зокрема.

Таким чином, якщо очікуємо від учителів початкової школи нових підходів до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, доцільно оновлювати такі підходи (методи, форми, засоби, ставлення тощо) у вищій школі під час професійного навчання студентів, аби надалі вони змогли ефективно використати здобутий досвід у майбутній педагогічній діяльності.

Список використаних джерел

1. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія / О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, Т. М. Байбара та ін. Київ: Пед. думка, 2012. 192 с.
2. Максименко О. О. Новітні технології оцінювання у напрямі професійно орієнтованого навчання іноземних мов: погляд вчених зарубіжжя. Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Сер.: Педагогічні та історичні науки. 2014. Вип. 121. С. 112-120. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11781/1/Maksymenko.pdf>

З.Педагогіка вищої школи: підручник / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенка, В. І. Лугового. Інститут вищ. освіти АПН України. Київ: Пед. думка, 2009. 256 с.

Стась І.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Самойленко О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

В умовах сьогодення проблема здоров'я населення України набуває все більшої актуальності. Це спричинено низкою факторів, серед яких особливе місце має стрімке погіршення здоров'я підростаючого покоління. Тому актуальною є думка про те, що основи формування культури здоров'я діти повинні засвоювати саме в школі, а не в медичних установах.

Нова парадигма педагогіки зміщує центр проблем із формування знань, умінь і навичок на цілісний розвиток особистості. У цих умовах зростає соціальна та педагогічна значущість збереження здоров'я дитини в процесі освітньої діяльності, що визначає в подальшому повноту реалізації його життєвих цілей і змісту [1, с. 27-31].

Так, Копетчук В.А. у своєму дослідженні «Наукові підходи духовно-ціннісного спрямування до формування здорового способу життя в учнівської і студентської молоді» аналізує відомі наукові підходи духовно-ціннісного спрямування до формування здорового способу життя в учнівської і студентської молоді це – аксіологічний, гуманістичний, інтеграційний, ноосферний [6, с. 219-226.].

Аксіологічний підхід до проблеми формування здорового способу життя передбачає розуміння здорового способу життя як особливої суспільної цінності, що є основою активності особистості, як заходи діяльності, сутнісну характеристику індивіда і його соціальну якість, що визначає високий рівень включення індивіда в суспільні відносини.

Гуманістична концепція здорового способу життя розглядає проблему кризи здорового способу життя в контексті загальної кризи навчально-виховної системи в сучасному інформаційному суспільстві.

Духовний аспект здорового способу життя значно актуалізує потребу в переході освіти до концепції ноосферної освіти.

Істотне значення для дослідження проблеми педагогічних умов засвоєння цінностей здорового способу життя має також інтеграційна концепція особистості, яка утверджує особистісний образ буття людини і доводить, що особистість – це не структурний феномен, не соціальна роль або ж соціальний образ, а сама людина у всій цілісності її психосоматичних характеристик. Тому однією з головних проблем сучасної педагогічної науки є пошук нових підходів до організації освітнього процесу в школі, спрямованих на гуманізацію освіти, що забезпечить створення оптимальних

умов для духовного зростання особистості, повноцінної реалізації психофізичних можливостей, збереження та зміцнення здоров'я [1, с. 27–31].

Послідовно здійснити педагогічне керівництво, пов'язати виховання з життям, створити атмосферу невимушеності, поглибити взаємовідносини, спілкування дітей, становлення та розвиток найкращих людських якостей може дозволити в повному обсязі позанавчальна робота, яка виступає самостійною системою в структурі навчально-виховної діяльності учнів. Їй притаманні певні характеристики: керованість, цілеспрямованість, особливий зміст, своєрідні форми і види діяльності [6, с. 1–9.].

Позанавчальна діяльність, за Б. Кобзарем, це цілеспрямована навчально-виховна робота з учнями, яку організують та здійснюють вчителі-вихователі закладів середньої освіти в позаурочний час [4]. Урочна, позаурочна та позакласна робота тісно взаємопов'язані. Лише в їх нерозривній єдності досягається увесь комплекс педагогічних умов засвоєння цінностей здорового способу життя у початковій школі.

Позаурочна діяльність спрямована на оволодіння фактичним матеріалом, на закріплення, розширення, поглиблення та застосування певної частини змісту предметів після їх вивчення під час уроків. Така робота виконується у класі після уроків під безпосереднім або опосередкованим керівництвом учителя та вдома самостійно.

Організація оздоровчої роботи у позаурочний час включає застосування з учнями на практиці оздоровчих технологій і систем, що впливають на духовний, психічний і фізичний стани здоров'я, а також розуміння побудови, корекції та удосконалення індивідуальної оздоровчої системи учнів у процесі позакласної роботи. Прикладом такої роботи може бути проведення моніторингу індивідуального здоров'я, ведення щоденника здоров'я класу і т. п. Також до активних форм і методів, що сприяють формуванню в школярів навичок здорового способу життя, належать: ситуаційно-рольова гра, тренінг, метод аналізу життєвих ситуацій, робота над проектами «Я і моє здоров'я», психолого-педагогічні семінари, просвітницькі бесіди, лекції, методи вправ, спрямованих на розвиток навичок збереження здоров'я; впровадження інноваційних технологій – різноманітні акції (акції милосердя, вітальні акції), флеш-моби, турніри, квести та інші.

Важливість такого впливу на формування здорового способу життя у молодших школярів обумовлена розумінням, що саме з раннього дитинства закладається майбутній потенціал здоров'я, лише в молодшому шкільному віці можна прищепити основні знання, уміння та навички з проблеми збереження здоров'я, які згодом перетворюються у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Поліщук Н.М. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття) // Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи: зб. статей всеукраїнської науково-практичної конференції. – 10-11 листопада 2011. – Житомир: Полісся, 2011. – С. 27-31.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Затверджено постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688).
3. Єжова О. О. Здоровий спосіб життя : навч. посібник / О. О. Єжова. – Суми : Університетська книга, 2010. – 128 с.

4. Кобзар Б. Внеурочная воспитательная работа в школах продленного дня. -К.: Рад. школа, 1991. – 223 с.
5. Копетчук В.А. Наукові підходи духовно-ціннісного спрямування до формування здорового способу життя в учнівської і студентської молоді // Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. О.А. Дубасенюк, Н.Г. Сидорчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 219-226.
6. Москалець В.П. Основний психологічний зміст та розвивально-особистісний потенціал ігрової діяльності / В.П. Москалець // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 10. – С. 1–9.

**Стрілець А.М., старший вчитель, вчитель вищої категорії,
вчитель початкових класів Ніжинської гімназії № 14**
**ТИМБІЛДИНГ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА
УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА»**

Система освіти залишається незмінною: є вчитель, є учні. Але роль учителя має змінитися. Якщо раніше пріоритетним напрямком роботи вчителя було надання знань учням, то зараз весь освітній процес має зводиться до формування в межах школи конкурентоздатної особистості, яка володіє різними видами компетентності, проявляє креативність, нестандартне мислення, вміє пристосовуватись до потреб суспільства. Тобто ідеєю «Нової української школи» є підготовка нового, нестандартного покоління. Учителі мають мотивувати учнів, навчити дітей самостійно здобувати знання, логічно мислити, знаходити потрібну їм інформацію і використовувати її в житті.

Однією із складових формули «Нової української школи» є педагогіка партнерства, яку можна інтерпретувати як зміну ролей учителя.

Відповідно до функцій учителя змінюються і його ролі в навчально-виховному процесі. Відтепер він має бути: агентом змін, тьютором, коучем.

Місія вчителя – розкрити і розвинути здібності, таланти дитини на основі впровадження технології тимбілдингу – тобто партнерства між учителем та учнями. Основні принципи партнерства:

- повага до дитини;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог-взаємодія;
- розподілене лідерство, що призводить до горизонтальності зв'язків;
- соціальне партнерство.

Учитель має навчити дітей активності, навичкам співпраці в команді, коли учні можуть доповнювати один одного, стимулювати до саморозвитку та самовдосконалення. Коли всі діти є складовою одного цілісного організму – класу. Ось саме тут і відбувається процес переходу до такої нової форми взаємодії як тимбілдинг [2, 24].

Тимбілдинг (teambuilding) – спеціальні заходи корпоративного відпочинку, які спрямовані на згуртування колективу. Широко використовується в останні роки у сфері бізнесу, менеджменту, освіти. Саме слово походить від англійських слів “team”

(команда) і "building" (побудова, утворення), тобто українською мовою перекладається як "командоутворення".

Тимбілдинг як проект має дві стадії. Перша – створення колективу. Друга – щоденна робота з підтримки "командного духу", зміцнення взаємин і уникнення конфліктних ситуацій. Створення ефективної команди – процес складний і досить кропіткий. Ефективну команду можна охарактеризувати не тільки загальноприйнятими критеріями ефективності будь-якої організаційної структури, але й специфічними рисами – націленість усієї команди на кінцевий результат, ініціатива й творчий підхід до розв'язку завдань[3, 12]. У парадигмі сучасної освіти тимбілдинг стає необхідним, тому що може суттєво вплинути на психологічний клімат колективу, об'єднати дітей для досягнення поставленої мети.

Найпопулярнішими видами тимбілдингу вважаються:

- спортивний (активний). Найчастіше цей вид проходить на природі і поєднує в собі корисне з приємним: роботу по згуртуванню колективу і відпочинок на свіжому повітрі. Це вид тимбілдингу зі спортивними іграми, квестами і естафетами.

Сценаріїв існує безліч, наприклад, тимбілдинг у стилі олімпійських ігор або шпигунської організації. Найцікавіші варіанти включають у себе різний спортивний інвентар;

- історичні рольові ігри. У ході такого роду тимбілдингу зазвичай відтворюються якісь історичні події та герої. У цьому виді також дуже багато варіантів від красивого історичного балу до відтворення сцен з відомих битв;

- мистецькі заходи. Цей вид тимбілдингу спрямований і на згуртування колективу, і на розвиток творчого потенціалу. Тут може бути запропоновано маса варіантів інтелектуальних ігор, рішень кейсів або просто розвитку навичок у живописі, фотографії або віршуванні;

- психологічний тимбілдинг зазвичай проходить у формі тренінгових занять. Суть таких заходів - виявлення лідера, розвиток комунікативних навичок всіх співробітників і налагодження позитивної атмосфери в колективі [4,35].

Таким чином, упровадження тимбілдингу в організаціях сфери освіти є ефективним методом активізації діяльності. Формування команди – це можливість якісно змінити існуючу систему освіти, вибудувати найбільш продуктивну форму організаційної взаємодії, забезпечити ефективність діяльності й підвищити конкурентоспроможність учнів.

Список використаних джерел

1. Любчук О.К. Новые возможности использования тренинговых технологий в подготовке конкурентноспособных специалистов / О.К.Любчук // - Донецк, 2007. – 370 с.
2. Психологічні тренінги / (упоряд. О.Главник) – К.: Шкільний світ, 2002. – 112 с.
3. Теорія і практика формування команди. Журнал «Методист» (вкладка) № 3 (27) березень, 2014. – 40 с.
4. Федоренко Ю.О. Тренінг командостворення. Тренінгові технології у роботі психологічної служби вищого навчального закладу: навчальний посібник/ за наук. Ред. Н.О.Євдокимової. – Миколаїв: Іліон, 2013. – 558 с.
5. [http:// trainingtechnology. ru / category komandobrasovanie /](http://trainingtechnology.ru/category/komandobrasovanie/).
6. [http:// www. haglar/ ru / games](http://www.haglar.ru/games) – вправи на формування команди.

Tverdokhlib T.S., Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School at H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

DEVELOPMENT OF DUAL EDUCATION IN UKRAINE: WAYS OF ACTUALIZING THE EXPERIENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHER TRAINING AT DIOCESAN SCHOOLS FOR WOMEN

In modern conditions, the development of national education is associated with widespread introduction of dual education in vocational, professional education institutions and institutions of higher education. This is emphasized in the law "On Education" (2017), "Concept of Training Specialists in Dual Forms of Education" (2018), "Concept of Development of Pedagogical Education" (2018).

The dual form of education in modern regulations is "a way of getting education, which involves combining the education of persons in educational institutions with training at workplaces at enterprises, establishments and organizations for acquisition of certain qualification, usually on the basis of a contract for training with dual form of education" [1]. The dual form of education in pedagogical educational institutions implies an increase in the amount of practical training due to the combination of theoretical training and practical work, starting with the second or third year of study for the bachelor's degree [3].

Today, scholars at institutions of higher education are engaged in theoretical development of the problem of dual education organization [2; 4]. Pedagogical educational institutions of Ukraine are making the first steps towards applying this form of education. In particular, this also refers to primary school teacher training. Unfortunately, while reforming the activity of pedagogical educational institutions in this sphere, foreign pedagogical works are mostly used; our own historical and pedagogical achievements are forgotten. Although, dual forms of education became widespread in diocesan women's schools that functioned in the Ukrainian provinces of the Russian Empire in the second half of the nineteenth and early twentieth century. The aforementioned educational establishments strictly controlled that the total number of hours devoted to the practice was not less than the amount intended for the study of theory. Attention was drawn to the fact that theory and practice complemented each other. Conducting and observing lessons were in parallel and to continue theoretical classroom instruction of students (especially in the early twentieth century).

Based on the studied experience of pedagogical practice organization in diocesan schools for women [5; 6], we managed to identify ways of creative applying their valuable experiences in terms of introducing dual form of education. The main ways are defined as follows:

- organizing a primary school at a pedagogical education institution or concluding a contract with primary schools located territorially close;
- introducing division of learning time, where 50% of the time is allocated for theoretical training and 50% go for practical training in school;
- giving the right to teachers of pedagogy and pedagogical disciplines to determine the sequence of topics studying, focusing on the needs of pedagogical practice;
- widespread introduction duties at school and assisting teachers in lessons in the first years of undergraduate studies along with psychological and pedagogical observations of the trainees;
- significant increasing the number of lessons that trainees conduct independently in primary school;
- active involving trainees in educational work with children.

Thus, the experience of primary school teacher training in diocesan schools for women is worth creative actualizing in the context of the development of dual education in modern Ukraine.

References

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Закон від 19 вересня 2018 № 660-р // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>
2. Коркуна О. І., Коркуна І. І., Цільник О. Я. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 4. С. 90-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2018_4_18.
3. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776 // Сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konserciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Сікора Я. Б., Якимчук Б. Л. Модель підготовки майбутнього вчителя інформатики на основі принципів дуальної освіти. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер. : Педагогічні науки. 2019. Вип. 177(2). С. 88-91. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2019_177\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2019_177(2)_21).
5. Твердохліб Т.С. Організація педагогічної практики у Харківському єпархіальному жіночому училищі (друга половина XIX – початок XX століття) *Народна освіта* [Електронний ресурс]. 2017. Випуск 2. URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/1/statti/2kaban/2kaban.htm
6. Твердохліб Т.С. Педагогічна практика в середніх освітніх закладах Православної Церкви в останній чверті XIX століття (на матеріалах українських губерній). *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2018. № 3. (89). С. 205-225

Тимошенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної психології, декан факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

НОВІ ОРІЄНТИРИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ПРОСТІР ДЛЯ РОЗВИТКУ

Освітній простір у сучасних дослідженнях розглядають як цілісну й динамічну систему, складне багаторівневе і багатофункціональне утворення, що має ієрархічну структуру, піраміду просторів різних рівнів: глобального, континентального, окремої країни та регіону, локального (окремого закладу освіти), сімейного, особистісного [1, с.5].

Психологічний простір як суб'єктивно значимий фрагмент буття, що визначає актуальну діяльність і стратегію життя людини є певною мірою пов'язаним із локальним рівнем освітнього простору [3].

Розширення психологічного простору дитини відбувається за рахунок поведінкових проявів та змін у системі цінностей. Зміна життєвого простору

відбувається в результаті знайомства дитини із довкіллям, природнім та штучним ландшафтом [4]. Спільно-розподілена діяльність, що сприяє процесу усвідомлення власних якостей як партнера по спілкуванню, призводить до здатності вперше “випробувати” рухливість меж життєвого простору.

Активно діючи із предметами, елементами навколишнього середовища, дитина відкриває для себе нові можливості взаємодії із ними, і, водночас, відкриває і власні можливості.

У педагогічній системі Марії Монтесорі стверджувалося, що життя є проявом вільної активності, а дитина, яка розвивається, має вроджену потребу у самовираженні, в самодовільності [2]. Таким чином, освітній процес має бути побудованим на визнанні за кожним учнем права на значущу автономію і самостійність, на свій темп роботи. Дорослий повинен був створити всі можливості для задоволення таких потреб дитини. Шкільні приміщення повинні нести не лише захисну функцію, але й створювати деякий “психічний простір”. Прагнення до порядку, повернення предметів та речей у попередній стан після вправ є способом структурування психологічного простору, перетворення його у свій, знайомий. Сензитивність до порядку в дитині існує у двох видах: як відчуття зовнішнього порядку, що стосується зв'язків між складовими частинами навколишнього світу, так і відчуття внутрішнього порядку – внутрішнє відчуття орієнтування. Воно полягає в пізнанні і локалізації фізичних функцій, які взаємодіють між собою в процесі руху.

Реалізацію сучасних підходів в освіті забезпечують ключові якості сучасного освітнього простору:

- Формування простору на основі єдиних принципів, підходів, прийомів оформлення; відсутність «візуального сміття».
- Прості геометричні форми, що повторюються в різних кольорах, однакові кольори інтер'єру та меблів.
- Простори, меблі та обладнання, що дозволяють різноманітну діяльність – плановану чи спонтанну, спокійну та рухливу, індивідуальну та в малих чи великих групах. Рекреації закладів освіти дають можливості активного та тихого відпочинку учнів різних вікових категорій, буккросінгу, та можуть бути використані для навчання, роботи в групах, командної роботи.
- Взаємодія дитини з простором багатьма способами, наявність не лише інформації, але й емоційно виразних образів та можливостей для самостійної діяльності.
- Ненав'язлива візуальна атмосфера, множинні смисли в оформленні, креативні елементи, які створюють творче сприйняття.
- У навчальних та рекреаційних приміщеннях створюються можливості для усамітнення, роботи та відпочинку малими групами, ємності для зберігання особистих речей учнів.
- Єдиний підхід до організації різних видів діяльності, можливість організації та контролю різних видів діяльності, зручність та безпека орієнтації у просторі.
- Емоційна врівноваженість, баланс емоційно виразного та нейтрального в оформленні простору.
- Наявність простору, місць для спілкування, спільного відпочинку та спільних проектів, які учні можуть реалізовувати в рамках навчальних програм, позашкільної та інших ініціатив [1].

Отже, для існування простору для розвитку особистості мають ключові якості сучасного освітнього простору, які забезпечують реалізацію нових підходів в освіті:

цілісність, єдність і впорядкованість предметно-просторового середовища та візуального сприйняття; багатофункціональність, гнучкість та мобільність; персоналізованість, наявність особистого простору; свобода, відкритість сприйняття, креативність. За умови наявності таких якостей стає можливим створення особливого розвивального освітнього простору, який має забезпечити кожному учневі можливість проявити творчий потенціал і сформувати у себе здатність бути суб'єктом розвитку своїх здібностей та індивідуалізації [5].

Список використаних джерел

1. Косенко Д. Новий освітній простір. Мотивуючий простір: інформаційний посібник, 2019, 255 с. URL:https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf
2. Монтесори М. Дети-другие. М.: Карапуз, 2005. 336 с.
3. Нартова-Бочавер С.К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии. СПб. : Питер, 2008. 400 с.
4. Осорина М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. СПб. : Питер, 2009. 304 с.
5. Панов В.И. Психодидактика образовательных систем: теория и практика. СПб: Питер, 2007. 352с.

Ткаченко Т.С., вчитель початкових класів Ніжинської гімназії № 14. магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Гордієнко Т.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Опанування основами будь-якої науки передусім означає засвоєння системи її понять. Наукові поняття, на відміну від уявлень і життєвих понять, відбивають не чуттєві якості предметів, а їх загальні й суттєві об'єктивні відносини. Значення наукових понять розкривається тільки в системі, через відношення, що відбивають об'єктивні зв'язки речей і явищ. Ці зв'язки виявляються не сприйняттям, а в процесі діяльності. Джерелом наукового поняття є не чуттєвий досвід, а певна дія, що шляхом перетворення предметів виявляє в них нові відношення й властивості. В одних випадках вони мають значення для виконання предметами певних функцій, а в інших несуттєві для цих функцій.

Наукові поняття виокремлюють і закріплюють функціональні властивості речей і явищ, тобто вони не просто виводяться з досвіду, а створюються відповідно до поставлених завдань. При цьому наявні знання вже використовуються з нової точки зору для вироблення нових класифікацій об'єктів, нових способів розв'язання задач. Питання про сутність поняття є надто складним. Не існує поки що єдиної думки серед філософів, психологів і логіків стосовно того, що саме представляє собою поняття. Вчені-логіки розглядають поняття як форму мислення. В. Асмус визначає поняття як «думку про предмет, що виділяє в ньому суттєві ознаки». К. Бакрадзе вважає, що

«поняття – це думка, що відбиває істотні ознаки предмета. Зрозуміти, тобто відбити у понятті ту чи іншу сферу явищ, – зазначає Е. Ільєнков, – означає поставити ці явища в належний зв'язок, прослідкувати об'єктивно необхідні їх взаємини, взаємозалежності». Отже, **поняття** – це логічна форма мислення, вищий рівень узагальнення, характерний для словесно-логічного мислення. У понятті відбивається сутність явищ та процесів. Кожне поняття має свій зміст і об'єм. Зміст поняття – це сукупність суттєвих ознак низки однорідних предметів, відображених у цьому понятті.

Відповідно об'єм поняття – це сукупність предметів, до яких це поняття може бути прикладене.

Встановлення змісту поняття, тобто точна вказівка в ньому суттєвих ознак, є найважливішою логічною операцією, що називається *визначенням поняття*.

«Визначити поняття, – стверджує Б. Кедров, – означає розкрити його зміст, тобто вказати його суттєві ознаки». Операція ділення розкриває об'єм поняття, вказуючи всі види, сукупність яких становить об'єм цього поняття.

Яким би складним не був зміст поняття, він розкривається за допомогою визначення (дефініції). Це надійний спосіб, що оберігає від непорозумінь під час спілкування, у процесі дослідження та дискусії. Визначити поняття – це вказати, що воно означає, виявити ознаки, які становлять його зміст.

Визначення поняття виконує дві важливі функції:

- 1) відрізняє й відмежовує предмет від усіх інших предметів;
- 2) розкриває сутність предмета.

Визначення наукових понять здійснюється переважно через *зазначення роду та видової відмінності*. Загальна схема визначення така: **«А є (В і С)»**

А – це поняття, що підлягає визначенню;

В – поняття, більш загальне щодо А;

С – такі ознаки, які виокремлюють предмети, що позначаються А, серед усіх предметів, що позначаються В (видова відмінність).

До визначень такого роду висувуються досить прості й очевидні вимоги: *по-перше*, поняття, що підлягає визначенню, й поняття, за допомогою якого визначають, мають бути взаємозамінними; *по-друге*, поняття не повинно визначатися за допомогою хибного кола, якщо воно визначається через себе або через інше поняття, яке, у свою чергу, визначається через нього; *по-третє*, визначення має бути чітко сформульованим, тобто мають використовуватися лише поняття, які відомі й зрозумілі тим, на кого розраховано визначення (бажано не використовувати образи, метафори, порівняння, тобто усе те, що не передбачає однозначного й чіткого тлумачення).

У разі, якщо потрібно визначити менш загальні поняття (або рівень розвитку учнів не дозволяє використовувати складні логічні конструкції) використовуються визначення-описи, визначення-перерахування; визначення-приклади; стисле пояснення.

Визначення-описи – це опис явищ, узагальнених у понятті; **визначення-перерахування** – передбачає перелік тих відомих учням понять, які утворюють нове поняття; **визначення-приклади** – наведення прикладу з доступного учням життєвого досвіду для роз'яснення поняття; **стисле пояснення** – це тлумачення терміна, який позначає відповідне поняття й передбачає коротке зазначення суттєвих ознак.

Поняття виникають внаслідок узагальнення, що являє собою *з'єднання подібних предметів* за випадковими, загальними для них ознаками (генералізація). Внаслідок такого узагальнення виникають житейські або емпіричні поняття; на найвищому рівні знаходиться узагальнення, при якому людина поєднує предмети, що справді

мають багато подібних ознак як основних суттєвих, так і випадкових. Результатом такого узагальнення є виникнення наукових теоретичних понять.

Узагальнення скорочує кількість інформації, замінюючи знання багатьох подібних випадків знанням одного принципу. Воно дає можливість розглядати предмет чи явище не як суцільно ізольоване, а як таке, що представляє певний клас. Узагальнення, втілене у формулу, дозволяє розв'язувати серію однорідних задач, навіть ще не сформульованих. Узагальненням у науці є відомі закони, принципи, правила та поняття. Різноманітні взаємозв'язки й взаємини загального й одиничного виявляються за допомогою узагальнень. Вони розкривають сутність речей як закономірність їхнього розвитку, як таке, що визначає їхній розвиток, це, у свою чергу дає змогу встановити необхідний зв'язок одиничних явищ усередині деякого цілого, тобто відкрити закономірності його становлення.

Формування понятійного узагальнення передбачає не тільки перехід від конкретного та одиничного до абстрактного й загального, а й зворотний перехід від загального та абстрактного до одиничного й конкретного. Останній є вираженням думки від абстрактного до окремих і одиничних виявів загального, доступних чуттєвому досвіду. Перехід від загального до одиничного, конкретного виступає як цілком самостійний процес. Оволодівши ним, учні переборюють первісно існуючий у їхній свідомості розрив між конкретним та абстрактним.

Основним засобом заповнення цього розриву є збагачення чуттєвого досвіду учня. Чим абстрактніше первісне узагальнення, тим більше конкретизації вимагає його повноцінне засвоєння. Сама конкретизація здійснюється шляхом застосування поняття, під час розв'язання задач на підведення під поняття одиничних фактів або при розкритті учнями загальних положень на конкретному матеріалі. Справжнє опанування абстрактним знанням відбувається по мірі його збагачування конкретно-чуттєвим змістом. Таким чином, розвиток абстрактного залежить від накопичення уявлень і сприймань.

Оволодіти поняттям — означає оволодіти всією сукупністю знань про предмети, яких воно стосується. Чим більше ми наближаємося до цього, тим більше шансів оволодіти певним поняттям. У цьому й полягає розвиток понять, що змінюються за своїм змістом відповідно до розширення знань.

Ефективне засвоєння понять неможливе без певним чином організованої пізнавальної діяльності, яка б передбачала як узагальнення фактів, так і застосування (конкретизації) понять. Особливо великого значення набуває діяльність щодо застосування понять, оскільки поняття вважаються сформованими лише за умови правильного їх використання. Оскільки неможливо й непотрібно формувати всі поняття шляхом узагальнення фактів, слід виявляти, які ідеї, поняття викладатимуться тією або іншою формою вчителем або підручником (перша група понять), а які учні здобудуть самі у процесі вивчення теми (друга група понять). До цих двох груп понять потрібно створювати дослідницькі завдання (проблемні задачі) таким чином, щоб перша група понять виступала як засіб, інструмент, об'єкт застосування, а друга виступала б наслідком розв'язання задач.

Підвищення ефективності процесу засвоєння понять має відбуватися у таких напрямках:

1) уведення у зміст освіти проблемної інформації (суспільні явища та процеси мають подаватися в системі взаємозв'язків та суперечностях);

2) планування у навчальному процесі діяльності, яка передбачає засвоєння наукових теоретичних понять (аналіз, синтез, узагальнення), конкретно ця діяльність

має здійснюватись під час виконання творчих завдань і вправ на засвоєння та застосування понять.

Список використаних джерел

1. Мієр Т. Чи готові молодші школярі відкрити суб'єктивно нові знання і способи діяльності / Т. Мієр // Початкова школа : Науково-методичний журнал. – 2016. – №11. – С. 5 – 10.
2. Ольшанська С.М. Активізація пізнавальної діяльності учнів початкових класів : з досвіду роботи / С. М. Ольшанська // Вихователю ГПД. Усе для роботи : науково-методичний журнал. – 2016. – № 11. – С. 6 – 10.

Турчин Т.М., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЕЛЕМЕНТИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ГУМАНІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі все більше уваги приділяється пошуку перспективних підходів до вирішення проблеми гуманізації процесу виховання, стимулювання пізнавальної активності учнів, накопиченню досвіду їхньої творчої діяльності, інтересу до предмету, уроку. Щоб виник інтерес до навчання, необхідні певні умови: організація навчання, при якому учень втягується в процес самостійного пошуку і відкриття нових знань, вирішення завдань проблемного характеру; організація навчальної праці; формування у школярів розуміння важливості, цілеспрямованості вивчення даного предмету в цілому і окремих його розділів; зв'язок з засвоєними раніше знаннями; посилене навчання; перевірка і оцінювання не тільки підсумкових результатів, але і проміжних; емоційна реакція і зацікавленість самого учителя в результатах учня, в його інтересі до предмету [1, с. 40-43].

Наведеному комплексу умов можуть відповідати тільки нетрадиційні форми організації навчального процесу. Саме до таких відносяться уроки зі застосуванням основ театральної педагогіки. Нетрадиційні форми уроків – це введення в навчальний процес елементів театралізації, потім – використання на уроках музичних творів або творів образотворчого мистецтва, тобто всього того, що впливає на емоційну сферу учня, активізує його увагу, уяву, фантазію. Наприклад, якщо улюблені іграшки та казкові персонажі дітей завітають до них у гості, то урок стане цікавим, схожим на казку. Дітям подобається добирати слова, щоб охарактеризувати дійові особи. Наприклад, на дошці написані слова й учнів мають підкреслити ті, що характеризують того чи іншого героя, довести свою думку; продуктивно проходять уроки, коли при читанні текстів застосовують міміку і жести, використовують відповідну атрибутику і бутафорію, а також інсценування, ігрові прийоми. Все це впливає на емоційну сферу учнів і запам'ятовується надовго. Читання по ролях навчає виразному читанню. Основною метою інсценування на уроках читання є розвиток таких якостей як пам'ять, образне мислення, мова. Інсценування – це переведення тексту в сценічний варіант. Чотири правила інсценування тексту: повинні точно уявити і описати (на основі тексту) час і місце дії; авторський текст не повинен згубитися; маєм право віддати його персонажам, тільки необхідно точно визначити, кому; видозмінювати текст, не перекручуючи його смислу; вводити нових

персонажів або прибирати кого-небудь з тих хто є. Прийом театралізації – один з ефективних способів зримо побачити зміст твору, розвинути уяву, без якої неможливо сприйняти художній твір.

Крім слів, люди використовують для спілкування і жести. Найчастіше це жести привітання, прощання тощо. Найвиразніше передають внутрішній стан людини очі. Потрібно вчитися розуміти мову обличчя. Крім того, досить чітко передає стан людини і хода.

Таким чином, і міміка, і жести, манера ходи допоможуть краще зрозуміти людину, її внутрішній стан.

Дітям дуже подобається пантоміма. Розпочинати цю роботу слід з найпростішого – з відгадування загадок. Наприклад: 1. До дошки вийшов хлопчик у зеленій курточці, потім її зняв, а під нею виявилася червона сорочка з чорними плямочками. Це... *кавун*. 2. Хлопчик у халаті з прикріпленими до нього латками. Діти їх знімають і плачуть. Це... *цибуля*.

Від таких конкретних прикладів можна переходити до пантомімного зображення творів.

Вивчаючи байку чи казку, можна “розігрувати” сценки в особах. Цікавим видом роботи є продовження “закінченої казки”. У дітей виникає відчуття безпосередньої участі у творенні казки. Під час створення казкових персонажів варто запропонувати учням познайомити один одного зі своїм улюбленим героєм – озвучити образ, відтворити у власному виконанні характерні його ознаки. Створюючи сценарії, діти вчаться складати план, працюють над розвитком мовлення. Для інсценізації можна брати не весь текст (якщо він великий), а тільки основні частини, в яких розкриваються стосунки між героями.

Подобаються дітям і вистави театру тіней.

Для четверокласників характерний досить високий рівень театральної майстерності. Діти легко входять в образ героя, імітують його голос, жести, рухи. Ставляючи досить складні запитання, учитель спонукає дитину під час аналізу того чи іншого твору побувати в ролі маленького письменника, режисера, коли вона сама має створити казку чи скетч. Аналізуючи читанку для 4-го класу, учитель дає учням завдання самостійно опрацювати віршований твір, проникнутися настроєм поета і передати його під час читання. І це дітям вдається не тільки за допомогою голосу, а й жестів, міміки.

На уроках читання діти: придумують різні варіанти закінчення оповідання (В.Овсєєв. “Сім’я у нас одна”, 2-й клас); домислюють події, які могли б продовжити розповідь про героїв оповідання (М.Стельмахе. “Познайомилися”, 3-й клас); створюють уявні образи на основі прочитаних текстів (Є.Гуцало. “Перебито крило”; С.Пушик “Новинкар”, 4-й клас); вводять у твір нові події і персонажів.

Одна з важливих вимог виразного читання – уміння інтонувати прочитане. Інтонування твору залежить від пауз і логічного наголосу. Вже в 1-му класі діти вчаться “читати” розділові знаки.

Отже, щоб належним чином формувати навички театального мистецтва на уроках читання, слід акцентувати увагу на наступному: вчити дітей інтонувати речення, визначати головних героїв і читати твір в особах; інсценувати твори; складати сценарії на основі прочитаного; збагачувати словниковий запас школярів; удосконалювати навички акторської гри тощо.

Список використаних джерел

1. Рудницька О. Інтегративні зв’язки у викладанні предметів художньо-естетичного циклу // Початкова школа. № 5. 2001. С. 40 – 43.

Унгуряну Л.Ф., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДИДАКТИЧНІ КОМІКСИ, ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вивчення в початковій школі природознавства на вербальному рівні не створює правильної уяви щодо природознавчих явищ та об'єктів. Діти з образним мисленням важко засвоюють абстрактні узагальнення, без наочної опори неспроможні зрозуміти процес, вивчити явище чи об'єкт. Розвиток формального мислення таких дітей відбувається через образи. Одне з головних завдань вчителя є розумне використання в навчальному процесі наочних засобів навчання. Сьогодні роль таких засобів зростає у зв'язку із збільшенням кількості візуалів-школярів, для яких бачити важливіше, ніж читати, чи слухати.

Загальновідомо що, для індивідуалізації навчального процесу доцільним є використання методу демонстрування, в якому поєднуються аудіальні, візуальні та кінестетичні джерела інформації. Серед таких методів зорового унаочнення як мультфільми, відеофільми, таблиці, малюнки, слайди, комп'ютерні та мультимедійні програми чільне місце повинні посідати дидактичні комікси. Результати аналізу зарубіжного досвіду використання дидактичних коміксів показують, що в зарубіжній дидактиці комікс розглядають, як засіб спрощення та прискорення процесу пізнання, розвитку дослідницьких навичок, підсилення мотивації до навчання, виховання ідеалів та засіб зменшення втоми на уроках.

Метою нашого дослідження було з'ясувати відповідність коміксу, як навчального засобу, психологічним особливостям дітей молодшого шкільного віку.

Комікс, як відомо, підвищує навчальну мотивацію учнів. Фізіологічний механізм дії мотивів полягає у виникненні підвищеного тону в усіх ділянках центральної нервової системи. Пусковим мотивом в навчальній діяльності є створення проблемної ситуації, під час аналізу якої учні доходять висновку, що в них недостатньо знань для пояснення нового явища.

Мак Клауд в своїх експериментах довів, що використання коміксів при створенні проблемної ситуації підвищує мотивацію до навчання на 74%.

Діти не задовольняються зовнішнім сприйняттям предметів та явищ, а прагнуть зрозуміти сутність та причинно-наслідкові зв'язки. Якщо молодший школяр розуміє суть поняття, явища, процесу, він може встановлювати логічні зв'язки, легко оперує ними. На цій основі в них розвивається абстрактне мислення, логічна пам'ять, мовлення.

Учні цієї вікової групи усе більше прагнуть до самостійної навчальної діяльності, вони не обмежуються простим заучуванням і механічним відтворенням вивченого. Водночас, процеси збудження у них переважають над процесами гальмування, внаслідок чого розвивається швидка втома. Цьому можна запобігти,

якщо вчитель вчасно зможе переключити увагу молодших школярів з одного виду діяльності на інший.

Фізіологічне значення переходу з одного виду діяльності на іншій полягає в тому, що він стає своєрідним «відпочинком» для напружено працюючих ділянок кори головного мозку без фактичного припинення роботи. Розгляд та обговорення коміксів на уроці усуває напругу та попереджує втому. Комікси можуть знайти своє місце і в актуалізації навчального матеріалу.

Актуалізація в навчанні – один з дидактичних принципів зв'язку шкільної науки з життям. Під актуалізацією опорних знань і чуттєвого досвіду учнів Є. Неведомська розуміє відтворення в їх пам'яті знань, уявлень, життєвого досвіду.

Актуалізацію опорних знань можна проводити шляхом фронтальної бесіди, а можна використати обговорення коміксу. В першому випадку, більшість учнів залишається пасивними, в другому – індивідуальна участь учнів зростає до 78%.

За даними ряду вчених, комікс забезпечує високу пізнавальну активність дітей 5-14 років. На думку А.В. Смірнова, комікси цікавлять школярів і виступають високо ефективним дидактичним засобом протягом всього періоду навчання.

Комікс сприяє концентрації уваги, усуває напругу та попереджує втому. пролонгує час продуктивної діяльності дитини.

Швидкий розвиток зорового сприйняття підвищує здатність до сприйняття та запам'ятовування тривалих серій малюнків, графічних схем, тощо. Комікс являє собою послідовність малюнків, яку учень може розглядати в зручному для себе темпі, можливо, повертатися до попередніх малюнків. Швидка втомлюваність, концентрація уваги до 30 хвилин. Завдання та вправи на основі коміксу можуть містити ігрові елементи. Комікс поєднує як вербальні так і невербальні засоби комунікативного навчання. Провідна діяльність в підлітковому віці — міжособистісне спілкування. Спілкування включає вербальні та невербальні засоби. Використання коміксів сприяє формуванню навичок не лише вербального, а й невербального спілкування.

В умовах посилення особистісної орієнтації змісту й технологій навчання перед вчителем виникає проблема не тільки передавати знання, а й розвивати особистісні якості школярів. У зв'язку із збільшенням кількості візуалів, школярів, для яких бачити важливіше, ніж читати, чи слухати, актуальним для вчителя початкової школи є пошук нових засобів зорового унаочнення. Такий важливий засіб зорового унаочнення як комікс недостатньо використовується в школах України. Водночас в зарубіжній дидактиці комікс розглядають, як засіб спрощення та прискорення процесу пізнання, розвитку дослідницьких навичок, підсилення мотивації до навчання, виховання ідеалів та засіб зменшення втоми на уроках.

Список використаних джерел

1. Арзамасцева И. Материалы о комиксах / И. Арзамасцева, В. М. Гуружалов, М. Дворянкин, А. Заславский // Народное образование. – 2002. – №9-132. – С. 157.
2. Кравець Н. П. Способи допомоги у процесі розвитку мовлення / Н. П. Кравець // Нові технології навчання: Наук. метод. зб. – К.: ІЗМН, 1997. – Вип. 21. – С.177-183.

Філоненко О.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Технологія формування критичного мислення (далі ТФКМ) як освітня інновація стала предметом досліджень вітчизняних та зарубіжних педагогів і методистів порівняно недавно. Це зумовлено тим, що погляди вчених на формування критичного мислення в учнів початкових класів протягом майже століття були досить суперечливими [55,с.50].

ТФКМ – це сучасна освітня технологія, яка розроблена американськими фахівцями з педагогіки на основі узагальнення досвіду світової педагогіки та психології та врахування актуальних потреб системи освіти. ТФКМ в сучасному розумінні запропонували в середині 90-х років ХХ ст. американські педагоги Дж. Стіл, К.Мередіт, Ч.Темпл (технологія розвитку критичного мислення через читання та письмо) як особливу методику навчання, що відповідає на питання: як вчити мислити. В основі технології «Розвитку критичного мислення через читання та письмо» лежить дидактичний цикл, що складається з трьох етапів: «виклик», «осмислення», «рефлексія». Кожен етап має свої цілі та набір відповідних прийомів. Технологія почала поширюватися з 1996 року та пройшла апробацію в школах Америки, Європи та країн СНД [38, с.202].

ТФКМ орієнтована на співпрацю вчителя й учня, діяльність самого учня, а також на створення комфортних педагогічних умов, які сприяють зняттю психологічної напруги. ТРКМ передбачає реалізацію потреб учня, вчить самостійно вирішувати учнівські проблеми та навчає критично оцінювати власну діяльність [17, с 24].

Розвиток ТФКМ проходить в рамках проекту Інституту «Відкрите Суспільство» під назвою «Читання і письмо для розвитку критичного мислення». В основі технології критичного мислення лежать перевірені часом ідеї Л. Виготського про те, що мислення розвивається тільки в проблемній ситуації розвитку, в ситуації, коли дитина сама «збирає» поняття про предмет, формує свої уявлення про те, що відбувається з цим предметом. В разі, коли вчитель дає учневі готове завдання про предмет і вимагає від нього відтворення у вигляді відповідної реакції, то відбувається порушення природної тяги дитини до власної дослідницької та пізнавальної діяльності [5, с. 79].

Розвиток критичного мислення – важливий аспект як у навчанні, так і в повсякденному житті. Навчити дітей мислити критично – означає вірно сформулювати запитання, правильно спрямувати увагу, вчити робити висновки та знаходити рішення. Для того щоб кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, важливим є розумне керівництво з боку вчителя.

Таким чином, упровадження технології формування критичного мислення – це складний, але водночас цікавий процес оволодіння знаннями, формування вмінь і навичок. Він вимагає від учителя ґрунтовної підготовки, тривалого проектування, вмілої реалізації, оскільки процес навчання носить яскраво виражений діалоговий характер. У результаті використання технології критичного мислення в учнів виробляється аналітичне мислення, розвиваються творчі здібності, збагачується інтелект. ТФКМ в умовах сучасного уроку дозволяє виховати креативну особистість, активну, комунікативно компетентну, підготовлену до майбутньої життєвої

комунікації, здатної розв'язувати проблеми і приймати конкретні рішення в змінених обставинах спілкування. Учень, у якого розвинене критичне мислення, володіє вмінням сприймати, осмислювати, інтерпретувати, оцінювати інформаційний текст, аргументовано висловлювати власний погляд, ураховуючи думки співрозмовника.

Список використаної літератури

1. Арделян О. Загальнопізнавальні вміння як компонент критичного мислення молодших школярів. *Рідна школа*. 2001. № 4. С.78–80.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2016. 400 с.
3. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик та ін.; за ред. С. О. Сисоєвої. Київ: ВІПОЛ, 2001. 503 с.
4. Тягло А. В., Воропай Т. С. Критическое мышление. Проблема мирового образования XXI века. Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. 285 с.

Хаїнковська І.О., магістрантка факультету психології і соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Падун Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти і освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НУШ - ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Ще не так давно в дітей з особливими потребами вибір був обмежений – залишити батьків і навчатися у спеціальних закладах. Та настав час розбудови системи освіти в Україні, яка має відповідати соціальним запитам сьогодення і забезпечити якісно нове майбутнє. Для виходу освіти на рівень розвинених країн світу необхідно створити нові форми організації освітньої діяльності, що ґрунтуються на адекватному прогнозуванні та швидкому реагуванні на ймовірні виклики, що постають у мінливому сьогоденні [2,с.7].

Наше суспільство є найскладнішою соціальною системою. Хлопці і дівчата набували певних знань в інтернатах, але мали проблеми із соціальною адаптацією у широкому колі своїх однолітків. Вони були замкнені серед собі подібних і це не сприяло різнобічному розвитку. У багатьох країнах цю проблему ефективно допомагає розв'язувати принцип інклюзії (від англ. «inclusion» - залучення). Саме з врахуванням якого розроблена система інклюзивної освіти.

Для того, щоб дитина з особливими потребами в інклюзивному класі соціалізувалася та гармонійно розвивалася вона повинна перебувати в захищеному та сприятливому середовищі яке задовольняє всі її потреби. Отже, «потреби – об'єктивний нестаток організму в певних умовах, який забезпечує його життя і розвиток [3,с.28].

Інклюзивна освіта базується на принципах забезпечення основного права дітей на освіту і дає можливість навчатися за місцем проживання. Інклюзивну освіту, як систему освітніх послуг, має забезпечувати інклюзивна школа – заклад освіти, що адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує наявні в громаді ресурси, залучає батьків, фахівців для

надання спеціальних послуг відповідно до потреб кожної дитини, забезпечує сприятливий клімат в освітньому середовищі [2,с.48].

Основні принципи інклюзивного навчання:

- всі діти повинні навчатися разом не зважаючи на труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- школи повинні враховувати і визнавати потреби учнів;
- наявність відповідного навчально-методичного матеріалу – запорука якісної освіти;
- діти з особливими освітніми потребами мають отримувати додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання [2, с. 48].

Забезпечення повноцінного розвитку дитини передбачає єдність предметно-розвивального середовища та змістовного спілкування дорослих з дітьми. Тобто, середовище призводить до дійсних змін у людині, сприяє її особистісному розвитку. Як зазначає Т. Г. Зубарева, інклюзивне освітнє середовище характеризується системою ціннісного ставлення до навчання, виховання і особистісного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а також сукупністю ресурсів (засобів, зовнішніх і внутрішніх умов), їх життєдіяльності в загальноосвітньому навчальному закладі і спрямованістю на реалізацію індивідуальних освітніх стратегій вихованців [3, с.22].

Корисним є навчання в інклюзивних навчальних закладах як для дітей з особливими освітніми потребами так і для інших дітей. Взаємодія зі здоровими дітьми є стимулом для особистого розвитку дітей з особливими освітніми потребами. В свою чергу завдяки такій взаємодії діти вчаться толерантності, вони розуміють, що їхнє оточення може мати свої особливості і відмінності.

Сім'ї особливих дітей також можуть отримувати підтримку від інших батьків та спостерігаючи за дітьми зможуть бачити відмінності і краще розуміти у чому розвиток їхніх дітей типовий, а в чому атиповий.

Вчителі інклюзивних класів глибше розуміють індивідуальні відмінності й особливості дітей, а також ефективніше співпрацюють з батьками та іншими фахівцями (спеціалістами з лікувальної фізкультури, реабілітологами, логопедами, соціальними працівниками та ін.) [2, с. 49].

Інклюзивна освіта на теренах України потребує планомірного впровадження на основі виваженого підходу, як з боку державних органів влади, так і з боку громадськості. Інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку до загальноосвітніх закладів – це світовий процес, до якого долучені всі високорозвинені країни. В основі концепції інклюзії лежить дотримання принципу прав дитини на використання всіх можливостей, які пропонує суспільство [2, с.65].

Поширення інклюзивної освіти в Україні активізувалося після того, як у 2017 році за ініціативою Президента України був ухвалений закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг».

Таким чином, в усьому світі вже давно дійшли висновків, що такий підхід економічно є обґрунтований. Тому що ці діти маючи доступ до інклюзивної освіти і перебуваючи в здоровому середовищі вже соціалізовані, вони зможуть працювати в майбутньому відповідно до своїх можливостей.

Список використаних джерел

- 1.Тюпіна О. Інклюзивне навчання в системі сучасної загальної освіти // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2016. Вип. 31. С.36

2. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія]. – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. С.47-49
3. Рассказова О.І. Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: теорія та технологія : монографія. – Х.:2012, - 468с.
4. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посібник / за ред. Т. Лормана, Дж.Депплер, Д. Харві. – К.,2010

**Хаустова О.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри початкової освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР**
**СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ**

Докорінна реформа початкової освіти підвищує вимоги до творчого розвитку вчителя у професійній та особистісній площині. Здатність до творчого опанування інноваційними технологіями, орієнтування на нові стандарти і результати освіти притаманна не кожному вчителю, й реформування проходить в умовах подолання консерватизму, ригідності, особистісних бар'єрів педагогів. Професійно-творчий розвиток учителя початкових класів як вимога сьогодення є складним багаторівневим процесом, що вимагає системного підходу до його дослідження й втілення в практику післядипломної освіти. Методологічною базою дослідження професійно-творчого розвитку є системний підхід, сутність якого розкрито у працях І.Глауберга, В.Садовського, Е.Юдіна, А.Урсула та ін. У педагогічних дослідженнях особливості системного підходу розкрито у працях Н. Гузій, О. Дубасенюк, А. Маркової, Л. Новікова, Н. Ничкало, Н. Протасової, О. Семиног, С. Сисоєвої, Ю. Шабанова та інших. Основними принципами системного підходу науковці вважають цілісність; структурованість; взаємозалежність структури й середовища; ієрархічність; множинність [2].

Системний підхід до вивчення професійно-творчого розвитку вчителів дозволяє відобразити розгалужену структуру системи післядипломної педагогічної освіти, складових її підсистем, внутрішніх та зовнішніх взаємозв'язків, специфіки входження до більш загальних систем, системи векторів розвитку вчителя як творця й професіонала.

Дана методологія дозволяє досліджувати професійно-творчий розвиток вчителя як процес саморозгортання потенціалів особистості, спосіб самоактуалізації професійного потенціалу вчителя, складовими якого є особистісний, творчий та духовний потенціали. Професійно-творчий розвиток ми розуміємо, згідно наукової позиції Т. Кореня, динамічною, процесуальною системою, в якій виокремлюються певні етапи [3]. Ми розглядаємо професійно-творчий розвиток як самореалізацію потенціалів особистості вчителя в професійній діяльності творчого характеру, зважаючи на представленість потенціалів особистості в усіх її підструктурах (на що вказує Е. Помиткін).

Для наукового дослідження структурних компонентів професійно-творчого розвитку вчителя та їх взаємозв'язків, висвітлення особистісних властивостей, які зумовлюють розвиток, самореалізацію, вчинки вчителя ми звертаємося до теорій В. М'ясищева, Г. Костюка, С. Максименка, А. Петровського, К. Платонова, І. Зязюна, І. Беха, В. Рибалки, О. Ткаченко, В. Роменця та інших. У трактовці В. М'ясищева, особистість як єдине ціле репрезентує систему ставлень людини до навколишньої

дійсності, систему, яка становить сутність її духовного потенціалу. Потенційне в особистості він характеризує як набуті або природжені потенціали реакцій і дій (здібності, знання, навички разом з розумом як потенціалом осмислення ставлень) [5, с. 143]. Вчений зазначає, що індивідуальний та суспільний досвід здійснює вплив на потенціали функціональних можливостей та ставлень особистості та визначає кожен момент поточної реакції [4, с. 17].

Системний підхід є основою для визначення зв'язків між компонентами професійно-творчого розвитку, їх ієрархії (субординації), створення узагальненої моделі професійно-творчого розвитку вчителя як єдиного цілого.

У своєму дослідженні ми звертаємося до концепції особистості Г. Костюка та розглядаємо свідомість і самосвідомість визначальними компонентами особистості для розвитку духовних, творчих, професійних потенцій. На основі теорії А. Петровського, ми зосереджуємо науковий пошук на дослідженні інтраіндивідних, інтеріндивідних та надіндивідних систем особистості, які становлять основу розвитку внутрішніх (пізнавальних, ціннісних, емоційних тощо) проявів особистості вчителя, його самовияву в міжіндивідній взаємодії та діяльності з фасилітації розвитку духовного, творчого, професійного потенціалів інших людей. Базуючись на дослідженнях В. Вакуленко, ми вважаємо що професійно-творчий розвиток вчителя залежить не стільки від ступеня розвитку її компонентів (емоційного, ціннісного, мотиваційного тощо), скільки від міри їх інтеграції.

Експериментальні дослідження О. Ананьєва [1, с. 9] довели, що нерівномірність змін у різних підструктурах особистості спричинює внутрішню суперечність, яка запускає механізм їх інтеграції, який у свою чергу забезпечує розвиток як цілісний процес. Таким чином, професійно-творчий розвиток постає як процес коеволюції – взаємозумовлених змін елементів, складових цілісної системи, що розвивається, на основі механізмів самопізнання, смислоутворення, смислоусвідомлення, самобудівництва тощо.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человекознания : избр. психол. труды. М. ; Воронеж, 2005. 382 с.
2. Войцехівський М. Ф. Педагогічні аспекти професійного розвитку особистості вчителя в системі післядипломної освіти URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/9/statti/voycehivskiy.htm. – Назва з екрану.
3. Корень Т.О. Професійний розвиток особистості: категоріальне визначення. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр.* / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України ; [під ред. С.Д. Максименка]. Миколаїв : ТОВ "Фірма "Ілон". 2008. Т. 7: Екологічна психологія. Вип. 17: Психологія освітнього простору. – С. 86–89.
4. Мясищев В.Н. Психология отношений. Избранные психологические труды. М. : Изд-во Института практической психологии ; Воронеж : НПО "МОДэк", 1995. 356 с.
5. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці : навч. посіб. Одеса. 2009. 575 с.

Ходосенко І.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Освіта в сучасному суспільстві ознаменувалася певними змінами, зокрема, розробкою Концепції «Нової української школи» (НУШ), яка полягає в тому, що школярі будуть навчатися через діяльність і основна увага приділятиметься розвитку компетентностей. Нова українська школа проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що забезпечує психологічний комфорт і сприяє вияву творчості дітей [6, с. 8].

Якщо розглянути детально загальну мету освіти, то необхідно зазначити, що початкова освіта має забезпечити різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних особливостей, сформувати в школяра загальнокультурні і морально-етичні цінності, ключові і предметні компетентності, необхідні життєві і соціальні навички, які забезпечать готовність дитини до здобуття знань з основної школи, життя в демократичному суспільстві.

Формула НУШ складається з дев'яти основних компонентів, з яких виділено формування ключових компетентностей, але нас цікавить формування математичної компетентності. Державний стандарт початкової освіти (2018 р.) охарактеризовує математичну компетентність як ту, що «передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини» [1, с.2]. Математичну компетентність формує математична освітня галузь, метою якої є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати й моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір [1, с. 4]. За словами Н. М. Бібік, усі ключові компетентності на всіх етапах навчання є рівнозначними. Всі освітні галузі (мовно-літературна, іншомовна, математична, природнича, технологічна, інформативна, соціальна і здоров'язбережна, фізкультурна, громадська та історична, мистецька) володіють освітнім потенціалом, які необхідні для формування кожних ключових компетентностей. Потенціал повинен бути реалізованим при навчанні всіх предметів або курсів.

Найголовніше завдання математичної освіти полягає в тому, щоб озброїти школярів всіма прийомами мислення, просторовою уявою, розумінням змісту поставленої задачі, умінням логічного міркування, засвоєнням навичок алгоритмічного мислення. Учні повинні вміти аналізувати, відрізняти припущення від фактів, висловлювати власні думки та мати розвинену уяву та інтуїцію. І саме математика дає такі можливості щодо виховання у дітей волі, бажання працювати, не боятися труднощів та вміти їх долати, а також бути завзятим та досягати поставлених цілей.

Сучасна математика, яка має різнобічний зв'язок з іншими науками, а також великий вплив на них, є важливим компонентом розвитку особистості. Основною метою вивчення математики є сформувати і розвинути мислення людини, зокрема, абстрактне мислення.

Щодо розвитку логічного мислення дітей молодшого шкільного віку велике значення мають праці відомих вчених: С. Рубінштейна, Л. Виготського, О. Савченко, К. Щербакової, Н. Баглаєвої, Д. Ельконіна. У процесі навчання математики певні елементи формування та розвитку мислення дітей розглядали такі вчені, як Т. Зайцева, Н. Глузман, М. Ковальчук, Т. Кривошея, З. Сердюк, О. Смалько, В. Таточенко.

Мислення молодших школярів відбувається за допомогою конкретних категорій. Тобто, парта це для учня конкретна парта в класі. Пенал – це конкретний пенал, який є його власністю або його товариша [5, с. 17]. У молодшому шкільному віці учні переходять від наочно-образного до словесно-логічного, понятійного мислення. Діти опираються на наочні образи, сприймання й уявлення [2, с. 48].

Логічне мислення, за К. Платоною, це «вид мислення, сутність якого полягає в орієнтуванні понять, суджень і висновків з використанням законів логіки» [7]. В. Бродовський та В. Грушевський поняття логічного мислення трактують як маніпулювання поняттями, судженнями та умовиводами за допомогою законів логіки. Навчання математики має потребу створювати образи предметів і здатність керувати ними.

Розвиток логічного мислення відбувається ще в дошкільному навчальному закладі і триває в школі. На уроках математики вчитель повинен сформувати в учнів уміння користуватися математикою в реальному житті; уміння створювати математичну модель, розуміти її зміст і методи, досліджувати її математичними методами, мати високий рівень математичної грамотності. Поєднуючи традиційні та нетрадиційні методи навчання і вправи, завдання та ситуації, які розвивають здібності учнів, ми формуємо математичну грамотність учнів початкової школи.

Вчителі у своїй практичній діяльності повинні відмінно орієнтуватися у завдання, які розвивають логічне мислення. До таких завдань відносять: вправи на визначення понять; завдання на кмітливість; завдання на комбінаторику; завдання «Знайди зайве» або «Що відсутнє?» та інші. За Т.Кривошеєю виділяють такі завдання на розвиток логічного мислення першокласників, як математичні головоломки, ребуси і загадки з математики, головоломки з сірниками і паличками, логічні задачі, завдання на конструювання та інші [3; 4].

Отже, як висновок, необхідно сказати, що розвиток логічного мислення у молодших школярів є необхідною складовою математичної компетентності. Кожен вчитель повинен розвивати в своїх учнів уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, висувати припущення та робити висновки, що є фундаментом для інших ключових компетентностей.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87. – 37 с. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/.../Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>.
2. Жукова С. Розвиток логічного мислення учнів початкових класів шляхом вивчення формальної логіки / С. Жукова // Початкова школа. – 2002. - № 2. – С.47-51.
3. Кривошея Т.М. Розвивальний потенціал ігор на математичному матеріалі / Т.М.Кривошея // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : Навчально-методичний посібник / ред. Г. С. Тарасенко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – С.201-214.
4. Кривошея Тетяна. Блоки Дьенеша як засіб розвитку логічного мислення у дітей у контексті європейських освітніх підходів / Т.Кривошея //Актуальні

проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології та мистецтва (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 9 – 11квітня 2014 р.) за ред. Г.С.Тарасенко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – Вип. 3. – С. 42-7.

5. Митник О. Математична логіка як навчальний предмет / О.Митник // Початкова школа. – 1997. - № 11. – С. 17-19.

6. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Бібік Н. М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

7. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий / К. К. Платонов. – М. : Высш.шк. – 1984. – 174 с.

Черв'якова А. М., магістрантка факультету психології та початкової роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Особливість педагогіки, як мистецтва, полягає в тому, що творчості навчитися не можна, але можна створити умови для пробудження, активізації у школярів творчих імпульсів, здібностей для пізнання радості творчості.

Формування творчих здібностей буде ефективним тоді, коли вчитель створить сприятливі умови для цього і організує творчий процес таким чином, щоб діти в певній мірі могли виявити себе, розкрити свої таланти (це стосується не тільки обдарованих дітей). Вчитель також повинен не тільки створити сприятливі умови, але й знати і використовувати в навчанні методи, за допомогою яких учень оригінально підходить до вирішення тих чи інших творчих завдань.

Головне призначення комплексу педагогічних впливів полягає в тому, щоб поставити молодших школярів у творчу позицію, застосовуючи різні способи розвитку самостійної активності (на відміну від традиційної педагогіки, коли весь процес творчості бере на себе вчитель, тоді, коли активність дитини зведена до мінімуму). Педагогічна мета не в тому, щоб вимагати від молодших школярів вражаючих творчих результатів, а в тому духовному перетворенні, яке здійснюється з учнями в процесі їх пошуку.

Педагогічні умови, які сприятимуть ефективному формуванню творчих здібностей учнів початкової школи у процесі музичної діяльності: забезпечення особистісно зорієнтованого характеру педагогічної взаємодії вчителя й учнів у навчально-виховному процесі під час опанування музичного мистецтва; педагогічне стимулювання творчої самореалізації дітей молодшого шкільного віку в процесі музичної діяльності, створення емоційно сприятливого навчально-виховного середовища.

Адаптація педагогічних умов відбувалася у перебігу формувального експерименту за допомогою методів навчання і виховання, а також методики стимулювання творчої самореалізації учнів молодших класів.

Відомо, що метод - це спосіб досягнення певної мети, розв'язання конкретного завдання. Методи навчання - це й способи взаємної діяльності вчителя та учнів [2, с. 403].

Важливими методами для формування творчих здібностей молодших школярів у процесі музичної діяльності є: школярів у процесі музичної діяльності є: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний (тренувальний), частково-пошуковий, проблемно-пошуковий, творчий метод.

Також доцільною є методика стимулювання творчої самореалізації учнів початкових класів. Вона розглядається як засіб сприяння і творчій самореалізації молодших школярів у процесі музичної діяльності на основі методів стимулювання, що мають особистісну спрямованість і впливають на творче самовдосконалення, ціннісне ставлення до особистості.

Такий підхід забезпечує оволодіння елементами творчої діяльності та набуття досвіду її здійснення [1, с. 11].

Щоб творчі прояви молодших школярів на заняттях музики мали цілеспрямований, активний та емоційний характер, вчителю необхідно використовувати методи і форми роботи, які стимулюють творчу діяльність учнів на уроці, вибирати різноманітні прийоми показу зразків творчості в різних видах музичної діяльності молодших школярів, розробляти та ставити перед учнями серії творчих завдань, встановлювати найбільш раціональні шляхи взаємодії всіх видів музичної діяльності на кожному уроці музики.

Таким чином, створення розвивального середовища, в основі якого лежить особистісно зорієнтована модель взаємодії суб'єктів освітнього процесу - обов'язкова умова формування та розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку у процесі музичної діяльності.

Саме пошуки шляхів формування творчих можливостей дітей - це шлях творчого зростання вчителя музики.

Вчитель має бути для дітей другом, любити їх, допомагати та творчо розвивати. У класі повинна панувати атмосфера радості, спокою, гармонії, розкутості, яка б стимулювала до творчої діяльності молодших школярів.

Отже, зазначені вище умови та методи, які активізують творчі виявлення учнів початкових класів і формують їх творчі здібності вважаємо доцільним застосовувати при проведенні формувального експерименту. Принципово важливою умовою вважаємо педагогічне стимулювання творчої самореалізації молодших школярів у процесі музичної діяльності, створення емоційно сприятливого навчально-виховного середовища.

Взаємодія всіх компонентів творчого процесу при умовах організації та керівництва закономірно впливатиме на продуктивно-творчий розвиток, що сприятиме самовираженню творчого потенціалу і самоактуалізації творчої індивідуальної особистості.

Список використаних джерел

1. Рагозіна В.В. Формування творчих здібностей молодших школярів у процесі музичної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : 13 00 01 / Вікторія Валентинівна Рагозіна. - Вінниця, 1999.- 18 с. 49.
2. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я.Савченко. - К. : Абрис, 1997. - 416 с.

Чередник І.О., вчитель початкових класів Ніжинської ЗОШ № 1, магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності "Початкова освіта" Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ГРУПА ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ВИХОВАННЯ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Сучасне суспільство ставить перед школою завдання по формуванню активної особистості, фізично й морально здорової, що має потреби у різних видах дозвіллевої та навчальної діяльності і успішно їх реалізує. Головною метою початкової школи, як соціального інституту в сучасних умовах є різнобічний розвиток дітей, здатних до самореалізації особистості, їх пізнавальної діяльності, навичок самоосвіти, творчих здібностей, загальнонавчальних умінь. Групи продовженого дня, як і основне навчання, мають формувати в учнів ключові компетентності, необхідні для успішної життєдіяльності та самореалізації особистості.

Група продовженого дня в початковій школі – одна з форм виховання учнів, яка створює найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання. Заняття в ГПД істотно змінюють позицію молодшого школяра: безпосереднє педагогічне керівництво замінюється опосередкованим впливом на учня, що сприяє активізації всіх видів його діяльності.

За рахунок можливості тривалої взаємодії з конкретним учнем педагог ГПД сприяє створенню сприятливих умов для індивідуального розвитку й морального формування особистості молодших школярів, для формування ряду мета предметних результатів, насамперед комунікативних, регулятивних.

Відповідно до індивідуальних і вікових інтересів дітей, вихователь удосконалює життєдіяльність колективу учнів, сприяє розвитку спілкування, допомагає молодшому школяреві вирішувати проблеми, що виникають у спілкуванні з товаришами, учителями, батьками (особами, їх, що замінюють). Виховна ефективність груп продовженого дня доведена багаторічною практикою.

Модель активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, на групі продовженого дня містить у собі організаційно-педагогічні, соціально-педагогічні умови. Їхня сукупність дозволяє об'єднати й збільшити виховні можливості освітньої установи, інших соціальних інститутів і середовища, підвищити рівень пізнавальної активності учнів.

Формуючи в молодших школярів одне з найважливіших умінь навчальної праці - уміння бачити навчальне завдання, планувати й визначати раціональні способи її розв'язку, вихователь повинен організувати зразок таких дій, показати дітям прийоми постановки мети, мотивації й планування навчальної діяльності.

Для того щоб розвинути у дітей увагу, пам'ять, мислення, комунікабельність, вихователь добирає відповідні справи, ігри, проводить спеціальні заняття.

У групі продовженого дня не допускаються довготривалі заняття, бо вони призводять до перевтоми, різкого зниження працездатності, низької якості виконання домашніх завдань, і, крім того, до скорочення часу відпочинку учнів. Самопідготовку не можна перетворювати в додаткові уроки (пояснення навчального матеріалу, опитування, виставлення оцінок за виконане завдання та ін.).

На етапі повторення вивченого матеріалу потрібно перевіряти не тільки обсяг і правильність отриманих на уроці знань, а також їх усвідомлення, уміння використовувати ці знання на практиці.

Одна з ідей сучасного підходу до всебічного розвитку особистості – дати дітям уміння творчо спілкуватися, дискутувати, слухати, віднаходити інформацію, критично її оцінювати та використовувати у своїй діяльності.

Таким чином, велике значення в діяльності ГПД надається професійним і особистісним якостям педагога. Характер відносин між педагогом і дітьми багато в чому визначає ефективність їх виховання й соціалізації. В умовах групи продовженого дня, коли педагог і вихованець тривалий час перебувають поруч, з'являється більше можливостей для побудови довірчих відносин між ними, для прояву особистісних якостей, для показу й обговорення прикладів моральної поведінки, що дозволяє створити сприятливе мікросередовище й морально-психологічний клімат для кожного учня.

Отже, у контексті теми слід розглянути ГПД, як важливу платформу для ігрової діяльності, оскільки, група продовженого дня є однією із форм виховання дітей і допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Дидактичні ігри на групі продовженого дня забезпечують, враховуючи вікові особливості першокласників, розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток, створюють умови для організації продуктивної праці, відкривають можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних, здібностей, запитів та інтересів дітей.

Список використаних джерел

1. Данилюк С. А. Самопідготовка в ГПД як важливий чинник організації навчального процесу початкової школи / С. А. Данилюк // Вихователю ГПД. Усе для роботи. – 2013. - № 12. – С. 2 - 29
2. Методична скарбничка вихователя ГПД / упоряд. Т. Б. Салук. – Х.: Вид.група «Основа», 2017. – 303, [1] с. – (Серія «Вихователю ГПД»)
3. Навчально – виховні заняття в групі продовженого дня / упор.Співак О. Л. – Х.: Ранок – НТ, 2007. – 176 с.
4. Овадюк О. Самопідготував умови групи продовженого дня / Олена Овадюк // Початкова освіта (Шк. світ). – 2012. - № 48. – С. 9 – 13
5. Шиліна Н., Гудзь Т, Організація самопідготовки в групі продовженого дня // Сучасна школа Україна. – 2012. - № 12. – с. 65.

Чиркова О.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Філоненко О.С., доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасний етап розвитку відносин у системі «людина-природа-суспільство» провідними вченими визначається як етап загострення глобальних протиріч. На цій позиції одноставно наголошують представники

природничих і суспільних наук. Освіта та виховання в умовах сьогодення вважаються одними з найпотужніших важелів впливу на процес формування нової цивілізації планетарного масштабу.

Необхідність екологічного виховання зумовлена наявністю світової екологічної кризи, причина якої криється у практичній діяльності людини.

Проблему екологічного виховання молодших школярів досліджували А. Войтович, О.Ганіченко, Я.Гаць, С. Довга, А. Друзь, І.Кирилович, З. Мазуркевич, Л. Пономаренко, Н. Савченко та ін.

На значних можливостях виховання школярів завдяки спільним зусиллям сім'ї і школи наголошували В.Сухомлинський, А.Макаренко. Наукові підходи до сімейного виховання в сучасних умовах висвітлені в дослідженнях Т.Алексеєнко, Т.Виноградової, О.Докуніної, Т.Кравченко, Л.Повалій, В.Постового, Л.Руденко, Н.Стаднік, О.Хромової. Учені підкреслюють необхідність узгодження впливів, що їх здійснюють на дітей різні суб'єкти виховного процесу.

Екологічне виховання здійснюється на всіх етапах навчання у школі, на кожному з яких ставиться певна мета, завдання, добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості школярів. На першому етапі у молодших школярів формуються перші уявлення про навколишній світ, про живу і неживу природу, про ставлення до природи, що виявляється в конкретній поведінці на емоційному рівні [1].

Згідно Концепції екологічної освіти України у загальноосвітньому навчальному закладі I ступеню повинні забезпечуватися: елементарні знання про природу та взаємозв'язки у ній, взаємодію і взаємовплив людини і природи; розуміння погіршення стану навколишнього середовища внаслідок нераціональної господарської діяльності та особистої причетності до екологічних проблем; розвиток ціннісного ставлення до природи як джерела задоволення естетичних, комунікативних, пізнавальних, рекреаційних та інших потреб особистості; формування елементів здорового способу життя та навичок екологічно доцільної поведінки [2].

Завданням екологічного виховання є сприяння накопиченню екологічних знань, виховування любові до природи, прагнення берегти, примножувати її, формування вмінь і навичок діяльності в природі.

У формуванні екологічної культури **молодших школярів** відповідальна роль належить батькам. Сім'я має орієнтуватися на конкретні завдання, а саме:

- виховання любові, чуйності, доброзичливості до об'єктів природи;
- виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу й гармонію, розвиток інтересу, прагнення до пізнання природи;
- виховання культури поведінки, відповідальності за свої вчинки у природі, формування здатності й умінь піклуватися про природні об'єкти та своє здоров'я, залучення до спільної з дорослими екологічно спрямованої діяльності [2].

На ранніх етапах екологічного виховання актуальним завданням є організація взаємодії сім'ї та школи. Налагодження співпраці школи та сім'ї учнів початкової школи Н. Поліщук вважає обов'язковою умовою реалізації екологічної освіти та виховання учнів. Оскільки молодший школяр значну частину часу проводить удома, тому його інтерес до природи, ставлення до неї, сам характер цих стосунків значною мірою зумовлюється психологічним кліматом сім'ї, особливо ставленням до природи його найближчих родичів [3].

Для ефективної взаємодії сім'ї та школи в екологічному вихованні важливе правильне її планування, яке здійснюється спільно дирекцією школи та батьківським активом і включає такі складові: екологічне просвітництво вчителів, батьків та їх педагогічну самоосвіту, забезпечення стандарту екологічної освіти в навчальному процесі, екологічне наставництво учнів, дотримання екологічних вимог у шкільному та сімейному виховному середовищі, практичну природоохоронну діяльність [4].

Взаємодію школи та сім'ї в екологічному вихованні учнів розглядаємо як партнерську виховну життєдіяльність, що ґрунтується на рівноправності, спільності та взаємоповазі у досягненні цілей екологічного виховання.

Список використаних джерел

1. Гаць Я.М. Проблеми екологічного виховання молоді / Я.М. Гаць [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/gats-yam-problemi-ekologichnogo-vihovannya-molodi/>. – Назва з екрану
2. Концепція екологічної освіти України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-148B3B2021C2C/list-B407A47B26/>. – Назва з екрану.
3. Поліщук Н. А. Регіональна модель екологічної освіти і виховання // Педагогічний пошук. - 2009. - № 3. - С. 69-73
4. Рожко О.І. Особливості методичної взаємодії школи та сім'ї в екологічному вихованні учнів / О.І. Рожко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Вип. 40 (93). – 2015. – С. 435-441.

Шаповал А.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасному розумінні під екологічною компетентністю розуміють здатність особистості вирішувати різного рівня проблеми і завдання, що виникають у життєвих ситуаціях, формування екологічної культури, мотивів, знань, навчального й життєвого досвіду, пов'язаних із збереженням довкілля [1]. Екологічна компетентність дає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам життєвого розвитку. А формування екологічної компетентності громадян України є одним з найголовніших пріоритетів розвитку освіти, що проголошено деклараціями ООН і врегульовано низкою інших законодавчих документів нашої держави.

Саме тому, перед вчителями стоїть завдання, виховати у підростаючого покоління ціннісне ставлення до природи, екологічну культуру. І починати потрібно з найменших школярів тому, що саме молодший шкільний вік є найсприятливішим для розвитку екологічної свідомості.

Початкова школа, покликана закласти той потенційний фундамент екологічних знань, умінь і навичок, які дитина зможе реалізувати і використовувати протягом всього подальшого життя.

Взаємини людини з природою і наслідки цієї взаємодії досліджувалися давно і багатьма вченими, тому педагогіка має значний доробок по формуванню екологічної компетентності учнів. Теоретичні засади екологічного виховання розкриваються у дослідженнях А.Захлебного, В. Крисоченко. Проблема екологічної освіти молодших школярів розкрита у працях Н.Жук, Н.Пустовіт. Основні підходи до формування екологічної компетентності школярів, сутність та структуру цього поняття визначено у напрацюваннях В.Даниленкової, А.Рябова, Д.Єрмакова та ін.

Майже всі дослідники сходяться на єдиній думці, що головною умовою успішного формування в учнів екологічної компетентності є вміння поєднувати навчальний матеріал екологічного змісту із практичною діяльністю учнів у природньому середовищі.

В.О.Сухомлинський стверджував, що сама по собі природа не розвиває і не виховує. Залишивши дитину наодинці з нею, годі сподіватись, що вона під впливом навколишнього середовища стане розумною, глибоко моральною, непримиренною до зла. Тільки активна взаємодія з природою здатна виховувати найкращі людські якості [2].

Саме тому, зміст освітньої роботи в цьому напрямі, полягає у розкритті перед дітьми багатогранної цінності природи. Дітей слід підвести до думки, що людина є невід'ємною складовою природи і має величезний вплив на неї.

У Концепції Нової української школи зазначено, що формування та розвиток екологічної культури й життєвих навичок молодшого школяра слід здійснювати за допомогою інноваційних технологій, форм, методів та прийомів роботи, які застосовуються при вивченні предметів природничого циклу. Зміст освіти та її методика мають бути наближені до практики. Менше теорії, а більше практичного застосування в житті [1].

Одним із перспективних є метод проектів. Це спосіб організації педагогічного процесу, що базується на взаємодії педагога і учня між собою і довкіллям. Саме виконання учнями конкретного проекту дає змогу поетапно практично підійти до формування їх світогляду. На уроках можна використовувати різні підходи застосування методу, що різняться як за цільовою установкою (ігровий, творчий, пізнавальний), так і за складом учасників (колективний, груповий, індивідуальний) та терміном виконання (довготривалий, короткочасний). Саме використання цього методу найбільш повно сприяє формуванню екологічних знань учнів, збагаченню їх життєвого досвіду, у процесі конкретної взаємодії з об'єктами живої природи, формуванню понять про взаємозв'язки у природі, розвитку емоційно-чуттєвої сфери особистості дитини у процесі її спілкування з природою. На уроках природознавства, я у світі, я досліджую світ велику увагу слід приділяти розвитку спостережливості, пробудженню фантазії, виробленню умінь аналізувати, порівнювати, знаходити шляхи вирішення проблемних ситуацій. Кожен такий проект, це маленький крок на шляху до екологічної культури, і краплина у те море життєвого досвіду, яке формує особистість.

Не менш важливу роль відіграють такі новітні методи роботи, як: метод лепбук та метод пошуку на основі запитів. Реалізуючи ці методи, учень або як зараз прийнято називати здобувач освіти, відкриває для себе світ природи, набуває досвіду в її дослідженні, шукає відповіді на запитання, спостерігає за навколишнім світом, експериментує, створює навчальні моделі, та отримує радість від пізнання природи [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що зачатки формування екологічної компетентності молодших школярів належать початковій школі та безпосередньо

вчителів, а успішність навчального процесу залежить від того, наскільки аргументовано, доцільно і майстерно він застосовує конкретні методи і засоби навчання.

Список використаних джерел

1. Концепція НУШ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>. – Назва з екрану.
2. Плешаков А.А. Екологічні проблеми і початкова школа / А.А.Плешаков // Початкова школа. – 2001. – № 5. – С. 2-8.
3. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>. – Назва з екрану.

Шевчук Л.М., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України

ДО ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НАД ТЕКСТОМ: СПЕЦИФІКА СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ РІЗНОГО ТЕМПУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для сучасного світу характерна необхідність здобуття кожним здобувачем високоякісної освіти відповідно до її здібностей і задатків. Варто наголосити, що формування умінь роботи із текстовою інформацією є надзвичайно важливим як для школярів із відповідним талантом, так і для усіх учнів, адже добір, опрацювання, створення текстів є важливою умовою для розвитку особистості на засадах компетентнісного підходу, вдосконалення значної кількості умінь і навичок.

На нашу думку, оптимальне формування в учнів умінь роботи із текстовою інформацією можливе завдяки систематичному застосуванню в освітньому процесі початкової школи відповідного диференційованого навчання. Одним із його видів є здійснення школярами навчальної діяльності у різному темпі. Розглянемо детальніше як це можливо здійснювати на практиці.

Прикладом дієвого способу організації роботи молодших школярів над текстом у різному темпі є аналогічна діяльність учнів під час занять курсу за вибором відповідно до навчальної програми «Читаємо. Розуміємо. Творимо» (автор Шевчук Л.М.), впровадження якої можливе у 1 класі або у 2 класі (залежно від специфіки класу).

Ми радимо застосовувати індивідуальний темп виконання кожним школярем системи завдань. У рамках курсу за вибором молодші школярі працюють над системою вправ і завдань в умовах систематичної індивідуальної, періодичної парної роботи, епізодичної групової та фрагментарної фронтальної роботи. У разі збігу темпу засвоєння початкового матеріалу (що призводить до опрацювання однакових текстів і виконання однакових завдань) школярі можуть працювати над текстом у парах або групах, виконувати завдання за власним вибором. Зрозуміло, що самостійне індивідуальне виконання завдань найбільш доступне для учнів із високим рівнем навчальних досягнень, у парах або групах – із високим або достатнім рівнем

навчальних досягнень. Під час групової (парної) роботи школярі із низьким рівнем навчальних досягнень можуть брати активну участь у виконанні нескладних завдань або важчі завдання виконувати із допомогою інших учнів. Водночас, (у випадку необхідності), учитель має можливість для надання допомоги школярам, працюючи з ними індивідуально.

Перехід від фронтальної колективної роботи у групах (парах) до самостійної індивідуальної роботи учнів здійснюється поступово (залежно від ступеня формування читацьких умінь, оволодіння ними механізмом виконання завдань тощо).

Варто зазначити, що педагог виконує роль організатора й консультанта та веде облік результатів навчальної роботи школярів у спеціальному журналі із даними: № з/п, П.І.П., дата. Так як школярі можуть працювати над різними текстами, вчитель записує навпроти прізвища кожного учня автора і назву опрацьованого тексту.

Важливим питанням для диференційованої роботи учнів початкових класів із створенням умов для індивідуального темпу навчальної діяльності є забезпечення школярів дидактичними матеріалами. Зазначимо, що відповідно до навчальної програми для учнів 2-4 класів (1-4 класів) «Читаємо. Розуміємо. Творимо» (автор Шевчук Л.М.) розроблено серію навчальних посібників:

- для 1 класу – «Мишка-шкряботушка», «Чи добре самому»;
- для 2 класу – «Дарунки із трьох зернин», «Названий батько», «Чому рипить сніжок», «Бабусині хитрощі»;
- для 3 класу – «Горішки від білочки», «Велика таємниця», «Чи мудро збудований світ», «Коник-стрибунець»;
- для 4 класу – «Загублений гаманець», «Знахідка», «Три бажання», «Світлячок».

Результати творчої діяльності школярів доцільно акумулювати та у рамках проекту «Моя книга» (протягом навчання у початковій школі учні створюють власну книгу із записаними, наклеєними, намальованими результатами творчих робіт, власними текстами).

Описаний вище спосіб застосування диференційованої роботи учнів початкових класів над текстами впроваджується закладах загальної середньої освіти України (наприклад, у Старобезрадичівській школі Обухівського району) та може бути використаний у позаурочний час. Разом з тим, запрошуємо усіх бажаючих вчителів початкових класів, методистів до співпраці (контактний e-mail: sh_l_m@ukr.net).

Список використаних джерел

1. Логачевська С.П. Дійти до кожного учня. / за ред. Савченко О.Я. К. : Рад. шк., 1990. 158 с.
2. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: Посіб. для вчителя. К. : Освіта, 2007. 334 с.
3. Сікорський П.І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання. Львів : Каменяр, 1998. 196 с.
4. Шевчук Л.М. Від сприймання тексту – до текстотворення (на прикладі застосування симетрично-послідовної технології). *Contemporary innovative and information technologies of social development: educational and legal aspects.* / edited by Aleksander Ostenda, Iryna Ostopolets. Monograph 24. Katowice : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2019. s. 421-428.
5. Шевчук Л.М. Читаємо. Розуміємо. Творимо : навчальна програма курсу за вибором. URL: http://undip.org.ua/news/library/navch_program_detail.php?ID=9285 _____ (дата звернення: 27.09. 2019 р.).

Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КРИТЕРІАЛЬНА БАЗА УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Успішність управління формуванням культури проектної діяльності учнів початкової школи залежить від аналізу змін показників ефективності даного процесу. Порівняльна оцінка передбачає визначення критеріальної бази як мірила фіксації динаміки якості системних компонентів процесу формування культури проектної діяльності молодших школярів у просторі та часі.

На нашу думку, такими критеріями мають бути: наявність знань у сфері проектування та управління, сформованість мотиваційних орієнтирів щодо управління проектною діяльністю учнів молодшого шкільного віку, ступінь підготовки до організації проектної діяльності в початковій школі, рівень рефлексивної управлінської майстерності вчителя.

Під наявністю знань у сфері проектування та управління ми розуміємо усвідомлення вчителем початкової школи сутності, структури, особливостей проектної діяльності молодших школярів: суб'єкт-об'єкт діяльності, мета як уявлення бажаного результату, завдання як конкретизація мети, етапи організації проектної діяльності; розуміння сутності, компонентної структури, функціональної організації культури проектної діяльності в початковій школі; вияв знань щодо призначення, мети, принципів, функціональної природи управління освітнім процесом та ролі, особливостей управління формуванням культури проектної діяльності учнів молодшого шкільного віку в сучасних умовах.

У визначенні наступного критерію ми спирались на слова А. Вознюк, що у мотиваційному компоненті можна виділити два аспекти: потребу керівника успішно управляти та мотиваційні орієнтири на ефективне управління [1, с. 85]. Нам цікава й думка науковця про те, що вектор мотиваційних орієнтирів спрямований на дію, на процес, на людей, на перспективу, на прийняття партнера, порозуміння та співпрацю з ним, а також на досягнення компромісу.

Ми вважаємо, що сформованість мотиваційних орієнтирів є рушійною силою будь-якого удосконалення (і управління процесом формування культури проектної діяльності молодших школярів у тому числі). Становлення управлінської мотивації вчителів початкової школи – це не просте зростання позитивного або негативного ставлення до процесу формування культури проектної діяльності учнів молодшого шкільного віку, а утворення складних структур мотиваційної сфери. Управління передбачає створення вступної, поточної та заключної мотивації, що відповідає етапам проектно-технологічної діяльності та робить процес формування культури проектної діяльності учнів початкових класів загальноосвітньої школи керованим на всіх стадіях.

Ступінь підготовки до організації проектної діяльності учнів молодшого шкільного віку – критерій, який зумовлюється особливістю проектної діяльності та її багатовимірністю.

Важливим аспектом управління процесом формування культури проектної діяльності молодших школярів є готовність та вміння вчителя залучати учнів молодшого шкільного віку до пошуково-дослідницької роботи, створювати умови оволодіння технологією дослідження, розвивати спроможність учнів початкових класів на наукових засадах самостійно вирішувати проблеми, формувати у них вміння проводити моніторинг, здійснювати експериментальні дослідження, компетентно обґрунтовувати, пояснювати та перевіряти ефективність проектних ідей. Крім того, результативність проектної діяльності залежить від здатності вчителя створювати комунікаційно-проектний простір, який дає змогу розширювати поле пошуково-дослідницької діяльності, збільшувати сферу діагностичних досліджень, вибудовувати логіку руху до позитивного результату розв'язання проблеми. При цьому слід зауважити, що успішність формування культури проектної діяльності молодших школярів залежить від ступеня оволодіння вчителем методологією проектної діяльності.

Рівень рефлексивної управлінської майстерності дає змогу визначити, якою мірою виявляються аналітико – регулятивні здібності вчителя в управлінні процесом формування культури проектної діяльності учнів початкових класів загальноосвітньої школи. Удосконалення процесу управління сьогодні забезпечується механізмами саморегуляції, критичного переосмислення та оцінювання власного проектного досвіду через самоаналіз, усвідомлення себе суб'єктом управління

М. Уоллес вважає, що «рефлексивний компонент у роботі вчителя об'єктивно виникає з принципової неможливості створити якийсь універсальний довідник з уже готовими порадами та рекомендаціями на всі випадки життя. Освітній процес настільки динамічний, мінливий, що не можна раз і назавжди освоїти всі секрети педагогічної праці. Те, що безвідмовно діяло сьогодні, вже завтра може виявитися недостатнім або навіть непридатним. З цієї причини педагогічна діяльність за своєю природою є творчою, а вчитель – рефлексуючим професіоналом, який безперервно аналізує свою роботу» [2, с. 5].

Рефлексія допомагає проявляти більшу гнучкість у плануванні з урахуванням реальних комунікативних потреб і психологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку, що переводить управлінську взаємодію з «суб'єкт-об'єктного» рівня на «суб'єкт-суб'єктний».

Ми вважаємо, що визначені критерії дадуть змогу діагностувати рівень сформованості культури проектної діяльності учнів початкової школи для підвищення ефективності даного процесу.

Список використаних джерел

1. Вознюк А.В. Особливості розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності керівників освітніх організацій до управління педагогічними працівниками / А.В. Вознюк // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2013. – № 2 (6). – С. 84 – 90.
2. Wallace M. Training foreign language teachers: A reflective approach. / M. Wallace. – Cambridge, England: Cambridge University Press, 1991. – 10 p.

Шкуратова О.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

На сучасному етапі реформування освіти в Україні серед пріоритетних напрямів ефективної діяльності національної школи виділено наступні чинники: принцип єдності сім'ї та школи, наступності та спадковості поколінь, організація родинного виховання та освіти. І це закономірно, адже аналіз ситуації, що склалася на сьогодні, вказує на необхідність тісної взаємодії навчального закладу та сім'ї з метою створення належних умов розвитку та виховання підростаючого покоління [3, с. 73]. Ефективність такої взаємодії, безперечно, залежить від особливостей організації роботи з батьками в сучасній школі. Проте, іноді в шкільному та сімейному вихованні немає узгодженості. Це ускладнює процес формування свідомості та поведінки дітей. Тільки тісна співдружність школи та сім'ї допомагає забезпечити єдність вимог і виховних впливів.

Як свідчить досвід, тісний взаємозв'язок школи та сім'ї може розвиватися завдяки педагогічній освіті батьків і залученню їх до навчально-виховної роботи. Успішність розвитку освітньої галузі, якість надання освітніх послуг у багатьох випадках залежить від тісної співпраці навчального закладу та батьків [2, с. 202–219]. Тому зневага своїми обов'язками чи байдужість до дитини однією із сторін негативно позначається на функціонуванні складових «педагогічного трикутника»: батьки – дитина – вчителі, гальмує належний розвиток і формування зростаючої особистості.

Навчальний заклад XXI століття – це, передусім відкрита виховна система, яка спрямована на виховання дитини як суб'єкта власного життя й успіху, оволодіння учнем життєвими компетентностями. Але досягнути цієї мети можливо лише завдяки модернізації і урізноманітненню форм партнерської взаємодії з батьками [4]. На думку фахівців, головними завданнями спільної діяльності навчального закладу і сім'ї з питань вирішення проблем навчання, виховання і розвитку дітей є:

- інтеграція зусиль сім'ї і педагогічного колективу в діяльності щодо розвитку особистості дитини;
- забезпечення участі батьків в організації навчально-виховного процесу і шкільному самоврядуванні;
- мотивація батьків до вивчення науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з проблем розвитку та виховання дітей;
- підвищення психолого-педагогічної культури батьків, поповнення арсеналу їх знань, вмінь і навичок виховної взаємодії з дітьми;
- підвищення відповідальності батьків за виховання дітей, ролі батька в родині;
- створення системи просвітницької роботи, спрямованої на підвищення правової культури батьків;
- презентації успішного досвіду сімейного виховання;
- підвищення рівня інформованості батьків та їхньої компетентності з проблем формування здорового способу життя, профілактики асоціальної поведінки та

поширення шкідливих звичок, репродуктивного здоров'я дітей та молоді, організації змістовного сімейного дозвілля;

- залучення батьків до виховної роботи з дітьми та молоддю за місцем проживання;

- надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям [1, с. 4-14].

Також ефективна взаємодія навчального закладу з сім'єю базується на низці узгоджених між собою принципів. Головними з них є: принцип природо- та культуровідповідності, що передбачає врахування в роботі з батьками анатомічних, фізіологічних, психологічних, вікових особливостей дитини і можливостей кожного вікового періоду її розвитку, а також кращих родинних та національних виховних традицій; принцип суб'єктно- суб'єктної взаємодії, що передбачає, спільну з навчальним закладом діяльність, в якій батьки виступають рівноправними партнерами, думка і погляди яких обов'язково враховуються при створенні виховної системи навчального закладу; принцип орієнтації на досвід батьків, який визначає використання навчальних програм для батьків із опорою на вже набутий ними досвід. Таким чином, педагогізація має допомогти батькам оцінити власний виховний досвід і, за потреби, внести необхідні корективи та сприяти організації позитивної виховної стратегії; принцип наступності забезпечує синхронність та безперервність виховних впливів навчального закладу та сім'ї упродовж всього періоду навчання дитини, оволодіння батьками ефективними виховними стратегіями і технологіями, сприяє покращенню сімейного виховання [2, с. 202–219].

Таким чином означені принципи є орієнтирами для взаємодії навчального закладу з батьками і спрямовують на оволодіння ними необхідними знаннями, вміннями, навичками і розвиток батьківської компетентності.

Список використаних джерел

1. Грицюк Л. Батьківський комітет – допомога в усьому / Лариса Грицюк // Директор школи. – 2013. – № 21. – С. 4–14.
2. Замулко О.І. Соціально-педагогічні умови співпраці навчального закладу з батьками як фактор підвищення якості освіти / Матеріали інтернет-семінару/ укладач: Замулко О.І., завідувач лабораторії розвитку освіти та педагогічних інновацій КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР». – Черкаси, 2016. – 258 с.
3. Лященко М. Взаємодія батьків та педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління / М. Лященко // Рідна школа. – 2011. – № 11. С. 71–74.
4. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі: Навчальний практико зорієнтований навчальний посібник / В.М. Оржеховська, В.І. Кириченко, Г.Г. Ковганич. – Харків : Видавництво «Точка» – 2007. – 192 с.

Ювковецька Ю.О., кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету

Тонконог І.В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету

THE PRIMARY EDUCATION REFORMS IN UKRAINE

The system of education did not approve expectations during last years because the approach of “autocracy” had been used since the period of Soviet Union when every student obeyed the teacher’s requirements and the comprehensive programme. In case when studying process is strictly regulated, students who stick to the requirements and have natural ability are superior, those who do not have a talent are inferior. The latter cannot be formed as independent personalities under teacher’s disdainful attitude to them. Firstly, students study not for the sake of developing themselves or discovering the world but in order to get high marks and meet the desires of their parents. Secondly, parents have to make children do homework by force. Subsequently, they took any children’s endeavour away to explore the environment. All above needs to be changed.

That is why reforming in the system of secondary education was started with the decree of the Cabinet of Ministers dated 14.12.2016 No. 988 “About the Concept “New Ukrainian School” approval in state reforms realisation in the general secondary education system till 2029”, and with the order of the Education and Science Ministry of Ukraine dated 13.07.2017 No. 1028 “About conducting all-Ukrainian experiment to comprehensive schools” [3]. The implementation of state programme “New Ukrainian School” provided in 100 schools from more than 16 thousand schools has started since 2017. In 2018, it was provided at the first grade in all Ukrainian schools [1]. There are such novations:

1. Studying through involvement in activity and games. Taking into account that children cannot sit still during 35-45 minutes and they are used to being active, making unnatural state is inadmissible. Since having been born they learnt to go and to talk by standing up and taking steps, pronouncing a sound. Thereby the purpose is to study and practice, using the method of games, common tasks and projects.

2. Method “Circle”. Locating workplaces, desks in the form of circle gives an opportunity to feel importance of every student and to explain their opinion as any other. Through the discussions and games everybody can communicate with each other.

3. Evaluation. The method “carrot and stick” was used, teachers made bad marks and writings with red pen. Children also got a table with the common 12-point grading system from the first year of studying. It was decided that the first and the second grades would not be evaluated in points due to children should not be afraid of making mistakes. Instead, “The Certificate of student achievements” appeared. It is a descriptive model of student appraisal with 51 indicators. It shows how the child develops not comparing with other children. However, at the grades where the points are used, it is forbidden to announce marks in the class. The work of student can be described but there should not be a division into good and bad points.

4. Homework. Students of the first grade do not get homework. Students of the second grade should not spend more than 45 minutes on doing homework; in the third grade – not more than an hour and 10 minutes, in the fourth – not more than an hour and a half. It is done to not take away the children’s desire to attend lessons but to learn and to explore sciences.

5. Creation of “New educational space”. It is important to make a pleasant atmosphere in the class, refuse the use of paper books, old boards, but to provide schools with the tablets, interactive boards. According to the programme, there should be 8 spaces: center of educational and cognitive activity with single desks; interactive boards, stands, flipcharts; space for games (board and mobile games); a center of creative activity, a corner for conducting wildlife research; for the rest; library; teacher's space. All this is invested from the budget of Ukraine. In 2018, over 1 billion hryvnas has been allocated.

6. Creation of separate inclusive classes, remote portals. An individualised curriculum is developed for children with special educational programmes. They attend school, but there is a teacher's assistant. Children who are unable to attend school because of some reason have an opportunity to use home education, externships or pedagogical patronage [3; 4].

Among the problems identified after the first year of introduction, it is clear that re-training of teachers, creation of 8 zones in the classroom, lack of all equipment, receiving books with delays, an outdated approach of teachers require the correction. However, the problems are being resolved gradually and full implementation needs time. Platforms "MOZAIK" and "mozaBook" are currently being developed, they are a software for the interactive boards that uses illustrative, animated and creative presentation capabilities. The E-schools portal has involved over 1500 educational institutions in creating a communication space for students, parents and teachers which provides teaching material, an electronic journal and homework [1]. Thus, it will be possible to estimate the education reform and such innovations in Ukraine by 2030.

References

1. Official web-site of the Institute of Education Content Modernization [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <https://imzo.gov.ua/>.
2. Official web-site of the Education and Science Department of the Kyiv City Council executive body [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <https://don.kyivcity.gov.ua/>.
3. Official web-site of the Education and Science Ministry of Ukraine [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <https://mon.gov.ua/en>.
4. For the day of knowledge. What is important to know about the new Ukrainian school [Electronic resource] - 2019. - Mode of access to the resource: <https://nv.ua/eng/ukraine/events/nova-ukrajinska-shkola-shcho-ce-take-i-shcho-potribno-znati-novini-ukrajini-50039251.html>.

Ющенко С.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: **Самойленко О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЦИКЛУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

«Я досліджую світ» – це курс нової генерації, в якому через інтеграцію та з метою формування ключових та предметних компетентностей об'єднався навчальний зміст п'яти освітніх галузей (природнича, соціальна, громадянська, історична, здоров'язбережувальна). Навчальний матеріал і методичний апарат циклу забезпечують формування в учнів цілісної картини світобачення. Навчальною програмою враховано ідею розвантаження всього змісту навчання в початковій школі.

На підставі вивчення теорії і практики розвитку здоров'язбережувальної освіти в Україні та за кордоном, теоретичного аналізу процесу формування в учнів здоров'язбережувальних компетенцій, шляхом систематизації та поглиблення знань, умінь та навичок, одночасного залучення школярів до практичної діяльності здоров'язбережувального спрямування, виявлено потенціал для розробки дидактико-методичного забезпечення формування здоров'язбережувальних умінь учнів початкової школи під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [2].

Практичне спрямування уроків інтегрованого курсу передбачає відпрацювання учнями конкретних здоров'язбережувальних умінь та навичок, належних поведінкових дій, їх мотивацію на здоровий і безпечний спосіб життя, розв'язання конкретних навчальних і життєвих ситуацій. Види діяльності, що спрямовані на формування ціннісного ставлення до життя і здоров'я власного та інших людей, реалізують в інтегрованому курсі завдання освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна». У структурі уроків інтегрованого курсу слід передбачити навчально-пізнавальну та оздоровчо-рухову діяльність учнів.

Доцільно звернути увагу на інтегровану спрямованість освітньої діяльності вчителя під час проведення уроків курсу «Я досліджую світ». Питання здорового способу життя проходять наскрізною лінією з першого до останнього уроку. Під час базових предметів, таких як українська мова та математика неодноразово наголошується на важливості правильної постави, корегування навантаження на очі, важливості дотримання провітрювання у класній кімнаті [1].

Також під час безпосереднього проведення занять з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» акцентується увага на проведенні уроків на подвір'ї школи. При цьому акцент зміщується на відповідності одягу температурному режиму, дотриманні гігієни після прогулянки. При спілкуванні з представниками «Куточку живої природи» про особисту гігієну та вплив тварин на здоров'я дитини.

Висновок. Отже, інтегрований курс «Я досліджую світ» в рамках впровадження парадигми Нової української школи робить простим формування та впровадження здоров'язбережувальних навичок та за умови систематичної роботи педагога значною мірою підвищує ефективність викладання основ вищезазначеної освітньої галузі.

Список використаних джерел

1. Андрусенко І. В. Особливості реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи / І. В. Андрусенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агеєва // Початкова освіта: методичні рекомендації щодо організації навчального процесу в 2018 / 2019 навчальному році. / – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – С. 102–110.
2. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] / Державний стандарт початкової освіти. – Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.

Янченко К.М. магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В умовах інтеграції України у світовий освітній простір та постійного вдосконалення національної системи освіти значна увага науковців і педагогів-практиків приділяється проблемі формування професійної компетентності особистості. Актуальність дослідження обумовлена соціальною потребою суспільства у фахівцях, компетентних виконувати свої професійні обов'язки на високому науково-педагогічному рівні.

Цілеспрямоване дослідження окресленої проблеми свідчить, що науковці розкривають досвід філософсько-методологічного аналізу компетентнісної парадигми в освіті та визначають напрями підготовки та розвитку педагогічної компетентності вчителя в Україні в контексті філософії вищої педагогічної освіти [1]; конкретизують сутність педагогічної компетенції та компетентності та визначають ключові компетенції як компонент особистісно-орієнтованої парадигми освіти [2] та ін. Дослідниками визначено, що найбільш оптимальним шляхом модернізації професійної освіти є компетентнісний підхід [3], тому компетентність розглядають як важливий елемент у структурі моделі якості підготовки фахівців.

Компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти обґрунтував В. Серіков , на думку якого саме в компетентнісному підході відображено зміст освіти, що не зводиться до знаннево-орієнтованого компонента, а передбачає набуття цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, вияв компетенцій. Компетентнісний підхід зумовлює не інформованість студента, а розвиток умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях.

На думку Г.Селевка, компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багаточинникового соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційно насиченого простору.

Метою формування педагогічної компетентності є забезпечення належної професійної підготовки випускника та його конкурентноспроможності на ринку освітніх послуг. Основними завданнями формування педагогічної компетентності майбутнього фахівця початкової освіти є:

- створити умови для становлення професійної культури майбутнього спеціаліста;
- активізувати формування ключових компетенцій майбутнього вчителя початкової школи;
- забезпечити оволодіння технологіями самоорганізації та самоактуалізації;
- формувати професійну мобільність студентів;
- організовувати методичну, дидактичну підтримку студентів;
- формувати соціальну активність на основі особистісних якості та соціальних умінь особистості.

Професійна компетентність учителя – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури й кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких у педагогічній діяльності дає оптимальний результат. Важливими є внутрішні фактори вчителя: особистісні якості, його загальна культура, управлінські й організаторські можливості, а вже потім – кваліфікаційна компетентність, що передбачає знання, уміння, навички з отриманої спеціальності. Професійна компетентність – це базова характеристика діяльності спеціаліста; вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності та критичність мислення. Основними структурними елементами педагогічної компетентності є теоретичні педагогічні знання (передбачають зміст психолого-педагогічних знань, визначених навчальними програмами), практичні вміння, особистісні якості педагога. Професійна компетентність учителя обумовлює його педагогічну майстерність. Значущість педагогічної компетентності для педагогічної діяльності зумовлюється її функціями. До них належать такі функції:

- педагогічного самовизначення;
- педагогічного самомотивації;
- педагогічного самонавчання й самовдосконалення;
- педагогічної самореалізації;
- педагогічної самопрофілактики й самореабілітації.

Урахування даних функцій у процесі формування педагогічної компетентності забезпечить успішне вирішення мети й завдань професійної підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной парадигме / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 7–13.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід до презентації освітніх результатів. Школа першого ступеня : теорія і практика : зб. наук. праць / Н. М. Бібік. – Переяслав-Хмельницький : ДПУ ім. Г. Сковороди. – 2004. – Вип. 10. – С. 18–26
3. Моніторинг якості освіти : світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О.І. Локшиною. – К. : К.І.С, 2004. – 128 с.

Ярмак О.М., студентка II курсу факультету психології та соціальної роботи спеціальності «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Філоненко О.С., доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З СІМ'ЯМИ ДІТЕЙ, ЩО ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

В умовах економічної кризи в суспільстві зростає кількість сімей, що опинилися в складних життєвих обставинах.

Складні життєві обставини – соціальні, економічні, звичаєві, комунікаційні, вікові, медичні, родинні та інші проблеми і виклики, які людина не в змозі подолати

самостійно і які спричинюють її соціальну дезадаптацію, випадання зі звичних соціальних систем [2].

В основі класифікації складних життєвих обставин лежать важливі для виховання дітей умови: соціально-демографічні, матеріально-побутові, медико-соціальні, психологічні та соціально-педагогічні, соціально-правові. Саме брак цих умов або неповна їх наявність певною мірою визначає становище дітей і сімей [3].

Діти, які опинилися у складних життєвих обставинах, – особи від народження до 18 років, котрі перебувають у ситуаціях, що не сприяють їхньому розвитку, й потребують допомоги з боку держави, громади, фахівців, найближчого оточення, аби подолати життєві негаразди і відновити повноцінну життєдіяльність згідно з власними інтересами й потребами [4].

До сімей, які класифікуються як ті, котрі опинилися в складних життєвих обставинах, належать:

- сім'ї з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах і не в змозі подолати їх самостійно, у зв'язку із інвалідністю батьків або дітей, вимушеною міграцією, наркотичною або алкогольною залежністю одного із членів сім'ї, його перебуванням у місцях позбавлення волі, ВІЛ-інфекцією, насильством у сім'ї, безпритульністю, сирітством, зневажливим ставленням і негативними стосунками у сім'ї, безробіттям одного з членів сім'ї, якщо він зареєстрований у державній службі зайнятості, як такий, що потребує працевлаштування;

- сім'ї, у яких існує ризик передачі дитини до закладів для дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування;

- неповнолітні одинокі матері (батьки), яким потрібна підтримка;

- сім'ї, члени яких перебували чи перебувають на державному утриманні [3].

Основна роль щодо своєчасного виявлення дітей та їх сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах покладається на школу. Особливістю професійної діяльності вчителя початкової школи є викладання ним більшості навчальних предметів, водночас він є класним керівником конкретного контингенту учнів. Це створює практично необмежені можливості для психологічного діагностування дітей, налагодження продуктивної співпраці з їхніми батьками (опікунами) в аспекті надання (в разі потреби) кваліфікованої соціально-педагогічної допомоги [1].

Невідкладне і правильне реагування класного керівника спільно з соціальним педагогом дає можливість з'ясувати суть причин складних життєвих обставин в яких опинилася дитина та її сім'я. Вивчаються умови виховання та проживання дітей в родині, про що складається акт обстеження у відповідній формі. Результат даного етапу роботи – розгорнутий висновок про особливості внутрішньої сімейної взаємодії, стилю виховання та житлово-побутових умов, в яких перебуває родина. На підставі вивчення стану умов виховання та утримання дітей в сім'ях, визначення проблемних питань, складається соціальний паспорт класу з обов'язковим застосуванням коду родин, що опинилися в складних життєвих обставинах [5].

Отже, метою класного керівника є взаємодія з родинами дітей та забезпечення своєчасної допомоги при виникненні кризових або складних життєвих обставин.

Список використаних джерел

1. Будник О.Б. Соціально-педагогічна діяльність учителя початкової школи : навчально-методичний посібник / О.Б. Будник. – Івано-Франківськ : ПП Бойчук А.Б., 2012. – 212 с.
2. Складні життєві обставини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D1%96_%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%94%D0%B2%D1%96_%D0

%BE%D0%B1%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8 – Назва з екрану.

3. Соціально-педагогічна та соціальна робота з різними категоріями клієнтів : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. П. Краснова, Л. П. Харченко, В. М. Пігіда, Я. І. Юрків ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 408 с.

4. Петрочко Ж. В. Теорія і практика соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах / Жанна Василівна Петрочко : автореф. дис ... д-ра пед. наук: 13.00.05 – Київ, 2011. – 44 с.

5. Яковенко Т.В. Психосоціальна підтримка дітей і молоді, що знаходяться в складних життєвих обставинах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://osvita.ua > doc > files > news > Osnovna_robota](https://osvita.ua/doc/files/news/Osnovna_robota) – Назва з екрану.

Ярошенко А.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Проблема творчого розвитку особистості гостро стоїть в сучасному світі. Сьогодні будь-який предмет загальноосвітньої школи (і початкової у тому числі) виступає майданчиком розвитку творчих здібностей учнів (зокрема українська мова).

Не дивлячись на те, що програма з української мови для учнів початкової школи є досить насиченою, варто виділяти час на творчі завдання.

Як вказують Л. Паламарчук та В. Рудаківська, творчість є напруженою роботою, якій передуює тривалий період накопичення вражень про навколишній світ, сприйняття, аналізу явищ, подій, усвідомлення власного ставлення до них [1].

Зважаючи на психологію особистості учнів молодшого шкільного віку, потрібно зупинитися на особливостях дитячої творчості. В. Шерстюк вважає, що:

– Творчі прояви у молодших школярів спостерігаються досить рано. Але при цьому слід наголосити, що кожній окремій дитині будуть притаманні її індивідуальні прояви, хоча, безумовно, є й типові творчі вияви.

– Для дитячої творчості характерним є непередбачуваність, спонтанність. Творчі процеси найчастіше протікають на несвідомому рівні, а свідомість фіксує лише їхній кінцевий результат.

– І у творчій, і в будь-якій іншій діяльності учням початкових класів властиві всеохоплююча допитливість. Пізнавальна активність молодшого школяра спрямована не тільки на пізнання окремого предмета чи явища, а й на розпізнання його устрою, причини, мети, призначення, способу використання й таке інше.

– Однією з характерних рис учнів молодшого шкільного віку є відчуття прекрасного, прагнення до красивого. Поступово у них формується естетичне сприйняття, яке стає основою, «матеріалом» для творчої діяльності.

– Творчі прояви наявні там, де відсутні заборона, стримування, певні знання, моральні принципи тощо.

– Креативність є однією з базових характеристик учня початкової школи, що характеризує активну позицію особистості, готовність ухвалювати миттєві рішення, допитливість, здатність коментувати процес та результати діяльності, стійку мотивацію досягнень, розвинену уяву, а також здатність до створення творчого образу, який характеризується оригінальністю, варіативністю, гнучкістю та рухливістю [2].

На нашу думку, розвивати творчі здібності варто поступово, з врахуванням всіх вікових особливостей та шкільної програми.

Починаючи вчити рідну мову, учні так чи інакше стикаються з новими для них термінами, визначеннями, поняттями, правилами. Тому вчителю варто говорити з учнями про їх значення, запитувати як вони розуміють те чи інше слово, помірковувати над подібністю їх до інших слів та понять. Шукаючи подібні слова, а також роздумуючи над їх походженням та використанням в мові, учні починають виконувати, хоч і на елементарному рівні, перші пошукові та дослідницькі дії, навіть якщо такими їх можна назвати поки ще досить умовно.

На уроках української мови в 1 класі можна почати з так званих хвилинок творчості. Учні, зокрема, можуть робити спроби створити ілюстрації до прослуханого твору. З огляду на те, що в більшості випадків, якщо учні до школи відвідували дитячий садочок, вони вже вміють читати, навіть трохи писати. Можна спробувати запропонувати їм доповнювати вже написані речення словом чи двома з нижче запропонованих.

В 2 класі також не варто відмовлятися від створення малюнків до почутого. Крім того цей метод можна вже застосовувати до самостійно прочитаного твору. В цьому віці учні вже значно краще читають і пишуть і можуть доповнювати речення самостійно дібраними словами. Вже потрібно пропонувати їм самостійний пошук інформації. Наприклад, в бібліотеці чи в підручниках. Школярі також можуть самостійно готувати короткі повідомлення на інші уроки, але з заданими параметрами (підібрати синоніми до назв рослин).

Починаючи з 3-4 класу учні молодшого шкільного віку вже здатні самі виконувати пошукову роботу та працювати над проектами. Проте варто пам'ятати, що вчитель має не лише організувати групи для роботи над проектами, але і контролювати його виконання на всіх етапах. Крім того, можна пропонувати іншим вчителям проводити інтегративні уроки.

Молодших школярів можна стимулювати до того, щоб вони фіксували всі свої творчі думки, навіть в позаурочний час, використовуючи для цього несподівані засоби.

Час від часу можна пропонувати учням самим вигадувати тему та умови для творів з урахуванням теми уроку. Якщо тема для твору запропонована кимось з дітей, учитель також може виконати завдання, написавши 5-6 речень твору-роздуму разом з школярами.

Як бачимо, перевірені та адаптовані до вимог освітньої програми методи розвитку творчих здібностей можуть бути широко застосовані в сучасній шкільній освіті на уроках з різних дисциплін, в тому числі на уроках української мови.

Таким чином, учнів молодшого шкільного віку можна поступово готувати до більш складних форм самостійної та творчої роботи.

Список використаних джерел

1. Паламарчук В., Рудаківська С. Від творчої особистості до нових технологій навчання. Рідна школа. 1998. №2. С.52-62.
2. Шерстюк В.В. Розвиток творчих здібностей дитини // Персональний сайт практичного психолога Шерстюк В.В. URL: <https://psihol.jimdo.com/на-допомогу-педагогам/розвиток-креативних-здібностей/>

Наукове видання

ПОЧАТКОВА ОСВІТА: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ

II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

Технічний редактор – І. П. Борис

Видання друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 15.10.2019 р.
офсетний

Гарнітура Calibri
Замовлення № 1138

Формат 60x84/16

Обл.-вид. арк. 19,68
Ум. друк. арк. 15,34

Папір

Ел. вид-ня

Видавництво
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4
(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.